

וִיקָרָא

LEVITICUS. KSIĘGA MOJŻESZA

ŻYDOWSKI MUSEUM I STARYCH
W POLSCE

nr inw. I.428

LEVITICUS.

ROZDZIAŁ I.

1. I wezwawszy Mojżesza rzekł do niego Wiekuisty z przybytku zboru, w te słowa:

2. „Óswiadczy synom Izraela, a powiedz im: gdyby który z was chciał przynieść ofiarę Wiekuistemu: z bydła, rogacizny i trzód przyniesiecie ofiarę waszą.

3. Jeżeli ofiara jego całopalenie z rogacizny: samca zdrowego niechaj przyniesie; do wejścia przybytku zboru niechaj go sprowadzi, aby znalazł upodobanie przed Wiekuistym.

4. I położy rękę swą na głowę całopalenia, aby przyjętém było z upodobaniem, dla rozgrzeszenia go.

5. I zarzną cielca przed obliczem Wiekuistego i przyniosą synowie Ahrona, kapłani, krew, a pokropią krwią tą w około ofiarnicę, będącą u wejścia przybytku zboru;

6. A zdjawszy skórę z całopalenia pokrajają je na części;

7. I nałożą synowie Ahrona, kapłana, ogień na ofiarnicę a ułożą drwa na ogniu;

8. I ułożą synowie Ahrona, kapłani, one części, z głową i tłuszczem na drwach, które na ogniu, na ofiarnicy.

4. Podług Zebachim 33. „oprze“ całą siłą, ztąd może וסרך zam. ושמ או וניה. Właściwie obie ręce, por. 16, 21. Num. 27, 28. Czynnością tą, przy której, wedle tradycyi, ofiarujący pewną ustanowioną modlitwę odmawiał, wskazywał on uroczyście, że cel, który go na święte miejsce sprowadził, przez tę istotę osiągnięty być ma. Ex. 29, 10. לכפר dla rozgrzeszenia w ogóle, nie z powodu szczególnego wykroczenia, dla którego inna kategoria ofiar ustanowioną była.

5. I zarzną, ofiarujący lub inni laicy, gdyż tylko ofiary, na intencję ogółu składane, zarzynali kapłani. 2 Kron. 29, 24. In sanguine esse animam jest wyobrażeniem u ludów starożytnych pospolitém, w szczególności uważali Hebrajczycy krew za świętą i nietykalną, która jako pierwiastek życia dawcy wszelkiego życia zwróconą być musi. Kn. Wedle Tal. oznaczają cztery boczne krawędzie ofiarnicy.

6. I te czynności spełniali laicy, ונתח, pokrajają, nie dowolnie, lecz rozłożą, rozczłonkują tak, aby kości nie zostały połamane. Por. Ex. 29, 17.

7. Mowa tu o pierwszym całopaleniu, w następstwie bowiem płonął na ofiarnicy ogień ustawiczny 6, 8. ונתנו jeden z licznie zgromadzonych w przybytku kapłanów.

8. מדר oznacza prawdop. błonkę, zwierzęcy tłuszcz otaczającą.

* ויקרא *

כד.

1 ויקרא אל-משה וידבר יהוה אליו מאהל מועד לאמר:
2 דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם אדם פיי-יקריב מכם
קרבן ליהוה מן-הבהמה מן-הבקר ומן-הצאן תקריבו
3 את-קרבתכם: אם-עלה קרבנו מן-הבקר זכר תמים
יקריבנו אל-פתח אהל מועד יקריב אתו לרצנו לפני
4 יהוה: וסמך ידו על ראש העלה ונרצה לו לכפר עליו:
5 ושחט את-בן הבקר לפני יהוה והקריבו בני אהרן
הכהנים את-הדם וורקו את-הדם על-המזבח סביב
6 אשר-פתח אהל מועד: והפשיט את-העלה ונתח אתה
7 לנתחה: ונתנו בני אהרן הפהן אש על-המזבח וערכו
8 עצים על-האש: וערכו בני אהרן הכהנים את הנתחים
את-הראש ואת-הפדר על-העצים אשר על-האש אשר

* יניח' שיטונפויות ויתחיל מתחלת שיטה ה'. 1 v. א' ועירא.

1. Rozd. I. Po ostatecznym urządzeniu przybytku zastępuje on Synaj, i staje się odtąd stałym miejscem objawienia, por. Ex. 25, 22. Mójżesz ponieważ wedle Ex. 40, 35. Mójżesz wejść nie mógł.

2. אם-עלה אדם por. 13, 2. Num. 19, 14. zam. zwykłego קריב od קרבן—נפש, używa się wyłącznie o ofiarach poświęconych Bogu.

3. właściwie to, co z dymem uchodzi. Ofiary te wzmiankowane już Gen. 8, 20. 22, 3. Ex. 10, 25. 18, 12. itd. nazwane również ליל Dent. 33, 10. 1 Sam. 7, 9. Ps. 51, 21. były najstarszymi i najpowszechniej znane. Pominawszy gołębie, które również na całopalenia użyte być mogły, stanowiły je zawsze samce zdrowe, bez wady, — poczucie czci wzbrania bowiem składać Bogu dary lichy. Mal. 1, 8. 13. Wyłącznie na dworcu przybytku, gdzie ofiarnica pod otwartym niebem się znajdowała — składanie ofiar w innych miejscach pociągało za sobą karę śmierci. Por. 17, 3—9.

9. A trzewa i golenie jego oplócze wodą, i puści z dymem kapłan to wszystko na ofiarnicy: całopalenie to, ogniowa ofiara, woń przyjemna Wiekuistemu.

10. A jeżeli z trzody ofiara jego, — z owiec albo z kóz na całopalenie, — samca zdrowego niechaj przyniesie.

11. I zarzuć go po stronie ofiarnicy, ku północy, przed obliczem Wiekuistego; a pokropią synowie Ahrona, kapłani, krwią jego ofiarnicę, w około.

12. I rozrąbią go na części, a wraz z głową i tłuszczem ułoży je kapłan na drwach, które na ogniu, na ofiarnicy.

13. Trzewa zaś i golenie oplócze wodą, i przyniesie kapłan to wszystko i puści z dymem na ofiarnicy: całopalenie to, ogniowa ofiara, woń przyjemna Wiekuistemu.

14. A jeżeli z ptactwa całopalna ofiara jego Wiekuistemu, — niechaj przyniesie z turkawek albo z młodych gołębi ofiarę swoją.

15. I przyniesie ją kapłan do ofiarnicy i naderwie głowę jej i puści z dymem na ofiarnicy, wycisnąwszy krew jej przy ścianie ofiarnicy;

16. I odjawszy gardziel z pierzem jej, rzuci ją podle ofiarnicy, ku stronie wschodniej, na popielisko.

17. I nadłamię ją w skrzydłach jej, nie odrywając, i puści ją z dymem kapłan na ofiarnicy, na drwach, co na ogniu: całopalenie to, ogniowa ofiara, woń przyjemna Wiekuistemu.

ROZDZIAŁ II.

1. A gdyby kto chciał przynieść ofiarę sniedną Wiekuistemu, — przednią mąka niechaj będzie ofiarą jego; i poleje ją oliwą, i nałoży na nią kadzidła, --

2. I przyniesie ją do synów Ahrona, kapłanów; a nabierze z niej tenże pełną garść swoją mąki i oliwy z wszystkim kadzidłę jej, i puści z dymem kapłan, ten „znak

wać. Przy ofierze zagrzesznej zaznaczono wyraźnie, że głowy oddzielać nie wolno, por. 5, 8.

16. *קָרְבָּן* wedle starożytnych: gardziel anal. do arab. marjun, wedle innych cały aparat trawienia. *נִצָּח* zdaniem Tal. pierza, wedle innych nieczystość od *נֶזֶק* albo *זוּמָה*—Zebachim 6, 5. łączy oba tłumaczenia.

Rozd. 2. 1. I tu mowa o ofiarach dobrowolnych. *בְּנַח* w ogóle dar, Gen. 4, 3. 32, 14. oznacza w szczególności ofiarę mączną. *סֶלֶת* od *סָלַל* albo *סָלַח* potrząsać, przesiewać, najprzedniejsza mąka pszenna *קֶמֶץ* w przeciwstawieniu do zwyczajnej *קֶמֶץ* por. Ex 29, 2. *קֶרְבָּנוֹ* odnosi się do *קֶמֶץ* używanego czasami jako masc. Num. 31, 28.

2. *קָמָן* tyle co *קָמָן* ścisnąć, zamykać dłoń. *אִמּוּרָה* uformowane od jak *אִשְׁמֵרָה* od *שָׁמַר* to, czém ofiarujący Bogu się przypomina.

9 עַד-הַמִּזְבֵּחַ: וְקָרְבָּנוֹ וְקָרְעוּ יֶרֶחַץ בְּמַיִם וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן
 אֶת-הַכֹּל הַמִּזְבֵּחַ עֲלֶיהָ אִשָּׁה רִיחַ-נִיחֹחַ לַיהוָה: ׀
 10 וְאִם-מִן-הַצֹּאן קָרְבָּנוֹ מִן-הַכְּשָׂוִים אוֹ מִן-הָעוֹיִם לְעֹלָה
 11 זָכָר תָּמִים יִקְרִיבֵנוּ: וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יַד הַמִּזְבֵּחַ צִפְנָה
 לְפָנָי יְהוָה וּזְרָקוּ בְּנֵי אֹהֶלן הַכֹּהֲנִים אֶת-דָּמֹו עַל-הַמִּזְבֵּחַ
 12 סָכִיב: וְנָתַח אֹתוֹ לְנִתְחָיו וְאֶת-רֹאשׁוֹ וְאֶת-פָּדְרוֹ וְעֶרְךָ
 הַכֹּהֵן אֹתָם עַל-הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל-הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל-הַמִּזְבֵּחַ:
 18 וְהִקְרַב וְהִפְרָעִים יֶרֶחַץ בְּמַיִם וְהִקְרִיב הַכֹּהֵן אֶת-הַכֹּל
 וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ עֲלֶיהָ הוּא אִשָּׁה רִיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: ׀ פ
 14 וְאִם מִן-הָעוֹף עֲלֶיהָ קָרְבָּנוֹ לַיהוָה וְהִקְרִיב מִן-הַתְּרִים
 15 אוֹ מִן-בְּנֵי הַיוֹנָה אֶת-קָרְבָּנוֹ: וְהִקְרִיבוּ הַכֹּהֵן אֶל-הַמִּזְבֵּחַ
 וּמֶלֶךְ אֶת-רֹאשׁוֹ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ וְנִמְצָה דָּמֹו עַל קִיר
 16 הַמִּזְבֵּחַ: וְהִסִּיר אֶת-מְרָאָתוֹ בְּנִצָּתָהּ וְהִשְׁלִיךְ אֹתָהּ אֶצְל
 17 הַמִּזְבֵּחַ קֹדְמָה אֶל-מְקוֹם הַדִּשָּׁן: וְשָׁפַע אֹתוֹ בְּכַנְפָּיו
 לֹא יִבְדִּיל וְהִקְטִיר אֹתוֹ הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחַ עַל-הָעֵצִים אֲשֶׁר
 עַל-הָאֵשׁ עֲלֶיהָ הוּא אִשָּׁה רִיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: ׀

ב.

1 וְנִפְשׁ כִּי-תִקְרִיב קָרְבָּן מִנְחָה לַיהוָה סֶלֶת יִהְיֶה קָרְבָּנוֹ
 2 וְיִצַק עֲלֶיהָ שֶׁמֶן וְנָתַן עֲלֶיהָ לִבְנָה: וְהִבִּיאה אֶל-בְּנֵי
 אֹהֶלן הַכֹּהֲנִים וְקָמִץ מִשֶּׁם מֶלֶךְ קָמְצוֹ מִסֹּלֶתָהּ וּמִשְׁמֵנָהּ
 עַל כָּל-לִבְנֵתָהּ וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת-אֹפְרֹתָהּ הַמִּזְבֵּחַ

9. *קָרְבָּן* por. Ex. 29, 17. *אִשָּׁה* pierwotna forma od *אֵשׁ* jak *קָרְבָּן* por. Ex. 29, 18. oznacza wszystkie ofiary, które całkowitemu albo częściowemu spaleni ulegały.

10. *רִיחַ נִיחֹחַ* Por. Gen. 8, 21.

11. Północną stronę uważano w starożytności za siedzibę chwały Bożej, Jez. 14, 13. Ezech. 1, 4. Ps. 48, 3.

14. Turkawka albo synogarlica, columba turtur, jest cokolwiek mniejszą od pospolitego gołębia, ma grzbiet szary, czarne i białe centki około szyi, i loty o białych końcach.

15. *מֶלֶךְ* wedle rabinów: paznokciami nadrywać, albo zupełnie zer-

przypomnienia⁴, na ofiarnicy: ogniowa to ofiara, woń przyjemna Wiekuistemu.

3. A pozostałe z owej ofiary śniednej będzie dla Ahrona i dla synów jego: świętem to świętości z ogniowych ofiar Wiekuistego.

4. A jeżeli przyniesiesz ofiarę śniedną z wypieczonego w piecu, będą to z przedniej mąki kołaczki praśne, zaczy-nione w oliwie, albo ołatki praśne posmarowane oliwą.

5. Jeżeli zaś ofiarą śniedną z panwi ofiara twoja, — z mąki przedniej, zaczy-nionej w oliwie, praśne niechaj będzie;

6. Rozdrobisz ją na kawałki i polejesz ją oliwą: ofiara to śniedna.

7. A jeżeli ofiarą śniedną z rądla ofiara twoja, — z mąki przedniej z oliwą przyrządzoną będzie.

8. I przyniesiesz ofiarę śniedną, z tych rzeczy przyrzą-dzoną, Wiekuistemu; i przedstawią ją kapłanowi, a odniesie ją na ofiarnicę.

9. A zdjawszy kapłan ze śniednej ofiary „znak przy-pomnienia⁵“, puści ją z dymem na ofiarnicy: ogniowa to ofiara, woń przyjemna Wiekuistemu.

10. A pozostałe z ofiary śniednej będzie dla Ahrona i dla synów jego: świętem to świętości z ogniowych ofiar Wiekuistego.

11. Żadna ofiara śniedna, którą przynosić będziecie Wiekuistemu, niechaj przyrządzaną nie będzie z kiszonego, gdyż żadnego zakisu i żadnego miodu nie puścicie z dymem jako ofiarę ogniową Wiekuistemu.

12. W ofierze pierwocin przynosić to możecie Wiekuistemu, ale na ofiarnicę nie wejda, jako woń przyjemna.

13. Wszelką też ofiarę twą śniedną solą posolisz; a nie pozbawisz soli przymierza Boga twojego, — śniednej ofiary twojej: przy każdej ofierze twojej zaofiarujesz sól.

11. Żadna ofiara — „wyjątkiem dwóch chlebów wymienionych 23, 17. chlebów wystawnych 24, 9. i dziękczynnych 7, 13., które na ołtarz nie szły. O przyczynie dla której ferment wzbroniony został, por. uwagi wstępne „o ofiarach.“ Miód używany był do fabrykacji octu, i stanowił sam rodzaj zakisu, ztąd w *Tal.* fermentować.

12. Dwa chleby ofiarowane w święto tygodni jako pierwociny z nowej pszenicy. Według innych mowa tu o chlebach dziękczynnych, przy których używanie zakisu i miodu było dozwolonem, por. 7, 18. 23, 17. 2 Kron. 31, 5. Miszna Menach. 5. 1. a to dlatego, że chleby te były wyłącznym udziałem kapłanów.

13. Żadna ofiara — „wyjątkiem dwóch chlebów wymienionych 23, 17. chlebów wystawnych 24, 9. i dziękczynnych 7, 13., które na ołtarz nie szły. O przyczynie dla której ferment wzbroniony został, por. uwagi wstępne „o ofiarach.“ Miód używany był do fabrykacji octu, i stanowił sam rodzaj zakisu, ztąd w *Tal.* fermentować.

3 אִשָּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: וְהִנּוֹתָרְתָּ מִן־הַמִּנְחָה לְאַהֲרֹן
4 וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ קְדָשִׁים מֵאִשֵּׁי יְהוָה: ׀ וְכִי תִקְרַב
קָרְבַּן מִנְחָה מֵאִפֶּה תִנּוֹר סֶלֶת חֲלֹת מִצֵּת בְּלוּלַת בִּשְׁמֵן
5 וּרְקִיקֵי מִצֹּת מִשְׁחִים בִּשְׁמֵן: ׀ וְאִם־מִנְחָה עַל־
6 הַמִּחְבֵּת קָרְבַּנְךָ סֶלֶת בְּלוּלָה בִּשְׁמֵן מִצֵּה תִהְיֶה: פָּתוֹת
7 אֹתָהּ פָּתִים וַיִּצְקֶתָ עָלֶיהָ שֶׁמֶן מִנְחָה הוּא: ׀ וְאִם־
8 מִנְחַת מֵרַחֶשֶׁת קָרְבַּנְךָ סֶלֶת בִּשְׁמֵן תַּעֲשֶׂה: וְהִבֵּאתָ
אֶת־הַמִּנְחָה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מֵאֵלֶּה לַיהוָה וְהִקְרִיבָה אֶל־
9 הַכֹּהֵן וְהִגִּישָׁה אֶל־הַמִּזְבֵּחַ: וְהָרִים הַכֹּהֵן מִן־הַמִּנְחָה
אֶת־אֹזְפָרְתָהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ אִשָּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה:
10 וְהִנּוֹתָרְתָּ מִן־הַמִּנְחָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ קְדָשִׁים מֵאִשֵּׁי
11 יְהוָה: כָּל־הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַיהוָה לֹא תַעֲשֶׂה
חֶמֶץ כִּי כָל־שֶׂאֵר וְכָל־דָּבָשׁ לֹא־תִקְטְרוּ מִמֶּנּוּ אִשָּׁה
12 לַיהוָה: קָרְבַּן רֵאשִׁית תִּקְרִיבוּ אֹתָם לַיהוָה וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ
13 לֹא־יָעֲלוּ לְרֵיחַ נִיחֹחַ: וְכָל־קָרְבַּן מִנְחָתְךָ בְּמִלַּח תִּמְלַח
וְלֹא תִשְׁפֹּת מִלַּח בְּרִית אֱלֹהֶיךָ מֵעַל מִנְחָתְךָ עַל כָּל־

4. Po opisaniu najpospolitszego rodzaju ofiar śniednych *מנחה סתם* następuje określenie innej, przedniejszej kategorii. *תנור* piec, albo do wypieku używane, głębokie naczynie. Objasnienie pojedynczych wyrazów Ex. 29, 2. *תקריב* zdaniem niekt. 3 osoba *fem.* Podług Menach. 50. po dziesięć kołaczy.

5. Trzeci rodzaj ofiar śniednych. Na żelaznej płaskiej patelni czyli panwi, Ez. 4, 3. przyrządzano *מנשה החכמים* 1 Kron. 9, 31. okrągłe, praśne ołatki.

6. Nie krajano, lecz łamano chleb, ofiarując go w kawałkach wielkości co najmniej oliwki. Jez. 58, 7. *תנור inf. abs. zam. verb. fin.* Por. Ex. 13, 8. 20, 8.

7. Czwarty rodzaj. *מרחשת* od *רחש* kipieć, warzyć, podł. Menach. 63. rodzaj rądla albo tygla, w którym ciasto w oleju się prażyło.

8. *יעשה* w związku z *מנחה*, por. Gen. 4, 18. 11, 1. *מלה* z tych rzeczy, wymienionych od w. 4.

9. *והרים* odpowiada tu słowu *וקטב* por. 4, 8. 6, 8.

10. Pozostała po spaleniu askary część przypadała wyłącznie kapłanom; którzy ją wewnątrz dworca spożyć mogli, — dla laików był to chleb wzbroniony.

14. A jeżeli przyniesiesz ofiarę z pierwocin Wiekuistemu, — kłosy suszone nad ogniem, krupę świeżą przynie-
siesz w darze od pierwocin twoich.

15. I nalejesz na nią oliwy, i nałożysz na nią kadzidła: śniedna to ofiara.

16. I puści z dymem kapłan „znak przypomnienia“ z krupy jej i z oliwy jej, ze wszystkiém kadzidłem jej: ogniowa to ofiara Wiekuistemu.

ROZDZIAŁ III.

1. A jeżeli ofiarą opłatną ofiara jego, to jeżeli z roga-
cizny przynosi, — samca albo samicę zdrową niechaj przy-
niesie przed oblicze Wiekuistego.

2. I położy rękę swą na głowę ofiary swojej, i zarzną ją u wejścia do przybytku zboru, i pokropią synowie Ahro-
na, kapłani, krwią ofiarnicą w okolo.

3. I przyniesie z ofiary opłatnej, jako ofiarę ogniową Wiekuistemu, — łój pokrywający trzewa, i wszystek łój, który nad trzewami;

4. Obie też nerki z lojem, który na nich, który nad po-
łędwicami, i przeponę, która na wątrobie, wraz z nerkami ją oddzieli.

5. I puszczą to z dymem synowie Ahrona na ofiarnicy wraz z całopaleniem, co na drwach, na ogniu: ofiara to ogniowa, woń przyjemna Wiekuistemu.

6. A jeżeli z trzody ofiara jego na „opłatną“ Wieku-
stemu, — samca albo samicę zdrową niechaj przyniesie.

niez שלם נדר, שלם תורה, שלם נדר, które wyprowadzają od שלם ofiary, które zapewniają człowiekowi szczęście, pokój, a w szczególności między współbiednikami zgodę i harmonią wytwarzają. Rytuał Mojżeszowy stawia je niżej od ofiar poprzednich. Udziały przypadające kapłanom nie zaliczają się do קרש קרש, lecz do rzędu קלים קלים pospolitych świętości, którą w bliższym zetknięciu się z ołtarzem nie były. Por. Lev. 21, 22.

2. Por. 1, 4. 5. Czynność kapłanów zaczyna się, dopiero od pokrapiania.

3. Łój uważany za część najlepszą, w której twórcza siła żywotna najsilniej się uwydatnia, por. חלב הארץ Gen. 45, 18. Dill.

4. יתר od יתר napisać — por. יתר cięciwa, prawdopodob. przepona nad wątrobą. Zd. innych łój po za małą siatką, omentum minus, nagromadzony. Vul. reticulum jecoris.

5. cały wymieniony łój. Z całopaleniem codzienném, 6, 1—5. które ofiarę opłatną poprzedziło.

6. גאן owce i kozy.

14 קרבנה תקריב מלח: ס ואם תקריב מנחת בפורים
ליהוה אביב קלוי באש גרש ברמל תקריב את מנחת
בפוריך: ונתת עליה שמן ושמנת עליה לבנה מנחה
הוא: והקטיר הכהן את אזכרתה מגרשה ומשמנה
על כל לבנתה אשה ליהוה: פ

ג.

1 ואם זבח שלמים קרבנו אם מן הפקר הוא מקריב אם-
2 זכר אם נקבה תמים יקריבנו לפני יהוה: וסמך ידו
על ראש קרבנו ושחטו פתח אהל מזער וזרקו בני
3 אהרן הפהנים את הדם על המזבח סביב: והקריב
מזבח השלמים אשה ליהוה את החלב המכסה את-
4 הקרב ואת כל החלב אשר על הקרב: ואת שתי הפליות
ואת החלב אשר עלהן אשר על הפסלים ואת היתרת
5 על הכבד על הפליות יסירנה: והקטירו אתו בני-
אהרן המזבחה על העלה אשר על העצים אשר על-
האש אשה ריח ניחח ליהוה: פ
6 ואם מן הצאן קרבנו לזבח שלמים ליהוה זכר או נקבה

trwałości. Arabowie, którzy chleb i sól ze sobą spożyli, stają się bra-
ćmi i dochowują sobie dozgonnej wierności. I u innych ludów była sól
oznaka i rękojmią przyjaźni, σύμβολον φιλίας. כל קרבניך nie wyłączając
ofiar bitych.

14. Wedle rab. mowa tu o ofierze narodowej, wzmiankowanej Lev.
23, 11. Świeże kłosy אביב prażono nad lekkim ogniem, i tak suszone
ziarna קלי przepuszczano przez sito, — stanowiły one powszechnie
znany pokarm, por. Rut 2, 14. 1 Sam. 17, 17. 2 Sam. 17, 28. גרש
w Syr. gares rozcierać, tłuc, utłuczone ziarna, tworzące krupę כרמל
w zwykłym znaczeniu żyzny grunt. Jez. 29, 17. 32. 16. tu jak 23, 14,
i 2 Król. 4, 12. świeży, miękki plon bezpośrednio po zwiezieniu z pola
użyty, Onk. רביבן.

Rozd. 3. 1. Cechą charakterystyczną w rytuale tych ofiar jest wspólna
bieda którą je zakończano. O znaczeniu ich por. uwagi wstępne
o ofiarach. שלמים sing. שלם Am. 5, 22. od słowa שלם w piel. opłacać
por. שלמים Jez. 1, 23. שלום Micha 7, 3. zapłata wręczona sędziemu
za oddane albo przyrzeczone usługi. Pospolitem wyrażeniem jest rów-

7. Jeżeli jagnię przynosi na ofiarę swoją; niechaj przyniesie je przed oblicze Wiekuistego.

8. I położy rękę swą na głowę ofiary swojej, i zarzną ją u wejścia do przybytku zboru, i pokropią synowie Ahrona krwią jej ofiarnicę, w około.

9. I przyniesie z ofiary opłatnej jako ofiarę ogniową Wiekuistemu najlepszą część jej, — ogon cały, po samą krzyżową kość go odciawszy, również łój pokrywający trzewa, i wszystek łój, który nad trzewami.

10. Obie też nerki z lojem, który na nich, który na poledwicach, i przeponę, która na wątrobie, wraz z nerkami ją oddzieli.

11. I puści to z dymem kapłan na ofiarnicy, — pokarm to, ofiara ogniowa Wiekuistemu.

12. A jeżeli ofiara jego koza; niechaj przyniesie ją przed oblicze Wiekuistego,

13. I położy rękę swą na głowę jej, i zarzną ją przed przybytkiem zboru, i pokropią synowie Ahrona krwią jej ofiarnicę, w około.

14. I przyniesie z niej ofiarę swą, jako ofiarę ogniową Wiekuistemu: — łój pokrywający trzewa, i wszystek łój, który nad trzewami.

15. Obie też nerki z lojem, który na nich, który nad poledwicami, i przeponę, która na wątrobie, wraz z nerkami ją oddzieli.

16. I puści je z dymem kapłan na ofiarnicy: pokarm to, ogniowa ofiara; woń przyjemna: wszystek łój Wiekuistemu.

17. Ustawa to wieczna w pokoleniach waszych, we wszystkich siedzibach waszych: żadnego loju i żadnej krwi jeść nie będziecie!¹⁴

ROZDZIAŁ IV.

1. I oświadczył Wiekuisty Mojżeszowi, i rzekł:

2. „Powiedz synom Izraela tak: gdyby kto zgzeszył niebacznie przeciw któremu ze wszystkich przykazań Wiekuistego, wzbraniających cokolwiek czynić, a przekroczyłby przeciw jednemu z nich; —

Rozd. 4. 2. Po przedstawieniu rozmaitego rodzaju ofiar dobrowolnych, *קרבות*, rozpoczynają się przepisy o ofiarach obowiązkowych, *קרבות*, a przedewszystkiem o ofierze zagrzesznej, ustanowionej dla zmażania wykroczeń mimowolnych, w następstwie poznanych i żalowanych, których spełnienie świadome pociągnęłyby za sobą karę wytracenia, *שורונו כרת*.

7 תָּמִים יִקְרִיבוּ: אִם-פֶּשֶׁב הוּא-מִקְרִיב אֶת-קָרְבָּנוֹ וְהִקְרִיב

8 אֹתוֹ לִפְנֵי יְהוָה: וְסָמַךְ אֶת-יָדוֹ עַל-רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ וְשָׁחַט אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אֹהֶל אֶת-דָּמֹו עַל-

9 הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: וְהִקְרִיב מִזְבַּח הַשְּׁלָמִים אִשָּׁה לַיהוָה חֶלְבֹו הָאֵלִיָּה תְּמִימָה לַעֲמַת הָעֵצָה יְסִירָנָה וְאֶת-הַחֶלֶב

הַמְּכַסֶּה אֶת-הַקָּרֶב וְאֶת כָּל-הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל-הַקָּרֶב:

10 וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיִת וְאֶת-הַחֶלֶב אֲשֶׁר עֲלֵהֶן אֲשֶׁר עַל-

הַכְּסָלִים וְאֶת-הַיִּתְרֹת עַל-הַכֹּבֵד עַל-הַכְּלָיִת יְסִירָנָה:

11 וְהִקְטִירוֹ הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחַ לַחֵם אִשָּׁה לַיהוָה: פ

12 וְאִם-עֵז קָרְבָּנוֹ וְהִקְרִיבוֹ לִפְנֵי יְהוָה: וְסָמַךְ אֶת-יָדוֹ עַל-

13 רֹאשׁוֹ וְשָׁחַט אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אֹהֶל אֶת-

14 דָּמֹו עַל-הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ קָרְבָּנוֹ אִשָּׁה לַיהוָה

אֶת-הַחֶלֶב הַמְּכַסֶּה אֶת-הַקָּרֶב וְאֶת כָּל-הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל-

15 הַקָּרֶב: וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיִת וְאֶת-הַחֶלֶב אֲשֶׁר עֲלֵהֶן אֲשֶׁר

עַל-הַכְּסָלִים וְאֶת-הַיִּתְרֹת עַל-הַכֹּבֵד עַל-הַכְּלָיִת יְסִירָנָה:

16 וְהִקְטִירֵם הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחַ לַחֵם אִשָּׁה לַרִיחַ נִיחַח כָּל-חֶלֶב

17 לַיהוָה: חֲקַת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם כָּל-חֶלֶב

וְכָל-דָּם לֹא תֹאכְלוּ: פ

ד.

¹/₂ וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

לֵאמֹר נֶפֶשׁ בֵּית-חַטָּא בְּשִׁגְגָה מִכֹּל מִצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר

7. Jagnięta zawsze roczne, 23, 19. Num. 7, 17.

8. U wejścia do przybytku, na dworcu.

9. Uważa tu w znaczeniu najlepsza część, mianowicie *por. Ex. 29, 22*. Tłuszcz ogona nie jest uważany za łój do spożywania wzbrowniony, lecz za skrom zrosły z mięsem, i do mięsa przylegający. *עַז os caudae*.

11. Wyrażenie *לחם אשה* chléb, który za pośrednictwem ognia, Boga dochodzi, jest zabytkiem najpierwotniejszych wyobrażeń w ofiarach.

16. *והקטירם* suff. odnosi się do wyszczególnionych pojedynczo *הקלבים*.

17. *Por. 7, 23, 17, 10. Deut. 12, 23.*

3. Jeżeliby kapłan namaszczony zgrzeszył, dla wprowadzenia ludu w winę: niech wtedy przyniesie za grzech swój, którego się dopuścił, cielca młodego, zdrowego, Wiekuistemu na ofiarę zagrzeszną.

4. I przywiedzie cielca onego do wejścia przybytku zboru, przed oblicze Wiekuistego, a położy rękę swą na głowę cielca, i zarzuci cielca przed Wiekuistym.

5. I weźmie kapłan namaszczony nieco krwi cielca i wniesie ją do przybytku zboru.

6. I zamoczy kapłan palec swój we krwi, a pokropi krwią ową siedmkroć przed obliczem Wiekuistego, przed zasłoną świątyni.

7. I pomoże kapłan krwią narożniki ołtarza do kadzidla wonnego, który w przybytku zboru przed Wiekuistym; wszystką zaś pozostałą krew cielca wyleje u podstawy ofiarnicy całopaleń, która u wejścia przybytku zboru.

8. I wszystek łój cielca ofiary zagrzesznej zdejmie zeń, — łój pokrywający trzewa, i wszystek łój, który nad trzewami;

9. Obie też nerki z łojem, który na nich, który nad pętlawicami, i przeponę, która na wątrobie, wraz z nerkami ją oddzieli, —

10. Jako odjętym zostaje z wołu ofiary opłatnej; i puści je z dymem kapłan na ofiarnicy całopaleń.

11. A skórę cielca, i całe mięso jego z głową i gołeniami, i trzewa jego, i nieczystość jego, —

12. Całego cielca wyniesie po za obóz na miejsce czyste, na skład popiołu i spali go na drwach ogniem; przy składzie popiołu spalonym będzie.

13. A jeżeliby cały zbór Izraelski niebacznie zgrzeszył, a zakryta była rzecz od oczu zgromadzenia, a tak przekroczyłby przeciw jednemu z przykazań Wiekuistego, wzbraniających cokolwiek czynić, i popadłby w winę;

mierza się objawiał, Ex. 25, 22. אה טי przed zasłoną, dzielącą przenajświętsze od miejsca świętego. Ex. 26, 31.

7. Pokrapia wystające punkta ołtarza, aby rozgrzeszającą krew niejako oku Bożemu uwidocznic. Kn.

10. Subj. do יום jest כל החלב.

12. Dla uniknięcia profanacji spalona zostaje cała ofiara na popielisku, znajdującym się po za obozem 6, 4. dokąd od czasu do czasu zwieziono popiół nagromadzony w מקום הרשן 1, 16.

13. Jeżeli np. lud popełnił nieświadomie grzech wymieniony 1. Sam. 14, 82.

3 לא תעשינה ועשה מאחת מהנה: אם הפהן המשיח
 יחטא לאשמת העם והקריב על חטאתו אשר חטא
 4 פר בן בקר תמים ליהוה לחטאת: והביא את הפר
 אלפתח אהל מועד לפני יהוה וסמך את ידו על ראש
 5 הפר ושחט את הפר לפני יהוה: ולקח הכהן המשיח
 6 מדם הפר והביא אתו אל אהל מועד: וטבל הכהן את
 אצבעו בדם והזה מן הדם שבע פעמים לפני יהוה
 7 את פני פרכת הקדש: ונתן הכהן מן הדם על קרנות
 מזבח קטרת הסמים לפני יהוה אשר באהל מועד ואת
 8 כל דם הפר ישפך אל יסוד מזבח העלה אשר פתח
 אהל מועד: ואת כל חלב פר החטאת ירים ממנו את
 החלב המכסה על הקרב ואת כל החלב אשר על
 9 הקרב: ואת שתי הבליית ואת החלב אשר עליהן אשר
 על הכסלים ואת דיתרת על הכבד על הבליית וסירנה:
 10 כאשר יורם משור זבח השלמים והקטרים הכהן על
 11 מזבח העלה: ואת עור הפר ואת כל בשרו על ראשו
 12 ועל כרעיו וקרבו ופרשו: והוציא את כל הפר אל
 מחוץ למחנה אל מקום טהור אל שפך הדשן ושחף
 אתו על עצים כאשר על שפך הדשן ושרף: פ
 13 ואם כל עדת ישראל ישגו ונעלם דבר מעיני הקהל
 ועשו אחת מכל מצות יהוה אשר לא תעשינה ואשמו:

v. 4. סבירין אשר לפני.

3. Jeżeli zgrzeszy kapłan uroczyście namaszczony, por. 8, 12—30. t. j. arcykapłan, nazwany zwykle הכהן הגדול kapłanem wielkim, 21, 10. Num. 35, 25. Joz. 20, 6. również הראש הכהן kapłanem naczelnym, 2 Król. 25, 18. Ezra 7, 5. 2 Kron. 19, 11. przyczyniając się przykładem swoim do wprowadzenia w błąd całego narodu, wtedy zmaże grzech swój najwyższą ofiarą, mianowicie cielcem młodym, wedle rab. trzyletnim.

6. Przed Wiekuistym, który w przenajświętszym nad arką przy-

14. I poznany by został grzech, którym zgrzeszyli: przyniesie wtedy zgromadzenie młodego cielca na ofiarę za-
grzeszną, a podobną obłoczną przed przybytkiem zboru.

15. I połoczy obłoczną krew na głowę obłoczną, przed Wiekuiстым, i zarzną obłoczną przed obliczem Wiekuiстого.

16. I wniesie kapłan namaszczony nieco krwi cielca do przybytku zboru;

17. I zamoczy kapłan palec swój we krwi, a pokropi kwią ową siedmkroć przed obliczem Wiekuiстого, przed zasłoną.

18. A częścią krwi pomaze narożniki ołtarza, który przed obliczem Wiekuiстого w samym przybytku zboru, wszystką zaś pozostałą krew wyleje u podstawy ofiarnicy całopaleń, która u wejścia przybytku zboru.

19. I wszystek łój jego zdejmie zeń i puści z dymem na ofiarnicy.

20. I postąpi z tym cielcem jak postąpił z cielcem zagresznym; tak samo postąpi z nim, — i tém rozgrzeszy ich kapłan, i odpuszczoném im będzie.

21. I każe wynieść cielca po za obóz i spali go jako spalił cielca pierwszego: ofiara to zagreszna zgromadzenia.

22. A jeżeliby zgrzeszył książę, a wykroczyłby przeciw jednemu z przykazań Wiekuiстого, Boga swojego, wzbraniających cokolwiek czynić, a to niebacznie, a przewiniłby;

23. Jeżeli mu tedy ujawni się grzech jego, którym zgrzeszył, to przywiedzie na ofiarę swą kozła, samca zdrowego.

24. I połoczy rękę swą na głowę kozła, i zarzną go na miejscu, gdzie zarzynają całopalenia przed Wiekuiстым: ofiara to zagreszna.

25. I weźmie kapłan nieco krwi ofiary zagresznej na palec swój, a pomaze narożniki ofiarnicy całopaleń, pozostałą zaś krew jego wyleje u podstawy ofiarnicy całopaleń.

26. A wszystek łój jego puści z dymem na ofiarnicy, podobnie jak łój ofiary oplatnej; i tak rozgrzeszy go kapłan z grzechu jego, i odpuszczoném mu będzie.

nia czyli oczyszczenia Por. Ex. 29, 36. Lev. 8, 15. 14, 53. Dill. למר הרחטת dop. הרחטת.

22. אשר zam. אם por. 5, 2. Deut. 11, 27. Joz. 4, 21. נשיא naczelnik pokolenia albo rodu, wedle Tal. Król.

23. או odpowiada tu literze ו w słowie ונודעה w. 14. הורע kof. jeżeli się ujawni, albo przez innych ujawnioném mu zostanie.

24. T. j. na północnej stronie ofiarnicy, na dworcu por. 1, 11.

25. Kapłan zwyczajny, por. 6, 19. 22.

14 וְנֹדְעָה הַחַטָּאת אֲשֶׁר חָטְאוּ עָלֶיהָ וְהִקְרִיבוּ הַקֹּהֵל פֶּרֶךְ 14
בֶּן־בְּקָר לַחַטָּאת וְהֵבִיאוּ אֹתוֹ לִפְנֵי אֱהֵל מוֹעֵד וְקָמְכוּ 15

וְהָיָה וְעָלָה מִן־עַל־יָדָיו אִישׁ יָדָיו וְיָשָׁו 15

אֶת־הַפֶּרֶךְ לִפְנֵי יְהוָה: וְהֵבִיא הַכֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ מִדַּם הַפֶּרֶךְ 16

אֶל־אֱהֵל מוֹעֵד: וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶצְבָּעוֹ מִן־הַדָּם וְהָיָה 17

שֶׁבַע פְּעָמִים לִפְנֵי יְהוָה אֶת־פְּנֵי הַפְּרֹכֶת: וּמִן־הַדָּם 18

יִתֵּן וְעַל־קִרְנֵת הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר בְּאֱהֵל 18

מוֹעֵד וְאֵת כָּל־הַדָּם יִשְׁפֹךְ אֶל־יְסוּד מִזְבֵּחַ הָעֹלָה אֲשֶׁר־ 19

פָּתַח אֱהֵל מוֹעֵד: וְאֵת כָּל־חֲלָבֹו יְרִים מִמֶּנּוּ וְהִקְטִיר 19

הַמִּזְבֵּחַהּ: וַעֲשֵׂה לַפֶּרֶךְ כַּאֲשֶׁר עָשִׂה לַפֶּרֶךְ הַחַטָּאת בֶּן 20

יַעֲשֵׂה־לוֹ וְכִפֵּר עֲלֵהֶם הַכֹּהֵן וְנִסְלַח לָהֶם: וְהוֹצִיא אֶת־ 21

הַפֶּרֶךְ אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה וְשָׂרַף אֹתוֹ כַּאֲשֶׁר שָׂרַף אֶת הַפֶּרֶךְ 21

הָרִאשׁוֹן חַטָּאת הַקֹּהֵל הוּא: פ 22

אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחַטֵּא וַעֲשֵׂה אֶחָת מִכָּל־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיו 22

אֲשֶׁר לֹא־תַעֲשִׂינָהּ בְּשִׁנְנָהּ וְאָשָׁם: אוֹ־הוֹדַע אֱלֹהֵי חַטָּאתוֹ 23

אֲשֶׁר חָטְאָ בָּהּ וְהֵבִיֵא אֶת־קָרְבָּנוֹ שְׁעִיר עִזִּים זָכָר תָּמִים: 24

וְסָמַךְ יָדוֹ עַל־רֹאשׁ הַשְּׁעִיר וְשַׁחַט אֹתוֹ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־ 24

יִשַׁחַט אֶת־הָעֹלָה לִפְנֵי יְהוָה חַטָּאת הוּא: וְלָקַח הַכֹּהֵן 25

מִדַּם הַחַטָּאת בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל־קִרְנֵת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת־ 25

דָּמֹו יִשְׁפֹךְ אֶל־יְסוּד מִזְבֵּחַ הָעֹלָה: וְאֶת־כָּל־חֲלָבֹו יִקְטִיר 26

הַמִּזְבֵּחַהּ כַּחֲלָב זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְכִפֵּר עָלָיו הַכֹּהֵן מִחַטָּאתוֹ 26

וְנִסְלַח לוֹ: פ

14. Naród stoi na jednej linii z religijnym przedstawicielem swoim i przynosi tę samą ofiarę.

15. Starsi czynią to za siebie i na intencję żałującego ludu, który reprezentują.

20. כָּפַר oznacza to, co człowieka przed grożącym mu niebezpieczeństwem zastania, ztąd כָּפַר od winy i idącej w ślad za nią kary ochrania, rozgrzesza. Por. Ex. 30, 12. I martwe przedmioty, o ile je sobie jako nieczyste wyobrażamy, mogą być przedmiotem rozgrzesze-

27. A jeżeliby kto zgrzeszył niebacznie z ludu pospolitego wykroczywszy przeciw jednemu z przykazań Wiekuistego, wzbraniających cokolwiek czynić, a przewinilby;

28. Jeżeli mu tedy ujawni się grzech jego, którym zgrzeszył, to przywiedzie na ofiarę swą kozę, zdrową samicę za grzech, którego się dopuścił.

29. I położy rękę swą na głowę „zagrzesznej“ — i zarzną tę ofiarę zagrzeszną na miejscu ofiar całopalnych.

30. I weźmie kapłan nieco krwi jej na palec swój, a pomoże narożniki ofiarnicy całopaleń, pozostałą zaś krew jej wyleje u podstawy ofiarnicy.

31. Wszystek też łój jej zdejmie, jak zdejmuje się łój z ofiary oplatnej, i puści go z dymem kapłan na ofiarnicy, na woń przyjemną Wiekuistemu; i tak rozgrzeszy go kapłan, i odpuszczonem mu będzie.

32. A jeżeli z owiec przynosi na ofiarę swą zagrzeszną, samicę zdrową niechaj przyniesie.

33. I położy rękę swą na głowę „zagrzesznej“, i zarzną ją jako ofiarę zagrzeszną na miejscu, gdzie zarzynają całopalenia.

34. I weźmie kapłan nieco krwi ofiary zagrzesznej na palec swój, a pomoże narożniki ofiarnicy całopaleń, pozostałą zaś krew jej wyleje u podstawy ofiarnicy całopaleń.

35. A wszystek łój jej zdejmie, jak się zdejmuje łój baranka z ofiary oplatnej, i puści to z dymem kapłan na ofiarnicy przy ofiarach ogniowych Wiekuistemu; i tak rozgrzeszy go kapłan z grzechu, którego się dopuścił, — i odpuszczonem mu będzie.

ROZDZIAŁ V.

1. Jeżeliby też kto zgrzeszył, że słysząc słowo zaklęcia, a będąc świadkiem widzącym albo wiedzącym, a nie oznajmił, i tak uniósłby na sobie winę swą:

2. Albo — jeżeliby się kto dotknął jakiegokolwiek rzeczy nieczystej, bądź padliny zwierza nieczystego, bądź padliny bydłęcia nieczystego, bądź padliny gadu nieczystego, a byłoby to tajne przed nim, tak że nieczystym będzie i winnym;

świadkiem naocznym, albo jeżeli mu zkażiną sprawca jest znany, a dla jakichkolwiek względów prawdy nie wyjawia, unosi on wtedy na sobie grzech i jego skutki, t. j. karę zwykle przez Boga wymierzaną, por. 20, 20, 22, 9. Ex. 28, 43. Num. 5, 31, 14, 33.

2. Składa ofiarę dlatego, że się stosownie do obowiązujących przepisów nie oczyścił, i w takim stanie do przybytku wszedł, albo poświęcony pokarm spożył, co, gdyby to świadomie uczynił, karę wytracenia za sobą pociąga.

27 וְאִם-נִפְשׁ אֶחָת תִּחַטָּא בְשִׁגְגָה מֵעַם הָאָרֶץ בַּעֲשֻׂתָּהּ

28 אֶחָת מִמִּצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא-תַעֲשִׂינָהּ וְאִשָּׁם: או הוֹדַע

אֵלָיו חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְהָבִיא קָרְבָּנוֹ שְׁעִירַת עִזִּים

29 תְּמִימָה נִקְבָּה עַל-חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא: וְסָמַךְ אֶת-יָדוֹ

עַל רֹאשׁ הַחַטָּאת וְשָׁחַט אֶת-הַחַטָּאת בְּמָקוֹם הָעֹלָה:

30 וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּמָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל-קַרְנֹת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה

31 וְאֶת-כָּל-דָּמָהּ יִשְׁפֹךְ אֶל-יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ: וְאֶת-כָּל-חֲלֵבָהּ

יִסִּיר כַּאֲשֶׁר הוֹסֵר הַלֵּב מֵעַל זִבְחַת הַשְּׁלָמִים וְהַקְטִיר

הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחַהּ לָרִיחַ נִיחַח לַיהוָה וְכִפֹּר עָלָיו הַכֹּהֵן

וְנִסְלַח לוֹ: פ

32 וְאִם-כֶּבֶשׂ יָבִיא קָרְבָּנוֹ לַחַטָּאת נִקְבָּה תְּמִימָה יְבִיאנָהּ:

33 וְסָמַךְ אֶת-יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַחַטָּאת וְשָׁחַט אֶת-הַחַטָּאת

34 בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִשָּׁחַט אֶת-הָעֹלָה: וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּם

הַחַטָּאת בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל-קַרְנֹת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת-כָּל-

35 דָּמָהּ יִשְׁפֹךְ אֶל-יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ: וְאֶת-כָּל-חֲלֵבָהּ יִסִּיר

כַּאֲשֶׁר יוֹסֵר הַלֵּב הַכֶּשֶׂב מִזִּבְחַת הַשְּׁלָמִים וְהַקְטִיר הַכֹּהֵן

אֶת-הַמִּזְבֵּחַהּ עַל אִשֵּׁי יְהוָה וְכִפֹּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל-

חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר-חָטָא וְנִסְלַח לוֹ: פ

ה.

1 וְנִפְשׁ כִּי-תִחַטָּא וְשָׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים וְהוּא עֹד או רֹאֶה

2 או יָדַע אִם-לֹא יִבְדֵּד וְנִשְׂא עֹנּוֹ: או נִפְשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בְּכָל-

דָּבָר טָמֵא או בְּנִבְלַת חַיָּה טָמֵאָה או בְּנִבְלַת בְּהֵמָה

טָמֵאָה או בְּנִבְלַת שְׂרָץ טָמֵא וְנִעְלַם מִפְּנֵי וְהוּא טָמֵא

טָמֵאָה או בְּנִבְלַת שְׂרָץ טָמֵא וְנִעְלַם מִפְּנֵי וְהוּא טָמֵא

27. וְאִם נִפְשׁ אֶחָת מֵעַם הָאָרֶץ, w przeciwstawieniu do stojących nad nim arcykapłana, króla i senatu. Por. 2 Król. 11, 18. 16. 15. Ez. 7, 27.

35. אִשָּׁם pl. odnosi się do rozmaitych gatunków łożu, jak 3, 16.

Rozd. 5. 1. Przykłady wykroczeń pociągających za sobą składanie ofiar zagrzesznych. Przy dochodzeniu kradzieży albo innego występku wygłaszał sąd zaklęcie, וְאִם Sęd. 17, 2. Przysł. 29, 24. Jeżeli kto był

3. Albo — jeżeliby się kto dotknął nieczystości człowieka, jakakolwiek by to była nieczystość, przez którą się zanieczyszcza, a byłoby to tajne przed nim, on zaś dowiedziałby się, i byłby winien;

4. Albo jeżeliby kto przysiągł, a wymknęło mu się z ust, aby wyrządził sobie co złego, albo dobrego, we wszystkiém, co wymyka się człowiekowi w przysiędze, a uszłoby z świadomości jego, — on zaś dowiedziałby się, i byłby winien w jakiegokolwiek z tych rzeczy;

5. Kto tedy zawini w jakiegokolwiek z tych rzeczy, niechaj wypowiada się, w czém zgrzeszył;

6. I niech przyniesie pokutę Wiekuistemu za grzech swój, którego się dopuścił, samicę z trzody; owcę albo kozę — jako ofiarę zagrzyszną, a rozgrzeszy go kapłan z grzechu jego.

7. A gdyby go nie stało na owcę, to przyniesie pokutę za grzech, którego się dopuścił, parę turkawek albo parę młodych gołąbków Wiekuistemu, — jednego na „zagrzyszną“, a drugiego na „całopalną“.

8. I przyniesie je do kapłana, który złoży najprzód tego, co za grzech, i naderwie głowę jego nad karkiem, ale jej nie oderwie.

9. I pokropi krwią tej „zagrzysznej“ ścianę ofiarnicy, a pozostałą krew wycisnie u podstawy ofiarnicy: ofiara to zagrzyszna.

10. Drugiego zaś zużyje na całopalenie, wedle przepisu, i tak rozgrzeszy go kapłan z grzechu jego, którego się dopuścił, a odpuszczoném mu będzie.

11. A gdyby go nie stało na dwie turkawki, albo na dwa młode gołąbki, niechaj przyniesie za grzech, którego się dopuścił, dziesiątą część efy przedniej mąki, jako ofiarę zagrzyszną; nie należy na nią oliwy, ani włożyć na nią kadzidla, bo ofiara to zagrzyszna.

12. I przyniesie ją do kapłana; i nabierze z niej kapłan pełną garść swoją, w „znak przypomnienia“, i puści z dy-

rzeczy, ulegał całkowitemu spaleniu, potrzebny był drugi dla odróżnienia ofiary zagrzysznej od całopalenia.

8. וּמִלֵּךְ jak 1, 15. Nadłamanie skrzydeł 1, 17. nie jest tu wymaganiem dlatego, że gołąb ten jest udziałem kapłana 6, 19. 22. Zebach. 6, 4. i spaleniu nie ulega.

10. כַּשֵּׁמֶט por. 1, 14. וּנְחֹלָהּ tak, jak gdyby złożył ofiarę większą, wymienioną w w. 6.

11. Tyle, ile człowiek do dziennego wyżywienia się potrzebuje, por. Ex. 16, 16.

12. Por. 2, 2.

3 וְאִישׁ: אוּ כִי יִנְעַ בְּטִמְאַת אָדָם לְכָל טִמְאַתוֹ אֲשֶׁר יִטְמָא
4 בָּהּ וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאִישׁ: אוּ נֶפֶשׁ כִּי תִשְׁבַּע
לְבַטָּא בִשְׁפָתַיִם לְהִרְעוֹ אוּ לְהִיטִיב לְכָל אֲשֶׁר יִבְטָא
הָאָדָם בְּשִׁבְעָה וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאִישׁ לְאַחַת
5 מֵאַלֶּה: וְהָיָה כִּי־יֵאָשֵׁם לְאַחַת מֵאַלֶּה וְהִתְוַדָּה אֲשֶׁר
6 הָטָא עָלָיָהּ: וְהֵבִיא אֶת־אֲשָׁמוֹ לַיהוָה עַל הַטָּאתוֹ אֲשֶׁר
7 חָטָא נִקְבָּה מִן־הַצֹּאן בְּשִׁבְהָ אוֹ־שְׁעִירַת עִזִּים לְחַטָּאת
8 וּבִפְרָ עָלָיו הַפֶּה מִחַטָּאתוֹ: וְאִם־לֹא תִנְיַע יָדוֹ דֵּי־שֶׁה
9 וְהֵבִיא אֶת־אֲשָׁמוֹ אֲשֶׁר חָטָא שְׁתֵּי תָרִים אוֹ־שְׁנֵי בָנִי־
10 יוֹנָה לַיהוָה אֶחָד לְחַטָּאת וְאַחֶר לְעֹלָה: וְהֵבִיא אֹתָם
11 אֶל־הַפֶּה וְהִקְרִיב אֶת־אֲשֶׁר לְחַטָּאת רִאשׁוֹנָה וּמָלַק אֶת־
12 רִאשׁוֹ מִמּוֹל עֲרָפוֹ וְלֹא יִבְדִּיל: וְהָיָה מִדָּם הַחַטָּאת עַל־
13 קִיר הַמִּזְבֵּחַ וְהַנִּשְׂאָר בָּדָם יִמְצָה אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ חַטָּאת
14 הוּא: וְאֶת־הַשְּׁנֵי יַעֲשֶׂה עֹלָה כַּמִּשְׁפָּט וּכְפָר עָלָיו הַפֶּה
15 מִחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא וְנִסְלַח לוֹ: ׀ וְאִם־לֹא תִשְׁנֶה
16 יָדוֹ לְשְׁתֵּי תָרִים אוּ לְשְׁנֵי בָנֵי־יוֹנָה וְהֵבִיא אֶת־קָרְבָּנוֹ
17 אֲשֶׁר חָטָא עֲשִׂירַת הָאֵפֶה כֹּלֶת לְחַטָּאת לְאִישִׁים עָלֶיהָ
18 שֶׁמֶן וְלֹא־יִתֵּן עָלֶיהָ לְבִנָּה כִּי חַטָּאת הוּא: וְהֵבִיאהָ אֶל־
19 הַפֶּה וְקָמַן הַפֶּה ׀ מִמֶּנָּה מְלֹא קִמְצוֹ אֶת־אֲזִבְרֹתָהּ

3. O zanieczyszczeniach, np. dotknięcia się zwłok ludzkich, por. rozdz. 11—15.

4. Jeżeli w popędliwości, lekkomyślnie bredząc בטא Num. 30, 7. przysiągł, że to albo owo uczyni או להשיב להרעו por. Gen. 24, 50. Jez. 41, 23. a następnie ידע przypomniałby sobie.

5. Niechaj wypowiada się, kładąc dłonie na głowę ofiary, 1, 4. z tego, co עליה odnośnie do danej rzeczy מאלה uczynił.

6. אשמו nie odrębna nazwa ofiary określonej w następstwie jako חטאת, lecz „pokuta“, to samo powtarza się w wierszu 7. 15. 25. 19, 21. ztąd może הביא zam. zwykłego הקריב. O różnicy między אשם a חטאת por. uwagi wstępne „o ofiarach.“

7. Rytuał ofiary zagrzysznej składają dwie czynności: pokrapianie krwią i palenie tłuszczu. Ponieważ jeden gołąb, zastępując łój zwie-

mem na ofiarnicy przy ofiarach ogniowych Wiekuistemu: ofiara to zagrzeszua.

13. I tak rozgrzeszy go kapłan z grzechu jego, którego się dopuścił w którejkolwiek z tych rzeczy, a odpuszczoném mu będzie; pozostałość zaś będzie dla kapłana, jak przy ofierze śniednej.

14. I oświadczył Wiekuisty Mojżeszowi, i rzekł:

15. „Jeżeliby kto dopuścił się przeniwierstwa, a zgrzeszył niebacznie przeciw świętościom Wiekuistego, przywidzie wtedy na pokutę Wiekuistemu barana zdrowego z trzody, według oszacowania twojego na srebrne szekle, wedle szekla świętego, — jako ofiarę pokutną.

16. A co zgrzeszył przeciw świętości wróci, i piątą część nadto doloży, i odda kapłanowi; kapłan zaś rozgrzeszy go baranem pokutnym, a odpuszczoném mu będzie.

17. A jeżeliby kto zgrzeszył, a wykroczył przeciw któremu ze wszystkich przykazań Wiekuistego, wzbraniających cokolwiek czynić, a nie wiedział, i stał się winnym, i tak uniósł na sobie winę swą:

18. Niechaj tedy przyprowadzi barana zdrowego z trzody, według oszacowania twojego, na ofiarę pokutną, do kapłana, i rozgrzeszy go kapłan z uchybienia, którego niebacznie się dopuścił, sam nie wiedząc, a odpuszczoném mu będzie.

19. Ofiara to pokutna, — zawinić zawinił Wiekuistemu.“

20. I oświadczył Wiekuisty Mojżeszowi i rzekł:

21. „Jeżeliby kto zgrzeszył, a dopuścił się przeniwierstwa przed Wiekuistym, tém, że zaparł się wobec bliźniego swego co do rzeczy sobie powierzonej, albo wręczonej, albo mu wydartej, albo by ograbił bliźniego swego,

cięży. Por. Gen. 12, 17, 20, 5. 2 Sam. 21, 1. Rabinii nazywają ten rodzaj ofiary *אשם תלי* w odróżnieniu od *אשם וראי*.

18. Wedle oszacowania kapłana, czy mianowicie wartość barana ustanowionej normie odpowiada, i na ofiarę pokutną przyjętym być może.

19. Choć z powodu wątpliwości samego faktu, odszkodowanie nie jest wymaganém, to jednak wina przypuszczalnie istnieje.

21. Mowa tu o wykroczeniach przeciw własności, których sądownie wykazać nie można, do których jednak sam winowajca, zgryzotą sumienia zagnalony, dobrowolnie się przyznaje. *פרקן* Gen. 41, 36. przedmiot do przechowania oddany. *רע* rzecz wręczona w formie pożyczki, fantu albo zadatku, oznacza wedle *Abenez.* i *Chal.* rzecz podaniem sobie ręki do współki nabytą. *נול* przedmiot przemocą, nie wobec świadków, wydarty. *פשע* wycisnąć, podstępem odbierać, 19, 13. Deut. 24, 12.

13 וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ עַל אֲשֵׁי יְהוָה חֲטָאת הוּא: וְכִפֹּר
עָלָיו הַכֹּהֵן עַל-חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר-חָטָא מֵאֵחַת מֵאלֵה וְנִסְלַח
לוֹ וְהִיתָה לְכֹהֵן בְּמִנְחָה: ׀ וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה
לֵאמֹר: נֶפֶשׁ כִּי-תִמְעַל מֵעַל וְחַטָּאהּ בְּשִׁנְיָהּ מִקִּדְשֵׁי
יְהוָה וְהִבִּיא אֶת-אִשְׁמוֹ לַיהוָה אֵיל תָּמִים מִן-הַצֹּאן בְּעֶרְכָּךָ
כֶּסֶף-שֶׁקֶלִים בְּשֶׁקֶל-הַקֹּדֶשׁ לְאִשִּׁם: וְאֵת אֲשֶׁר חָטָא
מִן-הַקֹּדֶשׁ יִשְׁלַם וְאֶת-חֲמִישְׁתּוֹ יוֹסֵף עָלָיו וְנָתַן אֹתוֹ לְכֹהֵן
וְהִכְהֵן יִכְפֹּר עָלָיו בְּאֵיל הָאִשִּׁם וְנִסְלַח לוֹ: ׀
וְאִם-נֶפֶשׁ כִּי תַחַטָּא וְעָשְׂתָה אֶחַת מִכָּל-מִצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר
לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְלֹא-יָדַע וְאִשִּׁם וְנִשְׂא עֹנוֹ: וְהִבִּיא אֵיל
תָּמִים מִן-הַצֹּאן בְּעֶרְכָּךָ לְאִשִּׁם אֶל-הַכֹּהֵן וְכִפֹּר עָלָיו הַכֹּהֵן
עַל שִׁנְיָתוֹ אֲשֶׁר-שָׁנָה וְהוּא לֹא-יָדַע וְנִסְלַח לוֹ: אִשִּׁם הוּא
אִשִּׁם אִשִּׁם לַיהוָה: ׀

20 וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: נֶפֶשׁ כִּי תַחַטָּא וּמְעַלָּהּ
21 מֵעַל בִּיהוָה וְכַחֵשׁ בְּעֵמִיתוֹ בְּפִקְדוֹן אֹרְבַת-שׁוֹמֵת יָד אֹ

v. 18 קמץ כתביר.

13. Ofiary wyszczególnione od w. 1—13 noszą miano zwiększających się i zmniejszających *עולה ויורד*, ponieważ stosują się do względnej zamożności ofiarujących.

15. Ofiara pokutna (por. uwagi wstępne „o ofiarach“), niezależna od stanu zamożności winnego, była dla wszystkich równa, i należała zawsze do kapłana. Składano ją w wypadkach, w których człowiek własność świętą albo prywatną nieświadomie naruszył, np. przypadająca kapłanowi dziesięciny nie złożył. Baranami wypłacano zwykle *האראץ* 2 Król. 3, 4. Jez. 16, 1. przedstawiały zatem pewną wartość pieniężną, oznaczoną tu co najmniej na dwa szekle, ztąd *שקלים* — suff. odnosi się do Mojżesza, którego zastępowali kapłani, por. 27, 2. 12. Num 18, 8. i stanowi bliższe określenie wyrazu *איל*.

16. Za rozmyślną kradzież ustanowiono karę nierównie większą. Ex. 21, 37. 22, 3.

17. *גדי ולא ידע* gdy nie może sobie zdać sprawy z samej istoty występkę, kiedy i czém mianowicie zgrzeszył, a jednak, sądząc np. po nieszczęściu, które go ściga, czuje, że jakikolwiek grzech na nim

22. Albo by znalazł zgubę, a zaparł się jej, albo też przysiął fałszywie o cokolwiek ze wszystkich rzeczy, których dopuszczając się człowiek, grzeszy przez nie;

23. Gdyby tedy zgrzeszył, a stał się winnym, niechaj zwróci zdzierstwo, które wydarł, albo grabież, którą zagrabiał, albo rzecz powierzona, która powierzona mu została, albo zgubę, którą znalazł, —

24. Albo też to, o cokolwiek fałszywie przysiął: zwróci to w pełnej wartości, a piątą część doloży do tego; odda je zaś temu, czyje jest, w dzień pokuty swojej.

25. A pokutę swoją przywiedzie Wiekuistemu, barana zdrowego z trzody, według oszacowania twego, jako ofiarę pokutną, do kapłana.

26. I rozgrzeszy go kapłan przed Wiekuistym, a odpuszczonem mu będzie w każdej z tych wszystkich rzeczy, którą popełnił, zawiniwszy przez nią.⁴

ROZDZIAŁ VI.

1. I oświadczył Wiekuisty Mojżeszowi, i rzekł:

2. „Rozkażesz Ahronowi i synom jego i powiesz: Oto przepis o całopaleniu: ono to całopalenie pozostaje na ognisku, na ofiarnicy, przez całą noc do rana, a ogień ofiarnicy ma być rozżarzany niem.

3. I przywdziawszy kapłan ubiór swój lniany, i spodnie szaty lniane włożywszy na ciało swoje, zbierze popiół, na który spalił ogień całopalenia na ofiarnicy, a wysypie go podle ofiarnicy.

4. Późem zdejmie szaty swe i oblecze się w szaty inne, a wyniesie popiół po za obóz na miejsce czyste.

5. Ogień zaś na ofiarnicy rozżarzany będzie niem, aby nie wygaś, a rozniecać będzie na niej kapłan drwa każdego

obcego ognia na nim rozniecać. ⁴ *ni* odnosi się nie do *מזבח*, lecz do *עליו* *מוקד* = *מוקד*, w przeciwnym razie byłoby *עליו*.

3. Kapłan, loscm do tej czynności wybrany, włoży zrana odpowiedni strój. *בָּרַי* od *בָּרַי* oznacza jak Ps. 109, 18. 133, 2. długi, całą figurę okrywający, spodni ornat, por. Ex. 28, 40. 42. *בָּרַי* eufemizm. por. 15, 3. Codzieln zbierał kapłan pełną łopatę nagromadzonego popiołu, którą to czynność nazywano *הָרַשׁן הָרֹמַח*.

4. Ornat kapłański noszono wyłącznie w świątyni. Ez. 44, 19. ⁴ *הָרַשׁן* po pewnym czasie, gdy się zanadto popiołu nagromadzi. Por. 4, 12.

5. Dalszy ciąg w. 2. Ogień ma być przez całą noc podsycany *בַּחֲמֵל* węglami ogniska, każdego rana zaś ma kapłan dokładać drew na żarzące się węgle. Neh. 10, 35. Jez. 50, 11. i ułożyć całopalenie poranne i łoje ofiar opłatnych, jeżeli je kto przyniesie.

22 *בְּזֶלֶל אִו עֵשֶׂק אֶת־עַמִּיתוֹ: אִו־מִצָּא אֶבְדָּה וּכְחַשׁ בָּהּ*
 וְנִשְׁבַּע עַל־שֵׁקֶר עַל־אַחַת מִכָּל אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה הָאָדָם לְחַטָּא
 23 *בְּהֵנָה: וְהָיָה כִּי־יִחַטָּא וְאִשָּׁם וְהָשִׁיב אֶת־הַגְּזֻלָּה אֲשֶׁר*
גָּזַל אִו אֶת־הָעֵשֶׂק אֲשֶׁר עֵשֶׂק אִו אֶת־הַפְּקֹדֹן אֲשֶׁר הִפְקֹד
 24 *אָתּוּ אִו אֶת־הָאֶבְדָּה אֲשֶׁר מִצָּא: אִו מִכָּל אֲשֶׁר־יִשְׁבַּע*
עָלָיו לְשֵׁקֶר וְשָׁלַם אֹתוֹ בְּרֵאשִׁו וְהִמְשַׁתִּיו יִסֵּף עָלָיו לְאִשֶׁר
 25 *הוּא לוֹ יִתְנַנֵּן בַּיּוֹם אֲשֶׁמְתוֹ: וְאֶת־אֲשָׁמוֹ יָבִיא לַיהוָה אֵיל*
 26 *תָּמִים מִן־הַצֹּאֵן בְּעֶרְבָה לְאִשָּׁם אֶל־הַכֹּהֵן: וּכְפָר עָלָיו*
הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה וְנִסְלַח לוֹ עַל־אַחַת מִכָּל אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה
 לְאִשָּׁמָה בָּהּ:

פ פ פ כה

1 *וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: צוֹ אֶת־אֲהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו*
 לֵאמֹר זֹאת תֹּרַת הָעֹלָה הוּא הָעֹלָה עַל מוֹקְדָה עַל־
 הַמִּזְבֵּחַ כָּל־הַלֵּילָה עַד־הַפֶּקֶד וְאִשׁ הַמִּזְבֵּחַ תֹּקֵד בּוֹ:
 2 *וְלֶבֶשׁ הַכֹּהֵן מִדּוֹ כֹּד וּמִכְנָסִים־כֹּד יִלְבַּשׁ עַל־בְּשָׂרוֹ*
 וְהָרִים אֶת־הַדִּשָּׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאִשׁ אֶת־הָעֹלָה עַל־
 4 *הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוּ אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ: וּפִשַׁט אֶת־בְּגָדָיו וְלָבַשׁ*
 בְּגָדִים אֲחֵרִים וְהוֹצִיא אֶת־הַדִּשָּׁן אֶל־מַחוּץ לְמַחֲנֶה אֶל־
 5 *מְקוֹם טְהוֹר: וְהָאִשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ תֹּקֵד־בּוֹ לֹא תִכָּבֵה*

¹ *ה' 23 v. קמין ברביעי. ibid קמץ ב'ק. ו' 2 v. מ' ועירא.*

22. Albo by znalazł zgubę, a zaparł się jej, albo też przysiął fałszywie o cokolwiek ze wszystkich rzeczy, których dopuszczając się człowiek, grzeszy przez nie;

24. Albo też to, o cokolwiek fałszywie przysiął: zwróci to w pełnej wartości, a piątą część doloży do tego; odda je zaś temu, czyje jest, w dzień pokuty swojej.

26. I rozgrzeszy go kapłan przed Wiekuistym, a odpuszczonem mu będzie w każdej z tych wszystkich rzeczy, którą popełnił, zawiniwszy przez nią.

Rozd. 6. 1. Bliższe określenie funkcji kapłańskich przy głównych rodzajach ofiar.

2. Jeżeli złożono całopalenie jako codzienną wieczorną ofiarę, wtedy pozostaje na ołtarzu przez całą noc, a nie wolno innego

rana, i ułoży na niej całopalenie i puści na niej z dymem łoje ofiar oplatnych.

6. Ogień ustawiczny rozżarzany będzie na ofiarnicy, nie wygaśnie.

7. A oto przepis o ofercie śniednej: przynosić ją będą synowie Ahrona przed oblicze Wiekuistego na przednią stronę ofiarnicy.

8. I zbierze z niej garścią swoją z przedniej mąki ofiary śniednej, i z oliwy jej, i wszystko kadzidło, które na ofercie śniednej, i puści z dymem na ołtarzu jako woń przyjemną; ten „znak przypomnienia,” przed Wiekuistym.

9. A pozostałe z niej jadać będą Ahron i synowie jego. Jako przasniki jedzonem będzie na miejscu świętym; w dworcu przybytku zboru spożywać to będą.

10. Nie należy piec tego kiszonem; jako udział ich dałem im to z ogniowych ofiar Moich; świętem świętości to, jak „zagrzeczna“ i „pokutna.“

11. Każdy mężczyzna z potomków Ahrona jeść to może, jako udział na wieki, w pokoleniach waszych, z ofiar ogniowych Wiekuistego: każdy, który się ich dotyka, wyświęconym być musi.“

12. I oświadczył Wiekuisty Mojżeszowi, i rzekł:

13. „Oto ofiara Ahrona i synów jego, którą przyniosą Wiekuistemu, w dzień namaszczenia swego: dziesiąta część efy mąki przedniej na ofiarę śniedną, ustawicznie; połowa tego rano, a połowa tego wieczorem.

14. Na panwi, w oliwie, będzie przyrządzona; wysmazoną przyniesiesz ją; dobrze wypieczoną, jako śniedną ofiarę rozdrobioną, przyniesiesz ją na woń przyjemną Wiekuistemu.

zbytecznym. Obrządek wyświęcenia trwał siedm dni, Ex. 29, 35. Lev. 8, 88. oznacza zatem albo pierwszy z tych dni, albo też jak Gen. 2, 4. w ogóle „gdy.“ Prawdopodobniej znaczy *ביום* „począwszy od ósmego dnia,” bo choć sprzeciwia się temu w. 14., gdzie mowa zwrócona do Mojżesza, który tylko przez siedm dni godność arcykapłańską piastował, to jednak sądziłoby tak należało z wyrazu *חמיר*. — W istocie składał wedle świadectwa Tal. Sir. 45, 14. i Joz. ant. 3, 10. 7. arcykapłan codziennie taką ofiarę zwaną *מנחת הכהנים*.

14. *מנחת* por. 7, 12. i 1 Kron. 23, 29. w arab. *rabaka*, *commiscuit* wedle *Raszi* smażyć. *חמיר* wyraz niejasnej etym. *Raszi*, *Abenez. Kim*, od *אמה* — wedle innych od *פן* rozdrabniać, co by odpowiadało formie *נחמים* przy całopaleniu ofiar bitych.

וּבָעַר עָלֶיהָ הַפֶּהן עֲצִים בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר וְעֵרֶךְ עָלֶיהָ הָעֹלָה 6
וְהַקְטִיר עָלֶיהָ הַלְבִי הַשְּׁלֵמִים: אִשׁ תָּמִיד תִּנְקֵד עַל- 7
הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכָּבֵה: ם וְזֹאת תֹּזְרֹת הַמִּנְחָה הַקֹּרֵב 8
אֹתָהּ בְּנִי-אֲהָרֹן לִפְנֵי יְהוָה אֶל-פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ: וְהָרִים 9
מִפְּנֵוּ בְּקִמְצוֹ מִסֹּלֶת הַמִּנְחָה וּמִשְׁמֵנָהּ וְאֵת כָּל-הַלֶּבֶנָה
אֲשֶׁר עַל-הַמִּנְחָה וְהַקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם נִיחַח אֶזְבְּרָתָהּ 10
לַיהוָה: וְהַזֹּתֶרֶת מִמֶּנָּה יֹאכְלוּ אֲהָרֹן וּבָנָיו מִצֹּוֹת תֹּאכְלוּ 11
בְּמִקּוֹם קֹדֶשׁ בַּחֲצַר אֹהֶל-מוֹעֵד יֹאכְלוּהָ: לֹא תֹאפְהָ 12
חֶמֶן חֶלְקֶם נָתַתִּי אֹתָהּ מֵאִשֵּׁי קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁים הוּא פַחַטְאֵת 13
וּבְאִשָּׁם: כָּל-זֶכֶר בְּבִנֵי אֲהָרֹן יֹאכְלֶנָה חֶק-עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם 14
מֵאִשֵּׁי יְהוָה כָּל אֲשֶׁר-יִגַע בָּהֶם יִקְדָּשׁ: ם
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר: זֶה קֹרְבַן אֲהָרֹן וּבָנָיו 12
אֲשֶׁר-יִקְרְבוּ לַיהוָה בְּיוֹם הַמִּשְׁחָה אֹתוֹ עֲשִׂירֵת הָאֵפָה 13
סֹלֶת מִנְחָה תָּמִיד מִחֲצִיתָהּ בַּבֶּקֶר וּמִחֲצִיתָהּ בְּעֶרְבֹ: 14
עַל-מַחֲבַת בַּשֶּׁמֶן תַּעֲשֶׂה מִרְבֵּבֶת תְּבִיאָנָה תְּפִינֵי מִנְחַת

v. 8 מבירין ממנה.

6. Nie wygaśnie, wedle Tal. nawet w sobotę. Ogień ustawiczny, symbol bezustannej czci Bożej, znany był i u innych starożytnych ludów.

7. *מני* *inf. abs.* jak 2, 6. Ex. 13, 8. Na stronę południową. *מני* zam. przy słowach wyrażających ruch. 9, 5. 16, 2. Ex. 23, 17. Num. 17, 8.

8. Por. 2, 2. *הרים* pełniący obowiązki Ahronida.

9. Por. 2, 3. 11.

10. Udział przypadający kapłanom jest również święty jak część na ofiarnicy spalona.

11. Prawo i obowiązek pożytkowania z ofiary ma przedewszystkiem urzędujący kapłan, wolno mu wszakże i innym Ahronidów na ucztę zaprosić. *יקרא* musi odtąd rozmaite posługi w świątyni pełnić, albo się wykupić, por. 27, 2. Ex. 29, 37. 30, 29. *Raszbam*: musi być czystym. Zdaniem Tal. mięso, którym wymienione w w. 10. ofiary się dotyka, staje się świętym. Por. jednak Hagg. 2, 12.

13. Arcykapłan i kapłani zwyczajni, nie zaś następcy Ahrona w arcykapłaństwie, w tym bowiem razie byłoby powtórzenie w w. 15.

15. I kapłan też namaszczonej na jego miejsce, z synów jego, spełni to: ustawa to wieczysta Wiekuistemu; cała z dymem puszczoną będzie.

16. I każda śniedna ofiara kapłańska cała z dymem puszczaną będzie, nie będzie jadana.

17. I oświadczył Wiekuisty Mojżeszowi, i rzekł:

18. „Powiedz Alronowi i synom jego tak: oto przepis o ofierze zagrzesznej: Na miejscu, gdzie zarzynają całopalenia, będzie zarzynana „zagrzeszna“ przed obliczem Wiekuistego; świętością świętości ona.

19. Kapłan, spełniający obrządek rozgrzeszania, niech spożyje ją; na miejscu świętym spożywaną być powinna, w dworcu przybytku zboru.

20. Każdy, który się dotyka mięsa jej, wyswięconym być musi; a jeżeliby krwią jej obryzgał szatę, to zbryzgana wypierzesz na miejscu świętym.

21. Naczynie też gliniane, w którym się gotowała, stłuczone być ma; jeżeliby zaś w naczyniu miedzianem gotowana była, — to należy wyczyścić je i wypłukać wodą.

22. Każdy mężczyzna z pośród kapłanów jeść ją może; świętością to świętości.

23. Ale żadna ofiara zagrzeszna, której krew wnosi się do przybytku zboru, dla rozgrzeszenia w świątyni, nie będzie jadana: na ogniu spaloną będzie.

ROZDZIAŁ VII.

1. A oto przepis o ofierze pokutnej: świętością świętości ona.

2. Na miejscu, gdzie zarzynają całopalenia, zarzynać będą „pokutną,“ a krwią jej pokropią ofiarnicę w okolo.

3. A wszystkie łój jej należy przynieść z niej, ogon i łój pokrywający trzewa,

4. I obie nerki z lojem, który na nich, który nad pętlowicami, i przeponę na wątrobie, — wraz z nerkami ją oddzieli.

i w ten sposób coś z poprzedniej ofiary nie w oznaczonym terminie spożytem być mogło.

22. Por. w. 11.

23. Por. 4, 12. Na użytek kapłanów szło tylko mięso tych ofiar, których krwią pokrapiano ofiarnicę miedzianą na dworcu.

Rozd. 7. 1. Dodatkowe przepisy o ofierze pokutnej, omawianej w rozd. 5.

2. Por. 6, 18. 1, 11.

3. Por. 3, 3. 9. 4, 8.

15 פתים תקריב ריחניח ליהוה: והפהן המשיח תחתיו

16 מבניו יעשה אתה הקעולם ליהוה כליל תקטר: וכל-

מנחת פהן כליל תהיה לא תאכל: פ

17 וידבר יהוה אל משה לאמר: דבר אל אהרן ואל-

18 בניו לאמר זאת תורת החטאת במקום אשר תשחט

העלה תשחט החטאת לפני יהוה קדש קדשים הוא:

19 הפהן המחטאת אתה ואכלנה במקום קדש תאכל

20 בחר אהל מועד: כל אשר יגע בכשרה יקדש

ואשר יזה מדמה על הבגד אשר יזה עליה תכבס במקום

21 קדש: וכלי החרש אשר תבשל בו ישבר ואם בכלי

22 נחשת בשלה ומרק ושטף במים: כל זכר בכהנים

23 יאכל אתה קדש קדשים הוא: וכל החטאת אשר

יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל

באש תשרף: פ

ז

1 וזאת תורת האשם קדש קדשים הוא: במקום אשר

2 ישחט את העלה ישחט את האשם ואת דמו יזרק

3 על המזבח סביב: ואת כל חלב וקריב ממנו את

4 האלה ואת החלב המכסה את הקרב: ואת שתי

הבליות ואת החלב אשר עליהן אשר על הכסלים ואת-

15. Każdy przysły arcykapłan. Cała, nie jak przy innych ofiarach śniednych, tylko cząstka קטר.

18. Por. 1, 11. 4, 24.

19. חטא w piel oznacza tu, jak 9, 15. spełnianie czynności rozgrzeszającej, w szczególności obrządek pokrapiania krwią.

20. Por. w. 11. Jeżeliby obryzgał szatę własną albo czyjąkolwiek, to należy płamę na miejscu wyprać, aby poświęconej krwi po za obrębem świątyni nie profanowano. Zd. innych ישר ושר coby z krwi jej obryzgało. Wedle Tal. mowa tu tylko o krwi przeznaczonej do kropienia, nie o całej masie jej.

21. Zdaniem rab. aby przy późniejszym, ponownym gotowaniu, wsiąkla w gliniane naczynie wilgoć, nowemu mięsu się nie udzieliła,

5. I puści to z dymem kapłan na ofiarnicy, jako ofiarę ogniową Wiekuistemu. Ofiara to pokutna.

6. Każdy mężczyzna z pośród kapłanów jeść ją może; na miejscu świętym spożywaną będzie: świętością świętości ona.

7. Jako „zagrzeszna“, tak i „pokutna“, — jednaki przepis mają; do kapłana, który rozgrzesza nią, należeć będzie.

8. A kapłan, który przynosi całopalenie czyjekolwiek: skóra całopalenia do niego, do kapłana, ma należeć.

9. Każda też ofiara śniedna, w piecu upieczona, i wszystko, co przyrządzonem zostało w rądlu, albo na panwi, do niego, do kapłana, który ją przynosi, należeć będzie.

10. Ale wszelka ofiara śniedna zaczyniona oliwą, albo sucha, do wszystkich synów Ahrona należeć będzie, — tak do jednego, jak i do drugiego.

11. A oto przepis o ofierze opłatnej, która się przynosi Wiekuistemu:

12. Jeżeli ją kto na dziękczynienie przynosi, wtedy przyniesie przy tej ofierze dziękczynnej kołacze praśne, zaczynione oliwą, i ołatki praśne, posmarowane oliwą, i mąkę przednią, wysmażoną na kołacze zaczynione oliwą.

13. Wraz z kołaczami kiszzonego chleba powinien przynosić ofiarę swoją, przy ofierze dziękczynno-opłatnej swojej.

14. I niechaj przynosi z tego, jeden z każdej ofiary, jako dań Wiekuistemu; do kapłana, kropiącego krwią ofiar opłatnych, do niego należeć to będzie.

15. Mięso zaś ofiary dziękczynno-opłatnej w dzień ofiarowania jej spożytém będzie; nie należy zostawiać z tego do jutra.

16. A jeżeli ślubem, albo dobrowolnym darem ofiara

13. Jeżeli קרבנו odnosi się do wymienionych tu trzech rodzajów pieczywa, oprócz którego ma przynieść i chleb kiszony. Ten ostatni nie należał do ofiary, por. 2, 11. ale potrzebnym był na zakąskę dla ofiarującego przy spożywaniu mięsa, z którego kapłan tylko mostek i łopatkę otrzymywał.

14. מכו z tego niekiszzonego pieczywa przyniesie prawdop. zamaskary po jednym kołaczu. לו specjalnie do niego, nie do wszystkich kapłanów. por. w. 8.

15. ofiara dziękczynna, po wysłuchanej prośbie składana. Aby mięso w gorącym klimacie zepsuciu i profanacyi nie uległo.

16. נדר oznacza ofiarę przyobiecana Bogu w razie spełnienia prośby, zaś ofiarę dobrowolną, z własnego religijnego popędu złożoną. Ex. 35, 29. I do wymienionych tu ofiar bitych należała dodatkowa ofiara śniedna, por. Num. 15, 8. ומבחרת והנותר Ex 16, 6.

5 היתרת על הכבד על הכלית יסירה: והקטיר אתם

6 הפה המזבחה אשה ליהוה אשם הוא: כל זכר

בפניהם יאכלנו במקום קדוש יאכל קדש קדשים הוא:

7 כחטאת פאשם תורה אחת להם הפה אשר יכפר בו

8 לו יהיה: והפה המקריב את עלת איש עוד העלה אשר

9 הקריב לפה לו יהיה: וכל מנחה אשר תאפה בתנור

וכל נעשה במרחשת ועל מחבת לפה המקריב אתה

10 לו תהיה: וכל מנחה כלולה בשמן וחרבה לכל בני

פ

אהרן תהיה איש באחיו:

11 וזאת תורת זבח השלמים אשר יקריב ליהוה: אם על-

12 תורה יקריבנו והקריב על זבח התורה חלות מצות

כלולת בשמן ורקיקי מצות משחים בשמן וסלת מרפכת

13 חלת כלולת בשמן: על חלת לחם חמץ יקריב קרבנו

14 על זבח תורת שלמיו: והקריב ממנו אחד מכל קרבן

תרומה ליהוה לפה הודק את דם השלמים לו יהיה:

15 ובשר זבח תורת שלמיו ביום קרבנו יאכל לא יניח

16 ממנו עד בקר: ואם נדר או נדבה זבח קרבנו ביום

6. Por. 6, 22.

7. Jakkolwiek por. 6, 19.

8. Jakkolwiek z mięsa użytkować nie mogli, skóra całopaleń przypadała zawsze pełniącym funkcje kapłanom. Zeb. 12.

9. Bliższe objaśnienie przepisu 2, 3. 10. Z wymienionych tu ofiar korzystają wyłącznie kapłani, którzy w danym dniu obowiązki swe pełnią.

10. Przeciwnie należą ofiary w postaci mąki albo krupy 2, 14. do wszystkich Ahronidów razem.

11. Dopełniające przepisy o ofierze opłatnej, omawianej w rozdz. 3. w życiu staroż. Izr. najpowszechniejszej. Dla odróżnienia od objętych pod tą samą nazwą zwykłych biesiad, przy zawieraniu przysięgi lub przyjaźni, dodano tu wyrazy אשר יקריב לה.

12. על תורה na zasadzie, z powodu dziękczynienia za jakiegokolwiek doznane dobrodziejstwo. Ps. 107, 22. 116, 17. התורה על נשוו Gen. 28, 9. חלה por. Ex. 29, 2. מרכבת 6, 14.

jego, to w dzień złożenia ofiary jego spożyta będzie; i najutrz też, coby z niej pozostało, spożytem być może;

17. Coby zaś zostało z mięsa tej ofiary do trzeciego dnia, na ogniu spalonym będzie.

18. A jeżeliby jednak jedzonym było mięso tej ofiary opłatnej dnia trzeciego, to nie będzie upodobaną. Kto ją przyniósł, temu się ona nie policzy: obrzydliwością będzie; a ktoby jadł z niej, winę swą poniesie.

19. Mięso to, któreby się dotknęło czego nieczystego, jadanem nie będzie; na ogniu należy je spalić; mięso to — każdy czysty może jeść to mięso.

20. Ale ktokolwiekby jadł mięso z ofiary opłatnej, ofiarowanej Wiekuistemu, mając nieczystość na sobie; wytracona będzie dusza ta z ludu swojego.

21. A jeżeli kto, dotknawszy się czego nieczystego, bądź nieczystości człowieczej, bądź nieczystego zwierzęcia, bądź jakiegokolwiek potworu nieczystego, będzie jadł mięso ofiary opłatnej poświęconej Wiekuistemu, — wytracona będzie dusza ta z ludu swojego.“

22. I oświadczył Wiekuisty Mojżeszowi, i rzekł:

23. „Powiedz synom Izraela tak: żadnego łaju z wołu, ani z owcy, ani z kozy jeść nie będziecie.

24. A łój padliny i łój, rozszarpanego, użytym być może do wszelkiej potrzeby; jeść jednak, jadać go nie będziecie.

25. Bo ktobykolwiek jadł łój z bydła, z których przynosi się ofiara ogniowa Wiekuistemu, dusza, któraby to jadła, wytracona będzie z ludu swojego.

26. Żadnej też krwi jadać nie będziecie we wszystkich siedzibach waszych, ani z ptactwa, ani z bydła:

27. Każdy, który jeść będzie jakąkolwiek krew, — dusza któraby ją jadła, wytracona będzie z ludu swojego“.

28. I oświadczył Wiekuisty Mojżeszowi, i rzekł:

29. „Powiedz synom Izraela tak: ktoby przyniósł ofiarę opłatną swoją Wiekuistemu, niechaj sam przyniesie ofiarę swoją Wiekuistemu, z ofiary swej opłatnej;

jak tłuszcz z mięsem, poświęcany był Bogu 3, 16. i nie mógł być przez człowieka jadanym. Wyrażenie כל חלב dowodzi, że zakaz jest ogólnym, i nie odnosi się wyłącznie do łaju ofiar, por. כל דם.

26. O krwi rybniej nie ma wzmianki. We wszystkich siedzibach, nawet tam, gdzie kultu ofiarnego nie będzie.

27. Por. 17, 11. Gen. 9, 4.

29. קרבנו por. w. 11. Niechaj sam w własnej osobie przyniesie część przeznaczoną na spalenie do ołtarza. Przy ofiarach zagrzesznych właściciel czynić tego nie mógł.

הקריבו את-זבחהו יאכל וממחרת והנותר ממנו יאכל:

17 והנותר מבשר הזבחה ביום השלישי באש ישרף: ואם

18 האכל יאכל מבשר-זבחה שלמיו ביום השלישי לא

ירצה המקריב אתו לא יחשב לו פגול יהיה והנפש

19 האכלת ממנו עונה תשא: והבשר אשר יגע בכל טמא

לא יאכל באש ישרף והבשר כל-טהור יאכל בשר:

20 והנפש אשר-תאכל בשר מזבח השלמים אשר ליהוה

21 וטמאתו עליו ונכרתה הנפש ההוא מעמיה: ונפש כי-

תגע בכל-טמא בטמאת אדם או בבהמה טמאה או

בכל-שקץ טמא ואכל מבשר-זבחה השלמים אשר ליהוה

22 ונכרתה הנפש ההוא מעמיה: וידבר יהוה אל-משה

23 לאמר: דבר אל-בני ישראל לאמר כל-חלב שור וכשב

24 ועז לא תאכלו: וחלב נבלה וחלב טרפה יעשה לכם-

25 מלאכה ואכל לא תאכלו: כי כל-אכל חלב מן-

הבהמה אשר יקריב מפנה אישה ליהוה ונכרתה הנפש

26 האכלת מעמיה: וכל-דם לא תאכלו בכל מושבתכם

27 לעוף ולבהמה: כל-נפש אשר-תאכל כל-דם ונכרתה

הנפש ההוא מעמיה: פ

28 וידבר יהוה אל-משה לאמר: דבר אל-בני ישראל

29 לאמר המקריב את-זבחה שלמיו ליהוה יביא את-קרבנו

17. Por. 8, 32, 19, 6, 22, 30. Ex. 29, 34.

18. Poniosą winę, za którą ich Bóg ukarze 5, 1. האכל יאכל wedle Tal. Zeb. 29. jeżeli przy składaniu ofiary nosił się z zamiarem, aby część jej jeszcze trzeciego dnia spożył.

19. Równie obrzydliwem staje się mięso wzmiankowanej ofiary, jeżeli się czego nieczystego dotknęło. — Co się następnie mięsa tego tyczy, to wolno je tylko w stanie rytualnej czystości spożywać.

20. Człowiek dotknięty trędem, albo w jakibądź inny sposób zanieczyszczony, podlega karze wytracenia. por. Ex. 30, 33.

21. ששן obejmuje nieczyste ptactwo, ryby, gady, płazy, robactwo

por. Ez. 6, 11, 8, 9.

28. Łój z rogacizny, owiec i kóz, wyszczególniony 3, 3. niezrosty

30. Jego ręce niech przyniosą ogniowe ofiary Wiekuistego; lój wraz z mostkiem niech przyniesie: mostek, aby stawić go jako przedstawienie przed obliczem Wiekuistego;

31. I puści z dynem kapłan lój na ofiarnicy; a będzie mostek dla Ahrona i synów jego.

32. Łopatkę też prawą oddacie jako podniesienie kapłanowi z ofiar waszych opłatnych.

33. Kto z synów Ahrona przynosi krew z ofiar opłatnych i lój, temu dostanie się i łopaska prawa w udziale.

34. Albowiem mostek przedstawienia i łopatkę podniesienia wziąłem od synów Izraela z ofiar ich opłatnych, i oddałem je Ahronowi, kapłanowi, i synom jego, jako część wyznaczoną na wieki, od synów Izraela."

35. Oto udział uświęcony Ahrona i udział uświęcony synów jego, z ogniowych ofiar Wiekuistego, od dnia, w którym dano im przystąpić do piastowania kapłaństwa Wiekuistemu,

36. Co rozkazał Wiekuisty dawać im od dnia namaszczenia ich od synów Izraela. Ustawa to wieczna w pokoleniach ich.

37. Oto przepis o całopaleniu, i o ofierze śniednej i zagrzysznej i pokutnej, i o ofierze wyświęcenia i o ofierze opłatnej,

38. Który polecił Wiekuisty Mojżeszowi u góry Synaj, gdy rozkazał synom Izraela na puszczy Synajskiej, aby przynosili ofiary swoje Wiekuistemu.

ROZDZIAŁ VIII.

1. I oświadczył Wiekuisty Mojżeszowi, i rzekł:

2. „Weź Ahrona i synów jego z nim, i szaty, i olej namaszczenia, i cielca ofiary zagrzysznej, i dwa barany i kosz praśników.

3. A cały zbór zgromadź u wejścia do przybytku zboru“.

4. I uczynił Mojżesz, jako mu rozkazał Wiekuisty; i zgromadził się cały zbór u wejścia do przybytku zboru.

część wymierzona, ad mensum pokr. z כיום—משך por. 6,13. począwszy od ósmego dnia po wyświęceniu.

37. Ex. 28, 41. 29, 9. 29, 33. מלאים

38. Num. 28, 6. nie na górze, lecz u góry, mianowicie w przybytku. por. 1, 1.

Rozd. 8. 1. Po ustawieniu przybytku i wyłuszczeniu przepisów, dotyczących się ofiar, przystępuje Mojżesz do namaszczenia kapłanów, wedle wskazanego Ex. 29, 30. 40. porządku.

3. וקני העם כל העדה, przedstawicieli ludu, odróżnić od העדה por. 9, 1. i 5.

30 ליהוה מזבח שלמים: ידיו תביאנה את אשי יהוה את החלב על-החזה וביאנו את החזה להניף אתו תנופה

31 לפני יהוה: והקטיר הפהן את-החלב המזבחה והיה

32 החזה לאהרן ולבניו: ואת שוק הימין תתנו תרומה

33 לפהן מזבחי שלמים: המקריב את-דם השלמים ואת-

34 החלב מבני אהרן לו תהיה שוק הימין למנה: פי

את-חזה התנופה ואת שוק התרומה לקחתו מאת

35 בני-ישראל מזבחי שלמים ואתן אתם לאהרן הפהן

36 ולבניו לחק-עולם מאת בני ישראל: ואת משחת אהרן

ומשחת בניו מאשי יהוה ביום הקריב אתם לכהן

37 ליהוה: אשר צוה יהוה לתת להם ביום משה אתם

38 מאת בני ישראל הקת עולם לדרתם: ואת התורה

לעלה למנחה ולחטאת ולאשם ולמלואים ולזבח

39 השלמים: אשר צוה יהוה את-משה בהר סיני ביום

צותו את-בני ישראל להקריב את-קרבניהם ליהוה

במדבר סיני:

ח.

1 וידבר יהוה אל-משה לאמר: קח את-אהרן ואת-בניו

2 אתו ואת הבגדים ואת שמן המשחה ואת פך החטאת

3 ואת שני האילים ואת סל המצות: ואת כל-העדה

4 הקהל אל-פתח אהל מועד: ויעש משה כאשר צוה

1 v. 36 s. 38 סבירין כאשר. ibid הכ' בשוא.

30. ידיו nie może go kto inny wyręczyć. הניף oznacza regularny ruch, np. piłą Jez. 10, 15. sitem, Jez. 30, 28. podł. tradycji ku ołtarzowi tam i napowrót, dla wyrażenia, że się ofiara Bogu poświęca, Ex. 35, 22. 38, 24. Num. 18, 11.

31. Por. 3, 3. 4.

32. שוק udziec wraz z łopatką jako część najlepsza, 1 Sam. 9, 24.

35. Odnosi się do wyliczonych tu i w rozdz. 6. udziałów, przypadających kapłanom. כשה część uświęcona od כשה namaścić, albo

5. I rzekł Mojżesz do zboru: „Oto co rozkazał Wiekui-
sty uczynić!”

6. I kazał przystąpić Mojżesz Ahronowi i synom jego
i obmył ich wodą.

7. I włożył nań spodnią szatę, i opasał go pasem, i przy-
oblókł go w płaszcz, i włożył nań naramiennik, i przepasał
go pasem naramiennika, i przytwierdził nim naramiennik
na nim.

8. I włożył nań napierśnik, i złożył do napierśnika Urim
i Thumim.

9. Włożył też zawój na głowę jego, a do zawoju z przed-
niej strony jego przytwierdził diadem złoty, koronę świętą,
jak przykazał Wiekuiesty Mojżeszowi.

10. I wziął Mojżesz olej namaszczenia, i namaścił przy-
bytek, i wszystko co w nim, i poświęcił to.

11. I pokropił nim ofiarnicę siedmkrát, i namaścił ofiar-
nicę i wszystkie przybory jej, i umywalnię i podnoże jej,
aby je poświęcić.

12. I polał oleju namaszczenia na głowę Ahrona, i na-
maścił go, aby go poświęcić.

13. Kazał też przystąpić Mojżesz synom Ahrona i przy-
brał ich w spodnie szaty, i opasał ich pasem, i okrył głowy
ich mitrami, jak przykazał Wiekuiesty Mojżeszowi.

14. I przywiódł cielca zagrzesznego, i położyli Ahron
i synowie jego ręce swoje na głowę cielca zagrzesznego.

15. I zarznął go, i wziął Mojżesz nieco krwi i pomazał
narożniki ofiarnicy w okolo palcem swoim, i oczyścił ofiar-
nicę, a pozostała krew wylał u podstawy ofiarnicy, i po-
święcił ją, aby rozgrzeszać na niej.

16. I wziął cały łój pokrywający trzewa, i przeponę nad
wątrową i obie nerki, i łój ich, i puścił z dymem na ofiarnicy;

17. A cielca, i skórę jego, i mięso jego, i nieczystość jego
spalił w ogniu za obozem, jak rozkazał Wiekuiesty Mojżeszowi.

12. Ex. 28, 40.

13. W tym wierszu i Ex. 29, 7. brak wzmianki o namaszczeniu
synów Ahrona, natomiast wspomina o tém Ex. 30, 30. i 40, 15. Tłó-
maczy to *Nachmanides* w ten sposób, że gdy Ahron olejem świętym
oblany i pomazany został, synów jego, piastujących niższą godność,
tylko nim pokropiono.

15. *וישחט* subj. jest Mojżesz. Ex. 29, 11. *לכפר עליו* znaczy wedle in-
nych rozgrzeszając ofiarnicę, jak *בכפרך עליו* Ex. 29, 36.

16. Por. 3, 3. i 1, 9, Ex. 29, 13.

17—26. Por. 4, 11; 7, 37. Ex. 29, 20. Lev. 8, 3. 9; 7, 32. 7, 12.
Ex. 29, 26.

5. יהוה אתו ותקהל העדה אל-פתח אהל מועד: ויאמר
משה אל-העדה זה הדבר אשר-צוה יהוה לעשות:

6. ויקרב משה את-אהרן ואת-בניו וירחץ אתם במים:

7. ויתן עליו את-הכתנת ויחגר אתו באבנט וילבש אתו
את-המעיל ויתן עליו את-האפד ויחגר אתו בחשב

8. האפד ויאפד לו בו: * וישם עליו את-החשן ויתן אל-

9. החשן את-האורים ואת-התמים: וישם את-המצנפת על-

ראשו וישם על-המצנפת אל-מול פניו את ציץ הזהב

10. נזר הקדש כאשר צוה יהוה את-משה: ויקח משה

את-שמן המשחה וימשח את-המשכן ואת-כל-אשר-בו

11. ויקדש אתם: ויו ממנו על-המזבח שבע פעמים וימשח

את-המזבח ואת-כל-כליו ואת-הכיר ואת-בניו לקדשם:

12. ויצק משמן המשחה על ראש אהרן וימשח אתו

13. לקדשו: ויקרב משה את-בני אהרן וילבשם כתנת

ויחגר אתם אבנט ויחבש להם מגבעות כאשר צוה

14. יהוה את-משה: ויגש את פר החטאת ויסמך אהרן

15. ובניו את-ידיהם על-ראש פר החטאת: וישחט ויקח

משה את-הדם ויתן על-קרנות המזבח סביב באצבעו

ויחטא את-המזבח ואת-הדם יצק אל-יסוד המזבח

16. ויקדשהו לכפר עליו: ויקח את-כל-החלב אשר על-

הקרב ואת יתרת הכבד ואת-שתי הפלית ואת-חלבהן

17. ויקטר משה המזבחה: ואת-הפר ואת-ערו ואת-בשרו

v. 8 חצי התורה במסוקים. v. 15 קמן כרביע.

6. Wedle *Abenezry* obmyli sobie na rozkaz Mojżesza ręce i nogi.
Ex. 40, 11. 12. Zdaniem *Raszi* wykąpali się prawdop. za zastoną.

7. Ex. 28, 39. מעיל Ex. 28, 31. אמר חשב Ex. 28, 6.

8. Ex. 28, 13. אורים ותמים Ex. 28, 30.

9. Ex. 28, 36. מצנפת, עין.

10. Ex. 30, 31. שמן המשחה. Ex. 30, 31. przybytek i naczynia jego, aby na-
dać im charakter świętości i nietykalności.

18. I przywiódł barana na całopalenie, i położyli Ahron i synowie jego ręce swoje na głowę barana.

19. I zarznął go, i pokropił Mojżesz krwią jego ofiarnicę w około.

20. A barana porąbał w kawały, i puścił z dymem Mojżesz głowę, i kawały i tłuszcz.

21. A trzewa i golenie obmył wodą, i puścił z dymem Mojżesz całego barana na ofiarnicy: całopalenie to na woń przyjemną; ogniowa to ofiara Wiekuistemu, jak przykazał Wiekuisty Mojżeszowi.

22. Zatem przywiódł barana drugiego, barana wyświęcenia, i położyli Ahron i synowie jego ręce swoje na głowę barana.

23. I zarznął go, i wziął Mojżesz nieco krwi jego i włożył na chrząstkę prawego ucha Ahrona, i na wielki palec ręki jego prawej, i na wielki palec nogi jego prawej.

24. I kazał przystąpić synom Ahrona, i włożył Mojżesz nieco krwi na chrząstkę prawego ucha ich, i na wielki palec ręki ich prawej, i na wielki palec nogi ich prawej, i pokropił Mojżesz krwią ofiarnicę w około:

25. I wziął łój i ogon, i wszystkie łój pokrywający trzewa, i przeponę wątroby, i obie nerki i łój ich, i łopatkę prawą:

26. A z kosza praśników, który przed Wiekuistym, wziął kołacz praśny jeden, i bochen chleba z oliwą jeden, i olatek jeden, i położył na łoje i na łopatkę prawą;

27. I położył to wszystko na dłonie Ahrona, i na dłonie synów jego, i stawił to jako przedstawienie przed obliczem Wiekuistego;

28. I wziął to Mojżesz z rąk ich, i puścił z dymem na ofiarnicy przy całopaleniu; ofiara to wyświęcenia, na woń przyjemną, — ogniowa to ofiara Wiekuistemu.

29. Wziął też Mojżesz mostek, i przedstawił go jako przedstawienie przed obliczem Wiekuistego: z barana wyświęcenia, Mojżesza był to udział, jak rozkazał Wiekuisty Mojżeszowi.

30. I wziął również Mojżesz oleju namaszczenia i nieco krwi, która była na ofiarnicy, i pokropił Ahrona i szaty

80. I wziął aby w ornatach swych, czyli w urzędowaniu swoim, wyłącznie Bogu i wyższym celom służyli.

18 וְאֶת־פְּרִשׁוֹ שָׂרַף בְּאֵשׁ מִחוּץ לַמִּזְבֵּחַ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
 אֶת־מֹשֶׁה: וַיִּקְרַב אֶת אֵיל הָעֵלָה וַיִּסְמְכוּ אֹהֲרָן וּבְנָיו
 19 אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל: וַיִּשְׁחַט וַיִּזְרַק מִשֶּׁה אֶת־
 20 הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: וְאֶת־הָאֵיל נָתַח לְנִתְחוֹ וַיִּקְטַר
 21 מִשֶּׁה אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־הַנְּתָחִים וְאֶת־הַפָּדֵר: וְאֶת־הַקֶּרֶב
 וְאֶת־הַכֶּרְעִים רִחֵץ בַּמַּיִם וַיִּקְטַר מִשֶּׁה אֶת־כָּל־הָאֵיל
 הַמִּזְבֵּחַ עָלָה הוּא לְרִיח־נִיחָח אֲשֶׁה הוּא לַיהוָה
 22 כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: וַיִּקְרַב אֶת־הָאֵיל הַשְּׂנִי
 אֵיל הַמִּלְאִים וַיִּסְמְכוּ אֹהֲרָן וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ
 23 הָאֵיל: וַיִּשְׁחַט וַיִּקַּח מִשֶּׁה מִדָּמֹו וַיִּתֵּן עַל־תְּנוּךְ אֹזֶן־
 אֹהֲרָן הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֶן יָדֹו הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֶן רִגְלוֹ
 24 הַיְמָנִית: וַיִּקְרַב אֶת־בְּנֵי אֹהֲרָן וַיִּתֵּן מִשֶּׁה מִן־הַדָּם עַל־
 תְּנוּךְ אֹזְנָם הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֶן יָדָם הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֶן רִגְלָם
 25 הַיְמָנִית וַיִּזְרַק מִשֶּׁה אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: וַיִּקַּח
 אֶת־הַחֶלֶב וְאֶת־הָאֵלֶיָהּ וְאֶת־כָּל־הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב
 וְאֶת יִתְרַת הַכֹּהֵן וְאֶת־שְׂתֵי הַכֹּהֲלִית וְאֶת־הַלְּבָבִים וְאֶת
 26 שׁוֹק הַיְמִינִי: וּמִסַּל הַמִּצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה לָקַח חֶלֶת
 מִצֶּה אֶהֱת וְחֶלֶת לֶחֶם שֶׁמֶן אַחַת וְרִקִּיק אֶחָד וַיִּשֶׂם
 27 עַל־הַחֲלָבִים וְעַל שׁוֹק הַיְמִינִי: וַיִּתֵּן אֶת־הַכֹּל עַל כַּפֵּי
 28 אֹהֲרָן וְעַל כַּפֵּי בְנָיו וַיִּנַּף אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה: וַיִּקַּח
 מִשֶּׁה אֹתָם מֵעַל כַּפֵּיהֶם וַיִּקְטַר הַמִּזְבֵּחַ עַל־הָעֵלָה
 29 מִלְאִים הֵם לְרִיחַ נִיחָח אֲשֶׁה הוּא לַיהוָה: וַיִּקַּח מִשֶּׁה
 אֶת־הַחֹה וַיִּנִּיפֵהוּ תְנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה מֵאֵיל הַמִּלְאִים
 30 לְמִשֶּׁה הָיָה לְמָנָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: וַיִּקַּח
 מִשֶּׁה מִשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִן־הַדָּם אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וַיִּזֶּן עַל־

29. Mojżesza udział, ponieważ Ahron i synowie jego w owej chwili jeszcze godności kapłańskiej nie piastowali. Por. Ex. 29, 26.

jego, i synów jego, i szaty synów jego z nim; i tak poświęcił Ahrona i szaty jego, i synów jego, i szaty synów jego z nim.

31. I rzekł Mojżesz do Ahrona i do synów jego: „Ugotujcie to mięso u wejścia do przybytku zboru, i tam je jedzcie z chlebem, który w koszu upelnomocnienia, jak mi przykazano i powiedziano: Ahron i synowie jego jeść je mają.

32. A coby pozostało z mięsa i z chleba, w ogniu spalicie.

33. A od wejścia przybytku zboru nie odejdziecie przez siedm dni, aż do dnia, którego wypełni się czas upelnomocnienia waszego; bo przez siedm dni upelnomocniane będą ręce wasze.

34. Jako się stało dnia dzisiejszego, tak przykazał Wiekuisty czynić i nadal, dla rozgrzeszenia waszego.

35. A u wejścia przybytku zboru zostawać będziecie dzień i noc, przez siedm dni, a będziecie przestrzegali służby Wiekuistego, abyście nie pomarli; bo tak mi rozkazano.“

36. I uczynili Ahron i synowie jego to wszystko, co rozkazał Wiekuisty przez Mojżesza.

ROZDZIAŁ IX.

1. I stało się dnia ósmego, wezwał Mojżesz Ahrona i synów jego i starszych Izraela.

2. I rzekł do Ahrona: „Weźmiesz sobie cielca młodego na ofiarę zagrzeszną, i barana na całopalenie, zdrowe, i przywieszysz je przed oblicze Wiekuistego;

3. Synom zaś Izraela powiedz tak: weźmiecie sobie kozła na ofiarę zagrzeszną, i cielca i jagnię, roczniaki zdrowe, na całopalenie.

4. Wołu też i barana — na ofiary opłatne, dla ofiarowania przed obliczem Wiekuistego, i ofiarę śniedną zacy-nioną oliwą; albowiem dziś Wiekuisty ukaże się wam.“

5. I przynieśli co rozkazał Mojżesz przed przybytek zboru; i przystąpił cały zbór i stanął przed Wiekuistym.

6. I rzekł Mojżesz: „To, co rozkazał Wiekuisty, uczynicie a ukaże się wam Majestat Wiekuistego.“

planów. Ósmego dnia po ukończonym, siedm dni trwającym, obrzędzie wyświęcenia 8, 33. wedle podania Tal. Sabb. 87. pierwszego Nisan, wedle inn. ósmego tegoż miesiąca. Por. Ex. 40, 2. 17.

2. Dla rozgrzeszenia siebie i synów swoich, 16, 6. 11.

3. Rozporządzenia wydaje odtąd arcykapłan, podług wskazówek odbieranych od Mojżesza.

4. Ukaże się całemu ludowi, aby kapłaństwo Ahrona stwierdzić.

5. *אל מני* por. 6, 7.

אָהֲרֹן עַל־בְּגָדָיו וְעַל־בְּגָדֵי בָנָיו וְעַל־בְּגָדֵי בָנָיו וְיִקְדֹּשׁ
 אֶת־אֹהֲרֹן אֶת־בְּגָדָיו וְאֶת־בְּגָדֵי בָנָיו וְאֶת־בְּגָדֵי בָנָיו אִתּוֹ :
 31 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אֹהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו בְּשֵׁלוֹ אֶת־הַבֶּשֶׂר פֶּתַח
 אֹהֶל מוֹעֵד וְשֵׁם תֹּאכְלוּ אֹתוֹ וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר בַּסֵּל
 32 הַמִּלֵּאִים כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי לֵאמֹר אֹהֲרֹן וּבָנָיו יֹאכְלֵהוּ : וְהַנּוֹתֵר
 33 בַּבֶּשֶׂר וּבַלֶּחֶם כַּאֲשֶׁר תִּשְׂרְפוּ : וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא
 תֵצְאוּ שְׁבַעַת יָמִים עַד יוֹם מִלֵּאת יְמֵי מִלֵּאִיכֶם כִּי שְׁבַעַת
 34 יָמִים יִמְלֵא אֶת־יְדֵיכֶם : כַּאֲשֶׁר עָשָׂה בַּיּוֹם הַזֶּה צִוָּה יְהוָה
 35 לַעֲשׂוֹת לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם : וּפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד תִּשְׁכּוּ יוֹמָם
 וְלַיְלָה שְׁבַעַת יָמִים וְשִׁמְרַתֶּם אֶת־מִשְׁמַרַת יְהוָה וְלֹא
 36 תָמוּתוּ כִּי־כֵן צִוִּיתִי : וַיַּעַשׂ אֹהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־כָּל־הַדְּבָרִים
 אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה :

ט.

ו י ס ס ס

1 וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאֹהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי
 2 יִשְׂרָאֵל : וַיֹּאמֶר אֶל־אֹהֲרֹן קַח־לְךָ עֵגֶל בֶּן־בָּקָר לְחַטָּאת
 3 וְאַיִל לְעֹלָה תְּמִימָם וְהִקְרַב לְפָנַי יְהוָה : וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 תְּדַבֵּר לֵאמֹר קַחוּ שְׁעִיר־עִזִּים לְחַטָּאת וְעֵגֶל וּכְבֹשׂ בֶּנְיָ
 4 שָׁנָה תְּמִימָם לְעֹלָה : וְשׁוֹר וְאַיִל לְשִׁלְמִים לְזִבְחַת לְפָנַי
 יְהוָה וּמִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן כִּי הַיּוֹם יְהוָה נִרְאָה
 5 אֲלֵיכֶם : וַיִּקְחוּ אֶת־אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה אֶל־פָּנָי אֹהֶל מוֹעֵד
 6 וַיִּקְרְבוּ כָּל־הָעֵדָה וַיַּעֲמֵדוּ לְפָנַי יְהוָה : וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
 זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה תַּעֲשׂוּ וַיֵּרָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד
 7 יְהוָה : וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אֹהֲרֹן קַרְבַּת אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וַעֲשֵׂה

31. *כשלו* por. Ex. 29, 31.

32. Coby pozostało do następnego dnia Ex. 29, 34.

33. Ceremoniał pierwszego dnia ma przez siedm dni się powtarzać.

35. Służby, t. j. ceremoniału tu przepisane.

Rozd. 9. 1. Pierwsza uroczysta służba Boża po zainstalowaniu ka-

7. Rzekł zaś Mojżesz do Ahrona: „Przystąp do ofiarnicy i spełnij ofiarę twą zagrzeszną i całopalenie twoje, i dopelnij rozgrzeszenia za siebie i za lud; spełnij też ofiarę od ludu, i dopelnij rozgrzeszenia za nich, jak rozkazał Wiekuisty.“

8. I przystąpił Ahron do ofiarnicy, i zarznął cielca zagrzesznego za siebie;

9. I podali mu synowie Ahrona krew, i zamoczył palec swój we krwi, i pomazał narożniki ofiarnicy; krew zaś pozostała wylał u podstawy ofiarnicy;

10. Łój zaś i nerki i przeponę wątroby z ofiary zagrzesznej puścił z dymem na ofiarnicy, jak rozkazał Wiekuisty Mojżeszowi.

11. A mięso i skórę spalił w ogniu za obozem.

12. Zarznął też całopalenie, i podali mu synowie Ahrona krew, i pokropił nią ofiarnicę w okolo;

13. I całopalenie podali mu w kawałach jego, wraz z głową, i puścił je z dymem na ofiarnicy.

14. I wymył trzewa i golenie, i puścił z dymem wraz z całopaleniem, na ofiarnicy.

15. Poczém przywiódł ofiarę od ludu, i wziął kozła zagrzesznego ludu, i zarznął go, i spełnił obrządek rozgrzeszenia, jak u pierwszego.

16. I przyniósł całopalenie i spełnił je wedle przepisu.

17. Przyniósł też ofiarę śniedną, i napelnił nią dłoń swoją i puścił z dymem na ofiarnicy, oprócz całopalenia porannego.

18. I zarznął wolu i barana na ofiarę okupną za lud; i podali mu synowie Ahrona krew, i pokropił nią ofiarnicę w okolo.

19. I łoje też z wolu, i z barana ogon, i pokrywający łój, i nerki i przeponę wątroby.

20. I włożyli łoje na mostki, i puścił z dymem łoje na ofiarnicy.

21. A mostki i łopatkę prawą — stawił Ahron jako przedstawienie przed Wiekuistym, jako był rozkazał Mojżesz.

22. I podniósł Ahron ręce swoje do ludu i błogosławił im; i zstąpił, spełniwszy ofiarę zagrzeszną, i całopalenie i ofiarę okupną.

17. עלת הבקר por. 2, 2. מלכר ורעב por. Gen. 26, 1. מלכר por. 2, 2. וימלא כסו por. Ex. 29, 39.

19. I włożył, w znaczeniu: mianowicie włożył. המכסה łój pokrywający trzewa i nagromadzony nad trzewami. Por. 8, 3.

21. ותיף por. 7, 30.

22. Por. Gen. 48. 14. Num. 6, 22. Zstąpił z podwyższenia, Ex. 27, 5.

אֶת־הַחֲטָאתֶךָ וְאֶת־עֲלֹתֶךָ וְכִפֵּר בְּעֶדְךָ וּבְעֵד הָעַם וַעֲשֵׂה
 8 אֶת־קִרְבַּן הָעַם וְכִפֵּר בְּעֵדָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה: וַיִּקְרַב
 אֹהֲרֹן אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וַיִּשְׁחַט אֶת־עֹגֶל הַחֲטָאת אֲשֶׁר־לוֹ:
 9 וַיִּקְרְבוּ בָנָיו אֹהֲרֹן אֶת־הַדָּמִים אֵלָיו וַיִּטְבֵּל אֶצְבְּעוֹ בַדָּמִים
 וַיִּתֵּן עַל־קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־הַדָּמִים יָצַק אֶל־יְסוּד הַמִּזְבֵּחַ:
 10 וְאֶת־הַחֹלֶב וְאֶת־הַכֶּלֶיִת וְאֶת־הַיִּתְרֹת מִן־הַכֹּבֵד מִן־
 הַחֲטָאת הַקֹּטֵר הַמִּזְבֵּחַ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:
 11 וְאֶת־הַבֶּשֶׂר וְאֶת־הָעוֹר שָׂרֵף בְּאֵשׁ מִחוּץ לַמִּחֲנֶה:
 12 וַיִּשְׁחַט אֶת־הָעֵלָה וַיִּמְצְאוּ בָנָיו אֹהֲרֹן אֵלָיו אֶת־הַדָּמִים
 13 וַיִּזְרְקוּהוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: וְאֶת־הָעֵלָה הִמְצִיאוּ אֵלָיו
 14 לְנִתְחִיהָ וְאֶת־הָרֹאשׁ וַיִּקְטֹר עַל־הַמִּזְבֵּחַ: וַיִּרְחֹץ אֶת־
 15 הַקֶּרֶב וְאֶת־הַכֹּרְעִים וַיִּקְטֹר עַל־הָעֵלָה הַמִּזְבֵּחַ: וַיִּקְרַב
 אֶת קִרְבַּן הָעַם וַיִּקַּח אֶת־שְׂעִיר הַחֲטָאת אֲשֶׁר לָעַם
 16 וַיִּשְׁחַטְהוּ וַיִּחַטְּאוּ בְּרֹאשׁוֹן: וַיִּקְרַב אֶת־הָעֵלָה וַיַּעֲשֵׂה
 17 כַּמִּשְׁפָּט: וַיִּקְרַב אֶת־הַמִּנְחָה וַיִּמְלֵא כַּפּוֹ מִמֶּנָּה וַיִּקְטֹר
 18 עַל־הַמִּזְבֵּחַ מִלֶּכֶד עֲלֹת הַבֶּקֶר: וַיִּשְׁחַט אֶת־הַשּׂוֹר וְאֶת־
 הָאֵיל זֶכֶח הַיְשָׁלְמִים אֲשֶׁר לָעַם וַיִּמְצְאוּ בָנָיו אֹהֲרֹן אֶת־
 19 הַדָּמִים אֵלָיו וַיִּזְרְקוּהוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: וְאֶת־הַחֲלָבִים
 מִן־הַשּׂוֹר וּמִן־הָאֵיל הָאֵלִיָּה וְהַמִּכְסָּה וְהַכֶּלֶיִת וַיִּתְרֹת
 20 הַכֹּבֵד: וַיִּשְׂמוּ אֶת־הַחֲלָבִים עַל־הַחֲזוֹת וַיִּקְטֹר הַחֲלָבִים
 21 הַמִּזְבֵּחַ: וְאֶת־הַחֲזוֹת וְאֶת שׂוֹךְ הַיָּמִין הִנִּיף אֹהֲרֹן
 22 תְּנוּפָה לְפָנָיו יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה: וַיִּשָּׂא אֹהֲרֹן אֶת־
 יָדָיו אֶל־הָעַם וַיְבָרֶכֶם וַיֵּרֶד מֵעֲשֵׂת הַחֲטָאת וְהָעֵלָה

v. 22 ידיו ק.

8. Por. 8, 14—17 i 4, 7.

11. Por. 4, 11.

12. המצוא podawać albo wydawać, 2. Sam. 3, 8. Zach. 11, 6.

15. I wziął, w znaczeniu: mianowicie wziął. המטא pełnić czynności rozgrzeszenia, por. 6, 19.

16. Wedle przepisów wyszczególnionych w rozdz. 1.

23. I wszedł Mojżesz i Ahron do przybytku zboru; i wyszli, i pobłogosławili lud. I ukazał się Majestat Wiekuistego całemu ludowi:

24. I wyszedł ogień z przed Wiekuistego i pochłonał na ofiarnicy całopalenie i łoje; i widział to lud cały i wydali okrzyk i padli na oblicze swoje.

ROZDZIAŁ X.

1. I wzięli synowie Ahrona — Nadab i Abihu, każdy kadzielnicę swoją, i włożyli w nie ognia, i położyli nań kadzidła, i tak przynieśli przed oblicze Wiekuistego ogień nieświęcony, którego nie przykazał im.

2. I wyszedł ogień z przed oblicza Wiekuistego i pochłonał ich; i pomarli przed obliczem Wiekuistego.

3. I rzekł Mojżesz do Ahrona: „Oto co powiedział Wiekuisty, gdy rzekł: «Przez blizkich Mi uświęconym będę, i w obliczu całego ludu sławionym!» I zamilkł Ahron.

4. I wezwał Mojżesz Miszaela i Elcafana, synów Uzyela, stryja Ahrona, i rzekł do nich: „Przystąpcie, a wynieście braci waszych ze świątyni, po za obóz.“

5. I przystąpili i wynieśli ich w spodnich szatach ich po za obóz, jak powiedział Mojżesz.

6. I rzekł Mojżesz do Ahrona, i do Elazara i Ithamara, synów jego: „Głów waszych nie obnażajcie, a szat waszych nie rozdierajcie, abyście nie pomarli, a Bóg nie rozgniewał się na zbór cały. Ale bracia wasi, wszystek dom Israela niech oplakuje ten pożar, który rozpałił Wiekuisty.

לה' קרובים Ezech. 42 13. 43, 19. okazują się świętym. Im bliższym kto Bogu, tém ściślej musi przepisów Jego przestrzegać, i tém bardziej doświadczyć, że wola Jego bezkarnie naruszona być nie może. Por. Am. 3, 2. I zamilkł, uznał w milczeniu sprawiedliwy wyrok Boży.

4. Amram był bratem Uzyela, Ex. 6, 18. 22.

5. W szatach, przez zwłoki zanieczyszczonych. Ogień poraził ich tak, że ubiór pozostał nietkniętym.

6. Jako ulegli woli Bożej kapłani, muszą się powstrzymać od wszelkich oznak żałoby i nie wolno im nawet z przybytku się wydalić, aby zmarłych swoich pochować. Aby nle rozgniewał się na zbór cały, któryby za winę religijnego swego przedstawiciela pokutować musiał. Por. 4, 3. *פרע* pokr. z *פרץ* właściwie rozrywać, puścić luzem. Ex. 32, 25. tu obnażyć jak *ראש ראש האשה* Num. 5, 18. Ogolenie głowy i brody było oznaką, żałoby, Jez. 15, 2. Jer. 16, 6. 41, 5. Am. 8, 10. Ez. 9, 3. Ij. 1, 20. *Kimchi*: nie zdejmujcie nakrycia głowy, por. *מאריך חבוש עליך* Ezech. 24, 17 Nie rozdierajcie, por. *ויקרע* יעקב שבלחיו Gen. 37, 34.

והשִׁלְמִים: וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל-אֱהֵל מוֹעֵד וַיֵּצְאוּ וַיְבָרְכוּ 23
אֶת-הָעָם וַיֵּרָא כְבוֹד-יְהוָה אֶל-כָּל-הָעָם: וַתֵּצֵא אִשׁ 24
מִלִּפְנֵי יְהוָה וַתֹּאכַל עַל-הַמִּזְבֵּחַ אֶת-הָעֹלָה וְאֶת-הַחֲלָבִים
וַיֵּרָא כָל-הָעָם וַיִּרְאוּ וַיִּפְּלוּ עַל-פְּנֵיהֶם:

1 וַיִּקְחוּ בְנֵי-אֶהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אִישׁ מַחֲתָתוֹ וַיִּתְּנוּ כֶּהֱן
אִשׁ וַיִּשְׂימוּ עָלֶיהָ קִטְרֹת וַיִּקְרְבוּ לִפְנֵי יְהוָה אִשׁ זָרָה
2 אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אַתֶּם: וַתֵּצֵא אִשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה וַתֹּאכַל
3 אוֹתָם וַיָּמָתוּ לִפְנֵי יְהוָה: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אֶהֲרֹן הוּא
אֲשֶׁר-דִּבֶּר יְהוָה. לֹא-אָמַר בְּקִרְבִי אֶקְדֹּשׁ וְעַל-פְּנֵי כָל-הָעָם
4 אֶכְבֵּד וַיִּדַם אֶהֲרֹן: וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל-מִישָׁאֵל וְאֶל אֶלְצָפָן
בְּנֵי עֲזִיזָאֵל בְּד אֶהֲרֹן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם קְרְבוּ שָׂאוּ אֶת-אֲחֵיכֶם
5 מֵאֵת פְּנֵי-הַקֹּדֶשׁ אֶל-מַחוּץ לַמַּחֲנֶה: וַיִּקְרְבוּ וַיִּשָּׂאֻם
6 בְּכַתְּנֹתָם אֶל-מַחוּץ לַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה: וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה אֶל-אֶהֲרֹן וְלֹא-עֶזְרָא וְלֹא-אִיתְּמָר. בְּנֵי רֵאשִׁיבִים אֶל-
תִּפְרְעוּ. וּבְגַדְיֶכֶם לֹא-תִפְרְמוּ וְלֹא תָמָתוּ וְעַל כָּל-הָעֵדָה
יִקְצֹף וְאֲחֵיכֶם כָּל-בֵּית יִשְׂרָאֵל יִכְבוּ אֶת-הַשְּׂרֵפָה אֲשֶׁר

4 י. ויקרא שמיני מ. י.

23. Ahron wprowadzony po raz pierwszy do przybytku, odbiera przez to ostateczną sankcję. Wychodząc winszują ludowi nowego porządku rzeczy. *ה' כבוד* prawdop. ogniste zjawisko w słupie obłocznym, Ex. 24, 17. 16, 10. napełniającym przybytek.

24. I pochłonał części jeszcze nie spalone, por. w. 10. na znak, że Bóg ofiary Ahrona przyjmuje i w nowej godności go zatwierdza. Por. Sęd. 6, 21. 1 Król. 18, 38. 1 Kron. 21, 26. 2 Kron. 7, 1.

Rozd. 10. 1. I wzięli tegoż samego dnia, por. w. 12. i 16. ogień nieświęcony, nie pochodzący z ołtarza 16. 12. Num. 17, 11. i weszli bez upoważnienia *אשר לא צוה* albo w nietrzeźwym stanie, por. w. 9. do wnętrza przybytku 16, 2. naruszając samowolnie ustanowiony porządek służby.

2. I pomarli na miejscu gdzie kadzidło zapalili *למי ה'* mianowicie u wejścia do przybytku. Por. 1, 5. 9, 5. Podobne sądy Boże Num. 11, 1. 16, 35. 2 Król. 1, 10.

3. Przez, albo na blizkich swoich por. Num. 16, 5. *כהנים אשר*

7. A za drzwi przybytku zboru nie wychodźcie, abyście nie pomarli; gdyż olej namaszczenia Wiekuistego na was.“ I uczynili według słowa Mojżesza.

8. I oświadczył Wiekuisty Ahronowi, i rzekł:

9. „Wina, ani mocnego napoju nie będziesz pijał, ani ty, ani synowie twoi z tobą, gdy będziecie mieli wchodzić do przybytku zboru, abyście nie pomarli. Ustawa to wieczna w pokoleniach waszych.

10. Abyście rozróżniali między świętym, a powszedniem, i między nieczystym a czystym.

11. I abyście nauczali synów Izraela wszystkich ustaw, które powiedział im Wiekuisty przez Mojżesza.“

12. I rzekł Mojżesz do Ahrona, i do Elazara i Ithamara, synów jego pozostałych: „Weźcie ofiarę śniedną, pozostałą z ogniowych ofiar Wiekuistego, a jedzcie ją jako przasniki przy ofiarnicy; bo świętym świętości ona.

13. Przeto jedzcie ją na miejscu świętym, bo to udział twój, i udział synów twoich z ogniowych ofiar Wiekuistego; bo mi tak rozkazano.

14. Mostek zaś przedstawienia i łopatkę podniesienia spożywać będziecie na miejscu czystym, ty, i synowie twoi i córki twoje z tobą; bo w udziale tobie i w udziale synom twoim dane zostały, z ofiar opłatnych synów Izraela.

15. Łopatkę podniesienia i mostek przedstawienia przynosić będą wraz z ogniwami ofiarami łojów, aby stawić przedstawienie przed obliczem Wiekuistego; i niechaj to będzie dla ciebie i dla synów twoich z tobą, udziałem Wiecznym, jak rozkazał Wiekuisty.“

16. A kozła zagrzesznego poszukiwał Mojżesz, a oto spalony został. I gniewał się na Elazara i na Ithamara, synów Ahrona pozostałych, i rzekł:

17. „Czemuście nie jedli ofiary zagrzesznej na miejscu świętym? Wszak to świętym świętości, a dano ją wam dla zniesienia winy zboru, aby rozgrzeszyć ich przed Wiekuistym.

14. מקום טהור. Por. 21, 12.

15. Wraz z łojami przeznaczonymi na pastwę ognia יביאו przynosić będą składający ofiary opłatne.

16. שער החטאת wzmiankowany 9, 3. 15. דרש דרש rozpytywał, wywiadywał się pilnie. Stosownie do przepisu 6, 22. 23. powinni byli kapłani tę ofiarę spożyć. I gniewał się na synów Ahrona, którzy ją spalili. שרף zam. שרף oznacza zd. *Luzzata* rozmyślnie spalenie.

17. Przez spożycie ofiary należało stwierdzić, że Bóg ją przyjął i winę ludu zmazał. ונשא השעיר unieść, znieść, podobnie ונשא השעיר 16, 22.

7 שָׂרַף יְהוָה: וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ פֶן־תָּמְתוּ כִּי־שָׂמַן מִשְׁחַת יְהוָה עֲלֵיכֶם וַיַּעֲשׂוּ כַדְבַר מֹשֶׁה: פ

8 וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר: יֵין וְשִׁכָר אַל־תִּשְׁתּוּ אִתָּהּ. וּבִנְיָד אִתָּךְ בְּבֵאֵכֶם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וְלֹא תָמְתוּ:

10 חֲקַת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם: וְלֹהֲבִדִיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֹל וּבֵין הַטָּמֵא וּבֵין הַטְּהוֹר: וְלִהְיוֹת אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת

כָּל־הַחֻקִּים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֲלֵיהֶם בְּיַד־מֹשֶׁה: פ

12 וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל אֶלְעָזָר וְאֶל־אִיתָמָר בְּנֵי הַנְּזֻתִים קָחוּ אֶת־הַמִּנְחָה הַנּוֹתֵרֶת מֵאִשֵּׁי יְהוָה וְאֶכְלוּהָ

18 מִצֹּת אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ כִּי קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים הוּא: וְאֶכְלַתֶּם אֹתָהּ בְּמִקְוֹם קְדוֹשׁ כִּי חֻקַּךְ וְחֻק־בְּנֵיךְ הוּא מֵאִשֵּׁי יְהוָה

14 כִּי־בֵן צִוִּיתִי: וְאֵת חֹזֶה הַתְּנוּפָה וְאֵת שׂוֹק הַתְּרוּמָה תֹאכְלוּ בְּמִקְוֹם טְהוֹר אִתָּהּ וּבִבְנֵיךְ וּבִנְתֵיךְ אִתָּךְ כִּי־חֻקַּךְ

16 וְחֻק־בְּנֵיךְ נָתַנוּ מִזְבְּחֵי שְׁלָמֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: שׂוֹק הַתְּרוּמָה וְחֹזֶה הַתְּנוּפָה עַל אִשֵּׁי הַחֲלָבִים יָבִיאוּ לְהִנִּיף תְּנוּפָה

לִפְנֵי יְהוָה וְהָיָה לָךְ וּלְבְנֵיךְ אִתָּךְ לְחֻק־עוֹלָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה: וְאֵת שְׂעִיר הַחֲטָאת דָּרַשׁ דָּרַשׁ מֹשֶׁה וְהִנֵּה

1 שָׂרַף וַיִּקְצַף עַל־אֶלְעָזָר וְעַל־אִיתָמָר בְּנֵי אַהֲרֹן הַנְּזוֹתִים לֵאמֹר: מִדּוּעַ לֹא־אֶכְלַתֶּם אֶת־הַחֲטָאת בְּמִקְוֹם הַקֹּדֶשׁ

כִּי קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים הוּא וְאִתָּהּ נָתַן לָכֶם לִשְׂאת אֶת־עֹן

16. וְנָשָׂא הַשְּׂעִיר וְנָשָׂא הַשְּׂעִיר

7. Por. 21, 12.

8. Do Ahrona za pośrednictwem Mojżesza, por. Jez. 7, 10.

9. Zakaz powtórzony, Ezech. 44, 21. nie stosuje się do prywatnego życia kapłanów.

10. ustawa zmierzająca do tego, abyście rozróżniali por. 11, 47.

12. Por. 2, 3; 6, 9; 9, 4. 17. נותרת המנחה tyle co נותרת המנחה

13. oznaczają dworzec przybytku. Udział synów, nie córek.

18. Oto nie wniesiona krew jej do świątyni, do wnętrza; a mieliście jeść ją w świątyni, jak mi rozkazano!

19. I rzekł Ahron do Mojżesza: „Oto dzisiaj przynieśli ofiarę swą zagrzezną i całopalenie swoje przed oblicze Wiekuistego, a spotkało mnie to: gdybym był jadł dziś ofiarę zagrzezną, czyżby się to podobało Wiekuistemu?”

20. I usłyszał to Mojżesz, i spodobało się w oczach jego.

ROZDZIAŁ XI.

1. I oświadczył Wiekuisty Mojżeszowi i Ahronowi, i rzekł im:

2. „Powiedzcie synom Israela tak: Oto zwierzęta, które jeść możecie, ze wszystkiego bydła, znajdującego się na ziemi:

3. Wszelkie bydło mające rozdwojone kopyta, i rozszczepiające kopyta przecięcie, przeżuujące żułek, z pomiędzy bydła, — takie jeść możecie.

4. Wszakże tych jadać nie będziecie z przeżuwających i mających rozdwojone kopyta: wielbłąda, ponieważ przeżuwa, ale rozdwojonych kopyt nie ma: nieczystym on dla was.

5. I góralka, ponieważ przeżuwa, ale rozdwojonych kopyt nie ma: nieczystym on dla was.

substancja roślinna, fermentująca. Lev. 2, 11. Wszystko to jest wobec Boga, będącego Bogiem życia a nie śmierci, nieczystym. W ścisłym związku z tem są i pokarmy wzbronione, już przez wrodzony wstręt jaki widok ich wzbudza, już przez higieniczne względy, już przez przypisywany im ujemny wpływ na moralne usposobienie za nieczyste uważane. Por. w. 44. 20, 24—26. *Ku. Dill.* i inni. Po udzielonej wiadomości o poświęceniu przybytku i zainstalowaniu kapłanów następują te przepisy o zanieczyszczeniach, które wstęp do świątyni wykluczają i tylko za pośrednictwem odpowiednich rytualnych obrządków zniesione być mogą. Zdaniem Tal. i *Raszi*: I rzekł do Mojżesza, aby polecił Ahronowi.

8. *מפרסת פרסה* dosł. rozłamujące kopyto t. j. posiadające racice. *שטעה שטעה* dosł. rozdzierające rozdarcie kopyt. *נרה* od *נר* pociągac, wyciągać, por. *נרה כחרמ*. Hab. 1, 15. wyciągające przeżuty pokarm z żołądka, aby go powtórnie przeżuć.

4. Tylne kopyta wielbłąda nie są rozdwojone. Nie jadają go również ludusi.

5. Deut. 14, 7. Ps. 104, 18. Przyp. 30, 26. hyrax, *Syriacus*, góralek, nie królik, który do przeżuwających nie należy. Dla mnóstwa tych zwierzątek otrzymała prawdop. Hiszpania nazwę swą od Fenicjan.

18 הָעֵדָה לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם לִפְנֵי יְהוָה: הֲזֵן לְאַהֲרֹן אֶת־
דָּמָה אֶל־הַקֹּדֶשׁ פְּנִימָה אֲכֹל תֹּאכְלוּ אֹתָהּ בַּקֹּדֶשׁ כַּאֲשֶׁר
צִוִּיתִי: וַיְדַבֵּר אֲהֲרֹן אֶל־מֹשֶׁה הֲזֵן הַיּוֹם הַקָּרִיבוּ אֶת־
חַמֵּיאתֶם וְאֶת־עֲלֹתֶם לִפְנֵי יְהוָה וַתִּקְרָאנָה אֹתִי כְּאֵלֶּהָ
20 וְאֶכְלָתִי חַמֵּאת הַיּוֹם הַיּוֹם הַיּוֹם בְּעֵינֵי יְהוָה: וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה
וַיִּיטֵב בְּעֵינָיו:
פ

1 וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר אֱלֹהִים: הֲבָרוּ
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת הַחֵיהָ אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ מִכָּל־
8 הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר עַל־הָאָרֶץ: כָּל אֲמִפְרֶסֶת פְּרָסָה וְשִׁסְמַת
4 שִׁסְעַת פְּרָסָת מֵעֹלֹת גֵּרָה בְּבֵהֵמָה אֹתָהּ תֹּאכְלוּ: אֲךָ אֶת־
זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמֶּעֵלֵי הַגֵּרָה וּמִמִּפְרָסֵי הַפְּרָסָה אֶת־
הַגֵּמֶל כִּי־מַעֲלָה גֵרָה הוּא וּפְרָסָה אֵינֶנּוּ מִפְּרָסִים טָמֵא הוּא
6 לְכֶם: וְאֶת־הַשֶּׁפֶן כִּי־מַעֲלָה גֵרָה הוּא וּפְרָסָה לֹא יִפְרִים

18. Por. przepis 6, 23. פנימה dla odróżnienia od dworca nazwanego również קר.

19. Dzisiaj przynieśli Elazar i Ithamar ofiarę za samych siebie, muie zaś spotkało to nieszczęście, por. Gen. 42, 4. Otóż czyż mogli spożyć zagrzezną ofiarę ci, których pomimo to nieszczęście nie ominęło, wskazując, że Bóg przebłagać się nie dał, i że grzech wciąż na nich ciąży? *Ku.* Albo: Jakżebym mógł dzisiaj przy wewnętrznej żalobie serca do wesolej ucztę zasiąść. Deut. 12, 7. *Herksk.*

Rozd. 11. 1. Zadaniem ludu izr. jest, aby stosownie do powołania swego żył, okazując się we wszystkiém wzorem nieskazitelności i świętości. Ex. 19, 6; 22, 30. Lev. 11, 44; 20, 26. Num. 5, 3. Deut. 14, 21; 23, 15. Etyczna i fizyczna czystość dopełniają się wzajemnie jedna jest warunkiem i wyrazem drugiej. Do Boga jako najwyższego ideału czystości, nie może się też żadna osoba lub rzecz plugawa zbliżyć. Lev. 12, 4; 7, 19; 22, 2. Num. 9, 6; 18, 11. Nawet ułomność wszelka jest z przed oblicza Jego wykluczona 21, 17; 22, 19. Ex. 20, 25. Najogólniejszym zaś symbolem nieczystości jest zgnilizna we wszystkich jej postaciach, w szczególności butwiejące zwłoki ludzkie albo zwierzęce, z których tchnienie życia ustąpiło, ciało trądem dotknięte i rozkładowi ulegające, wydzieliny płciowe, a nawet wszelka

19. I czaplą i bekasem według rodzaju ich, i dudkiem i nietoperzem.

20. Wszelki rój skrzydlaty, chodzący na czworakach, obrzydliwością będzie dla was.

21. Wszakże to jadać możecie ze wszystkich rojów skrzydlatych, chodzących na czworakach, mające stawy powyżej nóg, dla skakania niemi po ziemi.

22. Te z nich jadać możecie: szarańczę według rodzaju jej, i solam według rodzaju jego, i chargol według rodzaju jego, i chagab według rodzaju jego.

23. Ale wszelki inny rój skrzydlaty, czworonożny, — obrzydliwością będzie dla was.

24. A oto temi pokalacie się, tak, że ktoby się dotknął zdechliny ich, nieczystym będzie do wieczora, —

25. A ktoby uniósł co ze zdechliny ich, wypierze szaty swoje i nieczystym będzie do wieczora:

26. Wszelkie bydło, które ma rozdwojone kopyta, ale rozszczepiającego przecięcia nie ma, a przeżuwać nie przeżuwa — nieczystym wam będzie; ktoby się dotknął padliny ich, nieczystym będzie.

27. A cokolwiek chodzi na łapach, z pomiędzy wszystkich zwierząt czworonożnych, — nieczyste są dla was; ktokolwiek by się dotknął padliny ich, nieczystym będzie do wieczora.

28. A ktoby uniósł padlinę ich, wypierze szaty swoje i nieczystym będzie do wieczora: nieczyste one dla was.

29. A oto co nieczystym dla was z pomiędzy pełzających, które pełzają po ziemi: kret i mysz i jaszczurka według rodzajów ich.

czyciel. חרול w arab. hardżala, skakać, galopować, — gatunek szarańczy nie latającej, חרב jak חרב zrywać, ścinać, przedstawiona jak o szarańcza pustosząca ziemię, 2 Kron. 7, 18. Żywią się nią klasy biedniejsze w Azji i Afryce. Niezrozumiałe już cechy czystości szarańczy podaje Misz. Chol. 3, 7.

24. Temi wymienionemi w w. 26. zwierzętami. Nieczystym tak, że nie wolno mu będzie poświęconej rzeczy dotknąć, ani do przybytku wejść.

25. Formuła ככלם może również znaczyć: którekolwiek z ich padlin, por. w. 35. Formuła יכבס בגריו obejmuje prawdop. i kąpiel, inaczej byłby w. 40. w sprzeczności z przepisem 17, 15.

26. לכל co się tyczy, albo odnośnie do wszystkich, por. 5, 3. 4. Ex. 26, 38.

29. Co szczególnie, w najwyższym stopniu nieczystym. חרל w arab. chuld kret, wedle Tal. Sept. Vul. Raszi i innych łasica. צב Vulg cro-

19 התנשמת ואת הקאת ואת הרחם: ואת ההסידה האנפה

20 למינה ואת הדוכיפת ואת העטלף: כל שרץ העוף

21 ההלך על ארבע שקץ הוא לכם: אך את זה תאכלו

מכל שרץ העוף ההלך על ארבע אשר לא כרעים

22 ממעל לרגליו לנתר בהן על הארץ: את אלה מהם

תאכלו את הארבה למינו ואת הסלעם למינהו ואת-

23 החרנל למינהו ואת החגב למינהו: וכל שרץ העוף

24 אשר לו ארבע רגלים שקץ הוא לכם: ולא אלה תטמאו

25 כל הנגע פנבלתם וטמא עד הערב: וכל הנשא מנבלתם

26 יכבס בגריו וטמא עד הערב: לכל הבהמה אשר הוא

מפרסת פרסה ושסע ו איננה שסעת וגרה איננה מעלה

27 טמאים הם לכם כל הנגע בהם וטמא: וכל הולך על-

כפיו בכל החיה ההלכת על ארבע טמאים הם לכם

28 כל הנגע פנבלתם וטמא עד הערב: והנשא את נבלתם

יכבס בגריו וטמא עד הערב טמאים המה לכם: ם

29 וזה לכם הטמא בשרץ השרץ על הארץ החלד והעכבר

21 v. לו קרי.

19. חסירה ptak wędrowny, Jer. 8, 7. na cyprysach gniazdo swe ścielący, Ps. 104, 17. wedle niekt. czapla, wedle innych bocian, używający w starożytności sławy cnotliwego ptaka, pia avis, ztąd חסירה. Na Libanie, o którego cyprysach wymieniony psalm mówi, nie ma jednak bocianów. Sept. *καρδαμύς* bekas, słomka albo pardwa. *Onk.* *ibis*. דוכיפס *Sept. Vul. Saad. Raszi*, dudek, *Targ.* *גורא* kogut górski, syr. tarnogul baro, kogut dziki. *עמלף* Jez. 2, 20. ogólnie nietoperz, zaliczony tu do ptaków.

20. שרץ rój skrzydlaty, owady mające 6 nóg, ale wedle tego podania na cztery tylko chodzące. Innych czworonożnych skrzydlatych zwierzątek nie ma. O nietoperzu wspomniano przedtém.

21. לא zam. לו Ex. 21, 8. Lev. 25, 30. כרעים 1, 9. dwa tylne grubsze i dłuższe skoki. W Deut. 14, 19. wyjątek ten nie przytoczony.

22. מרבה tu pewien gatunek szarańczy, wedle Ex. 10, 13. Nahl. 3, 17. przeciągająca w masach szarańcza *gryllus migratorius*, ztąd nazwa מרבה od רבה—סלעם w aram. pożerać, niszczyć, *Targ.* *רשומא* nisz-

30. I jeż, i krzeczek, i salamandra, i ślimak i chameleon.

31. Te nieczyste wam będą ze wszystkich pełzających: ktoby się dotknął ich, gdy są martwe, nieczystym będzie do wieczora.

32. I wszystko, na co padnie którekolwiek martwe z nich, nieczystym będzie; wszelkie drewniane naczynie, albo szata, albo skóra, albo wór, wszelkie naczynie, którym się spełnia robota — do wody włożone będzie i nieczystym zostanie do wieczora, a następnie czystym jest.

33. Wszelkie zaś naczynie gliniane, gdyby które z nich wpadło w nie, to, co w nim się znajduje, nieczystym się stanie, a samo potluczone będzie.

34. Wszelki pokarm, który się jada, na którym była woda, nieczysty będzie, i wszelki napój, który się pija w każdym takim naczyniu, nieczystym będzie.

35. Wszelko, też, na coby padło cokolwiek z padliny ich, nieczystym będzie: piec i ognisko rozbite zostaną; nieczyste są i nieczyste zostaną dla was.

36. Wszakże źródło i studnia, jako zbiór wody, czyste zostaną; ale kto dotknie się padliny ich nieczystym będzie.

37. A jeżeliby upadło cokolwiek z padliny ich na jakie nasienie siewu, który się wysiewa, czyste zostanie.

38. Gdyby jednak wylana była woda na nasienie, a upadło by co z padliny ich na nie, nieczyste będzie dla was.

39. A jeżeliby zdecydło bydło używane przez was na pokarm, ktoby się dotknął padliny jego, nieczystym będzie do wieczora.

40. A ktoby jadł co z padliny jego, wypierze szaty swoje, i nieczystym będzie do wieczora; a ktoby poniosł padlinę jego, wypierze szaty swoje, i nieczystym będzie do wieczora.

41. Wszelki płaz, który się czółga po ziemi, obrzydliwością jest: nie będzie jadany.

כִּירִים pokr. z כִּיר kocioł, por. כִּיר אש Zach. 12, 6. przenośna kuchnia כִּיר Misz. Sabb. 8, 1.

36. app. כִּקוּה מִים do כִּיר i כִּיר W studniach albo cysternach rozplywa się i znika nieczystość — zanieczyszcza się jednak kto np. przy wydobywaniu padliny takowej się dotyka.

37. Jeżeli pada na nasienie nie przeznaczone na pokarm, lecz na wysiew, to pozostaje czystym, odda bowiem ziemi nabraną powierzchni nieczystość. Wedle rab. mowa tu o ziarnie już zasianem na polu, w w. następnym przeciwnie o ziarnie jeszcze nie zasianem.

38. W tym bowiem razie przenika nieczystość do wnętrza ziarna.

39. Tylko zdecydłe, nie zarzućte zanieczyszcza. Wedle rab. oznacza padlina נבלה tylko mięso nie kości, żyły, kopyta, rogi i skórę.

30 והצב למינהו: והאנקה והבח והלטאה והחמט והתנשמת:

31 אלה הטמאים לכם בכל-השרץ כל-הנגע בהם במתם

32 יטמא עד-הערב: וכל אשר-יפל עליו מהם במתם

33 יטמא מכל-בלי-עין או בגד או-עור או שק כל-בלי

34 אשר-יעשה מלאכה בהם בפנים יובא וטמא עד-הערב

35 וטהר: וכל-בלי-חרש אשר-יפל מהם אל-תוכו כל

36 אשר בתוכו יטמא ואתו תשפרו: מכל-האכל אשר

37 יאכל אשר יבוא עליו מים יטמא וכל-משקה אשר ישתה

38 בכל-בלי יטמא: וכל אשר-יפל מנבלתם עליו יטמא

39 תנור וכירים יתין טמאים הם וטמאים יהיו לכם: אך

40 מעין וכור מקנה-מים יהיה טהור ונגע בנבלתם יטמא:

41 וכי יפל מנבלתם על-כל-זרע אשר יזרע טהור

42 הוא: וכי יתן-מים על-זרע ונפל מנבלתם עליו טמא

43 הוא לכם: ס וכי ימות מן-הבהמה אשר-היא לכם

44 לאכלה הנגע בנבלתה יטמא עד-הערב: והאכל מנבלתה

45 יבבם בגדיו וטמא עד-הערב והנשא את-נבלתה יבבם

46 בגדיו וטמא עד-הערב: וכל-השרץ השרץ על-הארץ

codilus, Targ. Jon. קרונה jadana przez Arabów, żółta, duża, niejadowita jaszczurka. W Tal. kret.

30. Onk. Raszi: jeż, Sep. Vul. susel, kretomysz. כח Kimchi jaszczurka, krzeczek. לטאה Pesz, salamandra. חמט Tal. Raszi Kim. ślimak, Vul. lacerta. תנשמת pospolicie chameleon, por. w. 18. gdzie jest nazwa ptaka.

31. Najbardziej nieczyste por. w. 29.

32. Którymi się spełnia robota, t. j. służące na użytek. כלי naczynie i wogóle sprzęt, por. 13, 49. Ex. 22, 6.

33. Przyczyna podana 6, 21.

34. Bliższe objaśnienie poprzedniego przepisu: jeżeli to, co się w naczyniu znajduje jest pokarmem gotującym się w wodzie, albo płynem służącym na napój.

35. piec, palenisko, por. 2, 4. do wypieku używane głębokie, gliniane naczynie. Umieszczano je w dołach, oblepiano z zewnątrz ciastem, i rozżarzano wkładanymi wewnątrz węglami. Tal. Sabb. 12⁵.

42. Cokolwiek się czolga po brzuchu i wszystko, co pelza na czworakach, aż do wszystkich wielonożnych ze wszystkich płazów pelzających na ziemi, jadać ich nie będziecie, bo obrzydliwością są.

43. Nie splugawiajcie dusz waszych którymkolwiek płazem czolgającym się, i nie zanieczyszczajcie się niemi, byście nie byli nieczystymi przez nie.

44. Albowiem Ja Wiekuisty Bóg wasz: poświęcajcie się, a bądźcie świętymi, bom Ja święty, i nie zanieczyszczajcie dusz waszych żadnym płazem pelzającym na ziemi.

45. Albowiem Ja Wiekuisty, którym wywiódł was z ziemi Micraim, bym był wam Bogiem; i tak bądźcie świętymi, bom Ja święty.

46. Oto nauka o bydłe i ptactwie i wszelkiem jestestwie żyjącem, które się porusza w wodach, i o wszelkiem jestestwie pelzającym po ziemi.

47. Aby rozróżniać między czystem a nieczystem, i między zwierzęciem, które jadanem być może, a zwierzęciem, które jadanem być nie ma.

ROZDZIAŁ XII.

1. I oświadczył Wiekuisty Mojżeszowi, i rzekł:

2. „Powiesz synom Israela tak: niewiasta, któraby plód wydała i urodziła chłopca, nieczystą będzie przez siedm dni; jako w dni wydzielania słabości swjej nieczystą będzie.

3. A dnia ósmego obrzezane będzie ciało napletku jego.

4. Trzydzieści zaś i trzy dni zostawać winna dla krwi oczyszczenia; żadnej świętości się nie dotknie, a do świątyni nie wejdzie, póki nie spełnią się dni jej oczyszczenia.

5. A jeżeliby dziewczynkę urodziła, nieczystą będzie przez dwa tygodnie, jak przy wydzielaniu swoim, sześćdziesiąt zaś i sześć dni zostawać winna dla krwi oczyszczenia.

6. A gdy się spełnią dni oczyszczenia jej po synu albo po córce, przyniesie jagnię roczne na całopalenie i gołąbka

8. Wedle Tal. choćby ósmym dniem była sobota. O akcie obrzezania, będącego symbolem poświęcenia na członka narodu i zarazem na sługę jedyneho Boga, por. Gen. 17, 11.

4. 33 dni po upływie wzmiankowanych siedmiu, czyli razem 40 dni, powinna zostawać w stanie nieczystości.

5. כנרחה jak podczas siedmiu dni zwykłej menstruacji. Podwojenie czasu po urodzeniu dziewczynki spowodowane jest przypuszczeniem starożytnych, że przypadłości rodzącej są w tym razie cięższe. *Michaelis*. Inną przyczynę podaje Nidda 30.

6. T. j. po 40 albo 80 dniach.

42 שֶׁקֶן הוּא לֹא יֵאָכֵל: כֹּל הוֹלֵךְ עַל-גְּחֹזִין וְכָל הוֹלֵךְ
עַל-אַרְבַּע עַד כָּל-מַרְבֵּה רַגְלַיִם לְכָל-הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ עַל-
הָאָרֶץ לֹא תֹאכְלוּם בִּי-שֶׁקֶן הֵם: אֶל-תִּשְׁקְצוּ אֶת-
נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל-הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם וְנִטְמַתֶּם
בָּם: כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְהִתְקַדְשִׁיתֶם וְהֵייתֶם קְדוֹשִׁים
כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי וְלֹא תִטְמְאוּ אֶת-נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל-הַשָּׂרֵץ
הָרָמֵשׁ עַל-הָאָרֶץ: כִּי אֲנִי יְהוָה הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם מֵאָרֶץ
מִצְרַיִם לֵהֵיט לְבָסְךָ לְאֱלֹהִים וְהֵייתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ
אֲנִי: זֹאת תּוֹרַת הַבְּהֵמָה וְהָעוֹף וְכָל נֶפֶשׁ הַחַיָּה הָרֹמֶשֶׁת
בַּמַּיִם וְלְכָל-נֶפֶשׁ הַשָּׂרֶצַת עַל-הָאָרֶץ: לְהַבְדִּיל בֵּין
הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר וּבֵין הַחַיָּה הַנֹּאכֶלֶת וּבֵין הַחַיָּה אֲשֶׁר
לֹא תֹאכֵל:

יב.

פ פ פ כו

1 וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לֵאמֹר אִשָּׁה כִּי תוֹרִיעַ וַיֵּלְדָה זָכָר וְטִמְאָה שִׁבְעַת יָמִים
3 כִּימֵי נְדֻת דְּוָתָה תִטְמָא: וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בֶּשֶׂר
4 עַרְלָתוֹ: וּשְׁלֹשִׁים יוֹם וּשְׁלֹשַׁת יָמִים תֵּשֵׁב בְּדַמֵּי טְהָרָה
בְּכָל-קֹדֶשׁ לֹא-תִגַּע וְאֶל-הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֹא עַד-מְלֵאת
5 יְמֵי טְהָרָה: וְאִם-נִקְבְּהָ תֵלֵד וְטִמְאָה שִׁבְעִים כְּנֻדָּתָהּ
6 וּשְׁלֹשִׁים יוֹם וּשְׁשַׁת יָמִים תֵּשֵׁב עַל-דַּמֵּי טְהָרָה: וּבְמֵלֵאתָ
יְמֵי טְהָרָה לְבֵן אֹו לְכַת תָּבִיא כִּבְשׁ בֶּן-שָׁנָתוֹ לַעֲלֹה וּבֶן-

יא 42 v. ו' רבתי והיא חצי החורה כאוחיות. 43 v. חסר א'. יב 4 v. קמץ כרכייע.

43. Dusz, osób waszych, samych siebie.

45. Por. Ex. 6, 7; 29, 45.

47. הנאה nauka zmierzająca do tego, aby rozróżniać. por. 10, 10.

Rozd. 12. 2. Po przepisach o nieczystych zwierzętach następują trzy rozdziały traktujące o rozmaitych rodzajach nieczystości człowieka, poczynając od chwili urodzenia jego. כי תוריע tj. plód wyda, por. Gen. 1, 11. nie gdyby poczęła. Jako w dni miesięcznej słabości 15, 19.

albo synogarlicę na „zagrzeszną“ do wnijscia przybytku zboru do kapłana.

7. I przyniesie on to przed oblicze Wiekuistego i rozgrzeszy ją, i będzie czysta z upływu krwi swojej. Oto przepis o rodzącej chłopca czy dziewczynkę.

8. A gdyby nie stało jej na jagnię, niechaj weźmie parę synogarlic, albo parę gołąbków, jednego na całopalenie, a drugiego na „zagrzeszną“, i rozgrzeszy ją kapłan i będzie czysta.“

ROZDZIAŁ XIII.

1. I rzekł Wiekuisty do Mojżesza i do Ahrona, tak:

2. „Człowiek, któremu by wystąpiła na skórze ciała jego nabrzmiałość, albo przyrzut, albo plama, a wyda się na skórze ciała jego jako zaraza trądu, przywiedziony będzie do Ahrona, kapłana, albo do którego z synów jego, kapłanów.

3. A gdy zobaczy kapłan zakażenie na skórze ciała, że włos na zakażeniu zbielał, a zakażenie z wejrzenia głębszém jest, niż skóra ciała jego: wtedy to zaraza trądu; i obejrzy go kapłan, i pocztyta go za nieczystego.

4. A jeżeliby plama biała była na skórze ciała jego, ale nie głębsza z wejrzenia, niż skóra, a włos na niej nie zbielał; tedy zamknie kapłan zakażonego na siedm dni.

5. A obejrzy go kapłan dnia siódmego, a oto zakażenie pozostało w stanie swoim, a nie szerzyło się zakażenie po skórze; tedy zamknie go kapłan na drugie siedm dni.

6. I obejrzy go kapłan dnia siódmego powtórnie, a oto ściemniało zakażenie, a nie rozszerzyło się zakażenie po skórze; wtedy pocztyta go kapłan za czystego: przyrzutem jest, i niechaj wypierze szaty swoje, a będzie czystym.

7. Ale jeżeliby się bardziej rozszerzał przyrzut po skórze, po ukazaniu się jego przed kapłanem dla oczyszczenia; wtedy ukaze się po raz drugi przed kapłanem.

8. I obejrzy kapłan, a oto rozszerzył się przyrzut po skórze; wtedy pocztyta go kapłan za nieczystego: trądem jest.

świecić, jasna plama נגנע wł. dotknięcie, porażenie, oznacza zarówno miejsce zakażone, jak i osobę zakażonego.

4. Zamknie, t. j. oddzieli go, aby rozwój choroby obserwować, same bowiem białe plamy nie są jeszcze niezawodną oznaką trądu.

5. כעניו tyle co כעני w postaci swojej, por. w. 55. Num. 11, 7. albo też zdaniem kapłana, w oczach jego.

6. Zwykłym przyrzutem, nie mającym nic wspólnego z trądem. סמכות miejsce przyrzutem pokryte.

7. Jeżeliby po upływie 14. dni przyrzut się rozszerzał.

יִזְנֶה אֹרֶתָר לְחַטָּאת אֶל־פֶּתַח אֹהֶל־מוֹעֵד אֶל־הַכֹּהֵן׃
 7 וְהִקְרִיבוּ לִפְנֵי יְהוָה וּכְפַר עָלֶיהָ וּשְׂהָרָה מִמֶּנּוּ דָמֶיהָ
 8 זֹאת תֹּזֶרֶת הַיִּלְדֹת לְזָכָר אִו לְנִקְבָּה׃ וְאִם־לֹא תִמְצָא
 יָדָהּ בְּיָ שֶׁהָ וּלְקַחְתָּהּ שְׁתִּי־תָרִים אִו שְׁנֵי בָנֵי יִזְנֶה אֶחָד
 לְעֵלָה וְאֶחָד לְחַטָּאת וּכְפַר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן וּשְׂהָרָה׃ פ

יג.

1 וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר׃ אָדָם בְּיַד־יָדָהּ
 בְּעוֹר־בְּשָׂרוֹ שָׂאת אִו־סַפְּחַת אִו בְּהֵרַת וְהָיָה בְּעוֹר־בְּשָׂרוֹ
 לְנֹגַע צִרְעַת וְהוּבֵא אֶל־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אִו אֶל־אֶחָד מִבָּנָיו
 3 הַכֹּהֲנִים׃ וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֹּגַע בְּעוֹר־הַבָּשָׂר וְשָׁעַר
 בַּנֹּגַע הַפֶּדָּ לָבָן וּמְרָאָה הַנֹּגַע עֵמֶק מְעוֹר בְּשָׂרוֹ נֹגַע צִרְעַת
 4 הוּא וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן וּשְׂמָא אֹתוֹ׃ וְאִם־בְּהֵרַת לְבִנָּה הוּא
 בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ וְעֵמֶק אֵין־מְרָאָה מִן־הָעוֹר וּשְׁעָרָה לֹא־הָפֶדָּ
 5 לָבָן וְהִסְגִּיר הַכֹּהֵן אֶת־הַנֹּגַע שִׁבְעַת יָמִים׃ וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן
 בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְהָנִה הַנֹּגַע עָמַד בְּעֵינָיו לֹא־פָשָׂה הַנֹּגַע
 6 בְּעוֹר וְהִסְגִּירוֹ הַכֹּהֵן שִׁבְעַת יָמִים שְׁנִית׃ וְרָאָה הַכֹּהֵן
 אֹתוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שְׁנִית וְהָנִה פָּתָה הַנֹּגַע וְלֹא־פָשָׂה
 הַנֹּגַע בְּעוֹר וּשְׂהָרוֹ הַכֹּהֵן מִסַּפְּחַת הוּא וּכְבֶּס בְּגָדָיו וּשְׂהָר׃
 7 וְאִם־פָּשָׂה תִפְשָׂה הַמִּסַּפְּחַת בְּעוֹר אַחֲרֵי הָרְאָתוֹ אֶל־
 8 הַכֹּהֵן לְמַהֲרָתוֹ וְנִרְאָה שְׁנִית אֶל־הַכֹּהֵן׃ וְרָאָה הַכֹּהֵן
 וְהָנִה פָּשְׂתָה הַמִּסַּפְּחַת בְּעוֹר וּשְׂמָא הַכֹּהֵן צִרְעַת הוּא׃ פ

Rozd. 13. 1. Trąd, w arab. baras, po gr. λέπρα był w Egipcie i w południowej Azji pospolita, zaraźliwa, do czwartego pokolenia dziedziczna choroba, którą Izraelici za jedną z najdotkliwszych plag Bożych uważali. Por. Num. 12, 10. Deut. 24, 8. 2 Sam. 3, 29. 2 Król. 5, 27. W tym rozdziale mowa o białym trądzie i początkowych jego objawach. Szczegółowo traktuje o nim Tal. Negaim.

2. ער tu skóra czysta, w przeciwstawieniu do porosłej włosom, por. w. 29. Pierwszym symptomatem jest שמה wypukłość, nabrzmiałość, drugim ספחת od שם pokr. z שך lać, wylew, wyrzut, albo też od שם pokr. z שם rozszerzać się — trzecim nareszcie בהר od בהר

9. Zaraza trądu, gdy będzie na człowieku, przywiedzion będzie do kapłana,

10. I obejrzy kapłan, a oto nabrzmałość biała na skórze, a zamieniła ona włos na biały, albo wybuwanie dzikiego mięsa w nabrzmałości.

11. Trąd zastarzały jest na skórze ciała jego; i poczyta go za nieczystego kapłan, nie zamknie go, bo nieczystym jest.

12. A jeżeliby się rozwinął trąd na skórze, i okrył trąd całą skórę zakażonego, od głowy aż do nóg jego na całym polu widzenia oczu kapłana.

13. I zobaczy kapłan, a oto okrył trąd całe ciało jego, wtedy poczyta zakażenie za czyste: wszystko pobielalo, czystym jest.

14. Dnia wszakże, w którym się ukaże na niem mięso dzikie, nieczystym będzie.

15. Gdy zobaczy kapłan mięso dzikie, poczyta go za nieczystego, dzikie mięso nieczystym jest: jest to trąd.

16. Wszakże jeżeliby znikło mięso dzikie a zamieniło się na białe, to niechaj przyjdzie do kapłana;

17. I obejrzy go kapłan, a oto zamieniło się zakażenie w białość; za czyste poczyta kapłan zakażenie; czystym on.

18. A na ciele, na skórze jego, gdyby powstał wrzód, a zagoił się,

19. A wystąpiłaby na miejscu tego wrzodu nabrzmałość biała, albo plama biała zaczerwieniona; wtedy okazana będzie kapłanowi.

20. I zobaczy kapłan, a oto na wejrzenie głębszą jest niż skóra, a włos na niej zbielał; wtedy poczyta go kapłan za nieczystego: zarazą trądu jest, która na wrzodzie się rozwinęła.

21. A jeżeliby ją obejrzał kapłan, a oto nie ma na niej włosów białego, i głębszą też nie jest, niż skóra, a przytem ściemniała; wtedy zamknie go kapłan na siedm dni.

22. A jeżeliby się szerzyła po skórze, poczyta go kapłan za nieczystego: jest to zaraza.

23. Jeżeliby zaś na swoim miejscu pozostawała owa plama, a nie szerzyła się: zapaleniem wrzodu jest, i poczyta go za czystego kapłan.

18. Wsł. odnosi się do בשר. Gdyby na skórze ciała po zagojonym wrzodzie, powstałym wskutek uderzenia, okazały się w następstwie objawy trądu.

23. Jeżeliby zaś na swoim miejscu pozostawała owa plama, a nie szerzyła się: zapaleniem wrzodu jest, i poczyta go za czystego kapłan.

9 נגע צרעת פי תהיה באדם והוכא אל-הכהן: וראה הכהן

10 והנה שאת-לבנה בעור והיא הפכה שער לבן ומחית

11 בשר חי בשאת: צרעת נושנת הוא בעור בשורו ושמאו

12 הכהן לא יסגרנו כי טמא הוא: ואם-פרוח תפרח הצרעת

בעור וכסתה הצרעת את כל-עור הנגע מראשו ועד-

13 רגליו לכל-מראה עיני הכהן: וראה הכהן והנה כסתה

הצרעת את-כל-בשרו וטהר את-הנגע פלו הפך לבן

14 טהור הוא: וביום הראות בו בשר חי יטמא: וראה

15 הכהן את-הבשר החי ושמאו הבשר החי טמא הוא

16 צרעת הוא: או כי ישוב הבשר החי ונהפך ללבן ובא

17 אל-הכהן: וראהו הכהן והנה נהפך הנגע ללבן וטהר

הכהן את-הנגע טהור הוא: פ

18 ובשר פיהיה בו בערו שחין ונרפא: והיה במקום

19 השחין שאת לבנה או בהרת לבנה אדמהמת ונראה

20 אל-הכהן: וראה הכהן והנה מראה שפל מן-העור

ושערה הפך לבן ושמאו הכהן נגע-צרעת הוא בשחין

21 פרח: ואם יראנה הכהן והנה אין-בה שער לבן ושפלה

איננה מן-העור והיא כהה והסגרו הכהן שבעת ימים:

22 ואם-פשה תפשה בעור ושמאו הכהן אתו נגע הוא: ואם-

23 תחתיה תעמד הבהרת לא פשתה צרבת השחין הוא

v. 10 ש' רפה. v. 23 קמין כו"ק.

9. Gdyby zaraza bezpośrednio bez wymienionych objawów się rozwinęła.

10. Miejsce mięsak, miejsce rozrostu złośliwego, dzikiego mięsa, 1 Sam. 2, 15. Inni zam. מחו od מחו uderzenie. מחו nie znaczy „i” lecz „albo” — biały włos bowiem jest sam już znamięm rozstrzygającym, por. w. 3. i 14.

13. Gdy cały zarazek trądu na zewnątrz wystąpił, tworząc biały, martwy strup, który odpada, wtedy proces choroby się zakończył.

14. Mięso dzikie jako zwiastun recydywy.

16. או por. נורע. Ex. 21, 36. או zwraca się, ustępuje.

24. Również, jeżeliby na ciele, na skórze jego powstała oparzelizna od ognia, a zamieniłaby się wybujałość oparzelizny w plamę białą, zaczerwienioną, albo białą tylko,

25. I obejrzy ją kapłan, a oto zbielał włos na plamie, a na wejrzenie głębszą jest, niż skóra: trądem jest, który na spazeliźnie się rozwinął. I poczyta go kapłan za nieczystego: jest to zaraza trądu.

26. A jeżeliby obejrzał ją kapłan, a oto niema na plamie włosu białego, i głębszą też nie jest, niż skóra, a przytępła ściemniała; wtedy zamknie go kapłan na siedm dni.

27. I obejrzy go kapłan dnia siódmego; jeżeliby się szerzyła po skórze, wtedy poczyta go kapłan za nieczystego: zarazą to trądu.

28. Jeżeliby zaś na swoim miejscu pozostawała owa plama, nie szerzyła się po skórze, a przytępła ściemniała; nabrzmiałość z oparzelizny jest. I osądzi go kapłan za czystego, bo zapaleniem oparzelizny jest.

29. Jeżeli u mężczyzny albo u niewiasty okaże się zakażenie na głowie, albo na brodzie,

30. I obejrzy kapłan zakażenie, a oto na wejrzenie głębszemu jest, niż skóra, a na niemu włos poźółkły, cienki; wtedy poczyta go kapłan za nieczystego: strupem jest, trąd to głowy, albo brody.

31. Jeżeliby zaś zobaczył kapłan zakażenie strupa, a oto na wejrzenie nie głębszym jest, niż skóra, a niema na nim włosu czarnego; wtedy zamknie kapłan zarażonego strupem na siedm dni.

32. I obejrzy kapłan zakażenie dnia siódmego, a oto nie rozszerzył się strup, i niema na nim włosu poźółkłego, a na wejrzenie strup nie głębszym, niż skóra:

33. Da się wtedy ostrzyż, miejsca strupa wszakże nie ostrzyżę; i zamknie kapłan zakażonego strupem na siedm dni drugie.

34. I obejrzy kapłan strup dnia siódmego, a oto nie rozszerzył się strup po skórze, a na wejrzenie nie głębszym jest, niż skóra: poczyta go za czystego kapłan, on zaś wypierze szaty swoje i będzie czystym.

35. A jeżeliby się począł szerzyć strup na skórze po oczyszczeniu się jego,

36. A zobaczy go kapłan, a oto szerzy się strup po skórze; niechaj wtedy kapłan nie szuka włosu poźółkłego: nieczystym jest.

33. Włosów naokoło strupa nie ostrzyżę, aby po kolorze ich można było stan choroby ocenić. והתגלה g. majusc. oznacza środkowy wiersz Pięcioksięgu podług dawniejszych obliczeń — wedle późniejszych, znajduje się środek ten między 8, 7—8.

24 וַיִּטְהַרוּ הַכֹּהֲנִים: ׀ אִם בָּשָׂר פִּי־יְהִיָּה בְעוֹר מְכוֹת־אִשׁ
וְהָיְתָה מִהַיּוֹת הַמְּכוּה בַּהֲרַת לְבָנָה אֲדַמְדָּמַת אִם לְבָנָה:
25 וּרְאָה אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה נִהְפֵּךְ שַׁעַר לְבָן בַּבְּהֵרֶת וּמְרָאָה
עֲמֹק מִן־הָעוֹר צָרַעַת הוּא בַּמְּכוּה פָּרְחָה וּשְׂמָא אֹתוֹ הַכֹּהֵן
26 נִגַּע צָרַעַת הוּא: וְאִם יִרְאֶנָּה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה אֵין־בַּבְּהֵרֶת
שַׁעַר לְבָן וּשְׂפֵלָה אֵינְנָה מִן־הָעוֹר וְהוּא בָּהָּ וְהַסְּגִירוֹ
27 הַכֹּהֵן שִׁבְעַת יָמִים: וּרְאָהוּ הַכֹּהֵן בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי אִם־
פָּשָׂה תַפְשָׂה בְּעוֹר וּשְׂמָא הַכֹּהֵן אֹתוֹ נִגַּע צָרַעַת הוּא:
28 וְאִם־תַּחֲתִיָּה תַעֲמֹד הַבְּהֵרֶת לֹא־פָשְׂתָה בְּעוֹר וְהוּא בָּהָּ
שְׂאֵת הַמְּכוּה הוּא וַיִּטְהַרוּ הַכֹּהֲנִים כִּי־צָרַכְתָּ הַמְּכוּה הוּא: פ
29 וְאִישׁ אִם אִשָּׁה פִּי־יְהִיָּה בּוֹ נִגַּע בְּרֹאשׁ אִם בְּזָקָן: וּרְאָה
30 הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע וְהִנֵּה מְרָאָהוּ עֲמֹק מִן־הָעוֹר וּבּוֹ שַׁעַר
צָהָב דָּק וּשְׂמָא אֹתוֹ הַכֹּהֵן נֹתֵק הוּא צָרַעַת הָרֹאשׁ אִם־
31 הַזָּקָן הוּא: וְכִי־יִרְאָה הַכֹּהֵן אֶת־נֶגַע הַנֶּתֶק וְהִנֵּה אֵין־
מְרָאָהוּ עֲמֹק מִן־הָעוֹר וּשַׁעַר שָׁחַר אֵין בּוֹ וְהַסְּגִיר הַכֹּהֵן
32 אֶת־נֶגַע הַנֶּתֶק שִׁבְעַת יָמִים: וּרְאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע בַּיּוֹם
הַשְּׂבִיעִי וְהִנֵּה לֹא־פָשָׂה הַנֶּתֶק וּלֹא־הָיָה בּוֹ שַׁעַר צָהָב
33 וּמְרָאָה הַנֶּתֶק אֵין עֲמֹק מִן־הָעוֹר: וְהִתְגַּלַּח וְאֶת־הַנֶּתֶק
לֹא יִגְלַח וְהַסְּגִיר הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּתֶק שִׁבְעַת יָמִים שְׁנִית:
34 וּרְאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּתֶק בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי וְהִנֵּה לֹא־פָשָׂה
הַנֶּתֶק בְּעוֹר וּמְרָאָהוּ אֵינְנּוּ עֲמֹק מִן־הָעוֹר וַיִּטְהַר אֹתוֹ
35 הַכֹּהֵן וּבְכֶסֶם בְּגָדָיו וַיִּטְהַר: וְאִם־פָּשָׂה יִפְשָׂה הַנֶּתֶק בְּעוֹר
36 אַחֲרָי טָהַרְתּוּ: וּרְאָהוּ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה פָשָׂה הַנֶּתֶק בְּעוֹר

v. 33 ג' רבתי.

24. Trąd, któryby powstał na miejscu oparzelizny.

30. Trąd na porosłej włosiem skórze, odróżnia się od poprzedniego tém, że pospolite w plemieniu izr. włosy czarne nie na białe, lecz na żółte zamienia. נקט od נקט odrywać, specjalna nazwa tej odmiany trądu, w którym dotknięty, wskutek świeżbiącego bólu, wciął strupy odrywa.

37. Jeżeli by wszakże w stanie swoim pozostał strup, a włos czarny wyrósł na nim; to zagoił się strup, czystym jest i za czystego poczyta go kapłan.

38. A jeżeli u mężczyzny albo u niewiasty ukażą się na skórze ciała plamy, — plamy białe,

39. I obejrzy kapłan, a oto na skórze ciała ich plamy blade, białe; to jest to liszaj rozkwitły na skórze: czystym jest.

40. Człowiek też, któremu wypadają włosy z głowy, to pleszywy; czystym jest.

41. A jeżeli by po stronie twarzy wypadają włosy głowy jego, to łysy; czystym jest.

42. Wszakże gdyby na pleszywości, albo na łysinie ukazało się zakażenie białe, zaczerwienione; to trąd, który wystąpił na jego pleszywości, albo na jego łysinie,

43. I obejrzy go kapłan, a oto nabrzmiałość zakażenia białą, zaczerwienioną na pleszywości jego, albo na łysinie jego podobną do trądu na skórze ciała;

44. Człowiek to trędowaty: nieczystym jest; za nieczystego poczyta go kapłan: na głowie jego zakażenie jego.

45. Trędowaty zaś dotknięty tą zarazą, szaty jego będą rozdarte i głowa jego będzie odkryta, i po brodę się otuli, i nieczysty, nieczysty, wołać będzie.

46. Przez wszystkie czas, póki jest zarazą dotknięty, za nieczystego będzie uważany; nieczystym jest; oddzielony przebywać będzie; po za obozem będzie mieszkanie jego.

47. Jeżeli by też na szacie ukazała się zaraza trądu, na szacie wełnianej, albo na szacie lnianej, —

48. Czy to na osnowie, czy na wątku — z lnu, albo wełny, — czy też na skórze, albo na jakimkolwiek wyrobie skórzanym,

49. A byłaby to zaraza zielonawa, albo czerwonawa na szacie, albo na skórze, albo na osnowie, albo na wątku, albo na jakiejkolwiek rzeczy skórzanej, — zarazą trądu jest, i pokazaną być ma kapłanowi.

50. I obejrzy kapłan zakażenie i zamknie zakażone na siedm dni.

51. A gdy zobaczy zakażone dnia siódmego, że szerzy się zakażenie na szacie, — czy to na osnowie, czy na wą-

występował on w postaci usunąć się nie dających plam na wymienionych materyach Por. Negaim 11.

48. Właśc. stojące por. שוחה Ps. 11, 3. stamen, podstawa, osnowa tkaniny — ערב od ערב mieszać, wątek. Zd. innych oznaczają te wyrazy odmienne gatunki materyi mianowicie tkane i dziane.

51. Onk. wedle *Raszbam* od ארה palić, por. מלון ממאר Ezech. 28, 24. Onk. מחרטא pożerający, niszczący.

37 לֹא־יִבְקֹר הַכֹּהֵן לְשַׁעַר הַצֵּהָב טָמֵא הוּא: וְאִם־בְּעֵינָיו
עֹמֵד הִנֵּתָק וְשַׁעַר שְׁחָר צָמַח־בּוֹ נִרְפָּא הִנֵּתָק טְהוֹר הוּא
38 וְטְהוֹרוֹ הַכֹּהֵן: ׀ וְאִישׁ אִו־אִשָּׁה בִּי־יְהִיָּה כְּעוֹר־בְּשָׂרָם
39 בְּהֵרֶת בְּהֵרֶת לְכִנֵּת: וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהֵנָּה כְּעוֹר־בְּשָׂרָם בְּהֵרֶת
בְּהוֹת לְכִנֵּת בְּהֵק הוּא פָּרַח כְּעוֹר טְהוֹר הוּא: ׀
40 וְאִישׁ בִּי יִמְרֹט רֹאשׁוֹ קָרַח הוּא טְהוֹר הוּא: וְאִם מִפְּאֵת
41 פָּנָיו יִמְרֹט רֹאשׁוֹ גִּבַּח הוּא טְהוֹר הוּא: וְכִי־יְהִיָּה בְּקָרְחַת
אוֹ בְּגִפְחַת נִגַּע לְבָן אֲדָמָה צִרְעַת פָּרַחַת הוּא בְּקָרְחַתוֹ
43 אוֹ בְּגִפְחַתוֹ: וְרָאָה אֹתוֹ הַכֹּהֵן וְהֵנָּה שְׂאֵת־הַנֶּגַע לְבָנָה
אֲדָמָה בְּקָרְחַתוֹ אוֹ בְּגִפְחַתוֹ כִּמְרָאָה צִרְעַת עוֹר בְּשָׂר: ׀
44 אִישׁ־צְרוּעַ הוּא טָמֵא הוּא טָמֵא יִטְמְאוּנוּ הַכֹּהֵן בְּרֹאשׁוֹ
45 נִגְעוֹ: וְהִצְרוּעַ אֲשֶׁר־בּוֹ הִנֵּעַ בְּגִדָיו יְהִי פְרָמִים וְרֹאשׁוֹ
46 יְהִי פְרוּעַ וְעַל־שִׁפְּם יַעֲטֶה וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא: כָּל־יְמֵי
אֲשֶׁר הִנֵּעַ בּוֹ יִטְמֵא טָמֵא הוּא בְּרֹד יֵשֶׁב מְחוּזִן לַמַּחֲנֶה
47 מִיִּשְׁבוֹ: ׀ וְהִפְגֵּד בִּי־יְהִיָּה בּוֹ נִגַּע צִרְעַת כִּבְגַד צֹמֵר
48 אוֹ בְּבִגְד פְּשָׁתִים: אוֹ כִּשְׂתִי אוֹ כְּעֶרֶב לְפִשְׁתִּים וְלִצְמֹר
49 אוֹ כְּעוֹר אוֹ בְּכָל־מְלֹאכֶת עוֹר: וְהָיָה הַנֶּגַע יִרְקַק וְאוֹ
אֲדָמָה בְּבִגְד אוֹ כְּעוֹר אוֹ־כִּשְׂתִי אוֹ־כְּעֶרֶב אוֹ בְּכָל־כְּלִי־
50 עוֹר נִגַּע צִרְעַת הוּא וְרָאָה אֶת־הַכֹּהֵן: וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־
51 הַנֶּגַע וְהִסְגִּיר אֶת־הַנֶּגַע שִׁבְעַת יָמִים: וְרָאָה אֶת־הַנֶּגַע
בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי בִּי־פִשָׁה הַנֶּגַע בְּבִגְד אוֹ־כִּשְׂתִי אוֹ־כְּעֶרֶב

38. *sing.* por. יהי מארת Gen. 1, 14.

39. Bohak, pospolita dotąd nazwa arab. niezaraźliwej wysypki skórnej, nie spowodzającej żadnych niebezpiecznych następstw.

45. Włoży oznaki żałoby wołając nieczysty, nieczysty! aby go każdy zdaleka wymijał. Tr. 4, 15. פרוע 10, 6. oznacza albo głowę obnażoną, albo też włos dziko rozpuszczony. שם broda albo wąs. por. Ezech. 24, 17. 22. Micha 3, 7. Zakryje brodę na znak żałoby.

46. Num. 5, 2. 12, 10. 2 Król. 7, 3. Por. też החפשיה מצרע 2 Król. 15, 5. 2 Kron. 26, 21. Wedle Negaim 13. był trędowatym wstęp do synagogi dozwolony.

47. Trudno oznaczyć o jakim zarazku tu mowa. Prawdopodobnie

tku, albo na skórze, na czémkolwiek, co ze skóry sporządzoném zostało do użytku, — to jest ta zaraza trądem jadowitym; nieczystym jest.

52. I spali tę szatę, — czy to osnowę, czy watek z wełny albo lnu, albo jakąkolwiek rzecz skórzaną, któraby zarazą była dotknięta; bo to trąd jadowity, — w ogniu spaloném to będzie.

53. Gdyby zaś zobaczył kapłan, że nie szerzy się zakażenie na szacie, — czy to na osnowie, czy na wątku, albo na jakiejkolwiek rzeczy skórzanej,

54. Tedy rozkaże kapłan, aby wyprano to, co zarazą dotknięte i zamknie je na drugie siedm dni.

55. I obejrzy kapłan po wypraniu zakażenie, a oto, jeżeli zakażenie nie odmieniło barwy swojej, a nie rozszerzyło się zakażenie: nieczystém ono, w ogniu je spalisz: przegryzieniem to, bądź na zwierzchniej, bądź na spodniej stronie jego.

56. Jeżeliby zaś zobaczył kapłan, iż oto ściemniało zakażenie po wypraniu jego; tedy wydrze je z szaty, albo ze skóry, — bądź z osnowy, bądź z wątku.

57. Gdyby wszakże znowu wystąpiła na szacie, — bądź na osnowie, bądź na wątku, albo na jakiejkolwiek rzeczy skórzanej: trąd to szerzący się, — spalić ci na ogniu to, co zakażeniem dotknięte.

58. Szatę zaś, — czy to osnowa czy watek, — albo wszelką rzecz skórzaną, którąbys wyprał, a odeszłoby od niej zakażenie, wypierzesz powtórnie, a czystą będzie.

59. Oto nauka o zarazie trądu na szacie wełnianej, albo lnianej, bądź na osnowie bądź na wątku, albo na jakiejkolwiek rzeczy skórzanej, czy należy je poczytać za czyste, czy też za nieczyste.

ROZDZIAŁ XIV.

1. I rzekł Wiekuisty do Mojżesza tak:

2. Oto nauka o trędowatym w dzień oczyszczenia jego: przywiedziony będzie do kapłana, —

3. I wyjdzie kapłan po za obóz, i zobaczy kapłan, iż oto uleczona jest zaraza trądu na trędowatym;

4. Polecą wtedy kapłan, aby wzięto dla oczyszczającego się parę ptaków żywych, czystych i drzewa cedrowego, i czerwieni, i izopu

5. I poleci kapłan zarznąć jednego ptaka nad naczyniem glinianém, nad wodą żywą.

4. Czerwień t. j. nieć albo wstążka tej barwy dla przymocowania izopu do łaski cedrowej. Ptaki nie należące do liczby wymienionych 11, 13—19.

5. Nad żywą, bieżącą wodą, mianowicie tak, aby krew spłynęła

או בעור לכל אשר יעשה העור למלאכה צרעת ממארת
52 הנגע טמא הוא: ושרף את הפגד או את השתי או את
הערב בצמר או בפשתים או את כל כלי העור אשר
53 יהיה בו הנגע כי צרעת ממארת הוא באש תשרף: ואם
יראה הכהן והנה לא פשה הנגע בפגד או בשתי או
54 בערב או בכל כלי עור: וצוה הכהן וכבסו את אשר בו
55 הנגע והסגירו שבעת ימים שנית: וראה הכהן אחרי
הכבס את הנגע והנה לא הפך הנגע את עינו והנגע לא
פשה טמא הוא באש תשרפנו פחתת הוא בקרחתו או
56 כגפחתו: ואם ראה הכהן והנה פהה הנגע אחרי הכבס
אתו וקרע אתו מן הפגד או מן העור או מן השתי או
57 מן הערב: ואם תראה עוד בפגד או בשתי או בערב
או בכל כלי עור פחתת הוא באש תשרפנו את אשר
58 בו הנגע: והפגד או השתי או הערב או כלי העור
59 אשר תכבס וסר מהם הנגע וכבס שנית וטהר: זאת
תורת נגע צרעת פגד הצמר או הפשתים או השתי או
הערב או כלי עור לטהרו או לטמאו:

יד.

פ פ פ כ

1 וידבר יהוה אל משה לאמר: זאת תהיה תורת המצרע

8 ביום טהרתו והובא אל הכהן: ויצא הכהן אל מחוץ

למחנה וראה הכהן והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע:

4 וצוה הכהן ולקח למטהר שתי צפרים חיות טהרות

5 ועץ ארו ושני תולעת ואזב: וצוה הכהן ושחט את

55. וטהר od ncb dól, głębokie wżarcie się.

57. Całą szatę, ponieważ zarazek usunąć się z niej nie daje.

Rozd. 14. 2. Dalsze postępowanie z wydalonym z obozu trędowatym, por. 13, 46. ביום טהרתו w dniu, w którym ma być za czystego ogłoszonym. Do kapłana po za obrębem obozu albo miasta.

6. Ptaka tedy żywego weźmie i drzewo cedrowe i czerwień, i izop, a zamoczy to wraz z ptakiem żywym we krwi ptaka zarzućtego nad wodą żywą,

7. I pokropiwszy oczyszczającego się z trądu siedmkroć, ogłosi go czystym, a puści ptaka żywego na pole.

8. I wypierze oczyszczający się szaty swoje i ostrzyże wszystkie włosy swoje, i umyje się wodą i będzie czystym. Poczém wnijdzie do obozu, a będzie zostawał po za namiotem swoim przez siedm dni.

9. A dniu siódmego ogoli wszystkie włosy swoje, głowę swą, i brodę swą, i brwi oczu swoich, i wszystkie włosy swoje ogoli, i wypierze szaty swoje, i umyje ciało swoje wodą i będzie czystym.

10. Dnia zaś ósmego weźmie dwa jagnięta zdrowe i owcę jedną, roczną, zdrową, i trzy dziesiąte efy mąki przedniej na ofiarę śniedną zaczynioną oliwą i log jeden oliwy.

11. I postawi kapłan oczyszczający człowieka oczyszczającego się wraz z temi przed Wiekuistym u wnijscia do przybytku zboru.

12. Poczém weźmie kapłan jedno jagnię, i przyniesie je na ofiarę pokutną wraz z logiem oliwy, i przedstawi je jako przedstawienie przed obliczem Wiekuistego;

13. I zarznie jagnię na miejscu, gdzie zarzynają ofiarę zagrzeszną i całopalenie, na miejscu świętém; bo jako „zagrzeszua“ i „pokutna“ do kapłana należy: świętem świętości ona.

14. I weźmie kapłan nieco krwi z ofiary pokutnej, i nada

7. Puszczony na wolność ptak jest obrazem uzdrowionego, który po rytualnym obrzędzie znowu swobodę odzyskuje i w powszednich stosunkach swoich niczém już krępowany nie jest. Por. 18, 46.

8. Ogłoszona przez kapłana czystość nabiera dopiero po upływie tygodnia zupełnej prawomocności, a to ze względu na potrzebę odpowiedniego przygotowania się przed złożeniem ofiary, por. 15, 13. 18.

9. Ogoli wszystkie włosy dla usunięcia łupieży, brudu, por. העכירו ותר על כל בשרם Num. 8, 7.

10. עשרון Ex. 16, 16. 36. לג 12. część hinu wedle rab. objętość 6 jaj. Ex. 30, 24.

11. אמם z temi wymienionemi ofiarami. Mocą tego aktu odbiera jednostka, z pośród całości wykluczona, niejako nowe namaszczenie i wraca do pierwszego teokratycznego stosunku z Bogiem. Ku.

12. Ofiara pokutna zajmuje tu miejsce dominujące, ponieważ wedle wiary starożytnych trąd był następstwem ciężącej na dotkniętym tajemnej winy. Por. Num. 12, 10.

14. Por. 8, 23. i objaśnienie symbolicznego obrzędu. Ex. 29, 20.

6 הצפור האהת אל-כלי-חרש על-מים חיים: את-הצפור
החיה יקח אתה ואת-עין הארז ואת-שני התולעת ואת-
האיזב וטבל אותם ואת הצפור החיה בדם הצפור השחמה
7 על המים החיים: והזה על המטהר מן-הצרעת שבע
פעמים ומהרו ושלח את-הצפור החיה על-פני השדה:
8 וכבס המטהר את-בגדיו ונלח את-כל-שערו ורחץ במים
ומהר ואחר יבוא אל-המחנה וישב מחוץ לאהל שבעת
9 ימים: והיה כיום השביעי ונלח את-כל-שערו את-ראשו
ואת-זקנו ואת גבת עיניו ואת-כל-שערו ונלח וכבס את-
10 בגדיו ורחץ את-בשרו במים ומהר: וכיום השמיני יקח
שני-בכשים תמימם וכבשה אחת בת-שנתה תמימה
ושלשה עשרנים סלת מנחה בלולה בשמן ולג אחד
11 שמן: והעמיד הכהן המטהר את האיש המטהר ואתם
12 לפני יהוה פתח אהל מועד: ולקח הכהן את-הכבש
האחר והקריב אתו לאשם ואת-לג השמן והניף אתם
13 תנופה לפני יהוה: ושחט את-הכבש במקום אשר
ישחט את-החטאת ואת-העלה במקום הקדש כי כחטאת
14 האשם הוא לכהן קדש קדשים הוא: ולקח הכהן מדם

do napełnionego świeża, źródlaną wodą, naczynia, mieszając się z nią. Por. Gen. 26, 19.

6. Żywa woda, żywe ptaki, krew, będąca siedliskiem życia, czerwień przypominająca barwę krwi, Jez. 1, 18. Nali. 2, 4. drzewo cedrowe nie ulegające gniciu, obraz siły i zdrowia — wszystko to świadczy, że ceremonia oczyszczenia miała znaczenie symboliczne. Por. Num. 19, 6. Trędowny, którego kości próchniały, którego cały organizm zupełnemu rozkładowi ulegał, był jeszcze za życia umarłym. Num. 12, 12. i jako taki umarłym. Aktem oczyszczenia stwierdził niejako kapłan uroczystie, że zmarły do zdrowia i życia powrócił. *Dill.* איז drobna roślina i Król. 5, 13. mająca własności purgatywne, używana była jako leczniczy środek przeciw wyrzutom naskórnym. Wzmiankowana jest wszędzie przy ceremonjach rozgrzeszających, por. w. 49. Num. 19, 6. 18, Ex. 12, 22. Ps. 51, 9.

kapłan na chrząstkę prawego ucha oczyszczającego się, i na wielki palec ręki jego prawej, i na wielki palec nogi jego prawej.

15. Weźmie też kapłan z loga oliwy, a naleje na dłoń swoją lewą.

16. I umoczy kapłan palec swój prawy w oliwie będącej na dłoni jego lewej, i pokropi oliwą z palca swojego siedm razy przed obliczem Wiekuistego.

17. A z ostatka oliwy, będącej na dłoni jego, nada kapłan na chrząstkę prawego ucha oczyszczającego się, i na wielki palec ręki jego prawej, i na wielki palec nogi jego prawej, na miejscu gdzie krew ofiary pokutnej.

18. A pozostałym z oliwy, będącej na dłoni kapłana, nada na głowę oczyszczającego się, i rozgrzeszy go kapłan przed Wiekuistym.

19. Spełni też kapłan ofiarę zagrzeszną i rozgrzeszy oczyszczającego się z nieczystości jego; poczem zarznie całopalenie.

20. I złoży kapłan całopalenie i ofiarę śniadną na ofiarnicy. I rozgrzeszy go kapłan i będzie czystym.

21. Jeżeli wszakże biednym jest, a osiągnąć tego nie może: to niechaj weźmie jedno jagnię na ofiarę pokutną, dla przedstawienia, aby rozgrzeszyć siebie, i jedną dziesiątą część efy mąki przedniej zacyznionej oliwą na ofiarę śniadną, i log oliwy.

22. Nadto dwie synogarlice, albo dwa gołębki, stosownie do możności swojej, i będzie jedno z nich na ofiarę zagrzeszną, a drugie na całopalenie.

23. I przyniesie je w ósmy dzień oczyszczenia swego do kapłana do wejścia przybytku zboru, przed oblicze Wiekuistego.

24. I weźmie kapłan jagnię ofiary pokutnej, i log oliwy i przedstawi je kapłan jako przedstawienie przed Wiekuistym.

25. I zarznie jagnię na ofiarę pokutną, a wzięwszy kapłan nieco krwi z ofiary pokutnej nada na chrząstkę prawego ucha oczyszczającego się, na wielki palec ręki jego prawej, i na wielki palec nogi jego prawej.

26. Oliwy też naleje kapłan na lewą dłoń swoją.

27. I pokropi kapłan palcem swoim prawym oliwą, będącą na lewej jego dłoni, siedm razy przed obliczem Wiekuistego.

28. I nada kapłan z oliwy, będącej na dłoni jego, na chrząstkę prawego ucha oczyszczającego się i na wielki palec ręki jego prawej, i na wielki palec nogi jego prawej, na miejscu, gdzie krew ofiary pokutnej.

nie na członka gminy odbywa się za pośrednictwem zwyczajnego, nie jak u kapłanów poświęconego oleju.

18. הנותר בכשר 5, 9. הנותר בכטר 18.

הָאֵשׁ וְנָתַן הַכֹּהֵן עַל־תְּנוּךְ אֹזֶן הַמִּטְהַר הַיְמָנִית וְעַל־
 15 בֶּהֶן יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֶן רִגְלוֹ הַיְמָנִית: וְלָקַח הַכֹּהֵן
 16 מִלֶּג הַשֶּׁמֶן וַיִּצַק עַל־כַּף הַכֹּהֵן הַשְּׂמָאלִית: וּמִבֶּל הַכֹּהֵן
 אֶת־אֲצָבָעוֹ הַיְמָנִית מִן־הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּפּוֹ הַשְּׂמָאלִית
 17 וְהָיָה מִן־הַשֶּׁמֶן בְּאֲצָבָעוֹ שֶׁבַע פְּעָמִים לִפְנֵי יְהוָה: וּמִיָּתֵר
 הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּפּוֹ יָתַן הַכֹּהֵן עַל־תְּנוּךְ אֹזֶן הַמִּטְהַר
 הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֶן יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֶן רִגְלוֹ הַיְמָנִית עַל־
 18 דָם הָאֵשׁ: וְהִנּוּחֵר בְּשֶׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּף הַכֹּהֵן יָתַן עַל־
 19 רֹאשׁ הַמִּטְהַר וּכְפָר עָלָיו הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה: וַעֲשֵׂה הַכֹּהֵן
 אֶת־הַהֲטָאת וּכְפָר עַל־הַמִּטְהַר מִטְּמֵאתוֹ וְאַחַר יִשְׁחַט
 20 אֶת־הָעֵלָה: וְהֵעֵלָה הַכֹּהֵן אֶת־הָעֵלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה הַמִּזְבֵּחַ
 21 וּכְפָר עָלָיו הַכֹּהֵן וְטָהַר: ׀ וְאִם־דָּל הוּא וְאֵין יָדוֹ
 מִשְׁנֵת וְלָקַח כֶּבֶשׂ אֶחָד אֲשֶׁם לַתְּנוּפָה לְכַפֵּר עָלָיו וְעִשְׂרוֹן
 22 סֹלֶת אֶחָד בְּלוּל בְּשֶׁמֶן לַמִּנְחָה וְלֶג שֶׁמֶן: וּשְׁתֵּי תָרִים
 אֹז שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה אֲשֶׁר תִּשְׁיֵג יָדוֹ וְהָיָה אֶחָד חֲטָאת וְהָאֶחָד
 23 עֵלָה: וְהֵבִיֵא אֹתָם בַּיּוֹם הַשְּׂמִינִי לְמַהֲרָתוֹ אֶל־הַכֹּהֵן
 24 אֶל־פֶּתַח אֹהֶל־מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה: וְלָקַח הַכֹּהֵן אֶת־כֶּבֶשׂ
 הָאֵשׁ וְאֶת־לֶג הַשֶּׁמֶן וְהֵנִיף אֹתָם הַכֹּהֵן תְּנוּפָה לִפְנֵי
 25 יְהוָה: וְשָׁחַט אֶת־כֶּבֶשׂ הָאֵשׁ וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּם הָאֵשׁ
 וְנָתַן עַל־תְּנוּךְ אֹזֶן הַמִּטְהַר הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֶן יָדוֹ הַיְמָנִית
 26 וְעַל־בֶּהֶן רִגְלוֹ הַיְמָנִית: וּמִן־הַשֶּׁמֶן יִצַק הַכֹּהֵן עַל־כַּף
 27 הַכֹּהֵן הַשְּׂמָאלִית: וְהָיָה הַכֹּהֵן בְּאֲצָבָעוֹ הַיְמָנִית מִן־הַשֶּׁמֶן
 28 אֲשֶׁר עַל־כַּפּוֹ הַשְּׂמָאלִית שֶׁבַע פְּעָמִים לִפְנֵי יְהוָה: וְנָתַן
 הַכֹּהֵן מִן־הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּפּוֹ עַל־תְּנוּךְ אֹזֶן הַמִּטְהַר
 הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֶן יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֶן רִגְלוֹ הַיְמָנִית עַל־

15. O znaczeniu tej ceremonii por. Ex. 30, 30. Powtórzenie subj. jest hebraizmem. Czynność kropienia spełnia kapłan wskazującym palcem prawej dłoni jako ważniejszej 8, 23. Ex. 29, 20.

17. Na miejsca przedtém tą krwią pomazane, w. 28. Namaszcze-

29. A pozostałem z oliwy, będącej na dłoni kapłana, nada na głowę oczyszczającego się, aby rozgrzeszyć go przed Wiekuistym.

30. Spelni też jedną z synogarlic, albo jednym z gołąbków, na cokolwiek stało go,

31. Tęm co stało go, jedniem ofiarę zagrzeszną, a jedniem całopalenie przy ofierze śniednej; i tak rozgrzeszy oczyszczającego się przed obliczem Wiekuistego.“

32. Oto nauka o dotkniętym zarazą trądu, którego nie stać w czasie oczyszczenia swojego.

33. I rzekł Wiekuisty do Mojżesza i do Ahrona, tak:

34. „Gdy wejdziecie do ziemi Kanaan, którą oddaję wam na władanie, — a dopuściłbym zarazę trądu na który dom w ziemi władania waszego;

35. Pójdzie wtedy ten, do którego dom, należy i powie kapłanowi tak: jakoby zaraza ukazała mi się na domu.

36. Rozkaże tedy kapłan wyprzątnąć dom, zanim wejdzie sam, aby obejrzyć zarazę, ażeby nie zanieczyściło się wszystko, co w domu; poczem wejdzie kapłan, aby obejrzyć dom.

37. I obejrzy zarazę, a oto zaraza na ścianach domu, wyłobienia zielonawe albo czerwonawe, a wejrzienie ich głębsze niż powierzchnia ściany, —

38. Tedy wyjdzie kapłan z domu przede drzwi domu, i zamknie dom na siedm dni.

39. I wróci kapłan dnia siódmego i obejrzy, a oto rozszerzyła się zaraza na ścianach domu;

40. Rozkaże wtedy kapłan wylamać kamienie zarazą dotknięte i wyrzucić je po za miasto, na miejsce nieczyste,

41. A dom da oskrobać z wewnątrz na około, i wysypią też tynk, który zeszkrobali, po za miasto, na miejsce nieczyste.

42. I wezmą kamienie inne, i wstawią je na miejsce owych kamieni, i tynk też inny wezmą i potynkują dom.

43. Gdyby zaś wystąpiła na nowo zaraza a rozszerzyła się na domu, po wylamaniu kamieni, i po zeszkrobaniu domu, i po otynkowaniu;

44. A wniądzie kapłan i obejrzy, a oto rozszerzyła się zaraza po domu: wtedy trąd to gryzący w domu, nieczystym jest.

45. I rozwałą dom ten, kamienie jego, i drzewo jego i wszystek tynk domu tego, a wyniosą po za miasto, na miejsce nieczyste.

85. Jakoby zaraza, ponieważ stanowcze zdanie pod tym względem zostawione wyłącznie kapłanowi.

87. להב שלהב. forma *szafel* od קטר, zagłębiać, por. שפער.

29 מקום דם האשם: והנותר מן הישמן אשר על-כף הכהן

30 יתן על-ראש המטהר לכפר עליו לפני יהוה: ועשה את-האחד מן-התרים או מן-בני היונה מאשר תשיג ידו:

31 את אשר-תשיג ידו את-האחד הטאת ואת-האחד עלה על-המנחה וכפר הכהן על המטהר לפני יהוה: ואת תורת

אשר-בו נגע צרעת אשר לא-תשיג ידו במהרתו: פ

33 וידבר יהוה אל-משה ואל-אהרן לאמר: כי תבאו אל-

34 ארץ כנען אשר אני נתן לכם לאחזה ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחזתכם: ובא אשר-לו הבית והגיד לכהן

35 לאמר כנגע נראה לי בבית: וצוה הכהן ופנו את-הבית במים: ובא הכהן לראות את-הנגע ולא יטמא כל-אשר

36 בבית ואחר כן יבא הכהן לראות את-הבית: וראה את-הנגע והנה הנגע בקירת הבית שקערורת ירקרקת או

37 אדמהמת ומראהו שפל מן-הקיר: ויצא הכהן מן-הבית אל-פתח הבית והסגיר את-הבית שבעת ימים: ושב

38 הכהן ביום השביעי וראה והנה פשה הנגע בקירת הבית: וצוה הכהן וחלצו את-האבנים אשר בהן הנגע והשליכו

39 אתהן אל-מחוץ לעיר אל-מקום טמא: ואת-הבית יקצע מבית סביב ושפכו את-העפר אשר הקצו אל-מחוץ

40 לעיר אל-מקום טמא: ולקחו אבנים אחרות והביאו אל-פתח האבנים ועפר אחר יקה וטח את-הבית: ואם

41 ישוב הנגע ופרח בבית אחר חלץ את-האבנים ואחרי הקצות את-הבית ואחרי הטוח: ובא הכהן וראה והנה

42 פשה הנגע בבית צרעת ממארת הוא בבית טמא הוא: ונתן את-הבית את-אבניו ואת-עציו ואת כל-עפר הבית

43 ונתן את-הבית את-אבניו ואת-עציו ואת כל-עפר הבית

84. Pod nazwą trądu budowli rozumieją *Michaelis* i inni szerzącą się niekiedy w murach rdzę saletrzaną, która je wyżera i zdrowiu mieszkańców szkodzi. Zdarza się to zwłaszcza w miejscowościach nisko położonych i przesyconych wilgocią.

46. A ktoby wszedł do domu tego, póki zamknięty jest, nieczystym będzie do wieczora.

47. A ktoby spał w domu tym, wypierze szaty swoje; ktoby też jadł w domu tym, wypierze szaty swoje.

48. Jeżeli zaś przyszedł kapłan i obejrzał, a oto nie rozszerzyła się zaraza w domu po otynkowaniu jego; wtedy poczyta kapłan dom za czysty, gdyż minęła zaraza.

49. A weźmie dla rozgrzeszenia domu parę ptaków i drzewa cedrowego i czerwieni i izopu;

50. I zarznie ptaka jednego nad naczyniem glinianém, nad wodą żywą;

51. A wzięwszy drzewo cedrowe i izop i czerwien wraz z ptakiem żywym, zamoczy to we krwi ptaka zarzniętego i w wodzie żywej i pokropi dom siedm razy.

52. I tak rozgrzeszy dom krwią owego ptaka i wodą żywą, mianowicie ptakiem żywym i drzewem cedrowem i izopen i czerwienią.

53. I puści ptaka żywego po za miasto, na pole; i tak rozgrzeszy dom, i będzie czystym.

54. Oto przepis o wszelkim trądzie i o strupie.

55. I o trądzie na szacie i na domu;

56. I o nabrzmiałości, i o przyrzucie i o plamie;

57. Aby nauczać w porze, kiedy co nieczyste i w porze, kiedy co czyste. Oto nauka o trądzie.

ROZDZIAŁ XV.

1. I oświadczył Wiekuisty Mojżeszowi i Ahronowi, i rzekł:

2. „Powiedźcie synom Izraela, a mówcie do nich: Kto-kolwiek by miał upławy z ciała swojego, to dla upławu swojego nieczystym będzie.

3. A oto będzie nieczystość jego podczas upławu jego: gdy ciecze z ciała jego upław jego, albo gdy zatkało się ciało jego z upławu swojego; nieczystość to jego.

4. Każda pościel, na którejby leżał upławami dotknięty, nieczysta jest, każdy też sprząet, na którymby usiadł, nieczysty jest.

Rozd. 15. 2. *בשר* eufem zam. *בשר עורה* Ex. 28, 42. *נָדָלִי בֶשֶׂר* Ezech. 16, 26. Upławy flegmiste blennorrhoea urethrac, albo też mimowolne pollucje, z powodu osłabienia organu, gonorrhoea benigna.

3. Bliższe objaśnienie poprzedniego wiersza: Tak zaś ma się rzecz z nieczystością jego — czy flegma swobodnie upływa, czy też przeciwnie organ ją powstrzymuje — w każdym razie jest on nieczystym, bo i chwilowe zatamowanie upływu należy do przebiegu choroby i nie stanowi oznaki wyzdrowienia.

46 והוציא אל-מחויץ לעיר אל-מקום טמא: והבא אל-הבית

47 כל-ימי הסגיר אתו יטמא עד-הערב: והשכב בבית

48 יכבס את-בגדיו והאכל בבית יכבס את-בגדיו: ואם-בא

יבא הפהן וראה והנה לא-פשה הנגע בבית אחרי הפהן

49 את-הבית וטהר הפהן את-הבית כי נרפא הנגע: ולקח

לחטא את-הבית שתי צפרים ועץ ארז ושני תולעת ואזב:

50 ושחט את-הצפר האחת אל-כלי-חרש על-מיט חיים:

51 ולקח את-עין-הארז ואת-האזב ואת-שני התולעת ואת

הצפר החיה ומכל אתם פרס הצפר השחוט וּבְמִים

52 החיים והזה אל-הבית שבע פעמים: וחטא את-הבית

פרס הצפור ובמים החיים ובצפר החיה וכעץ הארז

53 ובאזב ובשני התולעת: ושלח את-הצפר היהיה אל-מחויץ

54 לעיר אל-פני השדה וכפר על-הבית וטהר: זאת

55 התורה לכל-נגע הצרעת ולנתק: ולצרעת הפגד ולבית:

56 ולשאת ולספחת ולבהרת: להורת ביום הטמא וביום

57 הטהר זאת תורת הצרעת: פ

טו.

1 וידבר יהוה אל-משה ואל-אהרן לאמר: דברו אל-בני

2 ישראל ואמרתם אליהם איש איש כי יהיה זב מבשרו

3 זובו טמא הוא: וזאת תהיה טמאתו בזובו רר בשרו

4 את-זובו או-החתים בשרו מזובו טמאתו הוא: כל-

המשכב אשר ישכב עליו הזב יטמא וכל-הכלי אשר-

יד' 56 v. ש' רמה.

45. Domy nie były wówczas tak duże i kosztowne, jak obecnie.

46. Do wieczora odnośnego dnia.

48. Po otynkowaniu wymienioném w w. 42.

52. Grzechem jest tu zaniedbanie czystości, uważane za występkek przeciw Bogu חטא por. 6, 19.

57. W jakim wypadku należy cokolwiek za czyste lub nieczyste ogłosić. Bיום ogólne określenie czasu „gdy“ jak אבלך Gen. 2, 17.

5. A ktoby się dotknął pościeli jego, wypierze szaty swoje, i umyje się wodą, a będzie nieczystym do wieczora.

6. Ktoby też usiadł na sprzęcie, na którym siedział upławami dotknięty, wypierze szaty swoje i umyje się wodą, a będzie nieczystym do wieczora.

7. Ktoby też dotknął się ciała dotkniętego upławami, wypierze szaty swoje, i umyje się wodą, a będzie nieczystym do wieczora.

8. A gdyby plunął upławami dotknięty na czystego, to wypierze tenże szaty swoje, i umyje się wodą, a będzie nieczystym do wieczora.

9. Każde też siodło, na którymby jechał upławy mający, nieczystym jest.

10. A ktoby się dotknął czegokolwiek, co było pod nim, nieczystym będzie do wieczora: a ktoby to nosił, wypierze szaty swoje, i umyje się wodą, a nieczystym będzie do wieczora.

11. Każdy też, którego by się dotknął mający upławy, nie umywszy rąk swoich wodą, wypierze szaty swoje, i wykąpie się w wodzie, a nieczystym będzie do wieczora.

12. Naczynie też gliniane, którego by się dotknął upławami dotknięty, stłuczonym zostanie, wszelkie zaś naczynie drewniane wypłukane będzie wodą.

13. A gdy oczyści się upławy mający z upławów swoich, wtedy odliczy sobie siedm dni od oczyszczenia swego i wypierze szaty swoje i umyje ciało swoje wodą żywą, i będzie czystym.

14. A dnia ósmego weźmie sobie parę synogarlic albo parę gołąbków, i przyjdzie przed oblicze Wiekuistego do wejścia przybytku zboru i odda je kapłanowi.

15. I spełni kapłan jedną ofiarę zagrzeszną, a drugą całopalenie; i tak rozgrzeszy go kapłan przed obliczem Wiekuistego z upławów jego.

16. Człowiek też, z którego by upłynęło nasienie, umyje wodą całe ciało swoje i nieczystym będzie do wieczora.

17. Każda też szata, i każda skóra, na którąby padło nasienie, wymyta będzie wodą i nieczystą zostanie do wieczora.

18. A niewiasta, z którąby obcował mąż, powinna tedy wykapać się w wodzie, a nieczystą będzie do wieczora.

16. שִׁכְבָּה naturalny czy też przypadkowy wylew nasienia שִׁכְבָּה od שבב w kif. wylewać, por. נבלי שמים כי ישכב Ij. 38, 11. W pochodach wojennych musi do zachodu słońca obóz opuścić. Deut. 23, 11. O skutkach nieczystości por. 1 Sam. 21, 5.

5 יֵשֵׁב עָלָיו יִטְמָא: וְאִישׁ אֲשֶׁר יִגַּע בְּמִשְׁכְּבוֹ יִכְבֵּס בְּגָדָיו
6 וְרֹחֵץ בַּמַּיִם וְטִמָּא עַד-הָעֶרֶב: וְהַיֹּשֵׁב עַל-הַפְּלִי אֲשֶׁר-
יֵשֵׁב עָלָיו הַזֵּב יִכְבֵּס בְּגָדָיו וְרֹחֵץ בַּמַּיִם וְטִמָּא עַד-הָעֶרֶב:
7 *וְהַנֹּגֵעַ בְּבִשָׂר הַזֵּב יִכְבֵּס בְּגָדָיו וְרֹחֵץ בַּמַּיִם וְטִמָּא עַד-
הָעֶרֶב: וְכִי-יִלֶק הַזֵּב בַּטְּהוֹר וְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרֹחֵץ בַּמַּיִם
9 וְטִמָּא עַד-הָעֶרֶב: וְכֹל-הַמְרַכֵּב אֲשֶׁר יִרְכַּב עָלָיו הַזֵּב
10 יִטְמָא: וְכֹל-הַנֹּגֵעַ בְּכֹל אֲשֶׁר יִהְיֶה תַחְתָּיו יִטְמָא עַד-
הָעֶרֶב וְהַנּוֹשֵׂא אוֹתָם יִכְבֵּס בְּגָדָיו וְרֹחֵץ בַּמַּיִם וְטִמָּא עַד-
11 הָעֶרֶב: וְכֹל אֲשֶׁר יִגַּע-בּוֹ הַזֵּב וְיָדָיו לֹא-שָׁטַף בַּמַּיִם
12 וְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרֹחֵץ בַּמַּיִם וְטִמָּא עַד-הָעֶרֶב: וְכֹל-יִחְרַשׁ
13 אֲשֶׁר-יִגַּע-בּוֹ הַזֵּב יִשְׁכַּר וְכֹל-כְּלֵי-עֵץ יִשְׁטַף בַּמַּיִם: וְכִי-
יִטְהַר הַזֵּב מִזּוּבּוֹ וְסָפַר לוֹ שִׁבְעַת יָמִים לְטַהַרְתּוֹ וְכַבֵּס
14 בְּגָדָיו וְרֹחֵץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם חַיִּים וְטָהַר: וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי
יִקַּח-לוֹ שְׁתֵּי תְרִים אוֹ שְׁנַי בְּנֵי יוֹנָה וְכֹא וּלְפָנָי יִהְיֶה אֵל-
15 פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּתְּנֵם אֶל-הַכֹּהֵן: וַעֲשֵׂה אֹתָם הַכֹּהֵן
אֶחָד חֲטָאֹת וְהָאֶחָד עֹלָה וְכָפַר עָלָיו הַכֹּהֵן לְפָנָי יִהְיֶה
16 מִזּוּבּוֹ: ׀ וְאִישׁ כִּי-תִצַּא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת-זֶרַע וְרֹחֵץ
17 בַּמַּיִם אֶת-כָּל-בְּשָׂרוֹ וְטִמָּא עַד-הָעֶרֶב: וְכֹל-בְּגָד וְכֹל-
עוֹר אֲשֶׁר-יִהְיֶה עָלָיו שִׁכְבַת-זֶרַע וְכַבֵּס בַּמַּיִם וְטִמָּא עַד-
18 הָעֶרֶב: וְאִשָּׁה אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אִישׁ אֹתָהּ שִׁכְבַת-זֶרַע וְרֹחֵץ
בַּמַּיִם וְטִמָּא עַד-הָעֶרֶב: ׀

v. 7 חצי הספר כפסוקים.

7. Ciała w zwykłym znaczeniu, por. הנגע כה w. 19.

9. pospol. wóz albo siedzenie, siodło 1 Król. 5, 6. מרכב או רכב P. Sal. 3, 10.

12. Por. 6, 21; 11, 33.

13. oznacza tu czystość fizyczną por. 2 Król. 5, 12. w przeciwstawieniu do rytualnej.

15. Rozgrzeszy go, ponieważ uważano i tę chorobę za bezpośredni skutek grzechu.

19. Niewiasta też, któraby miała upławy, a płynęłaby krew z ciała jej; przez siedm dni pozostanie w wydzielaniu się swoim; każdy, któryby się jej dotknął, nieczysty będzie do wieczora.

20. Wszystko, na czémby leżała w wydzielaniu się swoim, nieczyste będzie, wszystko też, na czém by siedziała, nieczyste będzie.

21. A ktoby się dotknął łoża jej, wypierze szaty swoje i umyje się wodą, a nieczystym będzie do wieczora.

22. A ktoby się też dotknął jakiegokolwiek sprzętu, na którymby siedziała, wypierze szaty swoje i umyje się wodą, a nieczystym będzie aż do wieczora.

23. Jeżeliby też było cokolwiek na łożu jej, albo na sprzęcie, na którym siedziała; ktoby się dotknął tego, nieczystym będzie do wieczora.

24. A gdyby obcował z nią mąż, i wydzielina jej będzie na nim, nieczystym będzie przez siedm dni, a każde łoże, na którymby leżał, nieczystym będzie.

25. Jeżeliby też niewiasta miała upływ krwi przez wiele dni, nie w czasie słabości swojej, albo gdyby miała upływ po słabości swojej, — to przez cały czas upływu nieczystości jej, jako za dni słabości swojej, nieczystą będzie.

26. Każda pościel, na którejby leżała przez cały czas upływu swojego, jako pościel podczas słabości jej będzie, — każda też rzecz, na którejby siedziała, nieczysta będzie jako podczas słabości jej.

27. A ktoby się tego dotknął, nieczystym będzie, i wypierze szaty swoje i wykąpie się w wodzie, a będzie nieczystym do wieczora.

28. A gdy oczyści się od upławów swoich, odliczy sobie siedm dni, a potem czystą będzie.

29. Dnia zaś ósmego weźmie sobie parę synogarlic albo parę gołąbków i przyniesie je do kapłana do wejścia przybytku zboru.

30. I spełni kapłan jedną ofiarę zagrzeszną, a drugą całopalenie, i tak rozgrzeszy ją kapłan przed obliczem Wiekuistego z upławów nieczystości jej.

31. I tak ochraniać będziecie synów Israela od nieczystości ich, aby nie umierali w nieczystości swojej, zanieczyszczając przybytek Mój, który jest w pośród nich.“

25. Oba wypadki są objawem choroby, która odpowiednio ofiary za sobą pociąga por. w. 29.

31. *hif.* od *hif.* od *נור* por. *Num.* 6, 2. oznacza tu spowodować powstrzymanie się *Vulg.* zam. *והוררת* od *והר* a będziecie ostrzegali.

19 וְאִשָּׁה כִּי־תִהְיֶה זֹכָה דָּם יִהְיֶה זֹכָה בְּבִשְׂרָהּ שִׁבְעַת יָמִים
20 תִּהְיֶה כְּנִדְתָּהּ וְכָל־הַנֶּגַע בָּהּ יִטְמָא עַד־הָעֶרֶב: וְכָל־אִשֶּׁר
תִּשְׁכַּב עָלָיו בְּנִדְתָּהּ יִטְמָא וְכָל־אִשֶּׁר־תִּשָּׁב עָלָיו יִטְמָא:
21 וְכָל־הַנֶּגַע בְּמִשְׁכַּבָּהּ יִכָּבֵם בְּנִדְוֹ וְרַחֵץ בַּמַּיִם וְיִטְמָא עַד־
22 הָעֶרֶב: וְכָל־הַנֶּגַע בְּכָל־כְּלִי אֲשֶׁר־תִּשָּׁב עָלָיו יִכָּבֵם בְּנִדְוֹ
23 וְרַחֵץ בַּמַּיִם וְיִטְמָא עַד־הָעֶרֶב: וְאִם־עַל־הַמִּשְׁכָּב הוּא אֹו
עַל־הַכְּלִי אֲשֶׁר־הוּא יִשְׁבַת־עָלָיו בְּנִגְעוֹ־כּוֹ יִטְמָא עַד־
24 הָעֶרֶב: וְאִם־שָׁכַב יִשְׁכַּב אִישׁ אִתָּהּ וְתִהְיֶה נִדְתָּהּ עָלָיו
וְיִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים וְכָל־הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר־יִשְׁכַּב עָלָיו יִטְמָא:
25 ׀ וְאִשָּׁה כִּי־יִזְוַכּ זֹכָה דָּמָהּ יָמִים רַבִּים בְּלֹא עֵת־נִדְתָּהּ
אוֹ כִּי־תִזְוַכּ עַל־נִדְתָּהּ כָּל־יָמֵי זֹכָה טְמֵאתָהּ כִּי־מִי נִדְתָּהּ
26 תִּהְיֶה טְמֵאָה הוּא: כָּל־הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר־תִּשְׁכַּב עָלָיו כָּל־
יָמֵי זֹכָהּ כְּמִשְׁכַּב נִדְתָּהּ יִהְיֶה־לָּהּ וְכָל־הַכְּלִי אֲשֶׁר תִּשָּׁב
27 עָלָיו טְמָא יִהְיֶה כְּטְמֵאת נִדְתָּהּ: וְכָל־הַנֶּגַע בָּם יִטְמָא
28 וְכַבֶּם בְּנִדְוֹ וְרַחֵץ בַּמַּיִם וְיִטְמָא עַד־הָעֶרֶב: וְאִם־טְהַרָּהּ
29 מִזֹּכָהּ וְסִפְּרָה לָּהּ שִׁבְעַת יָמִים וְאַחַר תִּטְהַר: וּבַיּוֹם
הַשְּׂמִינִי תִקַּח־לָּהּ שְׁתֵּי תְרִים אוֹ שְׁנַיִם בָּנִי יוֹנָה וְהִבִּיאָהּ
30 אוֹתָם אֶל־הַכֹּהֵן אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: וַעֲשֵׂה הַכֹּהֵן
אֶת־הָאֶחָד חַטָּאת וְאֶת־הָאֶחָד עֹלָה וְכַפַּר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן
31 לְפָנַי יִהְיֶה מִזֹּכָה טְמֵאתָהּ: וְהִזְרַתֶם אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
מִטְמֵאתָם וְלֹא יָמְתוּ בְּטְמֵאתָם בְּטְמֵאִים אֶת־מִשְׁכַּנִּי אֲשֶׁר

19. Mowa tu o regularnej menstruacji כשר por. w. 2. *נדה* nie odziedziczenie się, odosobnienie, lecz wydzielanie krwi, słabość.

23. *נדה* nie odnosi się do *דם* lecz do *כלי* w. 22. *נדה* odnosi się do człowieka, uważając ten wiersz za przeciwstawienie do następnego, w którym siedmiodniowa nieczystość jest zarządzone, gdy okoliczności tu wyłączone tylko zanieczyszczenie do wieczora za sobą pociągają.

24. A dostaje menstruacji bez jego wiedzy, w przeciwnym bowiem razie grozi mu kara wytracenia, por. 20, 18. Starożytni przypisywali tymi upływowi jadowite własności i zgubne skutki. *Plin.* 7. 13.

32. Oto nauka o mającym upławy, i z którego upływa nasienie, przez co się zanieczyszcza.

33. I o cierpiącej w słabości swojej, i o wylewającym upławy swoje, bądź mężczyźnie, bądź niewieście, i o mężu, który obcował z nieczystą.

ROZDZIAŁ XVI.

1. I rzekł Wiekuisty do Mojżesza po śmierci dwóch synów Ahrona, gdy przystąpiwszy przed oblicze Wiekuistego, pomarli,

2. I rzekł Wiekuisty do Mojżesza: „Powiesz Ahronowi, bratu twojemu, aby nie wchodził każdego czasu do świątyni po za zasłonę, przed wieko, które jest na arce, aby nie umarł, gdy w obłoku objawiać się będę nad wiekiem.

3. Oto z czém wchodzić będzie Ahron do świątyni: z cielcem na ofiarę zagrzeszną, a z baranem na całopalenie.

4. W spodnią szatę lnianą, świętą, przyoblecze się, spodnie też lniane będą na ciele jego, i pasem lnianym opasze się, i zawojem lnianym obwinie się: szaty to święte; i wykapie w wodzie ciało swoje, a włoży je.

5. A od zboru synów Izraela weźmie dwa kozły na ofiarę zagrzeszną, a jednego barana na całopalenie.

6. I przywiedzie Ahron zagrzesznego cielca swego, i rozgrzeszy siebie i dom swój.

7. I weźmie dwa owe kozły, a postawi je przed obliczem Wiekuistego u wnijscia do przybytku zboru.

elis i inni obłok, spowodowany kadzidłem Ahrona i tłumaczą: „tylko w obłoku.“ W tym razie jednak byłoby *בָּעֵן* zam. *בְּעֵן*. Prawdopodobniej mowa tu o słupie obłocznym, stanowiącym oznakę obecności majestatu Bożego. Ex. 40, 34—38.

3. Ofiary te składa z własnych środków dla rozgrzeszenia swej osoby, w przeciwstawieniu do w. 5.

4. Nie kosztowny ornat, Ex. 28. nie licujący z aktem pokory i skruchy. Wedle Tal. Joma 30. kąpał i ubierał się w tym dniu pięciokrotnie. Kolor biały był symbolem czystości i niewinności, Ezech. 9, 2. Dan. 10, 5. *קרי* szaty szczególnie święte dla tego, że je do służby w przenajświętszym używano i tam też przechowywano, por. w. 23.

6. *מקריב* i przywiedzie jak 1, 3. Bliższe objaśnienie, co z tym cielcem uczyni, następuje w w. 11. Dom swój wedle Tal. rodzinę wedle innych kapłaństwo.

32 בתוכם: זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע
33 לטמאה-כה: והדוה בנדתה והזב את-זכו לזכר ולנקבה
ולאיש אשר ישכב עם-טמאה:

טז.

פ פ פ כט

1 וידבר יהוה אל-משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבתם
2 לפני-יהוה וימתו: ויאמר יהוה אל-משה דבר אל-אהרן
אחיד ואל-יבא ככל-עת אל-הקדש מבית לפרכת אל-
פני הכפרת אשר על-הארן ולא ימות פי בענין אראה
3 על-הכפרת: בזאת יבא אהרן אל-הקדש כפר בן
4 בקר להטאת ואיל לעלה: כתנת-כד קדש ילכש ומכנס-
כד יהיו על-בשרו ובאבנט כד יהגר ובמצנפת כד יצנף
5 בגדי-קדש הם ורחץ בפנים את-בשרו ולבשם: ומאת
6 עדת בני ישראל יקח שני-שעירי עזים להטאת ואיל
7 אחד לעלה: והקריב אהרן את-פר החטאת אשר-לו
וכפר בעדו ובעד ביתו: ולקח את-שני השעירים והעמיד

ט"ז 4 v. קמן ברביע.

Rozd. 16. 1. Po szczegółowym wyliczeniu rozmaitego rodzaju zanieczyszczeń, które świątynię każą, 15, 31. i wstęp do niej wykluczają, następują rozporządzenia o wspomnianym już Ex. 30, 10. wielkim dniu rozgrzeszenia, u talmudystów יום przez który tak znieważony przybytek, jak i lud skalany, raz do roku ogólne odpuszczenie uzyskuje. Łączą się te rozporządzenia z przytoczonym w r. 10. faktem o śmierci synów Ahrona dla tém silniejszej przestrogi, aby świętości lekkomyślnie nie traktowano. Inne wzmianki o tym dniu noszącym charakter ekspiacji por. Lev. 23, 23; 25, 9; 29, 7. Przemilezenia 1 Król. 9, 25. 2 Kron. 8, 12. Ezech. 45. Ez. 3. Neh. 8. nie dowodzą bynajmniej, że uroczystość ta w owych czasach nie była znana, a dopiero w dyasporze początek wzięła. Można by np. w ten sam sposób dowieść, że Ezech. nie znał święta tygodni.

2. *קדש קדשים* przez *מבית לפרכת* bliżej określone, oznacza tu przenajświętsze, Ex. 26, 33. *פרכת* Ex. 26, 31. *כפרת* Ex. 25, 17. 22. *אל* por. 6, 7. *כען* כי zgodnie z w. 13. rozumieją *Abenezra*, *Micha-*

8. I położy Ahron na oba kozły losy: los jeden dla Wiekuistego, a los drugi dla Azazela.

9. I przywiedzie Ahron kozła, na którego padł los dla Wiekuistego, i spełni nim ofiarę zagrzeszną.

10. Kozła zaś, na którego padł los dla Azazela, postawi żywego przed Wiekuistym, aby rozgrzeszyć nad nim, i puścić go do Azazela na pustynię.

11. I przywiedzie Ahron zagrzesznego cielca swego i rozgrzeszy siebie i dom swój i zarznie zagrzesznego cielca swego.

12. I weźmie pełną kadzielnicę rozpalonego węgla z ołtarza, co przed obliczem Wiekuistego, i pełne garści swe kadzidla wonnego, mialkiego, i wniesie za zasłonę.

13. A włoży kadzidło na ogień przed Wiekuistym, aby okrył obłok kadzidła wieko, które na arce świadectwa, a nie unarł.

14. I weźmie nieco krwi cielca, i pokropi palcem swym w stronę wieka, ku wschodowi, i też przed wiekiem pokropi siedm razy z krwi tej palcem swoim.

15. I zarznie zagrzesznego kozła ludu, i wniesie krew jego za zasłonę i uczyni z krwią jego, jako uczynił z krwią cielca i pokropi nią ku wieku i przed wiekiem.

16. I rozgrzeszy świątynię z nieczystości synów Izraela i z wykroczeń ich we wszystkich grzechach ich. I tak też postąpi z przybytkiem zboru, znajdującym się z nimi wśród nieczystości ich.

9. אשר לא wyciągnięty z urny, albo też „położony“ los, por. Num. 19, 2.

10. לכפר עליו nie jak zwykle, aby rozgrzeszyć go, lecz aby spełnić nad nim przytoczone w w. 21. obrządki. Por. Ex. 30, 10; 29, 36.

11. כיתו por. Ps. 135, 19.

12. סחה Ex. 25, 38. ołtarz do kadzenia na którym ustawiczny ogień się żarzył, por. 6, 2. Nie powiedziano tu, że powinien wstępować do przenaświętszego z rozpalonym kadzidłem, jak Saduceusze utrzymywali סמים Ex. 25, 6.

13. Puszczoną chmurą dymu usuwa miejsce obecności Bożej, Ex. 25, 22. od oka ludzkiego, oddzielając się od niego w cześć i pokorze.

14. Wróciwszy do ofiarnicy na dworcu, Miszna Joma 5, 3. zabiera krew cielca i pokrapia wieko w przenaświętszym po przedniej wschodniej jego stronie, również przestrzeń przed arką, wedle Tal. raz w górę i siedm razy ku ziemi. על בני w kierunku.

15. I zarznie, po powtórnym opuszczeniu przenaświętszego.

16. O rozgrzeszeniu przedmiotów martwych por. 4, 20. מטמאת z powodu nieczystości. לכל חטאתם odnośnie do wszystkich grzechów ich, por. 5, 2. Ex. 28, 38.

8 אתם לפני יהוה פתח אהל מועד: ונתן אהרן על-שני השעירים גרלות גורל אחד ליהוה וגורל אחד לעזאזל:

9 והקריב אהרן את-השעיר אשר עלה עליו הגורל ליהוה ועשהו חטאת: והשעיר אשר עלה עליו הגורל לעזאזל

10 יעמד-חי לפני יהוה לכפר עליו לשלח אתו לעזאזל המדברה: והקריב אהרן את-פר החטאת אשר-לו

11 וכפר בעדו וכעדו ביתו ושחט את-פר החטאת אשר-לו: ולקח מלא-המחתה גחלי-אש מעל המזבח מלפני יהוה

12 ומלא חפניו קטרת סמים דקה והביא מבית לפרכת: ונתן את-הקטרת על-האש לפני יהוה וכסהו ענן הקטרת

14 את-הבפרת אשר על-העדות ולא ימות: ולקח מדם הפר והזה באצבעו על-פני הבפרת קדמה ולפני הבפרת

15 יזה שבע-פעמים מן-הדם באצבעו: ושחט את-שעיר החטאת אשר לעם והביא את-דמו אל-מבית לפרכת

ועשה את-דמו כאשר עשה לדם הפר והזה אתו על-הבפרת ולפני הבפרת: וכפר על-הקדש מטמאת בני

16 ישראל ומפשעיהם לכל-חטאתם וכן יעשה לאהל מועד

v. 8 כראש עמוד סימן כ"ה שכו.

8. Wedle Miszna Joma 3, 9; 4, 1. postawił jednego kozła po prawej swej stronie, drugiego po lewej, wyjął z urny przygotowane z bukszpanu, w późniejszych czasach ze złota, losy, kładąc na jednym los z napisem לה na drugim — z napisem לעזאזל. Zdaniem Tal. Joma 67. oznacza ten wyraz dziką, stromą skałę niedaleko Synaju, z której kozła strącano. Wedle Sept. Vulg. i innych jest to imię abstrakcyjne, określające samego kozła עזאזל kozioł wysłaniec, caper emmissarius. Z powodu przeciwstawienia Bogu oznacza jednak ten wyraz jakąkolwiek indywidualność, i dla tego uważają go niektórzy za nazwę straszącego w pustyni demona. O takim demonie Azael albo Azazel wspomina kilkakrotnie mistyczna ks. Hen., również wskazuje Lev. 17, 7. że wiara w złe duchy nie była Hebrajczykom epoki przedmojżeszowej obcą. Pospolita jest obecnie etymologia z arab. azala odprowadzać, z drogi sprowadzający zły duch.

17. A żaden człowiek niech nie znajduje się w przybytku zboru, gdy wchodzić będzie dla rozgrzeszenia świątyni, dopóki nie wyjdzie; i tak rozgrzeszy on siebie i dom swój i całe zgromadzenie Izraela.

18. I wyjdzie do ołtarza, który przed obliczem Wiekuistego, i oczyści go; i wzięwszy nieco krwi cielca i nieco krwi kozła, nada na narożniki ołtarza wokół.

19. I pokropi go krwią tą palcem swoim siedm razy, a oczyści go, i poświęci go, od nieczystości synów Izraela.

20. A spełniwszy poświęcenie świątyni, i przybytku zboru, i ołtarza, przywiedzie kozła żywego.

21. I położy Ahron obie ręce swe na głowę kozła żywego i spowiadać będzie nad nim wszystkie winy synów Izraela, i wszystkie wykroczenia ich, we wszystkich grzechach ich, a złoży je na głowę kozła i odeszłe go przez umyślnego człowieka na pustynię.

22. I tak poniesie kozieł ten na sobie wszystkie winy ich na ziemię pustą; i puści on kozła w pustyni.

23. I wnijdzie Ahron do przybytku zboru i złoży szaty lniane, w które się był przyodział, wchodząc do świątyni, i zostawi je tam.

24. I skapie ciało swe wodą, na miejscu świętym, i włoży szaty swoje, i wyjdzie, i spełni całopalenie swoje i całopalenie ludu, i rozgrzeszy siebie i lud.

25. A lój ofiary zagrzeznej puści z dymem na ofiarnicy.

26. Ten zaś, który zawiódł kozła do Azazela, wypierze szaty swe i wykąpie ciało swoje w wodzie, poczem wejść może do obozu.

27. A cielca zagrzeznego i kozła zagrzeznego, których krew wniesiona była dla rozgrzeszenia świątyni, wyniosą po za obóz i spalą w ogniu skóry ich, i mięso ich, i nieczystość ich.

22. *מִן* ziemia odcięta *מִכָּרְבַּר* z której żadne drogi do miejsc zamieszkałych nie prowadzą. Symboliczny akt w celu uzmysłowienia ludowi, że przez dopełniony ceremonjał od grzechów swych się uwolnią i że odtąd przystępu doń nie mają.

24. *בְּנֵי* kosztowny ornat, w którym przez cały rok służbę swą pełnił. I wyjdzie z kąpieli umieszczonej w zamkniętym pokoju. Całopalenie swoje i ludu wymienione w w. 3. i 5.

25. Por. 4, 8—10. 19. Na ofiarnicy na dworcu, por. 4, 7. 10.

27. Por. 4, 11. 21.

17 הַשִּׁבְּן אֲתָם בְּתוֹךְ שְׂמַאֲתָם: וְכָל-אָדָם לֹא-יְהִיָּהּ בְּאֹהֶל מוֹעֵד בְּבֹאוֹ לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ עַד-צֵאתוֹ וְכַפֵּר בְּעֵדוֹ וּבְעֵד בֵּיתוֹ וּבְעֵד כָּל-קֹהֶל יִשְׂרָאֵל: וַיֵּצֵא אֶל-הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי-יְהוָה וְכַפֵּר עָלָיו וְלָקַח מִדָּם הַפָּר וּמִדָּם הַשְּׂעִיר וְנָתַן עַל-קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: וְהָיָה עָלָיו מִן-הַדָּם בְּאַצְבָּעוֹ שֶׁבַע פְּעָמִים וּמָהְרוּ וּקְדָשׁוֹ מִשְׂמַאֲתַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וְכִלְהָ מִכַּפֵּר אֶת-הַקֹּדֶשׁ וְאֶת-אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת-הַמִּזְבֵּחַ וְהִקְרִיב אֶת-הַשְּׂעִיר הַחַי: וְסָמַךְ אֶת-רֹאשׁוֹ עַל-רֹאשׁ הַשְּׂעִיר הַחַי וְהִתְהַדָּה עָלָיו אֶת-כָּל-עֲוֹנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת-כָּל-פְּשָׁעֵיהֶם לְכָל-חַטָּאתָם וְנָתַן אֲתָם עַל-רֹאשׁ הַשְּׂעִיר וּשְׁלַח בְּיַד-אִישׁ עֵתִי הַמְדַבֵּרָה: וְנָשָׂא הַשְּׂעִיר עָלָיו אֶת-כָּל-עֲוֹנוֹתָם אֶל-אֶרֶץ גְּזֵרָה וּשְׁלַח אֶת-הַשְּׂעִיר בְּמִדְבָּר: וּבָא אֹהֶרֶן אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד וּפָשַׁט אֶת-בְּגָדָיו הַכֹּהֵן אֲשֶׁר לָבַשׁ בְּבֹאוֹ אֶל-הַקֹּדֶשׁ וְהִנִּיחָם שָׁם: וּרְחַץ אֶת-בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם בַּמָּקוֹם קָדוֹשׁ וּלְבָשׁ אֶת-בְּגָדָיו וַיֵּצֵא וַעֲשֵׂה אֶת-עֵלְתוֹ וְאֶת-עֵלְתַּת הָעֵם וְכַפֵּר בְּעֵדוֹ וּבְעֵד הָעָם: וְאֶת חֵלֶב הַחֲטָאֹת יִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ: וְהִמְשִׁלַּח אֶת-הַשְּׂעִיר לְעִזְאֹזל יִכְבֶּם בְּגָדָיו וּרְחַץ אֶת-בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְאַחֲרֵי-כֵן יָבֹא אֶל-הַמַּחֲנֶה: וְאֶת פֶּר הַחֲטָאֹת וְאֶת שְׂעִיר הַחֲטָאֹת אֲשֶׁר הוּבֵא אֶת-דָּמָם לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ וַיֵּצֵא אֶל-מַחוּץ לַמַּחֲנֶה וּשְׂרָפוּ כְּאִשׁ אֶת-עֲרֹתָם וְאֶת-בְּשָׂרָם

21. v. ידיו קרי.

17. Nie wolno nikomu się znajdować w przenaświętym, lecz tylko na dworcu. Tam znajdował się i kapłan, który krew mieszał, aby nie zakrzepła. Miszua Tamid. 6, 3.

18. I wyjdzie z przenaświętszego. *הַמִּזְבֵּחַ* wzmiankowany w w. 12. ołtarz do kadzenia, por. Ex. 30, 10. Lev. 4, 7. 18. Joma 58. סָבִיב por. 9, 15.

21. Por. 1, 4. *חַי* człowiek przedtém na dany czas zamówiony od *חַי* Targ. מוֹמֵן od *חַי*.

28. A kto je palić będzie, wypierze szaty swe i wykąpie ciało swoje w wodzie, poczem wejść może do obozu.

29. I niechaj będzie to dla was ustawą wieczną: miesiąca siódmego, dziesiątego tegoż miesiąca dręczyć będziecie dusze wasze i żadnej roboty nie będziecie wykonywali, tak krajowiec, jako i cudzoziemiec, który osiadł w pośród was.

30. Albowiem w dzień ten rozgrzeszy was, aby uczynić was czystymi; od wszystkich grzechów waszych przed obliczem Wiekuistego czystymi być macie.

31. Sabbat odpoczynku to dla was, a dręczyć będziecie dusze wasze: ustawa to wieczna.

32. Rozgrzeszać zaś będzie kapłan, który namaszczonej ręką, a którego ręce upelnomocnione będą, aby piastował kapłaństwo miasto ojca swego; i włoży on szaty lniane, szaty święte,

33. I oczyści świątynię przenaświętszą, i przybytek zboru, i ofiarnicę oczyści, i kapłanów téż i wszystkich lud zgromadzenia rozgrzeszy.

34. A niechaj będzie to wam ustawą wieczną: rozgrzeszać synów Izraela ze wszystkich grzechów ich raz do roku. I uczynił on tak jak rozkazał Wiekuisty Mojżeszowi.

ROZDZIAŁ XVII.

1. I rzekł Wiekuisty do Mojżesza, tak:

2. „Oświadczyć Ahronowi, i synom jego, i wszystkim synom Izraela, a powiedz im: oto co rozkazał Wiekuisty, gdy rzekł:

3. Jeżeliby ktokolwiek z domu Izraela zarznął wołu, albo owcę, albo kozę w obozie, albo jeżeliby zarznął po za obozem, —

ga, nie wobec bliźniego, póki ten wyrządzonej sobie krzywdy nie wybaczy. Joma 85.

31. dzień najściślejszego odpoczynku. Ex. 31, 15.

32. Ten sam rytuał ma i w przyszłości niezmiennie być zachowany przez następców Ahrona w urzędzie arcykapłaństwa.

33. w przeciwstawieniu do kapłanów, którzy również do ogółu należą.

Rozd. 17. 3. Wedle tr. Cholin 17. mowa tu wyłącznie o zarzynaniu bydła dopuszczanego na ołtarz, gdy inne rytualnie czyste zwierzęta i po za obrębem dworca zarzynane być mogą. Prawdopodobniej jednak stosuje się ten zakaz do zarzynania w ogóle, tak, że żadne mięso, którego część na ofiarę opłatną się nie przeznaczą, powinny być nie powinno. Co wszakże wykonalnym było w obozie, nie dało się ze względu na oddalenie centralnej świątyni praktycznie

28 וְאֶת־פְּרִיטָם: וְהִשְׂרָף אֹתָם יַכְבֵּם בְּגָדָיו וְרַחֵץ אֶת־בְּשָׂרוֹ

29 בַּמַּיִם וְאַחֲרֵי־כֵן יָבוֹא אֶל־הַמִּחֲנֶה: וְהִיְתָה לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם בְּהַדָּשׁ הַשְּׂבִיעִי בַעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ תַּעֲנֶנּוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם

וְכָל־מְלֹאכָה לֹא תַעֲשׂוּ הַאֲזָרָה וְהַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם:

30 כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יִכַּפֵּר עֲלֵיכֶם לְמַחַר אֹתְכֶם מִכָּל חַטָּאתֵיכֶם

31 לְפָנַי יְהוָה תִּטְהָרוּ: שִׁבְתָּ שִׁבְתוֹן הִיא לָכֶם וְעֵינֵיכֶם

32 אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם: וְכַפֵּר הַפֶּהן אֲשֶׁר־יִמְשַׁח

אֹתוֹ וְאֲשֶׁר יִמְלֹא אֶת־יָדָיו לְכַהֵן תַּחַת אֲבִיו וּלְבַשׁ אֶת־

33 בְּגָדֵי הַבְּדָ בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ: וְכַפֵּר אֶת־מִקְדָּשׁ הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־

אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ יִכַּפֵּר וְעַל הַפְּהָנִים וְעַל־כָּל־עַם

34 הַקֹּהֵל יִכַּפֵּר: וְהִיְתָה־זֹאת לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם לְכַפֵּר עַל־

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִכָּל־חַטָּאתָם אַחַת בַּשָּׁנָה וַיַּעַשׂ כַּאֲשֶׁר צִוָּה

יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

פ

יו.

1 וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו

2 וְאֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר־

3 צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר: אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִשְׁחַט

שׂוֹר אוֹ־כֶשֶׁב אוֹ־עַז בַּמִּחֲנֶה אוֹ אֲשֶׁר יִשְׁחַט מִחוּץ

י' v. 3 קמץ בויק.

28. Por. 6, 23.

29. Dziesiąty dzień, przedtém już religijnie uprzywilejowany, por. Ex. 12. 3. siódmego miesiąca, również uprzywilejowanego, por. rozdz. 23. 3. wyraża więcej, niż *עם* post zwykły, mianowicie powstrzymanie się od wszelkich zmysłowych uciech, dręczenie *עַז* chuci swojej, por. *עַז* Ps. 35, 13. i paralele *עַז* Jez. 58, 3 5, 10. Jest to jedyny nakazany w Pięcioksięgu post, w którym lud przejęty żalem, skruczą i pokorą postępowanie swe rozpa miętywać i poprawę postawić jest obowiązany. Por. 23, 27. Num. 29, 7. Tal. Joma dział 8. wymienia szczegółowo potrzeby fizyczne, których zaspokojenie w tym dniu wzbrowione. *נר* tu, jak w całym rozdz. 17. prozelita, por. Ex. 12, 49.

30. Rozgrzeszy was kapłan od wszystkich wykroczeń wobec Bo-

4. A do wnijscia przybytku zboru nie przywiódł tego, aby złożyć ofiarę Wiekuistemu przed przybytkiem Wiekuistego, za krew poczytaném to będzie człowiekowi onemu, krew przelał, i wytraconym będzie człowiek ten z pośród ludu swojego. —

5. Ażeby sprowadzali synowie Israela rzeźne bydło swoje, które zarzynać chcą na polu, i aby przywiedli je przed Wiekuistego, do wnijscia przybytku zboru do kapłana, a zarzynali je jako ofiary opłatne Wiekuistemu.

6. I pokropi kapłan krwią ofiarnicę Wiekuistego u wejścia do przybytku zboru, a puści z dymem tłuszcz na woi przyjemną Wiekuistemu.

7. Aby nie ofiarowali już rzeźnego bydła swego kosmazom, za któremi się uganiają: Ustawą wieczną będzie to dla nich w pokoleniach ich.

8. A powiesz téż im: jeżeliby kto z domu Israela albo z przychodniów, którzy bawią w pośród nich, przyniósł całopalenie albo ofiarę,

9. A do wnijscia przybytku zboru nie przywiódłby jej, aby spełnić ją Wiekuistemu; wytraconym będzie człowiek ten z pośród ludu swojego.

10. Jeżeliby téż kto z domu Israela, albo z przychodniów, którzy bawią w pośród nich, pożywał jakąkolwiek krew: zwróć wtedy oblicze Moje na osobę krew pożywającą i wytracę ją z pośród ludu jej.

11. Albowiem dusza ciała we krwi jest, a Ja przeznaczyłem ją wam dla ofiarnicy, ku rozgrzeszaniu dusz waszych, gdyż krew to jest, która duszą rozgrzesza.

12. Przeto powiedziałem synom Israela: żadna osoba z pośród was nie będzie pożywała krwi, ani przychodzień, który bawi w pośród was, nie będzie pożywał krwi.

13. Jeżeliby téż kto z synów Israela, albo z przycho-

8. Ex. 22, וכה לאלהים יחרם. do Izraelitów, nie do kapłanów. 19. Cudzoziemiec może wprowadzić zarzynać, ale ofiarować wolno mu tylko Bogu, jako jedynemu przedmiotowi czci w Izraelu.

10. Por. Gen. 9, 4. Lev. 3, 17; 7, 27.

11. gdyż krew to jest, która duszą, mianowicie przebywającą w niej siłą żywotną, nie samą materią swoją osłania, czyli rozgrzesza. akcentuje wyraz דם. Życie jest ofiarą, której świętością grzesznik własną niegodność pokrywa, i wobec niweczającą ją niepokalanej czystości Bożej ochrania. Inni: gdyż krew to jest, która duszę rozgrzesza, ale w takim razie powinno być בער albo על albo מש w acc. por. 4, 20. Dill.

13. Nie mogąc krwi ofiarować, odda ją ziemi, a za jej pośredni-

4 לַמִּחְנָה: וְאֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הָבִיאוּ לְהַקְרִיב
קָרְבָן לַיהוָה לִפְנֵי מִשְׁכַּן יְהוָה דָּם יִחָשֵׁב לְאִישׁ הֵהוּא
5 דָּם שִׁפָּךְ וּנְכַרְתָּ הָאִישׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמּוֹ: לְמַעַן אֲשֶׁר
יָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־זִבְחֵיהֶם אֲשֶׁר הֵם זִבְחִים עַל־
פְּנֵי הַשָּׂדֶה וְהִבִּיֵאם לַיהוָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶל־
6 הַפֶּה וְזָבְחוּ זִבְחֵי שְׁלָמִים לַיהוָה אוֹתָם: וְזָרַק הַפֶּה אֶת־
הַדָּם עַל־מִזְבֵּחַ יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְהַקְטִיר הַחֵלֶב
7 לְרִיחַ נִיחַח לַיהוָה: וְלֹא־זָבְחוּ עוֹד אֶת־זִבְחֵיהֶם לְשַׁעִירִים
אֲשֶׁר הֵם זָנִים אַחֲרֵיהֶם חֻקַּת עוֹלָם תְּהִי־זֹאת לָהֶם
8 לְדֹרֹתָם: וְאֵלֵהֶם תֹּאמַר אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־
9 הַגֵּר אֲשֶׁר־יִגֹּד בְּתוֹכְכֶם אֲשֶׁר־יַעֲלֶה עֲלֶה אוֹ־זִבְחָה: וְאֶל־
פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יָבִיֵאנוּ לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ לַיהוָה וּנְכַרְתָּ
10 הָאִישׁ הַהוּא מֵעַמּוֹ: וְאִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־
הַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם אֲשֶׁר יֹאכַל כָּל־דָּם וְנִתְתִּי פְּנֵי בְּנֵפֶשׁ
11 הָאֹכֵלֶת אֶת־הַדָּם וְהִכְרַתִּי אֹתָהּ מִקֶּרֶב עַמּוֹ: כִּי־
נֶפֶשׁ הַבָּשָׂר בַּדָּם הוּא וְאֲנִי נִתְתִּיו לָכֶם עַל־הַמִּזְבֵּחַ
12 לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם כִּי־הַדָּם הוּא בְּנֶפֶשׁ יִכְפֹּר: עַל־כֵּן
אֲמַרְתִּי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל־נֶפֶשׁ מִכֶּם לֹא־תֹאכַל דָּם וְהַגֵּר
13 הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם לֹא־יֹאכַל דָּם: וְאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל

v. 4 קמין בויק.

przeprowadzić w Palestynie, i dla tego zmodyfikowanym zostaje ten przepis w Deut. 12, 20. stosując się do przyszłych warunków miejscowych. Herksh.

4. śmierć z wyroku sądu, por. w. 10. Ex. 30. 33.

5. otwarte pole w przeciwstawieniu do zaukniejącej przestrzeni, por. 14, 7. 53. Num. 19, 16. O różnicy między זבחי שלמים a זבחי ז'ש'ה' por 7, 11. 20.

6. Por. 1, 5. 3, 3. Num. 18, 17.

7. włochate kozły, Vulg. daemones, Targ. demoniczne istoty, satyry, fauny Her. 2, 42. miały w wyobraźni czczącego je na wzór Egipcjan ludu, Ezech. 20, 7. rogi i racice kozłów. Por. Jez. 13, 21; 34, 14. 2 Kron. 11, 15. uganiać się lubieżnie, w przenośnym znaczeniu korzyć się, holdować.

dniów, którzy bawią w pośród nich, ulowił zwierzynę albo ptaka, którego jeść można: wytoczy wtedy krew jego i pokryje ją ziemią.

14. Gdyż życie wszelkiego ciała we krwi jego—z duszą jego jest; powiedziałem przeto synom Israela: krwi żadnego ciała nie pożywać wam, gdyż życie wszelkiego ciała we krwi jego jest; ktokolwiek by ją pożywał, wytraconym będzie.

15. Ktokolwiek by też jadł padlinę albo ścierwo, tak krajowiec, jako przychodzień, wypierze wtedy szaty swoje i wykąpie się w wodzie, a nieczystym będzie do wieczora, poczem czysty będzie.

16. A jeżeliby nie wyprał, a ciała swego nie wykąpał, poniesie winę swoje.“

ROZDZIAŁ XVIII.

1. I rzekł Wiekuisty do Mojżesza, tak:

2. „Oświadczysz synom Israela i powiesz im: Jam Wiekuisty, Bóg wasz!

3. Według czynów ziemi Micraim, w którejście mieszkali, nie czynicie, ani według czynów ziemi Kanaan, do której was wiodę, nie czynicie, a podług ustaw ich nie postępujcie.

4. Prawa Moje wypełniajcie, a ustaw Moich przestrzegajcie, abyscie postępowali podług nich: Jam Wiekuisty, Bóg wasz!

5. Przestrzegajcie tedy ustaw Moich i praw Moich, które spełniając człowiek żyje przez nie: Jam Wiekuisty!

6. Nikt do którejkolwiek pokrewnej swojej nie przystąpi, aby nagość odkrył: Jam Wiekuisty!

7. Nagości ojca twojego albo nagości matki twojej nie odkrywaj: matka to twoja; nie odkrywaj nagości jej.

8. Nagości żony ojca twego nie odkrywaj: nagością to ojca twojego.

znaczenia całej doniosłości przepisów. Na końcu zdań zastępuje to naponnienie skrócona formuła *נאם ה' u proroków* ani *ה' u proroków*

5. Żyje przez nie szczęśliwie, por. למען חיים Deut. 8, 1.

6. synom. wyrazu *בשר* por. *בשרך ושארך* Przyp. 5, 11. ząd powinowactwo krwi w. 17.

7. mianowicie nagości matki, por. w. 8, 14; 16, 20. 11. Znieważenie matki jest zarazem znieważeniem ojca, stanowią bowiem jedno ciało. Gen. 2, 24.

8. Żona ojca, macocha. Występek karany śmiercią 20, 11. Deut. 27, 20.

1 4 ומן הגור הגר בתוכם אשר יצוד ציד היה או עוף אשר
יאכל ושפך את דמו וכסו בעפר: כי נפש כל בשר
דמו בנפשו הוא ואמר לבני ישראל דם כל בשר לא
תאכלו כי נפש כל בשר דמו הוא כל אכליו יפרת:
15 וכל נפש אשר תאכל נבלה ומרפה באורח ובגר וכסם
16 בגריו ורחץ במים וטמא עד הערב וטהר: ואם לא יכסם
ובשרו לא ירחץ ונשא עונו: פ

יח.

1 וידבר יהוה אל משה לאמר: דבר אל בני ישראל
2 ואמרת אליהם אני יהוה אלהיכם: כמעשה ארץ מצרים
3 אשר ישבתם בה לא תעשו וכמעשה ארץ כנען אשר
אני מביא אתכם שמה לא תעשו ובחקתיהם לא תלכו:
4 את משפטי תעשו ואת חקתי תשמרו ללכת בהם אני
5 יהוה אלהיכם: ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר
6 יעשה אתם האדם וחי בהם אני יהוה: ם איש איש
אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה אני יהוה:
7 ם ערות אביו וערות אמו לא תגלה אמו הוא לא
8 תגלה ערותה: ם ערות אשת אביו לא תגלה

ctwem Bogu, który ją z ziemi stworzył. *עוף* i *חיה* wyłącza wszędzie dla tego też nie pokrywa się krwi zarzynanego bydła. Cholin 87.

14. Bo co się tyczy życia każdej istoty (nie tylko zwierząt dopuszczonych na ołtarz), to jest krew jej połączona z jej duszą, z jej życiem. *יכרת* sing. w związku z *אכליו* por. Ex. 31, 14.

15. zwierzę zdechłe, padlina *מרפה* żywcem poszarpane, por. Ex. 22, 30. Ezech. 4, 14; 44, 41. jak wszędzie w tym rozdz. prozelita, do cudzoziemca zakaz ten się nie odnosi Deut. 14, 21.

16. Obarczy się winą, za którą nie minie go kara, jeżeliby w tym stanie do świątyni wszedł, albo cokolwiek poświęconego spożył.

Rozdz. 18. 1. Po przepisach o zachowaniu czystości zewnętrznej, następują ustawy o czystości moralnej, a przedewszystkiem o nieskazitelności domowego i rodzinnego życia. Przewodnim celem jest wychowanie wzorowego pod każdym względem narodu. por. w. 26.

2. Ja to wam nakazuję, Bóg wasz, zwykłe słowo wstępne dla za-

9. Nagości siostry twojej, córki ojca twojego, albo córki matki twojej, urodzonej w domu, albo po za nim, — nie odkrywaj nagości ich.

10. Nagości córki syna twojego albo córki córki twojej, nie — odkrywaj nagości ich, bo nagość to twoja.

11. Nagości córki żony ojca twojego, urodzonej z ojca twojego, — siostra to twoja, nie odkrywaj nagości jej.

12. Nagości siostry ojca twojego nie odkrywaj: pokrewna to ojca twojego.

13. Nagości siostry matki twojej nie odkrywaj: bo to pokrewna matki twojej.

14. Nagości brata ojca twojego nie odkrywaj, do żony jego nie zbliżaj się: stryjenka to twoja.

15. Nagości synowej twojej nie odkrywaj: żona to syna twojego, nie odkrywaj nagości jej.

16. Nagości żony brata twojego nie odkrywaj: nagość to brata twojego.

17. Nagości kobiety i córki jej nie odkrywaj; ani córki syna jej, ani córki córki jej nie pojdziesz, abys odkrył nagość ich: pokrewne to jej; sprośnością to!

18. Kobiety wraz z siostrą jej nie pojdziesz ku spółzawodnictwu (ich), abys odkrył nagość jej przy niej, za życia jej.

19. A do kobiety podczas wydzielania się nieczystości jej nie przystępuj, abys odkrył nagość jej.

20. Z żoną przyjaciela twojego nie obcuj, aby ją zapłodnić, aby skałać się nią.

21. Z potomstwa twego nie oddawaj na ofiarę Molochowi, abys nie zbezcześcił imienia Boga twojego: Jam Wiekuisty!

wy tu ustanowiony przepis wyrugowaném zostało. Ostateczną sankcję uzyskał jednak dopiero w epoce potalmudycznej.

17. Małżeństwo z teściową albo z pasierbicą pociąga za sobą karę spalenia. por. 20, 14. נגה od זמה nie od זמה.

18. Jak Jakób Leję i Rachełę, Gen. 29. Dopóki pierwsza małżonka jako żona innego albo rozwódka żyje. עליה por. 7, 13. Gen. 28, 9; 31, 50. לצרר dla wzbudzenia zazdrości, współzawodnictwa por. 1 Sam 1, 6. Po śmierci pierwszej siostry jest małżeństwo z drugą dozwołoném.

19. Por. 15, 24; 20, 18.

20. Nawet za zgodą męża w celu osiągnięcia potomstwa, co dodane לירע wyraża. Występek taki karany jest śmiercią. 20, 10. Deut. 22, 22. Ezech. 16, 38.

21. מלך Król, odmiana bożka słońca, Baala Jer. 19, 5; 32, 35. jest nazwą semickiego, nie wyłącznie amonickiego bóstwa, noszącego miano קלכס. Statua jego z kruszcu, wyobrażająca głowę wołu, była

9 ערות אביך הוא: ם ערות אחותך בת-אביך או

בת-אמך מולדת בית או מולדת חוץ לא תגלה ערותן:

10 ם ערות בת-בןך או בת-בתך לא תגלה ערותן כי

11 ערותך הגה: ם ערות בת-אשת אביך מולדת

12 אביך אחותך היא לא תגלה ערותה: ם ערות

13 אחות-אביך לא תגלה שאר אביך הוא: ם ערות

14 אחות-אמך לא תגלה כי-שאר אמך הוא: ם ערות

15 אחי-אביך לא תגלה אל-אשתו לא תקרב דדתך הוא:

16 ם ערות בלתיך לא תגלה אשת בןך הוא לא תגלה

17 ערותה: ם ערות אשת-אחיק לא תגלה ערות

18 אחיק הוא: ם ערות אשה ובתה לא תגלה את-

19 בת-בנה ואת-בת-בתה לא תקח לגלות ערותה שארה

20 הגה זמה הוא: ואשה אל-אחותה לא תקח לצרר לגלות

21 ערותה עליה בחייה: ואל-אשה בנות טמאתה לא תקרב

22 לגלות ערותה: ואל-אשת עמיתך לא-תתן שכבתך

23 לזרע לטמאה-בה: ומזרעה לא-תתן להעביר למלך ולא

14 v. קמץ ב"ק.

9. Czy urodzona ojcu twemu z innej żony, czy też matce twojej z innego męża. Tak tł. Onk. słuszniej *Abenez.* wedle którego mowa tu o prawém lub nieprawém pochodzeniu siostry מולדת zam. מקרה part. hof.

10. Wobec wymienienia wnuczki jest wzmianka o córce zbyteczną. por. w. 17.

11. A zatem jest małżeństwo z córką macochy od poprzedniego jej męża dozwołoném. Abraham pojął przyrodną siostrę swoją za żonę, Gen. 20, 12. widocznie więc nie są wszystkie te przepisy na starożytnych zwyczajach izr. oparte

14. Mianowicie do żony jego nie zbliżaj się, por. w. 7. Amram nie stosował się jeszcze do tego przepisu, Ex. 6, 20.

16. Małżeństwo z bratową, uważane za kazirodztwo נדה 20, 21. pociąga za sobą karę bezpotomnego zejścia: Nakazany obowiązkowo lewirat Dent. 25, 5. w wypadku gdyby brat bezpotomnie umarł zdaje się być zwyczajowém prawém wcześniejszém, które powoli przez no-

22. Z mężczyzną nie obcuć jako z niewiastą: ohyda to jest!

23. Z żadnym też zwierzęciem nie obcuć, aby splugawić się niem; kobieta również niech nie stanie przed bydłciem dla obcowania: ohydne to!

24. Nie kalajcie się niczém takim, bo wszystkiém tém skalaly się ludy, które wyrzucam przed obliczem waszém.

25. I skalala się ziemia, i poszukuję winy jej na niej, i wyrzucą ziemia mieszkańców swoich.

26. Wy tedy przestrzegajcie ustaw Moich i praw Moich, a nie czynicie żadnych tych ohyd, — ani krajowiec, ani przychodzień, który bawi w pośród was.

27. Bo wszystkie ohydy te spełniali ludzie tej ziemi, co przed wami byli, a skalana była ziemia.

28. Aby nie wyrzuciła i was ziemia, gdybyście ją skalali, jak wyrzuciła lud, co przed wami.

29. Bo ktokolwiekby popełnił którą ze wszystkich ohyd tych, zatracone będą dusze popełniające to z pośród narodu swojego.

30. Przestrzegajcie tedy przestrzeżenia Mojego, aby nie postępować podług ustaw ohydnych, podług których postępowano przed wami, i abyście nie kalali się niemi: Jam Wiekuisty, Bóg wasz!

ROZDZIAŁ XIX.

1. I rzekł Wiekuisty do Mojżesza, tak:

2. „Oświadczyć całemu zborowi synów Izraela, a powiedzieć im: świętymi bądźcie, bom święty Ja Wiekuisty Bóg wasz!

Podobne przepisy nie były zbyteczne w starożytności por. Hier. 2, 46.

25. „ואפקד, ורמק” perf. prophet. odnoszą się jak wiersz poprzedni do przyszłości. Poszukuję winy mieszkańców ziemi. Por. הארץ 19, 29.

28. קמה por. נחתי Gen. 1, 29; 23, 11. מלחתי Num. 14, 20. gdzie czas przeszły oznacza teraźniejszość.

29. כי nie uzasadnia w. 28. lecz napomnienie zawarte w w. 26.

30. משמרת por. 8, 35.

Rozd. 19. 2. Bóg, jako najwyższy ideał czystości i świętości, powinien być wzorem życia i postępowania Jego wyznawców, oto podstawa całego zakonu, źródło, z którego wszystkie pojedyncze przepisy wypływają. Kn. Por. Ez. 19, 6; 22, 30. Lev. 11, 44; 20, 7. 26. Deut. 7, 6; 14, 2. 21; 26, 19; 28, 9. Całemu zborowi ponieważ następujące prawa moralne wszystkich bez wyjątku obowiązują.

22 תְּחַלֵּל אֶת־שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה: וְאֶת־זָכָר לֹא תִשְׁכַּב
23 מִשְׁכַּבֵי אִשָּׁה תוֹעֵבָה הוּא: וּבְכָל־בְּהֵמָה לֹא תִתֵּן שְׁכַבְתֶּךָ
לְטַמְּאָהּ בָּהּ וְאִשָּׁה לֹא־תַעֲמֹד לְפָנַי בְּהֵמָה לְרִבְעָה תִבְלֶה
24 הוּא: אֶל־טַמְּאוֹ בְּכָל־אֱלֹהֵי כֹּהֵן־אֱלֹהֵי נְטֻמָּאוֹ הַגּוֹיִם
25 אֲשֶׁר־אֲנִי מְשַׁלַּח מִפְּנֵיכֶם: וְטַמְּאוֹ הָאָרֶץ וְאִפְקֹד עֹנֵהָ
26 עָלֶיהָ וְתָקָא הָאָרֶץ אֶת־יֹשְׁבֵיהָ: וְשָׁמַרְתֶּם אִתְּם אֶת־חֻקֹּתַי
וְאֶת־מִשְׁפָּטַי וְלֹא תַעֲשׂוּ מִכָּל הַתּוֹעֵבֹת הָאֵלֶּה הָאוֹרֶחַ
27 וְהַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם: כִּי אֶת־כָּל־הַתּוֹעֵבֹת הָאֵל עָשׂוּ אַנְשֵׁי־
28 הָאָרֶץ אֲשֶׁר לְפָנֵיכֶם וְטַמְּאוֹ הָאָרֶץ: וְלֹא־תִקְיֵא הָאָרֶץ
אֶתְכֶם בְּטַמְּאֶכֶם אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר קָאָה אֶת־הַגּוֹי אֲשֶׁר
29 לְפָנֵיכֶם: כִּי כָל־אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכָּל הַתּוֹעֵבֹת הָאֵלֶּה וְנִכְרְתוּ
30 הַנַּפְשׁוֹת הָעֹשִׂיֹת מִקֶּרֶב עַמָּם: וְשָׁמַרְתֶּם אֶת־מִשְׁמַרְתִּי
לְכַלְתִּי עֲשׂוֹת מַחֲקוֹת הַתּוֹעֵבֹת אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ לְפָנֵיכֶם וְלֹא
טַמְּאוּ בָהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:
יט.

פ פ פ ל

1 וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־כָּל־עַדְת בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם קְדוּשִׁים תְּהִיוּ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה.

27 v. סבירן האלה.

wewnątrz pusta, tak, że ją do czerwoności rozpalić było można. Przeznaczone na ofiarę dzieci zarzynano, Ez. 16, 20. Ps. 106, 37. Jez. 57, 5. poczem palono je wedle Midr. Ech. 1, 9. Jalk. i Raszi do Jer. 7, 31. w wyciągniętych ramionach posągu. Straszny ten kult, często przez Izraelitów naśladowany, zniósł ostatecznie Jozyasz, zburzywszy przeznaczone na to kaplice w dolinie Hinom, גי הנום (złąd Gehenna) por. 2 Król. 23, 10. להעביר dop. באש Deut. 18, 10. Ex. 20, 31. 2 Król. 16, 3. Barbarzyństwo to karane było przez ukamionowanie. 20, 2.

22. Por. Gen. 19, 5. Rozpusta u Kanaanitów pospolita, pociąga za sobą karę śmierci. 20, 13. Deut. 23, 18.

23. wyraz aram. zam. רכב leżeć, używany wyłącznie dla określenia niecznego tego stosunku. תָּבַל w formie תָּבַס od בָּלל zamieszanie, wywrócenie porządku natury, przenośnie ohyda, to samo חֲלִיית

3. Bójcie się każdy matki swojej i ojca swojego; a Sab-
batów Moich przestrzegajcie: Jam Wiekuisty, Bóg wasz!

4. Nie zwracajcie się ku balwanom, a bogów litych nie
czyńcie sobie: Jam Wiekuisty, Bóg wasz!

5. A gdy zarzniecie ofiarę opłatną Wiekuistemu; dla u-
zyskania sobie łaski zarzynajcie ją.

6. W dzień ofiarowania waszego spożyta będzie i naza-
jutrz, coby zaś pozostało do dnia trzeciego, na ogniu spa-
loném będzie.

7. A gdyby ją spożyto dnia trzeciego, obrzydliwością
będzie, nie będzie upodobaną.

8. Ktoby jadł ją, winę swą poniesie, albowiem świętość
Wiekuistego znieważył; i zatraconą będzie dusza ta z po-
śród narodu swojego.

9. A gdy zżynać będziecie użątek ziemi waszej, do skraju
pola twojego nie wyzynał, a pokłosa żniwa twego nie podbieraj.

10. Winnicy też twojej nie obieraj do szczętu, a co
opadło z sadu twojego, nie zbieraj; ubogiemu i cudzoziem-
cowi zostaw je: Jam Wiekuisty, Bóg wasz!

11. Nie kradnijcie i niezapierajcie się i nie oszukujcie
jedem drugiego.

12. A nie przysięgajcie na imię Moje dla fałszu, abyś
zelył imię Boga twojego: Jam Wiekuisty!

13. Nie uciskaj bliźniego twego i nie obdzieraj; nie prze-
trzymuj przez noc płacy najemnika przy sobie do rana.

14. Nie złorzecz głuchemu, a przed ślepym nie kładź
zawady; ale obawiaj się Boga twojego: Jam Wiekuisty!

15. Nie czyńcie krzywdy w sądzie, nie uwzględniaj osoby
biednego, ani uszanuj osoby możnego; sprawiedliwie sądź
bliźniego twego.

oddzielać opadłe pojedyncze grona. כָּרַם nietylko winnica, lecz ka-
żdy sad, np. כָּרַם יַיִם sad oliwny, Sęd. 15, 5.

11. Ex. 20, 15; 5, 21. עָמִית od עָמָה łączyć się, sojusznik, por. נָכַר
יָחִי Zach. 13, 7. zażyły przyjaciel, kolega, wogóle do współludzi na-
leżący, bliźni.

12. Ex. 20, 7. 16. Lev. 18, 21.

13. Por. 5, 21. Deut. 24, 14.

14. Głuchy i ślepy, wymienieni tu jako przykład bezbronych
i nieszczęśliwych, którym czynnie czy słowami szkodzić nie wolno.
Ślepym jest każdy, który niebezpieczeństwa nie widzi, głuchym ka-
żdy, o którym się w nieobecności jego mówi. Por. Ps. 38, 15. Deut.
27, 18. Obawiaj się Boga, który wszystko widzi i słyszy. Ex. 22, 22.

15. נִשְׂאָה por. נִשְׂאָה מִיָּד Gen. 19, 21. אָוִלִי יֵשׂא מִנִּי 32, 21. *נשוא פנים*
Jez. 3, 3. być ujętym, przychylnie usposobionym: nie sprzyjaj, nie
proteguj por. Ex. 23, 8. תִּהְרֵר לא nie szanuj, nie szacuj.

3 אֱלֹהֵיכֶם: אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת־שַׁבְּתַתִּי תִשְׁמְרוּ
4 אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: אֶל־תִּפְנּוּ אֶל־הָאֱלִילִים וְאֵלֵהֶי מִסֵּכָה
5 לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: וְכִי תִזְבְּחוּ זֶבֶח
6 שְׁלָמִים לַיהוָה לְרִצְוֹנְכֶם תִּזְבְּחֶהוּ: בַּיּוֹם וּבַחֵמָּה יֹאכַל
7 וּמִמָּחֳרָת וְהַגֹּתֵר עַד־יוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָאֵשׁ יִשְׂרָף: וְאִם
8 הָאֲכָל יֹאכַל בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי פְגוּל הוּא לֹא יִרְצָה: וְאֲכָלוֹ
9 עוֹנֵו יִשָּׂא כִּי־אֶת־קֹדֶשׁ יְהוָה חָלַל וּנְכַרְתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא
10 מֵעַמִּיהָ: וּבִקְצֹרְכֶם אֶת־קִצִּיר אֲרָצְכֶם לֹא תִכְלֶה פֶּאת
11 שַׂדֶּךָ לְקִצֹּר וּלְקֵט קִצִּירָה לֹא תִלְקֹט: וּכְרֵמֶךָ לֹא תַעֲוִלֶל
12 וּפְרֵט כְּרֵמֶךָ לֹא תִלְקֹט לְעֵנִי וּלְגֵר תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְהוָה
13 אֱלֹהֵיכֶם: לֹא תִגְנוּבוּ וְלֹא־תִכְחָשׂוּ וְלֹא־תִשְׁקְרוּ אִישׁ
14 בְּעַמִּיתוֹ: וְלֹא־תִשְׁבְּעוּ בִשְׁמִי לִשְׁקֵר וְחָלַלְתָּ אֶת־שֵׁם
15 אֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה: לֹא־תַעֲשֶׂק אֶת־רֵעֶךָ וְלֹא תִגְוֹל לֹא־
16 תִלֵּן פְּעֻלַּת שְׂכִיר אֶתְךָ עַד־בֶּקֶר: לֹא־תִקְלַל חֵרֶשׁ וּלְפִנֵּי
עוֹר לֹא תִתֵּן מִבְּשָׁל וּיְרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה: לֹא־
תַעֲשׂוּ עוֹל בְּמִשְׁפַּח לֹא־תִשָּׂא פְּנִי־דָל וְלֹא תִהְרֵר פְּנֵי גְדוֹל

3. אִישׁ bez następnego כִּי odpowiada słowu כָּרַם czcić, *Wesseli*. Całe
zdanie jest krótkim streszczeniem pierwszej tablicy dekalogu. Por.
Ex. 20, 12—8. 31, 12.

4. Por. Ex. 20, 3—5. Nie zwracajcie się ku nim z prośbami, da-
rami, oznakami czci. אֱלִיל od אֵל nicości, por. שְׂמֵי יִזְקֵר רַמְאֵי אֱלִיל
Ij. 13, 4.

5. Służba Boża powinna odpowiadać celowi, mianowicie być
taką, którąby sobie łaskę, upodobanie zaskarbio. לְרִצְוֹנְכֶם por. 1, 3.
ofiary opłatne wymienione tu jako najpospolitsze.

6. Por. 7, 15—18.

8. Znieważył, traktując ofiarę, rzecz noszącą charakter świętości,
jako pokarm powszedni. 22, 15. Num. 18, 32.

9. Zachowanie się względem bliźnich, a zwłaszcza biednych, od-
powiada drugiej tablicy dekalogu. Przepis powtórzony 23, 22. Deut.
24, 19—21. nie ogranicza prywatnej dobroczynności. *Miszna* Pea 1,
2. ustanawia jednak 1/10 część całej przestrzeni pola jako minimalną
normę. לְקַט spadające przy zżynaniu i wiązaniu snopów kłosy.

10. Nieściętych podczas winobrania drobnych i niedojrzałych
jeszcze jagód nie obieraj do ostatka, עלל = גָּלל obracać, jakąkolwiek
czynność wciąż powtarzać, tu czynność zbierania. פְּרֵט od פָּרַט =

16. Nie chodź jako oszczerca w narodzie twoim; nie stań przeciw krwi bliźniego twego: Jam Wiekuisty!

17. Nie mniej w nienawiści brata twego w sercu twojem; napominać napominaj bliźniego twego, abys nie ponosił grzechu za niego.

18. Nie pomstuj, i nie chowaj gniewu za synów narodu twego; a miłuj bliźniego twego jako samego siebie: Jam Wiekuisty!

19. Ustaw Moich przestrzegajcie; bydła twego nie spuszczaaj w rodzajach różnych, pola twego nie obsiewaj gatunkiem mieszanym; a w szatę mieszaną z różnorodnej przędzy nie odziewaj się.

20. A gdyby pan spał z kobietą i obcował z nią, a ona niewolnicą, oddaną mężowi, lecz jeszcze nie wykupioną, albo wolnością jeszcze nie udarowaną; śledztwo niechaj będzie; nie będą zabici, gdyż uwolnioną nie była.

21. I niech przyniesie swą pokutę Wiekuistemu do wnijścia przybytku zboru, barana na ofiarę pokutną,

22. I rozgrzeszy go kapłan baranem pokutnym przed obliczem Wiekuistego od grzechu jego, którego się dopuścił, a odpuszczony mu będzie grzech, którego się dopuścił.

23. A gdy wnijdziecie do ziemi, a zasadzicie jakiegolwiek drzewo spożywe, zostawcie nieobrzynanymi pędy jego, z owocami jego; przez trzy lata pozostaną u was nieobrzynanymi, nie będą jadane.

egipską. Każde dzieło Boże ma zachować właściwości swoje naturalne, a nie powinien człowiek odwiecznemu porządkowi rzeczy przeciwdziałać. Tak *Raszbam*, *Nachmanides* i inni. *Michaelis*: zasiew mieszanych ziarn tamuje prawidłowy rozwój roślinności. Por. Miszna *Kilaim* 9. Jos. ant. 4, 8, 11. יעלה por. 2, 12. Ex. 28, 43.

20. נחמה oddana, właśc. uszczknięta, użyta, będąca własnością i zarazem nałożnicą innego mężczyzny, Ex. 21, 7. Stosunek taki nie pociąga za sobą kary śmierci jak z wolną i poślubioną kobietą, 20, 10, lecz karę inną, ponieważ naruszoną została cudza własność. בקרה śledztwo i wymiar kary wedle Tal. Kerit. 2, 4, chłosta.

23. וערלתם ערלותו słowo uformowane tak, jak וכפרת בכפר Gen. 6, 14, לכנה לכנה 11, 3. Czynność drzewa jest tu przeniesiona na człowieka: zachowajcie, zostawcie nieobrzynanymi pędy, mianowicie owoce każdego drzewa. Jak chłopiec — powiada *Dill.* — w pierwszych ośmiu dniach jeszcze właściwego charakteru nie posiada, tak jest i owoc młodego drzewa jeszcze rzadkim, nierozwiniętym i cierpkim. Por. Deut. 20, 6, 28, 30.

16 בְּצֵדֶק תִּשְׁפֹּט עִמִּיתֶךָ: לֹא-תֵלֵךְ רֵכִיל בְּעַמִּיךָ לֹא תַעֲמֹד
17 עַל-דָּם רֵעֶךָ אֲנִי יְהוָה: לֹא-תִשְׁנֵא אֶת-אֲחִיךָ בְּלִבְבְּךָ
18 הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת-עִמִּיתֶךָ וְלֹא-תִשָּׂא עָלָיו הַמָּא: לֹא-
תָקֵם וְלֹא-תִטַּר אֶת-בְּנֵי עַמֶּךָ וְאִהְבַת לְרֵעֶךָ כַּמּוֹד אֲנִי
19 יְהוָה: אֶת-הַקֵּתִי תִשְׁמְרוּ בְּהַמִּתֶּךָ לֹא-תִרְבִּיעַ בְּלֹאִים
שָׂדֶךְ לֹא-תִזְרַע בְּלֹאִים וּבְגָד בְּלֹאִים שַׁעֲטָנוּ לֹא יַעֲלֶה
20 עָלֶיךָ: וְאִישׁ כִּי-יִשְׁכַּב אֶת-אִשְׁהוֹ שְׁכַבְתָּ-זֶרַע וְהוּא שִׁפְהָה
נִחְרַפַת לְאִישׁ וְהַפְדָּה לֹא נִפְדָּתָה אוֹ חִפְשָׁה לֹא נִתַן-
21 לָהּ בְּקִרְתָּ תְהִיָּה לֹא יוֹמְתוּ כִּי-לֹא חִפְשָׁה: וְהִבִּיא אֶת-
22 אִשְׁמוֹ לַיהוָה אֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אִיל אֲשֶׁם: וְכִפַּר
עָלָיו הַכֹּהֵן בְּאִיל הָאֲשֶׁם לִפְנֵי יְהוָה עַל-חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר
חָטָא וְנִסְלַח לוֹ מִחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא: פ
23 וְכִי-תִבְאוּ אֶל-הָאָרֶץ וְנִטְעַתֶם כָּל-עֵץ מֵאֲכָל וְעִרְלַתֶם
עִרְלַתוֹ אֶת-פְּרִוֹ שְׁלֹשׁ שָׁנִים יְהִי לָכֶם עֵרְלִים לֹא יֵאָכַל:

16. בעמיד part. od רגל=רגל jako potwarca krążyć, oczerniać. pl. wł. w pokoleniach twoich. Nie powstań, nie występuj przeciw życiu bliźniego starając się zruconą potwarzą, fałszywem świadectwem, zagubę jego sprowadzić. Por. Ex. 23, 1. *Abenezra*. Iuni: nie stój obojętnie wobec krwi bliźniego, gdy widzisz grożące mu niebezpieczeństwo.

17. Nie ukrywaj niechęci w sercu, lecz postępuj otwarcie z bliźnim, jeżeli pokrzywdzonym się czujesz. Abyś ze względu na niego nie poniósł winy i kary, posądzając go o zło, którego nie popełnił.

18. נקם w konstr. z כ albo ש znaczy brać pomstę na kim, nad kimkolwiek się mścić כמימי 1 Sam. 14, 24. להנקם באימי 1 Sam. 18, 25. gdy w związku z ל albo z acc. znaczy brać pomstę za kogo 2 Król. 9, 7. Nie pomstuj za synów ludu twego, np. nad Egipcjanami dlatego, że lud izr. ciemnieli, lecz miłuj każdego bliźniego, jak samego siebie, wedle Hillela tr. Sab. 31. co tobie nie miłém, nie czyni bliźniemu. Por. w. 34. gdzie przepis ten wyraźnie i do obcoplemieńców się stosuje.

19. תרביע por. 18, 23. nie daj bydłu parzyć się tak, aby się mieszańce rodziły. בלאים mieszanina z dwóch różnorodnych gatunków, Deut. 22, 10. שעטנו wedle Deut. 22, 11. materya z wełny i lnu, pra wdop. wyraz koptycki szontues, oznaczający kosztowną materyę

24. Roku téż czwartego będzie wszystek owoc jego poświęconym na uroczystości dziękczynne Wiekuistemu.

25. Roku zaś piątego jadać możecie owoce jego, aby mnożył wam urodzaj swój: Jam Wiekuisty, Bóg wasz!

26. Nie jadajcie wobec krwi; nie zajmujcie się wróżbiarstwem i czarami!

27. Nie podstrzygajcie kolisto boków głowy waszej, a nie psuj końców brody twojej.

28. A nacięć dla umarłego nie czynicie na ciele waszém, i napisów nakłówaných nie nadawajcie sobie: Jam Wiekuisty!

29. Nie pohażbiaj córki swojej, podając ją wszeteczni-stwu, aby nie stała się sprostą ziemia, a nie napełniła się ziemia nierządem.

30. Sabbatów Moich przestrzegajcie, a świątynię Moję czcujcie: Jam Wiekuisty!

31. Nie zwracajcie się do zażegnawczy i znachorów, nie chcejcie kalać się przez nich: Jam Wiekuisty, Bóg wasz!

32. Przed sędziwym powstań, a uszanuj osobę starca, i obawiaj się Boga twego: Jam Wiekuisty!

33. A gdy zamieszka u ciebie cudzoziemiec, w kraju waszym, nie uciskajcie go!

28. Nie będziecie się kaleczyli w żałobie po umarłym. Zwyczaj ten był powszechnym u Filistynów, Jer. 47, 5. u Scytów *Her.* 4, 7. u Rzymian, *Quintil.* decl. 10, 8. i jest wedle *Moriera* i innych dotąd praktykowanym przez Arabów, Persów, Abysyńczyków. Pomimo surowego zakazu, istniał jeszcze za czasów Jeremiasza u Izraelitów. Jer. 16, 6. 41, 5. נפש dusza, osoba, tu osoba zmarła נפש 21, 11. Num. 6, 6. קעקע כתה tatuowane, nakłuwane imiona bożyszcz. *Arvieux* Bed. 115.

29. Por. Deut. 23, 18.

30. Nowy szereg do pierwszej i drugiej tablicy dekalogu odnoszących się przepisów, tym ogólnym wstępem poprzedzonych.

31. אב por. 20, 27. Deut. 18, 11. duch wieszczbiarski, demon przebywający w medjum swoim, nazwaném בעל אב, którego opętany się pyta, przez którego inne duchy wywołuje, przyszłość przepowiada itd. ירעני wiedzący *Sept.* γώστης znachor.

32. Por. Ij. 29, 8. Przyp. 16, 31; 20, 29. Cześć dla starszych połączona z czcią dla Boga.

33. חינו por. Ex. 22, 20. Pod tym wyrazem rozumieją rabini nie tylko każdą krzywdę materialną, lecz i moralne pokrzywdzenie ubliżającym słowem itd. Że tu nie mowa o cudzoziemcach prozelitach כי גרים dowodzi uzasadnienie przykazania w następnym wierszu גרים כי גרים boście cudzoziemcami byli w Egipcie, gdzie przecież Izr. prozelitami nie byli.

24. ובשנה הרביעת יהיה כל פריו קדש הלולים ליהוה:

25. ובשנה החמישת תאכלו את פריו להוסיף לכם תבואתו

26. אני יהוה אלהיכם: לא תאכלו על-הדם לא תנחשו

27. ולא תעוננו: לא תקפו פאת ראשכם ולא תשחית את

28. פאת זקנך: ושרט לנפש לא תתנו בכשרכם וכתבת

29. קעקע לא תתנו בכם אני יהוה: אל-תחלל את-בתך

30. להזנותה ולא-תזנה הארץ ומלאה הארץ זמה: את-

31. יטבתני תשמרו ומקדשי תיראו אני יהוה: אל-תפנו

אל-האבת ואל-הידענים אל-תבקשו לטמאה בהם אני

32. יהוה אלהיכם: מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ויראת

33. מאלהיך אני יהוה: ם וכייגור אתך גר בארצכם לא

24. Pierwszy owoc idzie na ofiarę Bogu, jako akt wdzięczności za użyczoną drzewu siłę. Podobny przepis o pierworodztwie ludzi i zwierząt. קדש poświęcona ofiara הלולים uroczystość dziękczynna, por. Sęd. 9, 27. ועשו הלולים Owoce te mogły być tylkożywane podczas dziękczynnych uroczystości w Jerozolimie na wzór drugiej dziesięciny. Por. Deut. 14, 28.

25. W nagrodę wstrzeźliwości waszej, żeście przepisu tego przestrzegali, pomnoży wam drzewo owoc swój.

26. Według *Majmonidesa* uctowali poganie wobec krwi, to jest na miejscu, gdzie ofiary swe zabijali. Albo téż razem z krwią, t. j. nie jadajcie nic, na czém jeszcze krew się znajduje, por. 1 Sam. 14, 32. Ezech. 33, 25. על מרים por. Ex. 12, 8. tyle co בנפש Gen. 9, 4. albo הכשר עם הנפש Deut. 12, 23. נהש por. Gen. 44, 5. עין z układu obłoków wróżyć. Inni: נהש z poruszeń węzłów עין podług szumu wiatru, szmeru strumieni przepowiadać.

27. Plemiona arabskie i inne ludy pogańskie, Józ. c. Ap. 1, 22. podstrzygali włosy wokół głowy od skroni do skroni, zostawiając na ciemieniu kępkę kędziorów na cześć bożka, *Her.* 3, 8. Jer. 9, 25; 25, 28; 49, 32. nazywa je קצוצי golibokami. Wedle innych stanowił ten zwyczaj oznakę żałoby u pogan i nie mieli ich dla tego Izraelici, a w szczególności kapłani izr. 21, 5. pod tym względem naśladować. Jez. 15, 2. Jer. 48, 37. por. téż *Majmonides* „O bałwochwalstwie“ 12, 7. סמה wł. strona wiatru, ztąd bok, kąt, kraniec, oznacza wedle *Tal. Makk.* 21. włosy rosnące z obu stron pod uchem, u zbiegu szczęk i na końcu podbródka. Opierając się na wyrazie חשייה לא מזנאלא talmudyści strzydz a tylko nie golić (psuć) zarostu. Obcięcie brody uważano zresztą na Wschodzie za najwyższą obelgę dla mężczyzny. 2 Sam. 10, 4. 5.

34. Jak każdy z krajowców między wami będzie u was cudzoziemiec, zamieszkały przy was, i będziesz go miłował jak samego siebie; gdyż cudzoziemcami byliście na ziemi Micraim: Jam Wiekuisty, Bóg wasz!

35. Nie czyncie krzywdy w sądzie, — ani na mierze, ani na wadze, ani na objętości.

36. Wagi rzetelne, ciężarki rzetelne, efa rzetelna i hin rzetelny mieć będziecie: Jam Wiekuisty, Bóg wasz, którym wywiódł was z ziemi Micraim!

37. I tak przestrzegajcie wszystkich ustaw Moich i wszystkich praw Moich, a spełniajcie je: Jam Wiekuisty!

ROZDZIAŁ XX.

1. I rzekł Wiekuisty do Mojżesza, tak:

2. „Synom Israela powiesz: każdy z synów Israela albo z cudzoziemców zamieszkałych w Israelu, który odda z potomstwa swego Molochowi, wydany będzie na śmierć; lud okoliczny niechaj go ukamionuje.

3. A Ja zwrócę gniewne oblicze Moje na człowieka tego, i wytrączę go z pośród ludu jego, przeto, że z potomstwa swego oddał Molochowi, aby skalać świątynię Moją, i znievažić imię Moje święte.

4. A jeżeliby odwrócił lud okoliczny oczy swoje od człowieka tego, gdy odda z potomstwa swego Molochowi, aby go nie zabić, —

5. Tedy zwrócę Sam gniewne oblicze Moje na człowieka tego i na ród jego, i wytrączę go i wszystkich przeniewierzających się za nim, aby uganiać się za Molochem, — z pośród ludu ich.

6. Osoba też, któraby się zwróciła do zażegnawczy i znachorów, aby uganiać się za nimi, — zwrócę Ja gniewne oblicze Moje na osobę tę i wytrączę ją z pośród ludu jej.

7. A tak uświęcajcie się i bądźcie świętymi, bom Ja Wiekuisty, Bóg wasz!

8. I przestrzegajcie ustaw Moich i spełniajcie je: Jam Wiekuisty, uświęcający was!

mienia sprawiedliwości nie poniósł, to mu tego sam nie przepuszczę. מקריש świątynia i kraj, w którym świątynia się znajduje. Num. 35, 34.

4. Odwrócić oczy, pobłażliwie, przez szpary patrzeć.

5. Rodzina jego staje się współwinną zbrodni, jeżeli o niej władzy nie doniesie, wytraceniu ulegają jednak ci tylko, którzy sami występku się dopuścili.

6. Por. 19, 31. אחי zam. אקה por. קרבנו 2, 1. כנריו 17, 15.

7. Por. 11, 44.

34 תֹּונֵנו אֲתוֹ: כְּאַזְרָח מִמֶּם יְהוָה לְכֶם הַגֵּר וְהַגֵּר אֲתֹכֶם
וְאַדְבַּתְּ לֹו כְּמוֹךְ כִּי־גֵרִים הֵייתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי יְהוָה
35 אֱלֹהֵיכֶם: לֹא־תַעֲשׂוּ עוֹל בַּמִּשְׁפָּט בַּמִּדָּה בַּמִּשְׁקָל
36 וּבַמִּשׁוּרָה: מֵאֲנִי צֶדֶק אֲבִנִי־צֶדֶק אִפֶּת צֶדֶק וְהֵן צֶדֶק
יְהוָה לְכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֲתֹכֶם מֵאֶרֶץ
37 מִצְרַיִם: וְשִׁמְרַתֶּם אֶת־כָּל־חֻקֹּתַי וְאֶת־כָּל־מִשְׁפָּטַי
וְעִשִׂיתֶם אֹתָם אֲנִי יְהוָה: פ

כ.

1 וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תֹּאמַר
2 אִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר וְהַגֵּר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
יִתֵן מִזְרָעוֹ לַמִּלֵּךְ מוֹת יוֹמֵת עִם הָאֶרֶץ יִרְגְּמֵהוּ בְּאֶבֶן:
3 וְאֲנִי אֲתֹן אֶת־פָּנַי בְּאִישׁ הַהוּא וְהִכֵּיתִי אֹתוֹ מִקְרֹב עִמּוֹ
כִּי מִזְרָעוֹ נָתַן לַמִּלֵּךְ לְמַעַן שִׂמָּא אֶת־מִקְדָּשִׁי וְלַחֲלֹל אֶת־
4 שֵׁם קִדְשִׁי: וְאִם הֶעֱלַם יַעֲלִימוֹ עִם הָאֶרֶץ אֶת־עֵינֵיהֶם
מִן־הָאִישׁ הַהוּא בְּתַתּוֹ מִזְרָעוֹ לַמִּלֵּךְ לְכַלְתִּי הַמִּית אֹתוֹ:
5 וְשִׁמְתִי אֲנִי אֶת־פָּנַי בְּאִישׁ הַהוּא וּבַמִּשְׁפָּחָתוֹ וְהִכֵּיתִי
אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־הַזֵּגִים אַחֲרָיו לְזִנּוֹת אַחֲרֵי הַמִּלֵּךְ מִקְרֹב
6 עִמָּם: וְהִנֵּפֵשׁ אֲשֶׁר תִּפְגַּה אֶל־הָאֵבֶת וְאֶל־הַיִּדְעָנִים
לְזִנּוֹת אַחֲרֵיהֶם וְנָתַתִּי אֶת־פָּנַי בְּנִפְשׁ הַהוּא וְהִכֵּיתִי אֹתוֹ
7 מִקְרֹב עִמּוֹ: וְהִתְקַדְּשַׁתֶּם וְהֵייתֶם קְדוֹשִׁים כִּי אֲנִי יְהוָה
8 אֱלֹהֵיכֶם: וְשִׁמְרַתֶּם אֶת־חֻקֹּתַי וְעִשִׂיתֶם אֹתָם אֲנִי יְהוָה

34. Por. Ex. 23, 9. Deut. 10, 19.

35. O nakazanej rzetelności w stosunkach handlowych por. Deut. 25, 13. Am. 8, 5. Micha 6, 10. Przyp. 11, 1; 16, 11; 20, 10. itd.

36. מִשְׁפָּט prawdot. wyraz egipski, por. Ex. 16, 36; 29, 40. Hin. Ex. 30, 24.

Rozd. 20. 1. Wyszczególnienie kar ustanowionych za wymienione w rozd. 18. i 19. wykroczenia.

2. Molech, por. 18, 21. ארץ עם lud okoliczny niechaj go ukamionuje po wydanym przez sąd wyroku.

3. Gdyby występki ten tajemnie popełnił, a zasłużonej kary z ra-

9. Ktokolwiek by złorzeczył ojcu swemu, albo matce swojej, wydany będzie na śmierć: ojcu swemu i matce swej złorzeczył, krew jego na nim!

10. A kto shańbi kobietę zamężną, kto shańbi żonę bliźniego swego: wydani będą na śmierć hańbiący i shańbiona!

11. A kto będzie obcował z żoną ojca swego, — nagość ojca swego odkrył: na śmierć wydani będą obydwaj, — krew ich na nich!

12. A kto będzie obcował z synową swoją, — na śmierć wydani będą obydwaj: kazirodztwo spełnili, — krew ich na nich!

13. A kto będzie obcował z mężczyzną jako z kobietą, — ohydę spełnili obydwaj: na śmierć wydani będą, krew ich na nich!

14. A kto pojmie kobietę i matkę jej: sprośność to; ogniem niechaj spalą jego i je, aby nie było sprośności w pośród was!

15. A kto złączy się z bydlęciem, wydany będzie na śmierć, — bydlę też zabijcie!

16. Kobieta też, która zbliży się do jakiegokolwiek bydlęcia, aby obcować z niem; zabij tedy kobietę i bydlę: na śmierć wydane będą, — krew ich na nich.

17. A kto pojmie siostrę swoją, córkę ojca swego, albo córkę matki swojej, i ujrzy nagość jej i ona też ujrzy nagość jego, — skażenie to; wytrąceni niechaj będą w oczach synów ludu swojego: nagość siostry swej odkrył, niechaj poniesie winę swą!

18. A kto obcować będzie z żoną podczas słabości i odkryje nagość jej; miejsce upływu jej obnażył, ona też odkryła miejsce upływu krwi swojej, — wytrąceni będą obydwaj z pośród ludu swojego.

19. Nagości też siostry matki twej i siostry ojca twego nie odkrywaj; gdyż krewną swoją obnażył, winę swą niechaj poniosą!

20. A kto będzie obcował ze stryjenką swoją, nagość stryja swego odkrył: grzech swój poniosą, — bezdzietni umrą!

21. A kto pojmie żonę brata swojego, zakala to: nagość brata swego odkrył, — bezdzietni zostaną.

18. Por. 18, 19. דוה 15, 33. מקור דמיה. skąd krew upływa, nie z ramienia sądu.

19. Por. 18, 13. עונם ישאו. zejdu bezpotomnie, zam. zwykłego „będą wytrąceni“.

20. Por. 18, 9. przyrodną siostrę, a tém bardziej siostrę. סרו-מota, por. לאמים. Przyp. 14, 34. פן יחסד. To samo znaczenie w aram.

21. Por. 18, 16.

9 מְקַדְּשֵׁכֶם: כִּי-אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר יִקְלַל אֶת-אָבִיו וְאֶת-אִמּוֹ

10 מוֹת יוּמָת אָבִיו וְאִמּוֹ קָלַל דְּמִיו בּוֹ: וְאִישׁ אֲשֶׁר יִנְאַף

אֶת-אִשְׁתּוֹ אִישׁ אֲשֶׁר יִנְאַף אֶת-אִשְׁתּוֹ רַעְהוּ מוֹת-יוּמָת

11 הַנְּאִיף וְהַנְּאִיפֶת: וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת-אִשְׁתּוֹ אָבִיו עֲרוֹת

12 אָבִיו גְּלָה מוֹת-יוּמָתוֹ שְׁנֵיהֶם דְּמִיהֶם בָּם: וְאִישׁ אֲשֶׁר

יִשְׁכַּב אֶת-בִּלְתּוֹ מוֹת יוּמָתוֹ שְׁנֵיהֶם תָּבֵל עָשׂוֹ דְּמִיהֶם

13 בָּם: וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת-זֶכֶר מִשְׁכַּבֵי אִשָּׁה תוֹעֵבָה

14 עָשׂוֹ שְׁנֵיהֶם מוֹת יוּמָתוֹ דְּמִיהֶם בָּם: וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח

אֶת-אִשָּׁה וְאֶת-אִמָּהּ זַמָּה הוּא כְּאִשׁ יִשְׁרָפוּ אֹתוֹ וְאֶתְהֵן

15 וְלֹא-תִהְיֶה זַמָּה בְּתוֹכְכֶם: וְאִישׁ אֲשֶׁר יִתֵּן שִׁכְבָּתוֹ

16 בְּבַהֲמָה מוֹת יוּמָת וְאֶת-הַבְּהֵמָה תִּהְרֹגוּ: וְאִשָּׁה אֲשֶׁר

תִּקְרַב אֶל-כָּל-בְּהֵמָה לְרַבְעָה אֹתָהּ וְהִרְגַת אֶת-הָאִשָּׁה

17 וְאֶת-הַבְּהֵמָה מוֹת יוּמָתוֹ דְּמִיהֶם בָּם: וְאִישׁ אֲשֶׁר-יִקַּח

אֶת-אֶחָתוֹ בֶּת-אָבִיו אוֹ-בֶת-אִמּוֹ וְרָאָה אֶת-עֲרוֹתָהּ וְהִיא

תִּרְאֶה אֶת-עֲרוֹתוֹ חֹסֵד הוּא וְנִכְרְתוּ לְעֵינָי בְּנֵי עַמִּים

18 עֲרוֹת אֶחָתוֹ גְּלָה עוֹנֵו יִשְׂאוּ: וְאִישׁ אֲשֶׁר-יִשְׁכַּב אֶת-אִשָּׁה

דָּוָה וְגִלָּה אֶת-עֲרוֹתָהּ אֶת-מִקְרָהּ הָעֵרָה וְהוּא גִלְתָּהּ אֶת-

19 מְקוֹר דְּמִיָּה וְנִכְרְתוּ שְׁנֵיהֶם מִקְרַב עַמִּים: וְעֲרוֹת אֶחָת

אִמָּךְ וְאֶחָת אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה בִּי אֶת-שְׂאֵרוֹ הָעֵרָה עוֹנִים

20 יִשְׂאוּ: וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת-דָּדוֹ עֲרוֹת דָּדוֹ גְּלָה

21 הַמָּאִם יִשְׂאוּ עֲרִירִים יָמָתוֹ: וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת-אִשְׁתּוֹ

9. Przestrzegajcie tych przepisów כי bo śmierć jest skutkiem ich zaniechania. Por. Ex. 21, 17. דמיו בו. jest on sam przyczyną śmierci swojej por. דמו בראשו. Joz. 2, 19.

10. Por. 18, 20. Deut. 20, 22. powtórzenie wyraża całą ohydę grzechu.

12. Por. 18, 23.

14. Spalą wprzód ukamionowanych, por. Joz. 7, 25.

16. Por. 18, 23. Ex. 21, 28; 22, 18.

17. Por. 18, 9. przyrodną siostrę, a tém bardziej siostrę. סרו-מota, por. לאמים. Przyp. 14, 34. פן יחסד. To samo znaczenie w aram.

22. I tak przestrzegajcie wszystkich ustaw Moich i wszystkich praw Moich, i spełniajcie je, aby nie wyrzuciła was ziemia, do której was wiodę, dla zamieszkania w niej.

23. A nie postępujcie podług ustaw narodu, który wypędzam przed obliczem waszém; bo wszystko to czynili i zmierzilem ich sobie.

24. I rzekłem wam: wy odziedziczycie ziemię ich, a wam ją oddam, abyście odziedzyczli ją, ziemię opływającą mlekiem i miodem. Jam Wiekuisty, Bóg wasz, który wyróżniłem was z pośród ludów!

25. A tak rozróżniajcie między bydłem czystém a nieczystém i między ptactwem nieczystém a czystém, a nie splugawiajcie dusz waszych bydłem i ptactwem i czemkolwiek, co się porusza na ziemi, które wyróżniłem, aby je poczytać za nieczyste dla was.

26. I będziecie Mi świętymi, bom święty Ja, Wiekuisty, i wyróżniłem was z pośród ludów, abyście byli Moimi.

27. A mąż albo niewiasta, jeżeli będzie u nich wieszczbiarstwo albo znachorstwo, wydani będą na śmierć, kamieniami ukamionują ich, krew ich na nich!

ROZDZIAŁ XXI.

1. I rzekł Wiekuisty do Mojżesza: „Oświadczyć kapłanom, synom Ahrona i powiedz im: przy osobie zmarłej niechaj nikt z nich się nie zanieczyści w pośród współplemieńców swoich.

2. A tylko przy krewnym najbliższym swoim, przy matce i ojcu, przy synu, córce i bracie swym,

3. I też przy siostrze swej, dziewicy najbliższej sobie, która nie była zamężną, przy niej zanieczyścić się może.

4. Nie zanieczyści się jako przelożony wśród współplemieńców swoich, aby znieważyć siebie.

5. Nie będą wystrzygali strzyżyny na głowie swojej,

2. Wyjątek stanowią wyliczone tu szczegółowo osoby, por. Ezech. 44, 25. Brakującą wzmiankę o żonie upatrują talmudyści w wyrazie *שאר*. Matka jest w stosunkach poligamicznych bliższą niż ojciec, i zajmuje tu dlatego pierwsze miejsce, ale już w. 11. i Ezech. stawiają ojca przed matką.

3. Siostra niezamężna, która jeszcze do innej rodziny nie należy i w bracie swoim ma głównego opiekuna, por. Gen. 24, 29.

4. Tak *Onk.* i inni: *בכל* *Pulg.* *בכל* in principe populi sui, t. j. nie zanieczyści się nawet przy zwłokach arcykapłana — Tal. Abenez. i inni: jako małżonek *בכל* *אשה* — *inf. nif.* aby znieważyć godność swą kapłańską.

5. Por. 19, 27. 28. *קרח* tonzura, sztuczna łysina, była oznaką ła-

22 אָהוּ נִדְהָ הוּא עֲרוֹת אַחֵי גִלְהָ עֲרִירִים יִהְיוּ: וְשִׁמְרֹתֶם
אֶת-כָּל-חֻקֹּתַי וְאֶת-כָּל-מִשְׁפָּטַי וְעִשִׂיתֶם אִתָּם וְלֹא-תִקְיֹא
אֶתְכֶם הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי מְבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה לְשֹׁכֵת בָּהּ:
23 וְלֹא תִלְכוּ בְחֻקֵּי הַגּוֹי אֲשֶׁר-אֲנִי מְשַׁלַּח מִפְּנֵיכֶם כִּי
אֶת-כָּל-אֱלֹהֵי עֲשׂו וְאֶקְנֶן בָּם: וְאָמַר לְכֶם אִתָּם תִּירָשׁוּ
אֶת-אֲדָמְתָם וְאֲנִי אֶתְנַנֶּה לְכֶם לְרֵשֶׁת אֶתְהָ אֶרֶץ זִבְת
חֶלֶב וְדִבְשׁ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר-הִבְדַּלְתִּי אֶתְכֶם
25 מִן-הָעַמִּים: וְהִבְדַּלְתֶּם בֵּין-הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה לְטֹמְאָה
וּבֵין-הָעוֹף הַטָּמֵא לְטָהוֹר וְלֹא-תִשְׁקְצוּ אֶת-נַפְשֹׁתֵיכֶם
בְּבִהֵמָה וּבְעוֹף וּבְכָל אֲשֶׁר תִּרְמַשׁ הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-הִבְדַּלְתִּי
לְכֶם לְטָמֵא: וְהִיִּיתֶם לִי קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה
27 וְאִבְדַּל אֶתְכֶם מִן-הָעַמִּים לְהִיּוֹת לִי: וְאִישׁ אֹו-אִשָּׁה כִּי-
יְהִי בָהֶם אוֹיֵב אוֹ יִדְעֵנִי מוֹת יוֹמְתוֹ בְּאֶבֶן יִרְגְּמוּ אֹתָם
דְּמֵיהֶם בָּם:

כא.

פ פ פ לא

1 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה אָמַר אֶל-הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן
2 וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם לִנְפֹשׁ לֹא-יִטְמָא בְּעַמִּיו: כִּי אִם-לְשֹׂארוֹ
3 הַקָּרֵב אֵלָיו לְאִמּוֹ וּלְאָבִיו וּלְבָנּוֹ וּלְבֵתוֹ וּלְאָחִיו: וּלְאִחָתוֹ
הַבְּתוּלָה הַקָּרוּבָה אֵלָיו אֲשֶׁר לֹא-הָיְתָה לְאִישׁ לָהּ יִטְמָא:
4 לֹא יִטְמָא בְּעַל לְהַחֲלוֹ: לֹא-יִקְרַחַה קְרַחַה בְּרֵאשִׁים

כ"א v. 5 יקראו ק'.

25. Tak jak wyróżniłem was od pogan, wstrętnych obyczajów i guseł ich, tak powinniście i wy odróżniać między czystém a nieczystém.

27. Por. w. 6. 19, 31. wystrzeganie się zabobonów jest pierwszym warunkiem czystości i świętości.

Rozd. 21. 1 Przepisy obowiązujące kapłanów, szczególnie w życiu ich prywatném. *לנפש* co się tyczy zmarłego 19, 28. niechaj nikt się go nie dotknie, *בשמע* pl. por. 19, 16. nie łączy się z wyrazem *טמא* lecz oznacza: tak, jak to wszyscy współplemieńcy jego czynią. Wyjątek stanowi wedle Tal. wypadek, gdyby nie było innych ludzi, którzyby się pogrzebem zajęli. O zanieczyszczającej własności zwłok por. Num. 19.

a boków brody swej golić nie będą, a na ciele swoim nie poczynią nacięć.

6. Świętymi będą Bogu swojemu i nie znieważą imienia Boga swego; albowiem ogniowe ofiary Wiekuistego, chleb Boga swojego, przynoszą oni; przeto świętymi być wienni!

7. Kobiety rozpustnej albo zniesławionej pojmować nie będą; kobiety też porzuconej przez męża nie pojmować im; bo świętym każdy z nich Bogu swojemu.

8. I tak zachowuj go w świętości, gdyż chleb Boga twego on przynosi; świętym będzie u ciebie, bom święty Ja Wiekuisty, uświęcający was!

9. A gdyby córka kapłana shańbiła się wszeteczeństwem, ojca swego shańbiła: ogniem spalona będzie.

10. Kapłan też najwyższy z pomiędzy braci swej, na głowę którego wylany olej namaszczenia, i którego dłoń upelnomocniono, aby wkładał szaty, głowy swojej nie obnaży, i szat swoich nie rozedrze.

11. I do żadnych osób zmarłych nie przystąpi; przy ojcu i przy matce swej nie zanieczyści się.

12. A ze świątyni nie wyjdzie i nie znieważy świątyni Boga swojego; gdyż uświęcenie olejem namaszczenia Boga jego jest na nim. Jam Wiekuisty!

13. Kobieta też w dziewiczości jej pojmie.

14. Wdowy, albo rozwódki, albo zniesławionej, albo nierządniczy, żadnej z tych nie pojmie; lecz tylko dziewicę z pośród współplemieńców swoich pojmie sobie za żonę.

15. Aby nie sponiewierał nasienia swego w pośród współplemieńców swoich: bom Ja Wiekuisty, który go poświęcam!

16. I rzekł Wiekuisty do Mojżesza, tak:

ście włosów. *Ezech. 44, 20.* — Tal. Moed. kat. 15. *Sept. Vulg. Kimchi, Mich.* i inni tł. jednak: nie obnaży od *טרו* odrywać, zdejmować. *טרו* zam. *קרו* oznacza wyłącznie rozdzieranie szaty w wypadku żałoby, por. 10, 6; 13, 45.

11. Nawet do domu, gdzie zmarły leży. Wystrzegali się tego kapłani egipscy, greccy, rzymscy itd. Pontifexowi nie wolno było nawet zmarłego widzieć.

12. Nie przerwie funkcji swoich kapłańskich, aby żalobnemu konduktowi towarzyszyć, przez co by się zanieczyścił i po powrocie do świątyni ją znieważył. Por. 10, 7. Może też być: że arcykapłan w świątyni stale mieszkał. 1 Sam. 1, 9; 3, 2. *נזר* Num. 6, 7. por. *לבוש* Hoz. 9, 10. poświęcili się.

14. Zwyczajnemu kapłanowi nie było małżeństwo z wdową wzbronione, por. w. 7.

וּפְאֵת זָקָנָם לֹא יַגְלִחוּ וּבְכֶשֶׁתָם לֹא יִשְׂרְטוּ שְׂרָטָתָם: 6
 קְדָשִׁים יִהְיוּ לֵאלֹהֵיהֶם וְלֹא יַחְלְלוּ שֵׁם אֱלֹהֵיהֶם כִּי
 אֶת־אֲשֵׁי יְהוָה לֶחֶם אֱלֹהֵיהֶם הֵם מִקְרִיבִים וְהָיוּ קְדָשׁ:
 7
 אִשָּׁה זִנָּה וַחֲלָלָהּ לֹא יִקְחוּ וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מֵאִשָּׁה לֹא
 8
 יִקְחוּ כִּי־קְדָשׁ הוּא לֵאלֹהֵיוּ: וְקִדְשָׁתוּ כִּי אֶת־לֶחֶם אֱלֹהֵיךָ
 הוּא מִקְרִיב קְדָשׁ יִהְיֶה־לְךָ כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה מִקְדְּשְׁכֶם:
 9
 וּבַת אִישׁ פְּהֵן כִּי תַחַל לְזִנוּת אֶת־אֶכֶיָּהּ הִיא מַחֲלֵלָת
 10
 כַּאֲשֶׁר תִּשְׁרָף: ׀ וְהַפְהֵן הַגָּדוֹל מֵאֲחִיו אֲשֶׁר־יוֹצֵק
 עַל־רֵאשׁוֹ ׀ שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִלֵּא אֶת־יָדוֹ לְלִבֵּשׁ אֶת־
 11
 הַבְּגָדִים אֶת־רֵאשׁוֹ לֹא יִפְרָע וּבְגָדָיו לֹא יִפְרֹם: וְעַל
 12
 כָּל־נַפְשֹׁת מֵת לֹא יָבֵא לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא יִטְמָא: וּמִן־
 הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יַחְלִל אֶת מִקְדָּשׁ אֱלֹהֵיו כִּי נֹזֵר
 13
 שֶׁמֶן מִשְׁחַת אֱלֹהֵיו עָלָיו אֲנִי יְהוָה: וְהוּא אִשָּׁה כְּבַתּוּלִיָּהּ
 14
 יִקַּח: אֲלֻמְנָה וְגְרוּשָׁה וַחֲלָלָהּ זִנָּה אֶת־אִלָּהּ לֹא יִקַּח
 15
 כִּי אִם־בְּתוּלָהּ מֵעַמּוֹ יִקַּח אִשָּׁה: וְלֹא־יַחְלִל זָרְעוֹ בְּעַמּוֹ
 16
 כִּי אֲנִי יְהוָה מִקְדְּשׁוֹ: ׀ וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה

v. 7 קמן ב'ק. v. 10 קמן ב'ק.

łoby u pogan i zostaje przeto nietylko kapłanom ale i całemu ludowi wzbronioną. Deut. 14, 1. Pomimo to utrzymał się ten zwyczaj w ludzie Jez. 3, 24; 22, 12. Ezech. 7, 18.

6. Chleb Boga por. 3, 11.

7. Por. Ezech. 44, 22. *חלה* zniesławiona, wedle Tal. kobieta zrodzona z małżeństwa kapłanowi wzbronionego.

8. Mowa zwrócona do ludu: tak jak sam kapłan godności swej strzedz powinien, tak powinien go i lud szanować i jako poświęconą osobę czcić, służy on bowiem Bogu świętemu.

9. Niemoralność w rodzinie kapłańskiej ma być najsurowiej karaną *imperf. uif.* shańbić się zam. *חלל* nie jak inni zam. *חלל* zacznie. Spalona będzie, por. 20, 14.

10. W wypadkach żałoby nie obnaży, por. 10, 6. albo nie rozpuści dziko włosów swoich. *טרו* por. Ex. 5, 4; 32, 25. Lev. 13, 45. prawdopodobnie, por. *טרו* puść go. Przyp. 4, 15. *טרו* Przyp. 29, 18. rozpuści się naród. *טרו* *טרו* *טרו* Num. 6, 5. o swobodnym poro-

17. „Oświadczyć Ahronowi i powiedzieć: Nikt z potomstwa twego w pokoleniach ich, któryby był ułomnym, niechaj nie przystępuje, aby przynosił chleb Boga swojego.

18. Zaden bowiem mąż, któryby ułomnym był, przystępować nie powinien: ani ślepy, ani chromy, ani płaskonosy, ani potworny.

19. Ani taki, któryby miał złamaną nogę, albo złamaną rękę.

20. Ani garbaty, ani suchotnik, ani z bielmem na oku, ani krostowaty, ani strupowaty, ani z uszkodzonym jądrem.

21. Zaden z potomstwa Ahrona kapłana, któryby ułomnym był, niechaj nie przystępuje, aby przynosił ofiarę Wiekuistemu: ułomnym jest, nie przystąpi, aby przynosił chleb Boga swojego!

22. Chleb jednak Boga swojego zarówno z rzeczy najświętszych jak i świętych jadać może.

23. Wszakże za zasłonę nie wnijdzie, i do ofiarnicy nie przystąpi, bo wada na nim; a niechaj nie znieważy świętości Moich, bo Ja Wiekuisty, poświęcam je.“

24. I powiedział to Mojżesz Ahronowi i synom jego i wszystkim synom Izraela.

ROZDZIAŁ XXII.

1. I rzekł Wiekuisty do Mojżesza, tak:

2. „Powiedz Ahronowi i synom jego, aby się powstrzymywali od świętości synów Izraela, a nie znieważali świętego imienia Mojego w tém, co mi oni poświęcają: Jam Wiekuisty!

3. Powiedz im: w pokoleniach waszych — ktokolwiekby ze wszystkiego potomstwa waszego przystąpił do świętości, które poświęcają synowie Izraela Wiekuistemu, gdy nieczystość jego na nim: wytraconą będzie dusza ta z przed oblicza Mojego: Jam Wiekuisty!

4. Ktokolwiekby z rodu Ahrona trędowatym był, albo

22. Obowiązków pełnić nie mogą, wszakże jest im udział w ofiarach pierwszego i drugiego rzędu zapewniony. *חלה קרבן* chleb wystawny, ofiary zagrzeczne i pokutne—*קרבן* ofiary oplatne, dziesięciny, pierwociny.

Rozd. 22. 1. Przepisy o zachowaniu się kapłanów wobec darów poświęćci na ich użytek poświęconych.

2. Aby w stanie nieczystym nie dotykali się ani pożywali darów świętych.

3. Obowiązuje ten przepis po wszystkie czasy. *מלפני* odpowiada zwykłemu *עמו* *מקרב* w służbie swojej stoi bowiem kapłan przed Bogiem *עמו לפני* Sed. 20, 28.

4. Stosownie do odpowiednich postanowień 14, 2; 15, 13. Gdyby

17 *לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל-אַהֲרֹן לֵאמֹר אִישׁ מִזֶּרַעְךָ לְדֹרֹתֶם אֲשֶׁר*
 18 *יְהִי בּוֹ מוֹם לֹא יִקְרַב לְהִקְרִיב לַחֶם אֱלֹהִיו: כִּי כָל-*
 19 *אִישׁ אֲשֶׁר-בּוֹ מוֹם לֹא יִקְרַב אִישׁ עוֹר אוֹ סִפֵּחַ אוֹ חֲרָם*
 20 *אוֹ שְׂרוּעַ: אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר-יְהִי בּוֹ שִׁכַר רֶגֶל אוֹ שִׁכַר*
 21 *יָד: אוֹ-גִבֵּן אוֹ-דֶק אוֹ תִבְלָל בְּעֵינָיו אוֹ גֶרֶב אוֹ יִלְפַת*
 22 *אוֹ מְרוּחַ אֲשֶׁךְ: כָּל-אִישׁ אֲשֶׁר-בּוֹ מוֹם מִזֶּרַע אַהֲרֹן*
 23 *הַכֹּהֵן לֹא יֵגֵשׁ לְהִקְרִיב אֶת-אֲשֵׁי יְהוָה מוֹם בּוֹ אֵת לַחֶם*
 24 *אֱלֹהִיו לֹא יֵגֵשׁ לְהִקְרִיב: לַחֶם אֱלֹהִיו מִקְדָּשֵׁי הַקִּדְּשִׁים*
 25 *וּמִן-הַקִּדְּשִׁים יֵאָכֵל: אֲךָ אֶל-הַפְּלֻכָּת לֹא יָבֹא וְאֶל-*
 26 *הַמְּזֻבָּח לֹא יֵגֵשׁ בְּיָמוֹם בּוֹ וְלֹא יַחֲלִל אֶת-מִקְדָּשֵׁי כִּי*
 27 *אֲנִי יְהוָה מִקְדָּשִׁים: וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן וְאֶל-בָּנָיו*
 28 *וְאֶל-כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ*

כב.

1 *וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל-אַהֲרֹן וְאֶל-בָּנָיו*
 2 *וַיִּנְהָרוּ מִקְדָּשֵׁי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל וְלֹא יַחֲלִלוּ אֶת-שֵׁם קִדְּשֵׁי*
 3 *אֲשֶׁר הֵם מִקְדָּשִׁים לִי אֲנִי יְהוָה: אֲמַר אֱלֹהִים לְדֹרֹתֵיכֶם*
 4 *כָּל-אִישׁ אֲשֶׁר-יִקְרַב מִכָּל-זֶרְעֵכֶם אֶל-הַקִּדְּשִׁים אֲשֶׁר*
 5 *יִקְדִּישׁוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל לַיהוָה וּמִמֶּנּוּ עָלְיוּ וּנְכַרְתָּה הַנֶּפֶשׁ*
 6 *הַהוּא מִלִּפְנֵי אֲנִי יְהוָה: אִישׁ אִישׁ מִזֶּרַע אַהֲרֹן וְהוּא*

17. Fizyczna ułomność kapłana wpłynęłaby ujemnie na powagę urzędu jego. *Abrab.* Tak samo u Greków i Rzymian: *Sacerdotis non integri corporis quasi mali ominis res vitanda est. Seneca Controver. 4, 2. Kn.*

18. *הָרָם* wedle *Tal. Sept. Vulg. Raszi* i innych, płaskonosy. W arab. oznacza achramu człowieka w ogóle na twarzy zeszpeconego. W por. *מהשערע* Jez. 28, 20. wydłużony, t. j. mający jeden członek ciała dłuższy albo większy od drugiego, np. jedno ucho albo oko większe.

20. *חָדָד* chudy, zbiedzony, wycieńczony, Targ. skarlłowaciący. *Tal.* łączy *בָּן* i *דָּק* z wyrazem *בְּעֵינָיו* rozumiejąc nieregularność brwi. *תִּבְלָל* w for. *תִּבְלָל* pomieszanie czarnej źrenicy z białą plamą. *רֶב* w arab. i syr. krostka *ילפת* wedle staroż. kom. liszaj, strup. *מְרוּחַ* tyle co *מִרוּחַ*, zgnieciony — wedle innych cierpiący na rupturę.

na upławy cierpiącym, świętości pożywać nie będzie, póki się nie oczyści. Ktoby też dotknął się kogokolwiek, który przez zmarłego zanieczyszczonym został, albo człowieka, z którego upływa nasienie, —

5. Także ktoby dotknął się jakiegokolwiek gadu, przez któryby się splugawił, albo człowieka, przez którego by się zanieczyścił, jakakolwiekby była nieczystość jego;

6. Ten, któryby się dotknął tego, nieczystym będzie do wieczora, i pożywać nie będzie ze świętości, póki nie wykąpie ciała swego w wodzie.

7. A po zachodzie słońca czystym będzie; poczem pożywać może ze świętości, bo to pożywienie jego.

8. Padliny ni ścierwa jadać nie będzie, aby się tém nie skalal: Jam Wiekuisty!

9. A niechaj przestrzegają przestrzeżenia Mojego, aby nie ponieśli przez nie grzechu i nie pomarli w nim, gdy znieważą je: Jam Wiekuisty, który uświęcam ich!

10. Zaden też postronny nie będzie jadał świętości; zamieszkały u kapłana, ani najemnik, nie będzie jadał świętości.

11. Jeżeliby zaś kapłan nabył człowieka, jako nabytek za pieniądze swoje; to ten jadać je może; zrodzeni też w domu jego jadać mogą chleb jego.

12. Gdyby zaś córka kapłana wyszła za męża postronnego, wtedy ona podniesionych świętości jadać nie będzie.

13. Córka wszakże kapłana, gdyby została wdową albo rozwódką, a dzieci nie miała, a wróciłaby do domu ojca swego jako w młodości swojej była, — wtedy z chleba ojca swego jadać może; żaden jednak postronny jadać zeń nie będzie.

14. A jeżeliby kto spożył świętość przez pomyłkę; nadda piątą część do tego i zwróci kapłanowi świętość.

nie było nikomu wzbrownioném, mowa tu zatem tylko o podniesionych świętościach תרומה Por. Sanh. 88. Dill.

11. Niewolnicy kapłana, zarówno za pieniądze nabyci, jak i w domu zrodzeni, należą do rodziny jego. Mowa tu o niewolnikach niehebr. pochodzenia — hebrajscy bowiem nie stanowią jego własności i odzyskują w siódmym roku wolność. Ex. 21, 21.

12. Gdy wyjdzie za niekapłana przestaje należeć do rodziny ojca i traci tém samém swoje prawa.

13. Pod trzema warunkami wraca do praw swoich: gdy nie ma dzieci, gdy wraca do domu ojca nie będąc do lewiratu obowiązana, gdy jako w młodości swojej nie jest brzemienią. ור. choćby syn córki.

14. Por. 4, 2. i 5, 16.

צָרוּעַ אוּ זָב בַּקִּדְשִׁים לֹא יֹאכַל עַד אֲשֶׁר יִטְהַר וְהִנָּגַע
בְּכָל טִמְאֵת נֶפֶשׁ אוּ אִישׁ אֲשֶׁר-תִּצָא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת-זָרַע:
5 אוֹ-אִישׁ אֲשֶׁר יִגַע בְּכָל-שֵׁרֶץ אֲשֶׁר יִטְמָא-לוֹ אוּ בְאָדָם
6 אֲשֶׁר יִטְמָא-לוֹ לְכָל טִמְאָתוֹ: נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַע-בּוֹ וְטִמְאָה
עַד-הָעֶרֶב וְלֹא יֹאכַל מִן-הַקִּדְשִׁים בְּיַם אִם-דָּרַחַן בְּשָׂרוֹ
7 בַּפִּימִים: וּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ וְטְהַר וְאַחַר יֹאכַל מִן-הַקִּדְשִׁים
8 בְּיַם לַחֲמוֹ הוּא: נִבְלָה וְטִרְפָּה לֹא יֹאכַל לְטִמְאֵה-בָּהּ
9 אֲנִי יְהוָה: וְשָׁמְרוּ אֶת-מִשְׁמַרְתִּי וְלֹא-יִשְׂאוּ עָלָיו חַטָּא
10 וּמָתוּ בּוֹ בְּיַחֲלָהוּ אֲנִי יְהוָה מִקִּדְשָׁם: וְכָל-זֶר לֹא-
11 יֹאכַל קֹדֶשׁ תּוֹשֵׁב בְּהֵן וְשֹׁקֵר לֹא-יֹאכַל קֹדֶשׁ: וְכֹהֵן
כִּי-יִקְנֶה נֶפֶשׁ קִנְיָן בְּסִפּוֹ הוּא יֹאכַל בּוֹ וְיִלְיֵד בֵּיתוֹ הֵם
12 יֹאכְלוּ בְּלַחֲמוֹ: וּבַת-כֹּהֵן בְּיַם תְּהִיָּה לְאִישׁ זָר הוּא בְּתֵרוּמַת
13 הַקִּדְשִׁים לֹא תֹאכַל: וּבַת-כֹּהֵן בְּיַם תְּהִיָּה אֶל-מִנְהַ וְגִירוּשָׁה
וְזָרַע אֵין לָהּ וְשִׁבָּה אֶל-בֵּית אָבִיהָ בְּנַעֲוִיָּה מִלַּחֲם
14 אָבִיהָ תֹאכַל וְכָל-זֶר לֹא-יֹאכַל בּוֹ: וְאִישׁ כִּי-יֹאכַל קֹדֶשׁ
בְּשִׁגְגָה וַיִּסַּף חֲמִשִּׁיתוֹ עָלָיו וְנָתַן לַכֹּהֵן אֶת-הַקֹּדֶשׁ:

v. 13 מלרע.

się bezpośrednio zwłok dotknął, byłby przez siedm dni nieczystym. Num. 19, 11. מכל w konstr. z ב por. לא יאכל בו Ex. 12, 43.

8. Zakaz wystosowany w ogóle do Izr. 17, 15. powtórzony dla kapłanów, aby zestawić wszystkie rodzaje zanieczyszczeń, które ich od pełnienia służby usuwają. Por. Ezech. 44, 31.

9. A nie pomarli w grzechu, albo też przez grzech.

10. Wyraz ור „obcy“ ma rozmaite znaczenia i określa się bliżej przez osobę, dla której kto obcym jest. Obcym jest wobec kapłana niekapłan w. 12. Num. 3, 10. wobec lewity nielewita, Num. 1, 51. wobec członka rodziny nie należący do niej Dent. 25, 5. Obcym nazywa się również ogień nie wzięty z ołtarza 16, 12. Num. 17, 11. obcym kadzidło Ex. 30, 9. wedle przepisu nie przyrządzone Ex. 30, 35. Tu oznacza ור Izraelitę czy też nieizraelitę, który do rodziny kapłana nie należy, mianowicie תושב Ex. 12, 45. człowieka, który w domu i pod opieką jego zamieszkał i שכיר najemnika, który mu swoją siłę robotczą na pewien czas wynajął. Spożywanie ofiar opłatnych i dziesięcin

15. I tak niechaj nie znieważają świętości synów Israela, które podnoszą Wiekuistemu, —

16. A nie naprowadzają na siebie winy występku, jadając świętości ich; bom Ja Wiekuisty, który uświęcam ich.“

17. I rzekł Wiekuisty do Mojżesza, tak:

18. „Oświadczyć Ahronowi i synom jego i wszystkim synom Israela, a powiedz im: Jeżeli by ktokolwiek z domu Israela, albo z cudzoziemców w Israelu, przyniósł ofiarę swą, — czy to jaka objata ich, czy ofiara dobrowolna, — którą przynoszą Wiekuistemu na całopalenie;

19. To niechaj, aby uzyskać wam upodobanie, zdrową będzie, samcem, z rogacizny, z owiec albo z kóz.

20. Coby miało na sobie wadę, nie będziecie przynosili; bo nie uzyska to wam upodobania.

21. A jeżeli kto przyniesie ofiarę opłatną Wiekuistemu, wyznaczysz ją na spełnienie objaty, albo na dobrowolny dar z rogacizny albo z trzody: to zdrową być powinna, aby być przyjemną; żadnej wady nie będzie na niej.

22. Ślepego, albo ułomnego, albo okaleczonego, albo wrzodami pokrytego, albo krostawego, albo strupowatego, nie przynosić takich Wiekuistemu, ani na ofiarę ogniewą składajcie ich na ofiarnicę Wiekuistego.

23. Wołu też albo jagnię, potworne albo skarłowaciałe, jako ofiarę dobrowolną przynieść je możesz, ale jako objata przyjętą to nie będzie.

24. A któreby miało jądro zgniecione, rozbite, oderwane albo wyrznięte, nie przynosić Wiekuistemu, — i na ziemi waszej nie uczynicie tego.

25. I z ręki cudzoziemca nie będziecie przynosili w dar Bogu waszemu ze wszystkich tych; bo okaleczenie na nich, wadę mają, nie będą przyjęte od was z upodobaniem.“

26. I rzekł Wiekuisty do Mojżesza, tak:

27. „Ciele, albo jagnię, albo kozłą, gdy się urodzi, niech zostanie siedm dni przy matce swojej; od ósmego zaś dnia i nadal przyjętą być może na ofiarę ogniewą Wiekuistemu.

24. *מערך* zgniecione, w rozmaity sposób kastrowane zwierzę. W ogóle kastrować wam nie wolno.

25. Gdyby cudzoziemiec bydlę takie chciał ofiarować.

27. *חנה* wł. ma pozostać pod matką t. j. ssać u niej. Ten sam przepis dla bydła pierwotnego. Ex. 22, 29.

15 וְלֹא יִחַלְלוּ אֶת־קִדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת אֲשֶׁר־יְרִימוּ לַיהוָה:

16 וְהִשְׂיֵאוּ אוֹתָם עֵינֵי אֲשֶׁמָּה בְּאֲכָלָם אֶת־קִדְשֵׁיהֶם כִּי אֲנִי

יְהוָה מְקַדְּשָׁם: פ

17 וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אֲהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו

18 וְאֶל כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ מִבֵּית

יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִקְרִיב קָרְבָּנוֹ לְכָל־

נְדָוְיָהֶם וּלְכָל־נְדָבוֹתָם אֲשֶׁר־יִקְרִיבוּ לַיהוָה לַעֲלֹה:

19 לְרִצְוֹנְכֶם תָּמִים זָכַר בְּפָקֶד בְּפִשְׁכִּים וּבְעֵזִים: כֹּל אֲשֶׁר־

20 כִּי מֹוֹם לֹא תִקְרִיבוּ כִּי־לֹא לְרִצְוֹן יִהְיֶה לָכֶם: וְאִישׁ כִּי־

יִקְרִיב זִבְח־שְׁלָמִים לַיהוָה לְפִלֵּא־נֶדֶר אוֹ לְנֶדְבָה בְּפָקֶד

22 אוֹ בְצִאָן תָּמִים יִהְיֶה לְרִצְוֹן כֹּל־מֹוֹם לֹא יִהְיֶה־בּוֹ: עֹוֹרֹת

אוֹ שְׂבוֹר אוֹ־חֲרוּץ אוֹ־יַפְלֹת אוֹ גֶרֶב אוֹ יַלְפַּת לֹא־

תִּקְרִיבוּ אֵלֶּה לַיהוָה וְאִשָּׁה לֹא־תִתְּנוּ מֵהֶם עַל־הַמִּזְבֵּחַ

23 לַיהוָה: וְשׂוֹר וְשֵׁה שְׂרוּע וְקִלּוֹט נְדָבָה תַעֲשֶׂה אֹתוֹ וּלְנֶדֶר

24 לֹא יִרְצֶה: וּמַעֲוֹד וּכְתוֹת וּנְתוּק וּכְרוֹת לֹא תִקְרִיבוּ לַיהוָה

25 וּבְאֲרָצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ: וּמִיד בֶּן־נָכָר לֹא תִקְרִיבוּ אֶת־לֶחֶם

אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל־אֵלֶּה כִּי מִשְׁחָתָם בָּהֶם מֹוֹם כֹּס לֹא יִרְצֹ

26 לָכֶם: ס וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: שׂוֹר אוֹ־כֶשֶׁב

27 אוֹעֵז כִּי יוֹלֵד וְהָיָה שְׂבַעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ וּמִיּוֹם

15. Niechaj nie znieważają kapłani.

16. Jadając świętości izraelskie w stanie nieczystości.

18. *נדר* i *נרה* por. 7, 16. Wedle rab. oznacza „objata“ ofiarę bliżej nieokreśloną, przy której ofiarujący wyrzekł *עלי הרי עלי* dar dobrowolny zaś pewną z góry oznaczoną ofiarę *רי ו*

19. Por. Deut. 17, 1. Mal. 1, 8. 13.

21. *נרה* *נרה* wyłączyć czyli oznaczyć przyobiecana ofiarę, por. 27, 2. Num. 6, 2; 15, 3. 8.

22. *עורת* subst. ślepotą, z domyślnym *כעל* — zwierzę mające członek złamany lub *חרוץ* odcięty, *יכל* od *יכל* ciec, dotknięte sączącymi się materią wrzodami *נרה* por. 21, 20.

23. *שור* por. 21, 18. *קלוט* ściągnięty, *contractus*, *Onk.* *חסיר* i *חסיר* zwierzę nienormalnie zbudowane. *נרה* wedle rab. np. *לכרך הבית* na restaurację świątyni.

28. Wolu też, albo owcy, jego wraz z płodem jego, nie zarzynajcie dnia jednego!

29. A gdy zarzniecie ofiarę dziękczynienia Wiekuistemu, to dla uzyskania sobie upodobania zarzynajcie ją.

30. Tegoż dnia spożyta będzie; nie zostawicie z niej nic do rana: Jam Wiekuisty!

31. I tak przestrzegajcie przykazań Moich i spełniajcie je: Jam Wiekuisty!

32. I nie znieważajcie imienia Mojego świętego, — abym był święcony w pośród synów Israela; Ja Wiekuisty, który uświęcam was, —

33. Który wywiódł was z ziemi Micraim, abym był wam Bogiem: Ja Wiekuisty!⁴

ROZDZIAŁ XXIII.

1. I rzekł Wiekuisty do Mojżesza, tak:

2. „Oświadczy synom Israela a powiedz im: uroczystości Wiekuistego, w których obwieszczać będziecie zgromadzenia święteczne — oto uroczystości Moje:

3. Sześć dni będzie wykonywana robota, a dnia siódmego — Sabbat, wielki odpoczynek, — zgromadzenie święteczne, żadnej roboty nie wykonywajcie; Sabbat to Wiekuistego we wszystkich siedzibach waszych.

4. Oto uroczystości Wiekuistego, zgromadzenia święteczne, które obwieszczać macie w czasie swoim.

5. Miesiąca pierwszego, czternastego tegoż miesiąca, ku wieczorowi: Pesach Wiekuistemu.

6. A piętnastego dnia tegoż miesiąca święto praśników Wiekuistemu. Przez siedm dni praśniki jadać będziecie.

7. Dnia pierwszego zgromadzenie święteczne będzie u was; żadnej pracy uciążliwej nie wykonywajcie.

10, 34. prawdopodobnym jest, że wyrazy ששת ימים odnoszą się do wymienionych później sześciu świąt, mianowicie pierwszego i siódmego dnia Praśników, święta Tygodni, Nowego roku, pierwszego i ósmego dnia święta Szalasów. Siódnym dniem שבת שבתון byłby tu dzień Odpustu święta Szalasów. Siódnym dniem nie wolno żadnej roboty wykonywać כל מלאכה. W przeciwstawieniu do innych uroczystych dni roku, w których tylko ciężka robota np. na polu עבדה עבדה jest wzbroniona, podczas gdy przygotowanie pokarmów נמש לכל לנמש Ex. 12, 16. do kategorii takich robót się nie zalicza.

5. Por. Ex. 12, 2. Czas, w którym ofiara paschalna ma być złożona.

6. Por. Ex. 12, 16.

28 הַשְּׁמִינִי וְהִלָּאָה יִרְצָה לְקָרְבָן אֲשֶׁה לַיהוָה: וְשׂוֹר אֹר-

29 יִשֶׁה אֹתוֹ וְאֶת-בָּנוֹ לֹא תִשְׁחָטוּ בַיּוֹם אֶחָד: וְכִי-תִזְבְּחוּ

30 זִבְח־תֹּדֶה לַיהוָה לְרִצְוֹנְכֶם תִּזְבְּחוּ: בַּיּוֹם הַהוּא יֹאכַל

31 לֹא-תֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד-בֹּקֶר אֲנִי יְהוָה: וְשִׁמְרַתֶם מִצְוֹתַי

32 וְעִשִׂיתֶם אֹתָם אֲנִי יְהוָה: וְלֹא תַחֲלִלוּ אֶת-שֵׁם קִדְשִׁי

וְנִקְדַּשְׁתִּי בַתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה מִקְדָּשְׁכֶם:

33 הַמוֹצֵיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לְכֶם לֵאלֹהִים

פ

אֲנִי יְהוָה:

כג.

1 וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

2 וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם מוֹעֲדֵי יְהוָה אֲשֶׁר-תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי

3 קֹדֶשׁ אֵלֶּה הֵם מוֹעֲדֵי: שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלֹאכֶה וּבַיּוֹם

הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת שַׁבַּתוֹן מִקְרָא-קֹדֶשׁ כָּל-מְלֹאכֶה לֹא תַעֲשׂוּ

פ

שַׁבַּת הוּא לַיהוָה בְּכָל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם:

4 אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְהוָה מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֲשֶׁר-תִּקְרְאוּ אֹתָם

6 בְּמוֹעֲדָם: בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ בֵּין

6 הָעֶרְבִים פֶּסַח לַיהוָה: וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי עֶשְׂרִי יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה

7 חַג הַמִּצּוֹת לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים מִצּוֹת תֹאכְלוּ: בַּיּוֹם

הָרִאשׁוֹן מִקְרָא-קֹדֶשׁ יְהִי לְכֶם כָּל-מְלֹאכֶת עֲבָדָה לֹא

28. Nie ofiarować i nie zarzynać na prywatny użytek. Chol. 78. Wedle Tal. mowa tu tylko o matce — z wyjątkiem gdy ojciec jest znany. Takie jednoczesne zarzynanie byłoby okrucieństwem, por. Deut. 22, 6.

29. Por. 7, 15; 19, 5.

Rozdz. 23. 2. Zestawienie wszystkich uroczystości roku po części już wymienionych Gen. 2, 3. Ex. 12, 15; 16, 23; 20, 8; 23, 14; 31, 15; 34, 18; Lév. 16, 29. połączonych z ustaniem roboty i קרא קרא zgromadzeniem na uroczystą służbę Bożą przez dane na trąbach sygnały por. Ex. 12, 16. moעדים święta przez obieg księżyca oznaczone, Gen. 1, 14. Ps. 104, 19. Sir. 43, 7.

3. Ponieważ tu mowa o świętach מועדים które dzień sobotni wyłączają, por. w. 37. לשבתו ולמועד 1 Kron. 23, 31. 2 Kron. 31, 3. Neh.

8. A składajcie ofiary ogniowe Wiekuistemu przez siedm dni; siódmego zaś dnia — zgromadzenie świąteczne; żadnej pracy uciążliwej nie wykonywajcie!“

9. I rzekł Wiekuisty do Mojżesza, tak:

10. „Oświadczy synom Israela a powiedz im: Gdy wnieście do ziemi, którą oddaję wam, a zżynać będziecie użątek jej; przyniesiecie tedy snop z pierwocin użatku waszego do kapłana;

11. I przedstawi on snop przed obliczem Wiekuistego, aby uzyskać dla was upodobanie; nazajutrz po święcie przedstawi go kapłan.

12. Wy zaś przygotujecie w dzień przedstawienia przez was snopu, jagnię zdrowe, roczne, na całopalenie Wiekuistemu.

13. A przytém — ofiary jego śniednej, — dwie dziesiąte efy przedniej mąki, zaczynionej oliwą, na ofiarę ogniową Wiekuistemu, na woń przyjemną, a zalewki do niego, — wina czwartą część hinu.

14. A żadnego chleba, prażonych ziarn, i świeżych kłosów nie będziecie jadali, aż po sam dzień, w którym przyniesiecie ofiarę Bogu waszemu: ustawa to wieczna w pokoleniach waszych, we wszystkich siedzibach waszych.

15. I liczycie sobie będziecie od drugiego dnia święta, — od dnia, któregoście przyniesli snop przedstawienia, siedm tygodni — pełnych być powinny.

16. Aż do dnia następującego po siódmym tygodniu odliczycie pięćdziesiąt dni, a wtedy złożycie ofiarę śniedną nową Wiekuistemu.

17. Z siedzib waszych przyniesiecie dwa chleby przedstawienia; z dwóch dziesiątych efy przedniej mąki będą; z zakisem upieczone być powinny: pierwociny to Wiekuistemu.

zboża pożytkować — pierwociny bowiem zbioru należą do Boga, dawcy wszelkich dóbr doczesnych. לֵי prażone na ogniu ziarna zastępowały chleb u hebrajczyków. כרסל świeże kłosa por. 2, 14. לריתכם odnosi się do epoki, w której w ogóle ofiary będą składane. Wedle Tal. Kidusz. 37. obowiązuje jednak ten przepis po wszystkie czasy, tak, że przed dniem, w którym niegdyś Omer był ofiarowany, zboża ze świeżego zbioru używać nie wolno.

15. Por. w. 11. שכרות Onk. rab. tygodnie, stosownie do שבעת Deut. 16, 9.

16. nową חרשה, por. חרש 26, 10. ze świeżo zebranej pszenicy בכורי קציר חטים Ex. 34, 22. ze zbiorem której żniwa na polach się kończyły.

17. z krajowej, palestyńskiej pszenicy. Każdy chleb z dwóch dziesiątych efy kiszzonego ciasta, ponieważ część ich nie szła jak u innych śniednych ofiar na ołtarz,

8 תַּעֲשׂוּ: וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים בַּיּוֹם
הַשְּׂבִיעִי מִקְרֵא־קֹדֶשׁ כָּל־מִלְאֲכַת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: פ
9 וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
10 וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם בְּיַתְבָּאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן לָכֶם
וְקָצַרְתֶּם אֶת־קַצִּירָהּ וְהִבַּאתֶם אֶת־עֹמֶר רֵאשִׁית קַצִּירְכֶם
11 אֶל־הַכֹּהֵן: וְהִנִּיף אֶת־הָעֹמֶר לִפְנֵי יְהוָה לְרִצְוֹנְכֶם
12 מִמִּחְרַת הַשַּׁבָּת יִנִּיפֶנּוּ הַכֹּהֵן: וַעֲשִׂיתֶם בַּיּוֹם הַנִּיפְכֶם
13 אֶת־הָעֹמֶר כֶּבֶשׂ תָּמִים בֵּין־שְׁנֵתוֹ לְעֹלָה לַיהוָה: וּמִנְחָתוֹ
שְׁנֵי עֶשְׂרִים סֹלֶת בְּלוּלָה בְשֶׁמֶן אִשָּׁה לַיהוָה רִיחַ
14 נִיחַח וְנִסְכָּה יַיִן רְבִיעֵת הַהֵין: וְלֶחֶם וְקֹלֵי וְכֹרֶמֶל לֹא
תֹאכְלוּ עַד־עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה עַד הִבִּיאֲכֶם אֶת־קֶרְבֶּן
אֱלֹהֵיכֶם הַקָּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מִשְׁבְּתֵיכֶם: ס
15 וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמִּחְרַת הַשַּׁבָּת מִיּוֹם הִבִּיאֲכֶם אֶת־עֹמֶר
16 הַתְּנוּפָה שִׁבְעַת שַׁבָּתוֹת תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה: עַד מִמִּחְרַת
הַשַּׁבָּת הַשְּׂבִיעִית תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה
17 חֲדָשָׁה לַיהוָה: מִמּוֹשְׁבֹתֵיכֶם תִּבְיָאוּ וְלֶחֶם תְּנוּפָה
שְׁתֵּים שְׁנַי עֶשְׂרִים סֹלֶת תִּהְיֶינָה חֲמִץ תִּאֲפִינָה בְּכֹרִים

13 v. ונסכו ק'. 17 v. א' רגושה.

8. Ofiary szczegółowo podane Num. 28 i 29.

10. עמר nie miara objemności 1/10 efy Ex. 16, 16. lecz jak Deut. 24, 19 snop najwcześniej dojrzewającego w Palestynie jęczmienia, por. Ex. 9, 32. Drugiego dnia święta Przaśników czyli 16. miesiąca Nisan musiał być snop taki jako ofiara dziękczynna na początku żniwa w podanej w. 12. i Lev. 2, 14—16. formie złożony, zanim ze świeżego zboża pożytkować było wolno.

11. מחרת השבת nazajutrz po pierwszym dniu odpoczynku por. Joz. 5, 11. Gdyby tu mowa była o Sobocie, nie wypadłoby zawsze okres 50. dni do święta Tygodni czyli do końca żniw. Por. w. 15. i Deut. 16, 9. Karaici rozumieją jednak sobotę w tygodniu świątecznym, tak że u nich święto Tygodni stałe na Niedzielę przypada.

12. Oprócz ustanowionych Num. 28, 19. 24. na każde święto ofiar, całopalenie dla uproszenia błogosławieństwa na czas żniw.

13. Wyjątkowo dwie dziesiąte efy mąki. W czasie zbioru zboża jest ofiara większą, niż zwykle por. Ex. 29, 40. Num. 28, 9; 29, 4.

14. Do dnia złożenia snopu nie wolno w całym kraju z nowego

18. A przyniesiecie z tym chlebem siedm jagniąt zdrowych, rocznych, i cielca jednego, i baranów dwa; będą one całopaleniem Wiekuistemu, wraz z ofiarą ich śniedną i zalewkami ich,—ofiarą ogniową na woń przyjemną Wiekuistemu.

19. Przygotujecie też kozła jednego na ofiarę zagrzeszną i dwa jagnięta roczne na ofiarę opłatną.

20. I przedstawi je kapłan wraz z chlebami pierwocin, jako przedstawienie przed Wiekuistym, razem z dwoma jagniętami: poświęconem to będzie Wiekuistemu dla kapłana.

21. I ogłosicie dnia tego, aby zgromadzenie świąteczne było u was; żadnej roboty uciążliwej nie wykonywajcie: ustawa to wieczna we wszystkich siedzibach waszych, w pokoleniach waszych.

22. A gdy zżynać będziecie użątek ziemi waszej, do skrajów pola twojego nie wyżynaj, a pokłosa żniwa twego nie podbieraj, ubogiemu i cudzoziemcowi zostaw je: „Jam Wiekuisty, Bóg wasz!”

23. I rzekł Wiekuisty do Mojżesza, tak:

24. „Oświadczy synom Izraela i powiedz: miesiąca siódmego, pierwszego tegoż miesiąca, będzie u was święto uroczyste, przypominanie trąbą, zgromadzenie świąteczne:

25. Żadnej roboty uciążliwej nie wykonywajcie, a składajcie ofiarę ogniową Wiekuistemu.”

26. Rzekł też Wiekuisty do Mojżesza, tak:

27. „Dziesiątego wszakże tegoż miesiąca siódmego, — dzień przebaczenia: zgromadzenie świąteczne będzie u was; a będziecie udrećzali dusze wasze i złożycie ofiarę ogniową Wiekuistemu.

począł. — Wedle innych trąbienie na pamiątkę, aby mianowicie pamiętać ludu Bogu uobecnić i łaskę Jego nań zwrócić, w takim jednak razie powinny być *por. Ex. 26, 12. Wedle Num. 29, 1.* jest to *יום תרועה* dzień trąbienia na rogu nazwanym surmą *שומר* 25, 9. nie na srebrnych trąbach *הצרות* Num. 10, 1. które podczas innych uroczystości były używane. Tak powód trąbienia jak i charakter samego dnia musiały być powszechnie znane i dlatego brak wszelkiej o tém wzmianki. Izraelici obchodzą ten dzień jako początek roku cywilnego, jako pamiątkę stworzenia świata i zarazem dnia sądu. Miszna Rosz Hasz. 1, 1. 2. Wzmiankuje o nim Ez. 3, 6. i Neh. 8, 2. Zdaniem *Renana* oznacza *תרועה* muzykę tryumfalną.

25. Ofiarę ogniową przepisana Num. 29, 2.

27. *ך* tylko, wszakże, *por. Ex. 12, 15; 31, 13. Num. 1, 49.* Wszystkie wymienione dni są uroczyste i z wyjątkiem przyrządzania pokarmów *Ex. 12, 16.* nie wolno w nich żadnej uciążliwej roboty wykonywać — wszakże w dniu przebaczenia jest każda robota i każdy pokarm wzbroniony. *Por. Lev. 16. i Num. 29, 7.*

18 ליהוה: והקרבתם על-הלחם שבעת כבשים תמימם בני שנה ופר בן-בקר אחד ואילם שנים יהיו עלה ליהוה ומנחתם ונספיהם אשה ריח-ניחח ליהוה:

19 ועשיתם שעיר-עזים אחד לחטאת ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים: והניף הפהן | אתם על לחם

20 הפפרים תנופה לפני יהוה על-שני כבשים קדש יהיו ליהוה לפהן: וקראתם בעצם והיום הזה מקרא-קדש

21 יהיה לכם כל-מלאכת עבודה לא תעשו חקת עולם בכל-מושבתכם לדתיתכם: ובקצרכם את-קציר ארצכם

22 לא-תכלה פאת שדה בקצרוך ולקט קצירך לא תלקט לעני ולגר תעזב אתם אני יהוה אלהיכם: פ

23 וידבר יהוה אל-משה לאמר: דבר אל-בני ישראל לאמר בחדש השביעי באחד לחדש יהיה לכם שבתון

24 זכרון תרועה מקרא-קדש: כל-מלאכת עבודה לא תעשו והקרבתם אשה ליהוה: פ וידבר יהוה אל-משה

26 לאמר: אך בעשור לחדש השביעי הזה יום הפפרים הוא מקרא-קדש יהיה לכם ועניתם את-נפשיתכם

por. 2, 12. a miały być wyrazem wdzięczności za chleb powszedni. Pierwociny składane przez cały lud odróżnić należy od pierwocin składanych przez jednostki. Num. 18, 12. Deut. 20, 2.

18. Towarzyszące chlebom ofiary różnią się od podanych Num. 28, 27. ofiar świątecznych i nie są z nimi identyczne. *por. Num. 15.*

20. Wyrazy: razem „z dwoma jagniętami” określają dokładniej, że ceremonia przedstawienia nietylko z jagniętami wobec chlebów, ale i z chlebami w obec jagniąt ma być wykonana. Jako ofiara ogółu należą całe jagnięta jak i chleby do kapłanów.

21. Uroczystość nazwana w Pięcioksięgu *הקציר* *חג* świętem zbiorów *Ex. 23, 16.* świętem tygodni *Ex. 34, 22. Deut. 16, 10.* i dniem pierwocin *Num. 28, 26.* ustanowiono w późniejszych czasach na pamiątkę nadania Zakonu, opierając się na podaniu *Ex. 19, 1.* podług którego objawienie na Synaju w trzecim miesiącu nastąpiło.

22. *Por. 19, 9.* Przepis z powodu wzmianki o zbiorach raz jeszcze powtórzony.

24. *יום תרועה* przypominanie trąbą, że uświęcony miesiąc się roz-

28. A żadnej roboty wykonywać nie będziecie w tenże dzień; bo dzień to przebaczenia, aby uzyskać przebaczenie dla was, przed obliczem Wiekuistego, Boga waszego!

29. A wszelka dusza, któraby nie udręczała się dnia tego, wytraconą niechaj będzie z ludu swojego.

30. Wszelka też dusza, któraby wykonała jakąkolwiek robotę w tenże dzień, wytrącą duszę tę z pośród ludu jej.

31. Żadnej roboty nie wykonywajcie: ustawa to wieczna w pokoleniach waszych, we wszystkich siedzibach waszych.

32. Sabbat — wielki odpoczynek to u was, i udręczać będziecie dusze wasze: dziewiątego tegoż miesiąca wieczorem; od wieczora do wieczora święcić będziecie Sabbat wasz!

33. I rzekł Wiekuisty do Mojżesza, tak:

34. Oświadczy synom Israela i powiedz: od piętnastego dnia tegoż miesiąca siódmego, — święto szałasów — przez siedm dni, Wiekuistemu.

35. Dnia pierwszego — zgromadzenie świąteczne; żadnej roboty uciążliwej wykonywać nie będziecie.

36. Przez siedm dni składać będziecie ogniowe ofiary Wiekuistemu; dnia ósmego — zgromadzenie świąteczne będzie u was, i złożycie ofiarę ogniową Wiekuistemu, świętowanie to, — żadnej roboty uciążliwej nie wykonacie.

37. Oto uroczystości Wiekuistego, w których obwieszczając będziecie zgromadzenia świąteczne, ażeby składać ofiary ogniowe Wiekuistemu: całopalenia i ofiary śniedne, ofiary bite i zalewki, każdą w dzień swój.

38. Oprócz sabbatów Wiekuistego, i oprócz darów waszych, i oprócz wszystkich objat waszych i oprócz wszystkich dobrowolnych podarków waszych, które składać będziecie Wiekuistemu.

39. Wszakże piętnastego dnia miesiąca siódmego, gdy zbierzecie plon ziemi, obchodźcie wam uroczystość Wiekuistemu przez siedm dni: dnia pierwszego święto uroczyste, i dnia ósmego święto uroczyste.

8. W późniejszych czasach także i święto Tygodni. Jos. ant. 3, 10, 6.

37. Ofiary zagrzezalne i oplatne, por. w. 19. i Num. 29.

38. Ofiary sobotnie, które i w tych razach, gdy dzień świąteczny na sobotę przypadał, swoim porządkiem składano. חן albo כחן dar, głównie pierwociny i dziesięcina Num. 18, 11, 29.

39. „Wszakże“ w przeciwstawieniu do poprzednio wymienionych poważnych dni skruchy ma być uroczystość szałasów obchodzona חן albo radośnie, por. w. 40. Deut. 16, 15. Gdy zbierzecie plon, w szczególności owoce i wino Deut. 16, 13. חנוכה Lev. 19, 25.

28 והקרבתם אישה ליהודה: וכל מלאכה לא תעשו בעצם

היום הזה כי יום כפרים הוא לכפר עליכם לפני יהוה

29 אלהיכם: כי כל הנפש אשר לא תענה בעצם היום

30 הזה ונכרתה מעמיה: וכל הנפש אשר תעשה כל-

מלאכה בעצם היום הזה והאברתי את הנפש ההוא

31 מקרב עמה: כל מלאכה לא תעשו חקת עולם

32 לדרתיכם בכל משבתיכם: שבת שבתון הוא לכם

ועניתם את נפשתיכם בתשעה לחדש בערב מערב

עד-ערב תשבתו שבתכם: פ

33 וידבר יהוה אל-משה לאמר: דבר אל-בני ישראל

34 לאמר בחמשה עשר יום לחדש השביעי הזה חג הסופות

35 שבעת ימים ליהוה: ביום הראשון מקרא-קדש כל-

36 מלאכת עבודה לא תעשו: שבעת ימים תקריבו אישה

ליהוה ביום השמיני מקרא-קדש יהיה לכם והקרבתם

אישה ליהוה עצרת הוא כל-מלאכת עבודה לא תעשו:

37 אלה מועדי יהוה אשר-תקראו אתם מקראי קדש להקריב

אישה ליהוה עלה ומנחה זבח ונסכים דברי-יום ביומו:

38 מלבד שבתת יהוה ומלבד מתנותיכם ומלבד כל-נדרים

39 ומלבד כל-נדבותיכם אשר תתנו ליהוה: אך בחמשה

עשר יום לחדש השביעי באספכם את-תכוואת הארץ

תחגו את-חגי-יהוה שבעת ימים ביום הראשון שבתון

30. Oświędzenia odpowiada słowu ונכרתה w poprzednim wierszu.

31. Mława powtórzone dla następującego dodatku.

34. Święto szałasów, inaczej חנוכה חג święto zbioru owoców Ex. 23, 15. 34, 22. Szalasem סכה nazywa się namiot pokryty liśćmi, Neh. 8, 16 namiot z płótna albo skóry nazywał się אהל.

36. Ogniowe ofiary Num. 29, 13—34 wymienione. עצה albo עצה wł. „powstrzymanie się“ od roboty, ztąd świętowanie, zebranie świąteczne, Joz. 1, 14. 2 Król. 10, 20. Am. 5, 21. Jez. 1, 13. Jer. 9, 1. Specjalnie nosi miano to dzień po tygodniu Szalasów, Num. 29, 35. 2 Kron. 7, 9. Neh. 8, 18. i siódmy dzień święta Przaśników Deut. 16,

40. I weźmiecie sobie dnia pierwszego owoc drzewa hadar, pąki palmowe, gałązki drzewa rozłożystego i wierzbiny porzecznę, i weselcie się przed Wiekuistym, Bogiem waszym, przez siedm dni.

41. I tak obchodzić wam to święto Wiekuistego przez siedm dni do roku: ustawa to wieczna w pokoleniach waszych. Miesiąca siódmego obchodzić je będziecie.

42. W szałasach mieszkać będziecie przez siedm dni; każdy krajowiec w Izraelu mieszkać będzie w szałasach.

43. Aby wiedziały pokolenia wasze, że w szałasach osadziłem synów Izraela, gdym wywiódł ich z ziemi Micraim—Ja Wiekuisty, Bóg wasz!"

44. I wygłosił Mojżesz uroczystości Wiekuistego synom Izraela.

ROZDZIAŁ XXIV.

1. I rzekł Wiekuisty do Mojżesza, tak:

2. „Rozkaż synom Izraela, aby przynosili tobie oliwy z oliwnika, czystej, wytłoczonej, dla oświetlania, dla palenia światel ustawicznie.

3. Zewnątrz zasłony (arki) świadectwa, w przybytku zboru, ustawiać je będzie Ahron od wieczora aż do rana przed obliczem Wiekuistego ustawicznie: ustawa to wieczna w potomstwie waszém.

4. Na świeczniku szczerozłotym ustawiać ma lampy przed obliczem Wiekuistego ustawicznie.

5. Wezmiesz też mąki przedniej a upieczesz z niej dwaście kołaczy,—z dwóch dziesiątych efy będzie kołacz każdy;

6. I ułożysz je w dwa rzędy, po sześć w rzędzie — na stole szczerozłotym przed obliczem Wiekuistego.

szego, w którym światła być nie ma. Ahron czyli potomkowie jego.

4. Por. Ex. 25, 31. Num. 8, 1—4.

5. Po zainstalowaniu kapłanów (rozd. 8.) jest ponowne dokładne określenie przyszłych ich obowiązków na miejscu. לחם המניח chleb oblicza Bożego, czyli przed oblicze Jego stawiany, panes propositionis, por. שלחן המניח Num. 4, 7. nazwany również למח המערכת I Kron. 9, 32. לחם קדש 1 Sam. 21, 5. לחם החמיר Num. 4, 7. był symbolem wdzięczności za użyzony chleb powszedni, wyższém uświęceniem jego i zarazem wezwaniem, aby go Bóg nadal ludowi nie odmawiał. Por. Ex. 25, 29; 35, 18; 39, 36; 40, 23.

6. Liczba 12 odpowiada liczbie pokoleń, por. Ex. 28, 10.

40 וביום השמיני שבתון: ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר בפסח תמרים וענף עץ עבת וערכי נחל 41 ושמחתם לפני יהוה אלהיכם שבעת ימים: וחגתם אתו חג ליהוה שבעת ימים בשנה חקת עולם לדלתים 42 בהדרש השביעי תחגו אתו: בפסח תשבו שבעת ימים 43 כל-האזרח בישראל ישבו בפסח: למען ידעו דלתים כי בסכות הושבתו את-בני ישראל בהוציא אותם 44 מארץ מצרים אני יהוה אלהיכם: וידבר משה את- מעדי יהוה אל-בני ישראל: פ

כד.

1/2 וידבר יהוה אל-משה לאמר: צו את-בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך פתית למאור להעלות נר תמיד: מחוץ לפרכת העדת באהל מועד יערך אתו אהרן מערב ערב בקר לפני יהוה תמיד חקת עולם לדלתים: 4 על המנרה הטוהרה יערך את הנרות לפני יהוה תמיד: פ 5 ולקחת סלת ואפית אתה שתים עשרה חלות שני עשרנים יהיה החלה האחת: ושמית אותם שתים מערכות שש המערכת על-השלחן הטוהר לפני יהוה:

40. Owoc pięknego, wspaniałego drzewa, albo owoc drzewa pięknego. Onk. i Jon. אחרונן albo אחרונן piękne. Tal. uważa jednak ten wyraz za nom. propr. oznaczające rajskie drzewo. כפוח I. p. כפה pochylona gałąź po chald. — Drzewo rozłożyste, gęstym liściem pokryte np. אלה עבה Ez. 6, 13. 20, 28. wedle Tal. specjalnie mirt — Neh. 8, 15. wymienia jednak הרם obok עבת עלי הרם. Wedle Miszna Sukka 3, 4. należy do podanego tu splotu jedno jabłko rajskie, jedna palma, trzy mirty i dwie gałązki wierzbiny. Z powodu wyrażenia לפי ה' były te rośliny po za obrębem świątyni Jer. tylko pierwszego dnia w użyciu, Sukka 3, 12. u Karaitów stanowią one ozdobę szałasów.

Rozd. 24. 1. Prawie dosłowne powtórzenie przepisu podanego Ex. 27, 20. i 21. tłumaczy się potrzebą natychmiastowego jego wykonania. Objasnienie por. Ex. 27.

3. Zewnątrz zasłony oddzielającej miejsce święte od przenaświęt-

7. Nadasz też na każdy rząd kadzidła czystego, a będzie to przy chlebie ofiarą wspomnienia, ofiarą ogniową Wiekuistemu.

8. Każdego Sabbatu należy układać je przed Wiekuistym zawsze; od synów Izraela, jako przymierze wieczne.

9. A będzie to dla Alirona i dla synów jego, a jadać to będą w miejscu świętym, gdyż świętem świętości to dla niego z ogniowych ofiar Wiekuistego, ustawą wieczną.

10. I wystąpił syn niewiasty Izraelskiej, będący jednak synem męża Micrejskiego, między synów Izraelskich, i pokłócili się w obozie, — syn owej niewiasty Izraelskiej z mężem Izraelskim.

11. I zlorzeczył syn owej niewiasty Izraelskiej imieniu Boga i bluźnił. I sprowadzili go do Mojżesza. A imię matki jego — Szelomith, córka Dybrego, z pokolenia Dan.

12. I podali go pod straż, póki nie oznaczą im stosownie do orzeczenia Wiekuistego.

13. Tedy rzekł Wiekuisty do Mojżesza, tak:

14. „Wyprowadź bluźnicę po za obóz, i niech włożą wszyscy, którzy to słyszeli, ręce swe na głowę jego, i niech ukamionuje go cały zbór.

15. Synom zaś Izraela powiesz tak: Ktokolwiekby bluźnił Bogu swojemu, poniesie grzech swój.

16. A ktoby zlorzeczył imieniu Wiekuistego, wydany będzie na śmierć; ukamionować ukamionuje go zbór cały, — tak cudzoziemiec jako krajowiec, gdyby zlorzeczył imieniu Boga, na śmierć wydany będzie.

oznaczyć *הגוים* Am. 6, 1. יקבנו Jez. 62, 2. i przeciwnie zlorzeczyć *מה אקב* Num. 23, 8. יקברו *אירי יום* Ij. 3, 8. — *Sept. Onk.* i inni tł. wymienić, wyrzec imię Boże, co samo przez się już za występki było uważane. Aby nie zestawić wyrazu *יקב* z właściwym imieniem Bożem zastąpiono go określającym przydomkiem *השם* Sprowadzili go do Mojżesza, ponieważ sędziowie co do wymierzyć się mającej kary byli niezgodni.

12. *להם* nie odnosi się do *מקללים* lecz do sędziów, którzy go sprowadzili.

14. Miejsce kaźni ma być po za obrębem miast. Kładąc ręce na głowę winowajcy biorą świadkowie odpowiedzialność za śmierć jego na siebie. Cały zbór, t. j. każdy, który to uczynić zechce, przedewszystkiem jednak obowiązkowo sami świadkowie. Deut. 17, 7.

15. Znajdujący się w obozie Egipcjanie, Arabowie i inni, nie czcili Boga jedyne — ktokolwiekby jednak lekko traktował, *לל* *לל* Boga swojego *אלהיו* nie ujdzie bez kary.

16. Ktoby zaś imieniu jedyne Boga bluźnił, poniesie karę najwyższą — *אורה* por. Ex. 12, 40.

7 ונתת על-המערכת לבנה זכה והיתה ללחם לאזכרה

8 אשה ליהוה: ביום השבת ביום השבת יערכנו לפני

9 יהוה תמיד מאת בני-ישראל ברית עולם: והיתה לאהרן

10 ודכנו ואכלהו במקום קדש כי קדש קדשים הוא לו

11 מאשי יהוה חק-עולם: ויצא בן-אשה ישראלית

והוא בן-איש מצרי בתוך בני ישראל וינצו במחנה

12 בן ישראלית ואיש הישראלי: ויקב בן-האשה

הישראלית את-השם ויקלל ויביאו אתו אל-משה ושם

13 אמו שלמית בת-דכרי למטה-דן: ויניחהו במשמר

לפרש להם על-פי יהוה: פ

14 וידבר יהוה אל-משה לאמר: הוצא את-המקלל אל-

15 מחוץ למחנה וסמכו כל-השמעים את-ידיהם על-ראשו

16 ורגמו אתו כל-העדה: ואל-בני ישראל תדבר לאמר

17 איש איש כייקלל אלהיו ונשא חטאו: ונקב שם-יהוה

מות יומת רגום ורגמוכו כל-העדה כגור פאורח בנקבו

10 v. ה' במנול. 16 v. קמן בויק.

7. Wedle tradycyi nie sypano kadzidła na chleby, lecz stawiano na każdy rząd chlebów po dwie czasy *כפות* Ex. 25, 29. Tal. ביכין z których każda garść kadzidła zawierała. Palone na ołtarzu zastępowało ono askarę 2, 2. które z chlebów samych przypadających kapłanom nie zdejmowano. זכה por. Ex. 30, 34.

8. W każdą Sobotę, jako w dniu ustanowionym na pamiątkę przymierza, zdejmowano stary chleb i palono kadzidło — poczem układano świeże, ciepłe jeszcze chleby na stół, por. 1 Sam. 21, 7. יערכנו odnosi się do kapłana. מאה od synów Izraela, od wszystkich członków gminy brać mają te chleby jako znak niewzruszonego przymierza zawartego między ludem a Bogiem.

10. Kilka przepisów spowodowanych powszednim wypadkiem z życia, por. 10, 16. Num. 9, 6; 15, 32. I wyszedł między synów izr. rozłożonych oddzielnie podług pokoleń i domów swych rodzinnych Num. 2, 2. Jako nawpół obcy Danita trzymał się zazwyczaj zdala od innych izr. *איש איש* jakkolwiek, nie podany bliżej mąż, por. 2. Sam. 12, 4.

11. I od *נקב* wiercić, wyrzywać, zład kreslić, oznaczyć, por. Gen. 30, 28. *נקבו בשמות* Num. 1, 17. w dodatniem znaczeniu

17. Ktoby też zabił jakąkolwiek istotę ludzką, na śmierć wydany będzie.

18. A ktoby zabił bydłę, zapłaci za nie; bydłę za bydłę.

19. A ktoby przyprawił o kalectwo bliźniego swego, jako uczynił, tak niech mu się stanie.

20. Złamanie — za złamanie, oko — za oko, ząb — za ząb: jako on zadał kalectwo człowiekowi, tak i jemu niech zadaniem będzie.

21. I tak, ktoby zabił bydłę, zapłaci za nie; a ktoby zabił człowieka, wydany będzie na śmierć.

22. Prawo jednakie będzie u was; cudzoziemiec jako krajowiec będzie: bom Ja Wiekuisty, Bóg wasz!

23. I powiedział to Mojżesz synom Israela; i wyprowadzili bluźniercę po za obóz i ukamionowali go kamieniami. I uczynili synowie Israela jako przykazał Wiekuisty Mojżeszowi.

ROZDZIAŁ XXV.

1. I rzekł Wiekuisty do Mojżesza u góry Synaj, tak:

2. „Oświadczy synom Israela a powiedz im, gdy wniejdziecie do ziemi, którą oddaję wam, wtedy obchodzić ma ziemia Sabbat Wiekuistemu.

3. Przez sześć lat obsiewaj pole twoje, i przez sześć lat obrzynaj winnicę twą, i zbieraj plony jej.

4. Ale roku siódmego odpoczynek, wielki odpoczynek niechaj będzie dla ziemi, Sabbat Wiekuistemu.

5. Samorodnego plonu żniwa twego nie żynaj, a gron nieobrzynanych winorośli twoich nie zbieraj: rok wypoczynku niechaj ma ziemia.

czasu przed ustawieniem przybytku, co wszakże koniecznym nie jest, **בָּהָר** znaczy bowiem równie „u góry“ jak „na górze“. Por. 7, 38; 26, 46; 27, 34.

2. Tak jak Israelita przez odpoczynek sobotni wyraża, że się czuje własnością Boga, któremu część życia poświęcić powinien, odrywając się zupełnie od spraw powszednich, por. Ex. 20, 10. tak ma i ziemia przez sześć lat do ustawicznej pracy, czyli rodzenia plonów zniewalana, siódmego roku odpocząć i święcić niejako sobotę prawdziwemu Panu swojemu. Dill.

3. Por. Ex. 23, 10. **מנוחה** odnosi się do ziemi.

5. **כספה** od **ספח**=**שפח** effusum, wylew, wyrzut, ziarno z kłosów poprzedniego żniwa wypadłe, samorodny porost, por. Jez. 37, 80. **נזיר** przenośnia: latorośl, której gałązki nieobrzynane, na wzór człowieka, którego włos nie obcięty. Num. 6, 5.

17 **שֵׁם יוּמַת:** וְאִישׁ כִּי יַכֶּה כָּל-נֶפֶשׁ אָדָם מוֹת יוּמַת: וּמִכַּה
18 **נֶפֶשׁ--בְּהֵמָה יִשְׁלַמְנָה נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ:** וְאִישׁ כִּי-יִתֵּן
19 **מוֹם בְּעַמִּיתוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה בֵּן יַעֲשֶׂה לוֹ:** שָׂכָר תַּחַת
20 **יִשָּׂכֶר עֵינַי תַּחַת עֵינַי שֵׁן תַּחַת שֵׁן כַּאֲשֶׁר יִתֵּן מוֹם בְּאָדָם**
21 **כֵּן יִנָּתֶן כּוֹ:** וּמִכַּה בְּהֵמָה יִשְׁלַמְנָה וּמִכַּה אָדָם יוּמַת:
22 **מִשְׁפָּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם בְּגַר כַּאֲזַרְחָ יִהְיֶה כִּי אֲנִי יְהוָה**
23 **אֱלֹהֵיכֶם:** וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיּוֹצִיאוּ אֶת-
הַמְּקַלֶּל אֶל-מַחֲוֵץ לְמַחֲנֶה וַיִּרְגְּמוּ אֹתוֹ אֲבָן וּבְנֵי-יִשְׂרָאֵל
עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה:
כה.

פ פ פ ל

1 **וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי לֵאמֹר:** דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי
2 **יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תִבְאוּ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי**
3 **נֹתֵן לָכֶם וּשְׁבַתָּה הָאָרֶץ שַׁבַּת לַיהוָה:** שֵׁשׁ שָׁנִים תּוֹרַע
4 **שָׂדֶךְ וּשֵׁשׁ שָׁנִים תּוֹמַר כְּרַמְךָ וְאַסַּפְתָּ אֶת-תְּבוֹאֹתָהּ:**
5 **וּבַשְּׁנָה הַשְּׁבִיעִת שַׁבַּת שַׁבַּתוֹן יִהְיֶה לְאָרֶץ שַׁבַּת לַיהוָה**
6 **יִשְׂדָּךְ לֹא תוֹרַע וּכְרַמְךָ לֹא תוֹמַר:** אֵת סְפִיחַ קִצִּירְךָ
לֹא תִקְצֹר וְאֶת-עֲנַבֵּי נֹזֶרֶךְ לֹא תִבְצֹר שְׁנַת שַׁבַּתוֹן יִהְיֶה

כה 4 v. קמין בויק.

17. Zabójca ły czynnie Boga, który każdego człowieka na obraz Swój stworzył, złąd jedna kara dla obu przestępstw. W przeciwstawieniu do Ex. 21, 21. nie ma tu żadnej różnicy między wolnym a niewolnikiem.

19. Wzmianka o równej karze, której ulegają cudzoziemcy i krajowcy, pociąga za sobą powtórzenie innych postanowień do zabójstwa lub zadania kalectwa się odnoszących. O prawie odwetowym powtórzonem tu w ostrzejszej formie, por. Ex. 21, 23.

21. Choćby człowieka nie na miejscu zabił, lecz przez zadane kalectwo śmierć jego spowodował. Ztąd brak wyrazu **נפש**.

22. Bóg wasz, który nie zna różnicy między cudzoziemcem a krajowcem. *Abenezra*.

Rozd. 25. 1. Abenezra i inni odnoszą ten i następny rozdz. do

6. I pozostanie wam sobotni plon ziemi na pokarm, tobie, i słudze twojemu, i służebnicy twej i najemnikowi twemu, i przysiedleńcowi twojemu, zamieszkałemu przy tobie.

7. Bydłu zaś twojemu, i zwierzętom, które na ziemi twojej, niechaj służy wszystek plon jej na pokarm.

8. Poczęm naliczysz sobie siedm lat odpoczynku, — po siedm lat siedm kroć, — aby uczynił ci czas siedmiu lat odpoczynku czterdzieści i dziewięć lat.

9. I każesz uderzyć w surmę miesiąca siódmego, dziesiątego dnia miesiąca; w dzień przebaczenia każecie uderzyć w surmę po całej ziemi waszej.

10. I poświęcicie rok pięćdziesiąty, a ogłosicie wolność na ziemi wszystkim mieszkańcom jej: jubileuszem będzie on dla was; i wrócicie każdy do posiadłości swojej i każdy do rodziny swojej powróci.

11. Jubileuszem ma być ten rok pięćdziesiąty dla was: nie siejcie ani zżynajcie samorodnego plonu w nim, ani obierajcie nieobrzynanych winorośli w nim!

12. Bo jubileuszem jest, święty będzie wam; wprost z pola plon jego pożywać będziecie.

13. W tym to roku jubileuszowym wrócicie — każdy — do posiadłości swojej.

14. A gdy będziesz sprzedawał pole bliźniemu twojemu, albo je kupował od bliźniego twojego, nie oszukujcie jeden drugiego!

15. Według liczby lat po jubileuszu kupisz od bliźniego twojego; według liczby lat plonów sprzeda on tobie.

16. W miarę powiększenia się lat tych, powiększysz mu cenę, a w miarę zmniejszenia się lat tych, umniejszysz mu cenę, — bo liczbę plonów on sprzedaje tobie.

i wszystko do pierwotnego porządku wrócić. Rok jubileuszowy otrzymał nazwę swoją od dętego instrumentu muzycznego, którym go ogłaszano, *יבל* bowiem albo *היובל* Joz. 6, 5. *שופרה יובלים* Joz. 6, 6. oznacza podł. staroż. kom. róg barani. O praktycznym zastosowaniu tej idei, do urzeczywistnienia której cały system opodatkowania zmierzał, znajdujemy krótkie wzmianki Lev. 27, 18. Num. 36, 4. Deut. 15, 4. Rut 3. Jer. 32, 7. Ez. 7, 12. 46, 16—18. *Dill.*

12. Nie będziecie zwozili plonu do spichrza lub tłoczni, lecz za potrzebowania wasze weźmiecie wprost z pola i z winnic. *תבואה* odnosi się do *שנה*.

14. *קנה inf. abs.* por. Gen. 41, 43. Ex. 8, 11. Deut. 14, 21.

15. Nie sam grunt, lecz tylko plony jego stanowią przedmiot sprzedaży i dla tego normować się musi cena tylko liczbą lat od jubileuszu ubiegłych i do przyszłego jubileuszu jeszcze pozostałych.

6 לָאָרֶץ: וְהָיְתָה שֵׁבֶת הָאָרֶץ לְכֶם לֶאֱכֹלָהּ לָךְ וּלְעַבְדְּךָ
7 וּלְאִמְתֶּךָ וּלְשִׁכְרֶךָ וּלְתוֹשֵׁבְךָ הַגֵּרִים עִמָּךְ: וּלְכַהֲמֶתְךָ
וּלְחַיָּה אֲשֶׁר בְּאֶרֶץךָ תִּהְיֶה כָּל־תְּבוּאָתָהּ לֶאֱכֹל: ס
8 וּסְפַרְתָּ לָךְ שִׁבְעַת שָׁבֹת שָׁנִים שִׁבְעַת שָׁנִים שִׁבְעַת פְּעָמִים
וְהָיוּ לָךְ יָמֵי שִׁבְעַת שָׁבֹת הַשָּׁנִים תִּשַׁע וָאַרְבָּעִים שָׁנָה:
9 וְהֵעֲבַרְתָּ שׁוֹפָר תְּרוּעָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּעֶשְׂוֹר לַחֹדֶשׁ
10 בְּיוֹם הַכַּפָּרִים תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר בְּכָל־אַרְצְכֶם: וְקִרְשִׁתֶּם
אֶת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וְקִרְאֶתֶם דְּרוֹר בְּאָרֶץ לְכָל־
יֹשְׁבֵיהָ יוֹבֵל הוּא תִּהְיֶה לְכֶם וּשְׁבַתֶּם אִישׁ אֶל־אֲחֻזָּתוֹ
11 וְאִישׁ אֶל־מִשְׁפַּחְתּוֹ תִּשְׁבּוּ: יוֹבֵל הוּא שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים
שָׁנָה תִּהְיֶה לְכֶם לֹא תִזְרְעוּ וְלֹא תִקְצְרוּ אֶת־סִפְחֶיהָ
12 וְלֹא תִבְצְרוּ אֶת־נְוֵרֶיהָ: בִּי יוֹבֵל הוּא קָדֵשׁ תִּהְיֶה לְכֶם
13 מִן־הַשָּׂדֶה תֹאכְלוּ אֶת־תְּבוּאָתָהּ: בַּשָּׁנָה הַיּוֹבֵל הַזֹּאת
14 תִּשְׁבּוּ אִישׁ אֶל־אֲחֻזָּתוֹ: וְכִי־תִמְכְּרוּ מִמֶּכֶר לַעֲמִיתְךָ
15 אֹז קָנָה מִיָּד עֲמִיתְךָ אֶל־תּוֹנוּ אִישׁ אֶת־אֲחִיו: בְּמִסְפַּר
שָׁנִים אַחֵר הַיּוֹבֵל תִּקְנֶה מֵאֵת עֲמִיתְךָ בְּמִסְפַּר שָׁנֵי־
16 תְּבוּאָת יִמְכַר־לָךְ: לְפִי וְרַב הַשָּׁנִים תִּרְבֶּה מִקְנָתוֹ וּלְפִי
מַעֲט הַשָּׁנִים תִּמְעֵיט מִקְנָתוֹ בִּי מִסְפַּר תְּבוּאָת הוּא

v. 11 קמץ בויק.

6. Samorodny plon nie należy wyłącznie do właściciela gruntu, lecz stanowi wspólną własność wszystkich ludzi i zwierząt. *שבת* tu plon samorodny na leżącej odłogiem czyli odpoczywającej ziemi wyrosły; bywał on często w Palestynie bardzo obfitym.

9. *העביר* por. Ex. 36, 6. Ezr. 1, 1. 10, 7.

10. Po ukończeniu siedmiu lat odpoczynku czyli po 49. latach rozpoczyna się na jesieni z dniem dziesiątym Tyszw rok wyzwolenia dóbr i niewolników *izr. שנה הדרור* Ez. 46, 16. Por. Miszna Rosz Hasz. 1, 1. Głównym celem roku jubileuszowego było możliwe wyrównanie mienia i osobistej swobody w kraju. Israelici mieszkali jako czynszownicy na gruncie należącym do Boga, który go właściwie między wszystkich mieszkańców rozdzielił, nie mogli zatem nieruchomości swojej ani na wieczne czasy sprzedawać ani nabywać. Po upływie określonego tu peryodu lat musiała ogólna restytucja nastąpić

17. A nie oszukujcie jeden drugiego, lecz obawiaj się Boga twojego; bom Ja Wiekuisty, Bóg wasz!

18. A gdy będziecie spełniali ustawy Moje, a praw Moich przestrzegali, spełniając je, zamieszkacie na ziemi bezpiecznie.

19. I wydawać będzie ziemia owoc swój, a pożywać będziecie do syta, i zamieszkacie bezpiecznie na niej.

20. A gdybyście rzekli: „cóż nam jeść roku siódmego? wszak nie będziemy sieli, ani zbierali plonów naszych?”

21. Oto zeszlę wam błogosławieństwo Moje roku szóstego, aby przyniósł plon na trzy lata.

22. I będziecie sieli roku ósmego, a jeść będziecie z plonu łońskiego — do roku dziewiątego; póki nie przyjdzie plon jego, jadać będziecie łoński.

23. Ziemia zaś nie będzie sprzedawana na wieczność; bo Moją ziemia, bo wyście przychodnie i przysiedleńcy u Mnie.

24. Na całej ziemi władania waszego wyzwolenie dajcie dla ziemi!

25. (Gdyby podupadł brat twój, a sprzedałby co z posiadłości swojej, przyjdzie wtedy krewny jego najbliższy mu i wykupi co sprzedał brat jego.

26. Jeżeliby zaś kto nie miał wyzwającego, a osiągnąć by mogła ręka jego i stałoby go na wykupno;

27. To niech odliczy lata od sprzedaży swojej, a spłaci pozostałe temu, któremu sprzedał, i tak wróci do posiadłości swojej.

28. (Gdyby go jednak nie stało na tyle, aby go spłacić mógł, wtedy niechaj pozostanie sprzedaż w ręku nabywcy do roku jubileuszowego, wyjdzie zaś w roku jubileuszowym, a on wróci do posiadłości swojej.

29. Jeżeliby też kto sprzedał dom mieszkalny w mieście murem otoczonym: to prawo wykupu mu służy do upływu roku sprzedaży; w przeciagu roku służy mu prawo wykupu.

nie zamożnym, może wtedy sam, jeżeli okoliczności na to pozwolą, do własności swojej wrócić, a to za wynagrodzeniem odpowiadającą całości sprzedażnej sumy po potrąceniu korzyści za lata ubiegłe. Gdyby np. kto na 10 lat przed jubileuszem grunt swój za 100 zł. sprzedał, a chciałby po upływie trzech lat posiadłość swą wykupić, musiałby wtedy zwrócić nabywcy 70 zł.

28. *Ex. 21, 2.* Prawo chce tu z jednej strony zapobiedz zupełnemu zubożeniu pojedynczych rodzin, z drugiej zbytniemu nagromadzeniu majątków w jednych rękach. Por. Jez. 5, 8. Micha 2, 2.

29. Budowie są dziełem ludzkim i mogą na zawsze być sprzedane, o ile z własnością ziemską w bliższym związku nie zostawają, mianowicie w miejscowościach murem otoczonych czyli miastach. *ימים* rok, jak następnym w. wskazuje.

17 מִכֶּר לְךָ: וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת־עֲמִיתוֹ וּרְאֵת מֵאֱלֹהֶיךָ כִּי
18 אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: וַעֲשִׂיתֶם אֶת־הַקְּתִי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי
תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וַיִּשְׁבַּתֶּם עַל־הָאָרֶץ לְבַטַּח:
19 וְנָתַנָּה הָאָרֶץ פְּרִיָּהּ וְאִכְלִיתֶם לְשִׁבְעַת וַיִּשְׁבַּתֶּם לְבַטַּח עָלֶיהָ:
20 וְכִי תֹאמְרוּ מִה־נֹּאכַל בְּשָׁנָה הַשְּׁבִיעִת הֲזֶן לֹא נוֹרֵעַ
21 וְלֹא נֹאסֵף אֶת־תְּבוּאָתָנוּ: וְצִוִּיתִי אֶת־בְּרַכְתִּי לְכֶם
בְּשָׁנָה הַשְּׁשִׁית וַעֲשֵׂת אֶת־הַתְּבוּאָה לְשָׁלֹשׁ הַשָּׁנִים:
22 וּזְרַעְתֶּם אֶת הַשָּׁנָה הַשְּׁמִינִת וְאִכְלִיתֶם מִן־הַתְּבוּאָה יִשֹּׁן
עַד הַשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִת עַד־בּוֹא תְּבוּאָתָהּ תֹאכְלוּ יִשֹּׁן:
23 וְהָאָרֶץ לֹא תִמְכַּר לְצַמְתָּת כִּי־לִי הָאָרֶץ כִּי־גֵרִים
24 וְתוֹשָׁבִים אַתֶּם עַמְדִּי: וּבְכָל אָרֶץ אַחֲזַתְכֶם גֹּאֲלָהּ תִּתְּנוּ
25 לְאָרֶץ: ׀ כִּי־יָמוּד אַחִיד וּמִכֶּר מֵאַחֲזָתוֹ וּבָא גֹאֲלוֹ
26 הַקֹּרֵב אֵלָיו וְגֹאֵל אֶת מִמְכָּר אַחִיו: וְאִישׁ כִּי לֹא יִהְיֶה־
27 לוֹ גֹּאֵל וְהִשְׁנִינָה יָדוֹ וּמָצָא כֹּדֵי גֹאֲלָתוֹ: וְחָשַׁב אֶת־
שְׁנֵי מִמְכָּרוֹ וְהָשִׁיב אֶת־הָעֶדֶף לְאִישׁ אֲשֶׁר מִכַּר־לוֹ
28 וְשָׁב לְאַחֲזָתוֹ: וְאִם לֹא־מָצָא יָדוֹ דֵּי הָשִׁיב לוֹ וְהָיָה
מִמְכָּרוֹ בְּיַד הַקֹּנֵה אֹתוֹ עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל וַיֵּצֵא בִּיבֹל וְשָׁב
29 לְאַחֲזָתוֹ: ׀ וְאִישׁ כִּי־יִמְכַר בֵּית־מוֹשָׁב עִיר חוֹמָה
וְהָיְתָה גֹאֲלָתוֹ עַד־תֶּם שְׁנַת מִמְכָּרוֹ יָמִים תִּהְיֶה גֹאֲלָתוֹ:

20. v. קמין ב"ק.

20. Tekst wraca do w. 7. i uspakaja powstać mogące obawy co do roku siódmego, zwłaszcza gdyby rok jubileuszowy bezpośrednio po nim nastąpił.

21. *Gen. 33, 11.* zam. *ויעשה* por. *והרצת* 26, 34.

23. Łączy się z wierszem 16. *צמח* skończyć, ostatecznie zniszczyć, ztał *לצמח* *adv.* tyle co *כלה* ostatecznie, na zawsze.

24. Sprzedany grunt nie potrzebuje koniecznie do roku jub. w posiadaniu nabywcy pozostać, lecz może być wcześniej wykupiony czyli wyzwolony.

25. Wedle jednych może, zdaniem innych musi wykupić, por. *Tal. Kidd. 9.*

26. Gdyby wogóle nie miał wyzwającego, czyli krewnego w sta-

30. A gdyby wykupionym nie został do końca roku całego; wtedy pozostanie ów dom w mieście opatrzoném murem na zawsze przy nabywcy swoim, dziedzicznie, nie wyjdzie w jubileuszu.

31. Domy wszakże po wsiach nie otoczonych murem dookoła, narówni z polem ziemi poczytywane będą; prawo wykupu im służy, a w jubileuszu wyzwalają się.

32. Miasta też Lewitów, domy w miastach ich dziedzicznych, — prawo wykupu każdego czasu służy Lewitom.

33. A cokolwiekby wykupiono u Lewitów, wyzwala się również w jubileuszu — sprzedany dom lub miejska posiadłość — gdyż domy miast lewickich — to własność ich w pośród synów Israela.

34. I pole też w obwodzie miast ich sprzedawaném być nie może, bo dziedzictwem wieczném to ich.

35. Gdyby podupadł brat twój, a zachwiała się dłoń jego przy tobie, podeprzyj go, czy to przychodzić, czy osiadły, niechaj żyje przy tobie.

36. Nie bierz od niego lichwy, ani przyrostu, a bój się Boga twojego, aby żył brat twój przy tobie.

37. Pieniędzy twoich nie dawaj mu na lichwę, a dla przyrostu nie oddawaj mu żywności twojej.

38. Jam Wiekuisty Bóg wasz, którym wywiódł was z ziemi Micraim, abym oddał wam ziemię Kanaan, a był wam Bogiem.

39. Jeżeliby też podupadł brat twój przy tobie, a zaprzędał ci się, nie obarczaj go służbą niewolniczą.

35. „przy tobie“ wyraża, że obowiązek wspierania podupadłego leży na każdym w pobliżu jego będącym, który go uważać powinien za brata bez względu na to, czy podupadły jest cudzoziemcem czy osiadłym *וְחִי אִחֶיךָ עִמָּךְ* por. Ex. 12, 49. *וְחִי אִחֶיךָ עִמָּךְ* skrótowe zam. *וְחִי אִחֶיךָ עִמָּךְ* por. w. następny. Wedle rab. i Deut. 17, 15; 23, 21. jest tylko *נָכְרִי* za granicami kraju osiadły cudzoziemiec, siedmiu kardynalnych przepisów Noego nie przestrzegający, nie objęty pod wyrazem brat. — Zresztą por. 1 Król. 8, 41.

36. *נֶשֶׁךְ* od słowa gryźć, oznacza każdą, nietylko nieprawnie pobieraną lichwę, w całym P. św. niema bowiem unormowanej stopy procentowej prawnie dozwolonej. *רִבִּית* przewyżka, przyrost, oznacza wedle Tal. B. Mecya 62. to samo co *נֶשֶׁךְ* tu przewyżkę przy zwrocie pożyczonych artykułów spożywczych, inaczej jednak Przep. 28, 8. Ez. 18, 8. Ten sam przepis Ex. 28, 24. Deut. 23, 20. Ps. 15, 5. Ez. 22, 12

38. Z Egiptu, gdzieście sami cudzoziemcami byli a przeto wiedzieć powinni, że ich po ludzku traktować należy. *Abenez.*

39. Zaprzędać on siłę swą roboczą, ale nie oddaje osoby swojej na cudzą własność.

וְאִם לֹא-יִגָּאֵל עַד-מִלְאֵת לֹא שָׁנָה תִּמְיָמָה וְקָם הַבַּיִת 80
 אֲשֶׁר-בְּעִיר אֲשֶׁר-לֹא חֹמָה לְצִמְיֹתָתָ לְקִנְיָהּ אֲתוּ לְדִרְתוֹ 81
 לֹא יֵצֵא בִּיבֹל: וּבְתֵי הַחֲצֵרִים אֲשֶׁר אֵין-לָהֶם חֹמָה 81
 סָכִיב עַל-שַׂדֵּה הָאָרֶץ יִחְשָׁב גְּאֻלָּהּ תִּהְיֶה-לּוֹ וּבִיבֹל 82
 יֵצֵא: וְעָרֵי הַלְוִיִּם בְּתֵי עָרֵי אַחֲזָתָם גְּאֻלָּת עוֹלָם תִּהְיֶה 82
 לְלוִוִּים: וְאֲשֶׁר יִגָּאֵל מִן-הַלְוִיִּם וַיֵּצֵא מִמִּבְרַבַּיִת וְעִיר 83
 אַחֲזוֹתוֹ בִּיבֹל כִּי בְּתֵי עָרֵי הַלְוִיִּם הוּא אַחֲזָתָם בְּתוֹךְ 84
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וּשַׂדֵּה מִגְרֵשׁ עָרֵיהֶם לֹא יִמְכַר כִּי-אַחֲזָת 84
 עוֹלָם הוּא לָהֶם: ׀ וּכְיִמּוֹךְ אַחִיךָ וּמָטָה יָדוֹ עִמָּךְ 85
 וְהַחֲזִקְתָּ בּוֹ גֵר וְתוֹשָׁב וְחִי עִמָּךְ: אַל-תִּקַּח מֵאִתּוֹ נֶשֶׁךְ 86
 וְתִרְבִּית וּרְאֵת מֵאֱלֹהֶיךָ וְחִי אַחִיךָ עִמָּךְ: אֶת-כַּסְפְּךָ 87
 לֹא-תִתֵּן לּוֹ בְּנֶשֶׁךְ וּבְמִבְרַבַּיִת לֹא-תִתֵּן אֶכְלָד: אֲנִי יְהוָה 88
 אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר-הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְתֵת לְכֶם 89
 אֶת-אֶרֶץ פְּנֵעַן לְהוֹיֹת לְכֶם לְאֱלֹהִים: ׀ וּכְיִמּוֹךְ 89
 אַחִיךָ עִמָּךְ וּנְמַכְרֶךָ לֹא-תַעֲבֹד בּוֹ עֲבַדְתָּ עֶבֶד:

v. 30 לו קרי.

80. Zdaniem rab. choćby rok jubil. w pierwszym roku po sprzedaży nastąpił, dom nie wraca do pierwotnego właściciela.

81. W osadach wiejskich stanowi każdy dom przyrosłą do gleby własność i ulega dla tego temu samemu co ziemia prawnu. *על* 2 Sam. 4, 2.

82. Domy lewitów w 48. dziedzicznych ich miastach, Num. 35, 1—8 korzystają z praw dla roli obowiązujących, mowa tu wszakże wyłącznie o domach wzmiankowanych miast, a nie innych.

83. Choćby którykolwiek Lewita dom sprzedany przez innego Lewitę wykupił i w ten sposób dom w posiadaniu pokolenia pozostał, wraca on jednak do pierwotnego właściciela. Inni upatrują tu brak zaprzeczenia *לא* i choćby żaden z Lewitów domu sprzedanego przez Lewitę nie wykupił i t.d. *ועיר* zam. *ועיר* albo *בית עיר* albo *בית עירו*.

84. Wedle Tal. nie znaczy to, że pola do miast lewickich przyległe, Num. 35, 2. nie ulegają sprzedaży wieczystej, lecz tylko warunkowej i czasowej, brak bowiem określenia *לצמח* — lecz że pola takie, choćby poświęcone zostały por. 27, 20. 21. jednak przez pierwotnych właścicieli i po roku jub. wykupione a przez kapłanów sprzedawane być nie mogą.

40. Jako najemnik, jako przysiedleniec, niechaj będzie przy tobie, aż do roku jubileuszowego niechaj służy u ciebie.

41. A wtedy odejdzie od ciebie on i dzieci jego z nim a wróci do rodziny swojej, i do dziedzictwa ojców swoich wróci.

42. Albowiem służy to Moi, których wywiodłem z ziemi Micraim; nie będą sprzedawani, jako się sprzedaje niewolników.

43. Nie władaj nim z surowością, a bój się Boga twój!

44. Niewolnik zaś i niewolnica twoja, których mieć możesz, — z narodów, które w okół was, od nich możecie kupować niewolnika i niewolnicę.

45. Również z pośród dzieci przysiedleńców zamieszkałych przy was możecie kupować, i z plemienia ich, które u was, które zrodzili na ziemi waszej, oni też mogą być własnością waszą.

46. I możecie przekazywać ich w dziedzictwie synom waszym po was, aby je posiadali jako własność, na zawsze posługiwać się nimi możecie. A nad braćmi waszymi, synami Izraela, jeden nad drugim niechaj nie włada z surowością.

47. A gdyby przychodzić albo przysiedleniec doszedł do zamożności przy tobie a podupadł brat twój przy nim i zaprzedał się przychodniowi czy przysiedleńcowi u ciebie, albo potomkowi z plemienia przychodnia, —

48. To po sprzedaniu się służy mu prawo wykupu; którykolwiek z braci jego go wykupi.

49. Czy stryj jego, czy syn stryja jego go wykupi, czy też który z bliższych krewnych z rodziny jego go wykupi, albo, gdyby go stać było na to, sam się wykupi.

50. A niechaj obliczyć się z nabywcą swoim od roku, w którym mu się zaprzedał, do roku jubileuszowego, aby pieniądze, za które się zaprzedał, zwrócone mu zostały według liczby lat; jako czasowy najemnik niechaj będzie u niego.

51. Jeżeliby jeszcze wiele zostawało lat, w stosunku do nich zwróci okup swój z pieniędzy, za które kupiony był.

52. A jeżeliby mało zostawało lat do roku jubileuszowego, to niechaj mu je zaliczy; w stosunku do lat swoich niechaj zwróci okup swój.

46. התנהל por. Num. 32, 18; 33, 54; 34, 13. Ez. 47, 13.

47. Wedle innych cudzoziemiec będący zarazem przysiedleńcem, czyli na izr. gruncie osiadłym. עקר z chal. עקר, szczep, odrósł. *Onk.* Syryjczyk.

48. Zdaniem *Nachmanidesa* mowa tu o braci współwierzej.

50. Jeżeliby mu się np. na 20 lat przed jubileuszem zaprzedał za 200 zł., a służyłby u niego pięć lat, odliczy mu po 10 zł. za każdy odsłużony rok, jak gdyby był najemnikiem rocznym i zwróci mu 150 zł.

40 כְּשִׂבִיר כְּתוֹשֵׁב יִהְיֶה עִמָּךְ עַד־שְׁנַת הַיָּבֵל וְהָיָה כְּעַבְדֶּךָ:

41 וַיֵּצֵא מֵעִמָּךְ הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ וְשָׁב אֶל־מִשְׁפַּחְתּוֹ וְאֶל־

42 אַחֲזַת אֲבֹתָיו יָשׁוּב: כִּי־עַבְדֵי הֵם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֶתְּם

43 מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יִמְכְּרוּ מִמִּפְרַת עֶבֶד: לֹא־תִרְדֶּה כּוֹ

44 בַּפֶּרֶךְ וּרְאֵת מֵאֱלֹהִים: וְעַבְדֶּךָ וְאִמְתֶּךָ אֲשֶׁר יִהְיוּ־לְךָ

מֵאֵת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סָבִיב־תִּיכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ עֶבֶד וְאִמָּה:

45 וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשְׁבִים הַנָּרִים עִמָּכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ וּמִמִּשְׁפַּחְתְּם

אֲשֶׁר עִמָּכֶם אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאֶרְצְכֶם וְהָיוּ לְכֶם לְאַחֲזָה:

46 וְהִתְנַחַלְתֶּם אֹתָם לְבָנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לְרִשְׁתִּי אַחֲזָה לְעָלְמ

בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ וּכְאַחֲיֵיכֶם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאָחִיו לֹא־

47 תִּרְדֶּה כּוֹ בַּפֶּרֶךְ: ס וְכִי תִשְׁיַג יָד גֵּר וְתוֹשֵׁב עִמָּךְ

וּמָךְ אַחִיד עִמּוֹ וְנִמְכַר לְגֵר תוֹשֵׁב עִמָּךְ אוֹ לְעַקֵּר

48 מִשְׁפַּחַת גֵּר: אַחֲרַי נִמְכַר גְּאֻלָּה תִּהְיֶה־לּוֹ אַחַד מֵאָחִיו

49 יִגְאֻלְנוּ: אוֹרְדוּ אוֹ בֶן־הָדָר יִגְאֻלְנוּ אוֹ־מִשְׁאֵר בְּשָׂרוֹ

50 מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ יִגְאֻלְנוּ אוֹ־הַשִּׁינָה יָדוֹ וְנִגְאָל: וְחָשַׁב עִם־

קָנָהוּ מִשְׁנַת הַמְּכָרוֹ לוֹ עַד שְׁנַת הַיָּבֵל וְהָיָה כֶּסֶף מִמְּכָרוֹ

51 בְּמִסְפַּר שָׁנִים כִּי־מִי שִׂבִיר יִהְיֶה עִמּוֹ: אִם־עוֹד רַבּוֹת

52 בְּשָׁנִים לְפִיָּהּ יֵשִׁיב גְּאֻלְתּוֹ מִכֶּסֶף מִקְנָתוֹ: וְאִם־מְעַט

נִשְׂאָר בְּשָׁנִים עַד־שְׁנַת הַיָּבֵל וְחָשַׁב־לּוֹ כְּפִי שָׁנָיו יֵשִׁיב

40. Którzy na krótki czas za umówioném wynagrodzeniem pracują. Do roku jub., gdyby tenże przed siódmym rokiem służby się rozpoczął, albo gdyby po siedmioletniej służbie pana swego opuścić nie chciał. Ex. 21, 2. 6.

42. Nie wolno im z nędzy samych siebie sprzedawać, ani mocen to uczynić sąd za kradzież lub niewypłacalność — nie wolno ich tém samym tak jak niewolników kanaanickich nabywać. Wypadki sprzedaży zdarzały się, ale przeciw wyraźnemu prawu, por. 2 Król. 4, 1. Am. 2, 6; 8, 6. Jez. 50, 1. Neh. 5, 5.

43. Przez oddaje Ez. 34, 4. przez כחוקה siłą, por. Ex. 1, 14.

44. Jeżeli ci koniecznie niewolnik potrzebny, kupuj go z pośród tych plemion, u których niewola jest prawem — wolno ci go za pieniądze nabyć, ale nie przemocą zabierać, por. Deut. 15, 12.

45. Por. Ex. 12, 45.

53. Jako najemnik doroczny niechaj będzie u niego, nie będzie władał nim surowo w oczach twoich.

54. A gdyby nie był wykupiony w ten sposób, tedy odejdzie w roku jubileuszowym sam i dzieci jego z nim.

55. Albowiem Moimi sługami są synowie Izraela, służy to Moi, których wywiodłem z ziemi Micraim. Ja Wiekuisty, Bóg wasz.

ROZDZIAŁ XXVI.

1. Nie róbcie sobie bałwanów, a bożków litych i posągów nie stawiajcie sobie, a kamieni rytych nie kładźcie w ziemi waszej, aby korzyć się na nich; bom Ja Wiekuisty, Bóg wasz.

2. Sabbatów Moich przestrzegajcie, a świątynię Moję czcujcie: Jam Wiekuisty.

3. Jeżeli podług ustaw Moich postępować, a przykazań Moich przestrzegać, a pełnić je będziecie, —

4. Tedy dam wam deszcz w czasie swoim. i wyda ziemia plon swój, a drzewo polne wyda owoc swój.

5. I starczy wam młóćba do winobrania, a winobranie do wysiewu, i pożywać będziecie chleb swój do syta, i zamieszkaćcie bezpiecznie na ziemi waszej.

6. I ustanowię pokój na ziemi, i spoczywać będziecie, a nikt nie wystraszy; wypłenię też zwierzęta dzikie z ziemi, a miecz nie przejdzie po ziemi waszej.

7. I ścigać będziecie wrogów waszych i padną przed wami od miecza.

8. I ścigać będzie pięciu z was stu, a stu z was dziesięć tysięcy ścigać będzie, i padną wrogowie wasze przed wami od miecza.

9. I zwrócę się ku wam, i rozplenię was, i rozmnożę was i utwierdzę przymierze Moje z wami.

tów w Jer. i Ez. wskazują, że prorocy ci, będący świadkami spełnionych nieszczęść, pilnie napomnienia te odczytywali.

4. Następują przedewszystkiem błogosławieństwa materyalne, od w. 11. moralne. גשמים deszcz, wczesny i późny, od których w Palestynie obfity plon zależy.

5. Żniwo rozpoczynające się w Kwietniu będzie tak bogatém, że młóćba potrwa do winobrania na początku Września, winobranie zaś do nowego wysiewu w początkach Puździernika. Por. 23, 9. 15. 39.

7. לחרב wł. przypadną mieczowi, por. ונפל למשכב Ex. 21, 18.

8. W znaczeniu hyperboliczném, aby wyrazić szczęście, które towarzyszyć będzie Izraelitom na wojnie. Por. Deut. 32, 30. Joz. 23, 10. Jez. 30, 17.

9. Zwróci się ku wam łaskawie, błogosławiąc 2 Król. 13, 23. Ps. 25, 16.

53 אֶת־נְאֻלָּתוֹ: כְּשֹׁכֵר שָׁנָה בְּשָׁנָה יִהְיֶה עִמּוֹ לֹא־יִרְדְּנוּ

54 בְּפֶרֶךְ לְעֵינֶיךָ: וְאִם־לֹא יִנָּאֵל בְּאֵלֶּה וַיֵּצֵא בְּשָׁנַת הַיָּבֵל

55 הוּא וּבְנָיו עִמּוֹ: כִּי־לִי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עֲבָדֵי הֵם

אֲשֶׁר־הוּצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

כו.

1 לֹא־תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִם וּפְסֵל וּמִצֵּבָה לֹא־תִקְיִמוּ לָכֶם

וְאִכֹּן מִשְׁפִּית לֹא תִתְּנוּ בְּאֶרְצְכֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת עָלֶיהָ כִּי

2 אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: אֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ וּמִקְדָּשֵׁי תִירָאוּ

אֲנִי יְהוָה:

פ פ פ ל ג

3 אִם־בְּחַקְתִּי תֵלְכוּ וְאֶת־מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם:

4 וְנָתַתִּי גִשְׁמֵיכֶם בְּעֵתָם וְנָתַנָּה הָאָרֶץ יְבוּלָהּ וְעֵץ הַשָּׁדֶה

5 יִתֵּן פְּרִיֹו: וְהִשִּׁיג לָכֶם דִּישׁ אֶת־בָּצִיר וּבָצִיר יִשִּׁיג אֶת־

זֶרַע וְאָכַלְתֶּם לַחֲמֵכֶם לְשִׁבְעָה וַיִּשְׂבַּתֶּם לְבַטַּח בְּאֶרְצְכֶם:

6 וְנָתַתִּי שָׁלוֹם בְּאֶרֶץ וּשְׂבַבְתֶּם וְאֵין מִחֲרִיד וְהִשְׁבַּתִּי חַיָּה

7 רָעָה מִן־הָאָרֶץ וְחָרַב לֹא־תַעֲבֹר בְּאֶרְצְכֶם: וּרְדַפְתֶּם

8 אֶת־אִיְבֵיכֶם וְנָפְלוּ לְפָנֵיכֶם לְחָרַב: וּרְדַפוּ מִפְּנֵי חַמְשָׁה

מֵאָה וּמֵאָה מִפְּנֵי רִבְבָה יִרְדְּפוּ וְנָפְלוּ אִיְבֵיכֶם לְפָנֵיכֶם

9 לְחָרַב: וּפְנִיתִי אֵלֵיכֶם וְהִפְרִיתִי אֹתְכֶם וְהִרְבִּיתִי אֹתְכֶם

54. Nie w siódmym roku jak zaprzędany u Izraelity, lecz w roku jub. כאלה przez te wymienione tu sposoby.

Rozd. 26. 1. Powtórzenie kilku zasadniczych przepisów religijnych przed napomnieniem zakończającym, 26, 3. מלל wł. nicosć por. 19, 4. מלל Ex. 20, 4. מצבה Ex. 23, 24. אבן משכית Num. 33, 52. wedle Sept. kamienie zdaleka widoczne λίθοι σκοτεινοί, inni: obeliski, kamienie z wyrytym na nich wizerunkiem bóstwa. Ponieważ על החם nigdzie do przedmiotu czci się nie odnosi, rozumie tu Majmonid's kamień emblematami pokryty a przed bałwanem umieszczony, aby na nim się modlić.

2. שבתתי zarówno zwykłe Soboty jak i święta i lata odpoczynku, będące głównymi symbolami monoteistycznego kultu. Ścisłe przestrzeganie ich stanowi pierwszy warunek błogosławieństwa.

3. Mowa obejmująca przyrzeczenia i groźby na wzór Ex. 23, 20—33. i Deut. 28. Częste powtórzenia pojedynczych wyrażen i zwro-

10. I pożywać będziecie zboże łośskie, zaprzyszloroczne, a łośskie dla nowego uprzętać będziecie.

11. I ustanowię przybytek Mój w pośród was, a nie odtrąci was dusza Moja.

12. I będę ustawicznie chodził w pośród was, i będę wam Bogiem, a wy będziecie Mi ludem.

13. Jam Wiekuisty, Bóg wasz, którym wywiódł was z ziemi Micejczyków, abyście nie zostali niewolnikami ich, i skruszyłem sworzenie jarzma waszego, a prowadziłem was z czołem podniesionem.

14. Jeżeli byście zaś nie usłuchali Mnie, i nie pełnili wszystkich przykazań tych, —

15. Jeżeli ustawami Mojemi wzgardzicie, a prawa Moje odtrąci dusza wasza, żebyście nie pełnili wszystkich przykazań Moich, naruszając przymierze Moje;

16. Tedy i Ja uczynię to wam: nawiodę na was trwogę, wycieńczenie i gorączkę, które pożerają oczy, i omdlą czynią duszę, a siał będziecie daremnie nasiona wasze, i spoziją je wrogi wasze.

17. I zwrócę oblicze Moje na was, i porażeni będziecie przed wrogami waszymi, i władać wami będą nieprzyjaciele wasi, i będziecie pierzchali, choć was nikt nie będzie ścigał.

18. A jeżeli pomimo to nie posłuchacie Mnie: tém silniej karać was będę, siedmkroć za grzechy wasze.

19. I złamię wyniosłość mocy waszej, i uczynię niebo wasze jako żelazo, a ziemię waszą jako kruszec.

20. I wyczerpywać się będzie daremnie siła wasza, i nie wyda ziemia wasza plonu swego, a drzewo ziemi nie wyda owocu swego.

21. A jeżeli pomimo to postępować będziecie na przekór Mnie, a nie zechcecie Mnie słuchać, pomnożę wtedy klęski wasze, siedmkroć, w miarę grzechów waszych.

20. זרע=דאב wł. roztopić, zład omdlewać. Jer. 31, 25. które sprawiają, że życie gaśnie.

18. על ער אלה wł. aż do tych wymienionych tu klęsk, t. j. jeżeli się nie poprawią w czasie, gdy ich nawiedzą i na nich się spełnią. שבע nie siedmkroć surowiej, lecz wielokrotnie, często. Przyp. 24, 16. Ps. 119, 164. Siedm oznacza bowiem liczbę nieokreśloną Deut. 28, 7. Jez. 4, 1. Ps. 79, 12. tak samo 3, 4. por. Am. 1. ועל ארבעה.

19. Zniweczę wysoką potęgę waszą opierającą się na dobrobycie i dostatkach. נחשה w poezji zam. נחשת.

20. Siła wasza zużyje się daremnie na uprawie roli, która plonów nie wyda.

21. הלך קרי w przestankach od קרי napotkać, iść naprzeciw, działać naprzekór, zam. הלך אחרי iść za kim, stosownie do czyjej woli postępować.

10 והקימתי את בריתי אתכם: ואכלתם ישן נושן וישן
11 מפני הרש תוציאו: ונתתי משפני בתוככם ולא תגעל
12 נפשי אתכם: והתהלכתי בתוככם והייתי לכם לאלהים
13 ואתם תהיו לי לעם: אני יהוה אלהיכם אשר הוצאתי
אתכם מארץ מצרים מהית להם עבדים ואשפר מטת
עלכם ואולד אתכם קוממיות: פ

14 ואם לא תשמעו לי ולא תעשו את כל המצוות האלה:
15 ואם בחקתי תמאסו ואם את משפטי תגעל נפשכם
16 לבלתי עשות את כל מצותי להפרכם את בריתי: אף
אני אעשה זאת לכם והפקרתי עליכם בהלה את
השחפת ואת הקדחת מכלות עינים ומדיבת נפש וזרעתם
17 לריק זרעכם ואכלהו איביכם: ונתתי פני בכם ונגפתם
לפני איביכם ורדו בכם שנאיכם ונסתם ואין רדף
18 אתכם: ואם עד אלה לא תשמעו לי ויספתי ליסרה
19 אתכם שבע על חטאתיכם: ושברתי את גאון עיזכם
20 ונתתי את שמיכם כפרול ואת ארצכם כנחשה: ותם
לריק כחכם ולא תתן ארצכם את יכולה ועין הארץ לא
21 יתן פרו: ואם תלכו עמי קרי ולא תאבו לשמע לי

v. 15 קמן בליק.

10. Zbiory będą tak wielkie, że, aby je pomieścić, trzeba będzie stare zapasy ze stodół i spichrzów wyprętać.

11. Por. Ex. 25, 8; 29, 45.

12. Będę chodził w pośród was, zawiadywał sprawami waszego kraju.

13. על vectes jugi, krótkie pręty drewniane zamykające jarzmo. Zd. Gezen. wygięty w pałąk drewniany chomąt, którego końce w jarzmie tkwią i do karku zwierzęcia go przymocowują. Por. Ez. 34, 27. קוממיות adv.

15. Za przykładem waszym zerwę i Ja przymierze. להרכס inf. hif.

16. Nie to co następuje, lecz to samo. כלה rzeczy zatrważające, zgrozą przejmujące. Jez. 65, 23. Jer. 15, 8. Ps. 78, 33. נחשת wycieńczenie, suchoty. קדח w aram. אשתא ogień, febryczna gorączka. מכלות które pożerają, niszczą wzrok, prowadząc zanik jego. Ij. 11,

22. I puszcza na was zwierzęta dzikie i pozbawia was dzieci, i wyniszczą dobytek wasz i wypłenią was, i opustoszeją drogi wasze.

23. A jeżeli i tém się nie ukorzycie Mi i postępować będziecie na przekór Mnie,

24. Postępować też będę i Ja na przekór wam, a razić was będę i Ja siedmkroć za grzechy wasze.

25. I sprowadzę na was miecz, który pomstę wyrze za przymierze; i zbiegniecie się do miast waszych, ale zeszlę zarazę między was, — a podani będziecie w moc wroga.

26. Gdy złamię wam podporę chleba, będą piekły dzie sięć niewiast chleb wasz w piecu jednym, i oddawać wam chleb wasz pod wagą, i będziecie jedli, a nie nasycicie się.

27. A jeżeli i pomimo to nie usłuchacie Mnie, a postępować będziecie na przekór Mnie:

28. Wtedy postąpię z wami w zapalczowości na przekór wam, i karcić was będę też i Ja siedmkroć za grzechy wasze.

29. I pożerać będziecie ciało synów waszych, i ciało córki waszych pożerać będziecie.

30. I zburzę wyżyny wasze, i rozwalę wasze posagi słońca, i rzucę trupy wasze na szczątki bałwanów waszych, i odtrąci was dusza Moja.

31. I obrócę miasta wasze w pustkowie i opustoszeją świątynie wasze i nie przyjmę wdzięcznej wonności waszej.

32. I spustoszę ziemię, że zdumieją się nad nią wrogi wasze, które osiada na niej.

33. Was zaś rozproszę między narody i obnażę za wami miecz, a będzie ziemia wasza pustynią, a miasta wasze pozostaną rumowiskiem.

29. Jak to przy oblężeniu Samaryi i Jerozolimy się ziściło. Por. 2 Król. 6, 28. Tr. 4, 11.

30. $\beta\omega\mu\acute{o}\varsigma$ wzgórze, a w szczególności zbudowane na niém ołtarze albo świątynie בתי הבמות najczęściej pogańskie. חֵן posąg słońca na ołtarzach Baala 2 Kron. 34, 4. Jez. 17, 8. W napisach fenickich Baal solaris. בַּעַל הַחֵן kłoco, bałwany. Strącony z piedestału bałwan porównany tu do śmiertelnych szczątków ludzkich, por. $\text{בְּנֵלַת שְׁקִיזִיּוֹהַ$ Jer. 16, 18.

31. Nie dam się przebłagać wonią ofiar, albo nie znajdę upodobania w ofiarach waszych. Przyjemna woń w heb. tyle co „upodobanie“.

33. Ex. 15, 9. Rozproszonych będzie Bóg ścigał dobytym mieczem, aby nikt do ojczyzny nie wrócił. Ez. 5, 2. 12.

22 וְיִסְפְּתִי עֲלֵיכֶם מִכָּה שִׁבְעַת בְּחַטָּאתֵיכֶם: וְהִשְׁלַחְתִּי כָכֶם
 אֶת־חֵיַת הַשָּׂדֶה וְשִׁפְלָה אֶתְכֶם וְהִכְרִיתָה אֶת־בְּרֵהֲמַתְכֶם
 23 וְהִמְעִיטָה אֶתְכֶם וְנִשְׁמֹו דְרֹכֵיכֶם: וְאִם־בְּאֵלֶה לֹא תִוָּסְרוּ
 24 לִי וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי קָרִי: וְהִלַּכְתִּי אִף־אֲנִי עִמָּכֶם בְּקָרִי
 25 וְהִפִּיתִי אֶתְכֶם גַּם־אֲנִי שִׁבְעַת עַל־חַטָּאתֵיכֶם: וְהִבֵּאתִי
 עֲלֵיכֶם חֶרֶב נִקְמַת נִקְם־בְּרִית וְנִאֲסַפְתֶּם אֶל־עֲרֵיכֶם
 26 וְשִׁלַּחְתִּי דָבָר בְּתוֹכְכֶם וְנִתַּתֶּם בְּיַד־אוֹיֵב: בְּשִׁכְרִי לָכֶם
 מִמַּה־לֶּחֶם וְאָפוּ עֶשֶׂר נָשִׁים לַחֲמֶכֶם בְּתַנּוּר אֶחָד וְהִשְׁבּוּ
 27 לַחֲמֶכֶם בְּמִשְׁקַל וְאָכַלְתֶּם וְלֹא תִשְׁבְּעוּ: ׀ וְאִם־
 28 בְּזֹאת לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי בְּקָרִי: וְהִלַּכְתִּי
 עִמָּכֶם בְּחַמַּת־קָרִי וְיִסְרַתִּי אֶתְכֶם אִף־אֲנִי שִׁבְעַת עַל־
 29 חַטָּאתֵיכֶם: וְאָכַלְתֶּם בֶּשֶׂר בְּנֵיכֶם וּבֶשֶׂר בְּנֹתֵיכֶם תֹּאכְלוּ:
 30 וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת־בְּמֹתֵיכֶם וְהִכְרַתִּי אֶת־חַמְנֵיכֶם וְנִתַּתִּי אֶת־
 31 פְּגָרֵיכֶם עַל־פְּגָרֵי גְלוּלֵיכֶם וְנִעַלְהָ נַפְשֵׁי אֶתְכֶם: וְנִתַּתִּי
 אֶת־עֲרֵיכֶם חֶרֶב וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת־מִקְדְּשֵׁיכֶם וְלֹא אֲרִיחַ
 32 בְּרִיחַ נִיחַחְכֶם: וְהִשְׁמַתִּי אֲנִי אֶת־הָאָרֶץ וְשָׁמְמוּ עָלֶיהָ
 33 אֵיבֵיכֶם הַיֹּשְׁבִים בָּהּ: וְאֶתְכֶם אֲזַרֶה כְּגוֹיִם וְהִרְיַקְתִּי
 אַחֲרֵיכֶם חֶרֶב וְהִיתָה אֶרְצְכֶם שְׂמָמָה וְעֲרֵיכֶם יִהְיוּ חֶרֶבָה:

22. Publiczne drogi, gościńce opustoszeją dla braku przechodniów, którzy z obawy przed napadem rozmnożonych, dzikich bestyj się pochowają

23. nie dacie się skarcić przezemnie, nie poprawicie się, por. Ps. 2, 10.

25. Dosł. miecz mszczący pomstę przymierza złamanego przez nich, mianowicie zastępy srogich nieprzyjaciół, przed którymi uchodząc, w warowniach się zamkną.

26. Głód też towarzyszący oblężeniu nie ominie ich. Gdy Bóg im złamię podporę chleba, t. j. gdy im środki żywności, stanowiące podporę życia Gen. 18, 5. Jez. 3, 1. odbierze, wtedy tak mało zostanie, że dla dziesięciu rodzin wystarczy jeden piec, Lev. 2, 4. jedno do wypieku używane naczynie, a przyniosą chleb do domu w racjach ściśle odważonych.

34. Wtedy uczyni zadość ziemia Sabbatom swoim po wszystkie dni opustoszenia swego, gdy będziecie w ziemi wrogów waszych; wtedy odpocznie ziemia i zaspokoi Sabbaty swoje.

35. Po wszystkie dni opustoszenia swego odpoczywać będzie, ile nie odpoczywała w Sabbaty wasze, gdyście wy mieszkali na niej.

36. A na pozostałych z was — nawiodę łęklivość w serca ich, na ziemi wrogów ich, że gnać ich będzie szmer liścia opadłego, i będą uciekali jako przed mieczem, i padną, choć nikt nie będzie ścigał.

37. I padać będą jeden na drugiego, jakby od miecza, choć nikt nie ściga; a nie będzie wam ostoją przed wrogami waszymi.

38. I poginiecie między narodami i pozre was ziemia wrogów waszych.

39. A pozostali z pośród was wyniszczą za winy swoje w ziemiach wrogów waszych, i za winy też ojców swoich wraz z nimi wyniszczą.

40. Jeżeli wtedy wyznawać będą winę swoją i winę ojców swoich, że za przeniwierstwo ich, którym przeniwierzyli się Mnie, i za to, że postępowali ze mną w przekorze,

41. I Ja też postępowalem z nimi w przekorze, i zawiodłem ich do ziemi wrogów ich; gdyby wtedy ukorzyło się serce ich nieobrzezane, a zadość uczynili za winę swoją:

42. Wspomnę wtedy na przymierze Moje z Jakóblem, i na przymierze Moje z Ic'hakiem i na przymierze Moje z Abrahamem wspomnę, i na ziemię wspomnę.

43. Ale ziemia musi być opuszczoną przez nich i zadość uczynić Sabbatom swoim podczas opustoszenia swego po nich; muszą oni zadosyć uczynić za winy swoje, ponieważ prawa Moje porzucili, a ustawy Moje odtrąciła dusza ich.

44. Ale z tém wszystkiém, kiedykolwiek by przebywali w ziemi wrogów swoich, nie porzucę ich, i nie odtrącę ich,

39. Wskutek tych grzechów יסקו wyniszczą, zmarnieją, od קקב butwieć Ez. 24, 23; 33, 10. tak jak ojcowie ich wskutek grzechów swych zginęli. Onk. Raszi: אםם gdy grzechy ojców z nimi będą, t. j. jeżeli w nich trwać nie przestaną. Por. Ex. 20, 5.

41. I אלך i הבאתי praet. o nowej groźbie nie ma tu mowy, ponieważ już przedtém w kraju nieprzyjaciół byli לבנם הערל przekorne, krnąbrne, twarde serce, por. Deut. 10, 16; 30, 6. Jer. 4, 4. Ez. 44, 7. ירצו por. w. 34.

43. Zanim jednak o przymierzu wspomnę, musi być ziemia przez nich opuszczona i musi ona dług swój uiścić. בהשמה zam. בהשמה — formula w wyrokach sądowych: zważywszy i ze względu na to, por. Ez. 18, 10; 36, 8.

44. בכל זאת ואלך גם זאת.

34 או תרצה הארץ את-שבתתיה כל ימי השמה ואתם
בארץ איביכם או תשבת הארץ והרצת את-שבתתיה;
35 כל-ימי השמה תשבת את אשר לא-שבתה בשבתתיכם
36 בשבתכם עליה: והנשארים בכם והבאתי מרד בלבכם
בארצת איביהם ורדף אתם קול עלה נדף ונסו מנסת-
37 חרב ונפלו ואין רדף: וכשלו איש-באחיו במפני-חרב
38 ורדף אין ולא-תהיה לכם תקומה לפני איביכם: ואכדתם
39 בגוים ואכלה אתכם ארץ איביכם: והנשארים בכם
יפקו בעונם בארצת איביכם ואף בעונת אבתם אתם
40 יפקו: והתנודו את-עונם ואת-עון אבתם במעלם אשר
41 מעלו-בי ואף אשר-הלקו עמי בקרי: אף-אני אלך עמם
42 בקרי והבאתי אתם בארץ איביהם או-אז יפנע לבכם
הערל ואז ירצו את-עונם: וזכרתי את-בריתי יעקוב
ואף את-בריתי יצחק ואף את-בריתי אברהם אזכר
43 והארץ אזכר: והארץ תעזב מהם ותרץ את-שבתתיה
בהשמה מהם והם ירצו את-עונם יען וביען במשפט
44 מאסו ואת-חקתי געלה נפשם: ואף גם-זאת בהיותם
בארץ איביהם לא-מאסתים ולא-געלתים לבלתם להפר

v 42 מלאו, v 43 קמן ב"ק.

34. Zaniebane lata odpoczynku 25, 2. utyskujące niejako na ziemię, zostaną uciszone, gdy wskutek wygnania jej mieszkańców na zawsze odpoczywać będzie. Raszi: ziemia spłaci dług swój Bogu z powodu zaniebanych swych lat odpoczynku. ירצו w *hif.* zadość uczynić, zadowolili, spłacić. השמה *inf. hof.* od שמם z *suff. few.* הרצת zam. הרצתה por. 25, 21.

35. Wedle 2 Kron. 36, 21. trwała niewola Babilońska 70 lat, aby zaniebane lata odpoczynku zastąpić. Można być, że Izraelici aż do owej epoki przepisu tego nie przestrzegali — przynajmniej wspomina dopiero Neh. 10, 32. o spełnieniu tego przykazania.

36. בכל miękkość, łęklivość od רכך jak רכס od רכס od רכס od רכס — Raszi, Abenez.

38. Stosunki w tych krajach będą tak ciężkie, że im ulegną i zgina. Por. Ez. 30, 13.

żebym ich miał wytępić, żebym zerwał przymierze Moje z nimi; bom Ja Wiekuisty, Bóg ich!

45. I wspomnę dla nich o przymierzu przodków, których wywiodłem z ziemi Micraim w oczach ludów, abym był im Bogiem: Ja Wiekuisty“.

46. Oto ustawy i prawa i nauki, które ustanowił Wiekuisty między Sobą a synami Izraela u góry Synai przez Mojżesza.

ROZDZIAŁ XXVII.

1. I rzekł Wiekuisty do Mojżesza, tak:

2. „Oświadczy synom Izraela a powiedz im: Jeżeliby kto przeznaczył objatę według ceny, jakąkolwiek osobę Wiekuistemu, —

3. A tyczyłaby się ocena mężczyzny od dwudziestu do sześćdziesięciu lat — wtedy będzie cena pięćdziesiąt szekli srebrnych, według szekla uświęconego.

4. A jeżeli to kobieta, to będzie cena twoja trzydzieści szekli.

5. A jeżeli od piątego roku do dwudziestego — to będzie cena: za mężczyznę dwadzieścia szekli, a za kobietę dziesięć szekli.

6. A jeżeli od jednego miesiąca do pięciu lat — to będzie cena: za mężczyznę pięć szekli srebra, a za kobietę cena twoja trzy szekle srebra.

7. A jeżeli od sześćdziesięciu lat i wyżej, to będzie, — jeżeli to mężczyzna — ocena twoja piętnaście szekli, a za kobietę dziesięć szekli.

8. A jeżeli on za biedny dla oceny takiej: to niechaj stawia go przed kapłanem, a kapłan oceni go: odpowiednio do zamożności ślubującego, niech oceni go kapłan.

11, 3. Joz. 9, 27. W każdym wypadku jest jednak jak u pierwotnych ludzi Ex. 13, 13; 34, 20. Num. 18, 16. dozwołonym okup, który tu bliżej oznaczonym zostaje. *נדר* *המלי* *נדר* por. 22, 21. Num. 15, 3. 8. jeżeliby przeznaczył objatę, mianowicie jakąkolwiek osobę nie in natura lecz podług oceny — mowa zwraca się nie do kapłanów lecz do Mojżesza por. 5, 15; 18, 25. Inni łączą *נפשות* tak, że wypadnie ci ocenić dusze. *כח* „to“ jest przyrostkiem, por. *איכה* *בואכה* który zamienia się często na zaimek por. *ידך* = *ידך*.

3. *הזכר* zam. *לזכר* Inni: wtedy będzie ocena twoja następująca: za mężczyznę cena 50 szekli — normuje się ona wartością siły roboczej. *שקל הקדש* Ex. 30, 13.

8. upadać, zbiednieć.

45 *בריתי אתם כי אני יהוה אלהיהם: וזכרתי להם ברית ראשנים אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לעיני הגוים להיות להם לאלהים אני יהוה: אלה החקים והמשפטים והתורת אשר נתן יהוה בינו ובין בני ישראל בהר סיני ביד-משה:*

פ

כו.

1 *וידבר יהוה אל-משה לאמר: דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם איש כי יפלא נדר בערפק נפשית ליהוה:*
 3 *והיה ערפק הזכר מבין עשרים שנה ועד בין-ששים שנה*
 4 *והיה ערפק חמשים שקל כסף בשקל הקדש: ואם-*
 5 *נקבה הוא והיה ערפק שלשים שקל: ואם מבין-חמש*
 6 *שנים ועד בין-עשרים שנה והיה ערפק הזכר עשרים שקלים ולנקבה עשרת שקלים: ואם מבין-חדש ועד*
 7 *בין-חמש שנים והיה ערפק הזכר המשה שקלים כסף ולנקבה ערפק שלשת שקלים כסף: ואם מבין-ששים*
 8 *שנה ומעלה אם-זכר והיה ערפק חמשה עשר שקל ולנקבה עשרה שקלים: ואם-מך הוא מערפק והעמידו לפני הכהן והעריך אתו הכהן על-פי אשר תשיג יד הנדר*

45. Oto ustawy w trzeciej księdze zawarte.

Rozd. 27. Zbiór ustaw trzeciej księgi zamykają przepisy o ocenie i wykupie poświęconego Bogu człowieka, bydła, domu, pola, za wyjątkiem bydła pierwotnego, osób lub przedmiotów zaklętych i dziesięcin.

2. Człowiek nawiedzony nieszczęściem, chorobą, pomorem bydła, elementarnymi klęskami na polu, poświęcał dziecko, wołu, lub kawał gruntu Bogu w intencji, aby go wysłuchał i od dalszych klęsk uchronił. Ślub taki przez prawodawstwo Mojżeszowe nie nakazany, Deut. 23, 23. Koh. 5, 4. ale jako powszechnie przyjęty zwyczaj tolerowany, obowiązywał tylko wtedy, gdy wyraźnie słowami wypowiedziany został, sam powzięty w myśli zamiar nie miał znaczenia. Por. Num. 30, 9. Deut. 23, 24. Sęd. 11, 35. Koh. 5, 5. Człowiek mógł albo własną osobę poświęcić, albo przez rodziców lub pana swego być poświęconym na nazyrat, Num. 6. na wieczną własność Bożą, 1 Sam. 1, 11. na dożywotnią służbę w świątyni, por. *נחנים* Ez. 2, 58. Neh. 7, 60.

9. A jeżeli to bydlę, z którego gatunku składają ofiarę Wiekuistemu, — to każde, które oddane będzie Wiekuistemu, poświęconém się stanie.

10. Nie należy go zamieniać ani zastępować innym, — lepszego gorszém albo gorszego lepszém; jeżeliby pomimo to zastępował kto bydlę bydlęciem, to i ono i zastępujące je poświęconém się staje.

11. Ale jeżeli to jakiegokolwiek bydlę nieczyste, z których nie składają ofiar Wiekuistemu, — to niechaj stawi to bydlę przed kapłana;

12. I oceni je kapłan, czy lepiej czy gorzej, — jak oceni je kapłan, tak będzie;

13. A jeżeliby je chciał wykupić, niechaj doloży część piątą do oceny.

14. Jeżeliby kto poświęcił dom swój na świętość Wiekuistemu, to niechaj oceni go kapłan; czy lepiej czy gorzej, — jak oceni go kapłan, tak zostanie.

15. A jeżeliby sam poświęcający chciał wykupić dom swój, — to doloży część piątą nad pieniądze oceny, a zostanie przy nim.

16. Jeżeliby kto część pola dziedzicznego swego poświęcił Wiekuistemu, — to będzie ocena według wysiewu jego: za wysiew chomeru jęczmienia pięćdziesiąt szekli srebra.

17. Jeżeli od samego roku jubileuszowego poświęcił pole swoje, to ono według tejże oceny pozostanie.

18. Jeżeliby zaś po jubileuszu poświęcił kto pole swoje, — tedy obliczy mu kapłan pieniądze według lat pozostałych do roku jubileuszowego a to się odejmie z oceny.

19. A jeżeliby chciał wykupić pole poświęcający je, — to niech doloży część piątą nad pieniądze oceny, a zostanie ono przy nim.

20. Jeżeliby zaś nie wykupił pola, a sprzedałby komu innemu, — to już wykupioném być nie może.

17. Kwota, którą nabywca na rzecz świątyni płacić powinien, reguluje się liczbą lat, dzielących chwilę poświęcenia od początku roku jub., w którym pole do ślubującego wraca. Jeżeli zatem pierwszego roku po jub. poświęconém zostało, płaci nabywca podług wzmiankowanej normy za 49 lat po 5 szekli za każdą efę wysiewu.

18. Odejmuje się wartość lat ubiegłych, licząc od ostatniego jubileuszu do chwili poświęcenia.

20. **אם — אם — אם** nie wyraża dwóch współrzędnych warunków **אם — אם — אם** i **כבר** odnosi się też do jednej osoby. Jeżeli ślubujący do jubileuszu pola swego nie wykupił, a pomimo to innemu sprzedał, postępując z rzeczą poświęconą Bogu samowolnie, traci je wtedy na zawsze i prze-

9 יַעֲרִיכֶנּוּ הַכֹּהֵן: ׀ וְאִם־בְּהֵמָה אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ מִמֶּנּוּ קָרְבָן לַיהוָה כֹּל אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ לַיהוָה יִהְיֶה־קֹדֶשׁ: 10 לֹא יִחַלִּיפֶנּוּ וְלֹא־יִמִּיר אֹתוֹ טוֹב בְּרַע אֹרְעֵע בְּטוֹב וְאִם־הָמִיר יִמִּיר בְּהֵמָה בְּבֵהֵמָה וְהָיָה־הוּא וְתַמּוּרְתוֹ יִהְיֶה־קֹדֶשׁ: 11 וְאִם־כָּל־בְּהֵמָה טְמֵאָה אֲשֶׁר לֹא־יִקְרִיבוּ מִמֶּנּוּ קָרְבָן לַיהוָה וְהַעֲמִיר אֶת־הַבְּהֵמָה לִפְנֵי הַכֹּהֵן: 12 וְהֶעֱרִךְ הַכֹּהֵן אֹתָהּ בֵּין טוֹב וּבֵין רָע כְּעֶרְכָּהּ הַכֹּהֵן בֵּן יְהוּדָה: 13 וְאִם־גָּאֵל יִגְאֹלֶנָּה וְיִסַּף חֲמִישִׁיתוֹ עַל־עֶרְכָּהּ: 14 וְאִישׁ כִּי־יִקְדֹּשׁ אֶת־בֵּיתוֹ קֹדֶשׁ לַיהוָה וְהֶעֱרִיכוּ הַכֹּהֵן בֵּין טוֹב וּבֵין רָע כְּאֲשֶׁר יַעֲרִיךְ אֹתוֹ הַכֹּהֵן בֵּן יִקּוּם: 15 וְאִם־הַמִּקְדָּשׁ יִגְאֹל אֶת־בֵּיתוֹ וְיִסַּף חֲמִישִׁית כֶּסֶף־עֶרְכָּהּ עָלָיו וְהָיָה לוֹ: 16 וְאִם־מִשְׁדֵּה אֶחָזְתוֹ יִקְדֹּשׁ אִישׁ לַיהוָה וְהָיָה עֶרְכָּהּ לִפִּי זָרְעוֹ 17 זָרַע הָמִיר שְׁעָרִים בְּחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף: 18 אִם־מִשְׁנֵת הַיִּבֵּל יִקְדֹּשׁ שְׂדֵהוּ כְּעֶרְכָּהּ יִקּוּם: 19 וְאִם־אֶחָד הַיִּבֵּל יִקְדֹּשׁ שְׂדֵהוּ וְהִשְׁכִּילוֹ הַכֹּהֵן אֶת־הַכֶּסֶף עַל־פִּי הַשָּׂנִים הַנּוֹתֶרֶת עַד שְׁנַת הַיִּבֵּל וְנִגְרַע מֵעֶרְכָּהּ: 20 וְאִם־גָּאֵל יִגְאֹל אֶת־הַשְּׂדֵה הַמִּקְדָּשׁ אֹתוֹ וְיִסַּף חֲמִישִׁית כֶּסֶף־עֶרְכָּהּ עָלָיו וְיָקָם לוֹ: 21 וְאִם־לֹא יִגְאֹל אֶת־הַשְּׂדֵה וְאִם־מָכַר אֶת־הַשְּׂדֵה

v. 9 סבירין כמנה. v. 10 קמין כטרחא.

9. Poświęcone objatą bydlę musi być w naturze świątyni oddane. **דומיילנע** לה' por. w. 21. Joz. 6, 19.

10. **שה** שור albo **אמו** i **הוא** domiילנע.

12. Albo podług oceny twojej, kapłanie, ma być na rzecz świątyni sprzedaném.

13. Musi wtedy z powodu niedotrzymania ślubu piątą część wartości jako grzywnę dolożyć.

14. Jeżeliby kto dla powiększenia dochodów świątyni dom poświęcił, to nabyć go można wedle ceny ustanowionej przez kapłana.

16. Ponieważ samo pole, stanowiące dziedziczną własność rodzinną, oddaném być nie może, odstępuje ślubujący tylko dochody jego. 50 szekli odpowiada wartości zbioru z wysiewu chomeru czyli dziesięciu ef. Ez. 45, 11.

21. I zostanie to pole, gdy wróci w jubileuszu, poświęconém Wiekuistemu jako pole zaklęte: do kapłana przejdzie na własność.

22. A jeżeliby kto pole kupne swoje, nie należące do pól dziedzicznych jego, poświęcił Wiekuistemu, —

23. Tedy obliczy mu kapłan wysokość oceny do roku jubileuszowego i niech uisći podług oceny tej tegoż dnia jako poświęcenie Wiekuistemu.

24. W roku zaś jubileuszowym wróci pole to do tego, od którego nabytém zostało, — do którego dziedzicznie należała ona ziemia.

25. Wszelka zaś ocena twoja będzie według szekla uświęconego; dwadzieścia ger będzie w szeklu.

26. Wszakże pierworodne, które prawem pierworodztwa do Wiekuistego należy z bydła, — nie poświęci nikt tego: bądź to wół, bądź owca, — do Wiekuistego należy.

27. A jeżeliby z bydła nieczystego było. — to wykupi je według oceny dolożywszy piątą część nadto; gdyby zaś wykupioném nie zostało, niechaj sprzedaném będzie według oceny twojej.

28. Wszakże nic co zaklętém jest, coby zaklął kto Wiekuistemu z całego mienia swojego, bądź człowieka, bądź bydłę, bądź pole dziedziczne swoje, nie może być sprzedaném ani wykupioném: wszystko zaklęte świętem świętości jest Wiekuistemu.

29. Wszelkie zaklęte, które zaklętém zostało z ludzi, nie będzie wykupione, lecz podaném będzie na śmierć.

30. Wszystkie też dziesięciny z ziemi, z wysiewu rolnego, z owocu drzew, — do Wiekuistego należą: świętość to Wiekuistego.

31. A gdyby chciał kto wykupić część dziesięciny swojej, — to niech doloży piątą część jej ceny.

29. Wedle Talmudu jeżeliby kto przestępcę, na którego sąd klątwę rzucił, por. Ex. 22, 19. albo który zwyczajnym wyrokiem na śmierć skazanym został, dla ocalenia od zaguby Bogu poświęcił, wyrok przez to zniesionym nie zostaje. Nietylko osoby, ale i rzeczy mogły być zaklęte czyli na zniszczenie oddane, odróżnić wszakże należy להחרים od החריס. Klątwy rzucał lud izr. często na nieubłaganych, religii Mojżeszowej wyjątkowo niebezpiecznych nieprzyjaciół. Surowością taką odznaczały się i inne ludy np. Gallowie Caes. b. gall. 6, 17. Germania, Tac. annales 18, 75. Dill.

30. Dziesięcina z płodów ziemi i trzód wzmiankowana już Gen. 14, 20; 28, 22. Wedle rab. mowa tu o drugiej dziesięcinie, którą ośmiście w Jerozolimie spożyć należało. Deut. 14, 22.

21 לְאִישׁ אַחֵר לֹא יִנָּאֵל עוֹד: וְהָיָה הַשָּׂדֶה בְּצֵאתוֹ כִּי־כֹל
22 קָדֵשׁ לַיהוָה בְּשָׂדֶה הַחֵרֶם לִפְהֵן תִּהְיֶה אַחֲזוֹתוֹ: וְאִם
אֶת־שָׂדֶה מִקְנָתוֹ אֲשֶׁר לֹא מִשָּׂדֶה אַחֲזוֹתוֹ יִקְדִּישׁ לַיהוָה:
23 וְחָשַׁב־לוֹ הַפֹּהֵן אֶת מִכְסַּת הָעֶרְכָּב עַד שְׁנַת הַיָּבֵל וְנָתַן
24 אֶת־הָעֶרְכָּב בְּיוֹם הַהוּא קָדֵשׁ לַיהוָה: בְּשַׁנַּת הַיּוֹבֵל יָשׁוּב
25 הַשָּׂדֶה לְאֲשֶׁר קָנָהּ מֵאֲתוֹ לְאֲשֶׁר־לוֹ אַחֲזוֹת הָאָרֶץ: וְכֹל־
עֶרְכָּב יִהְיֶה בְּשִׁקְלֵי הַקָּדֵשׁ עֶשְׂרִים גֶּרָה יִהְיֶה הַשִּׁקְלֵי:
26 אֲדָם־בְּכוֹר אֲשֶׁר יִכְפֹּר לַיהוָה בְּבִהְמָה לֹא־יִקְדִּישׁ אִישׁ
27 אֲתוֹ אִם־שׂוֹר אִם־שֶׂה לַיהוָה הוּא: וְאִם בְּבִהְמָה הַמִּמָּאָה
וּפְדָה בְּעֶרְכָּב וְיִסַּף חֲמִשָּׁתוֹ עָלָיו וְאִם־לֹא יִנָּאֵל וְנִמְכַר
28 בְּעֶרְכָּב: אֲדָם כָּל־חֵרֶם אֲשֶׁר יִחֵרֶם אִישׁ לַיהוָה מִכָּל־
אֲשֶׁר־לוֹ מֵאָדָם וּבִהְמָה וּמִשָּׂדֶה אַחֲזוֹתוֹ לֹא יִמְכַר וְלֹא
29 יִנָּאֵל כָּל־חֵרֶם קָדֵשׁ־קִדְשִׁים הוּא לַיהוָה: כָּל־חֵרֶם אֲשֶׁר
30 יִחֵרֶם מִן־הָאָדָם לֹא יִפְדָּה מוֹת יוֹמָת: וְכֹל־מֵעֵשֶׂר הָאָרֶץ
31 מִזֶּרַע הָאָרֶץ מִפְרֵי הָעֵץ לַיהוָה הוּא קָדֵשׁ לַיהוָה: וְאִם־

chodzi ono w jub. na nieodwołalną własność świątyni jako pole zaklęte.

21. הרם por. w. 28. i Num. 18, 14. Do tych kapłanów, którzy w dzień odpustu roku jub. służbę pełnili.

22. Pole kupne, które w roku jub. właścicielowi zwrócić musi, a które tém samém kapłanom przypaść w udziale nie może.

23. Obliczoną wedle ustanowionej taksy kwotę, musi w takim razie ślubujący nie ratami rocznemi, lecz niezwłocznie w dniu poświęcenia niścić, prawo bowiem wykupu służące pierwotnemu właścicielowi 25, 26. straciłoby znaczenie swoje, gdyby kupujący, czyli właściciel czasowy, nabyty grunt w dowolnym czasie na rzecz świątyni mógł poświęcić. Ex. 12, 4.

25. Por. Ex. 30, 18.

26. Por. Ex. 13, 2. Deut. 15, 19.

27. Gdyby poświęcił pierworodne nieczyste bydło po wykupieniu go przez dane kapłanowi jagnię. Ex. 13, 13.

28. הרם z arab. charama odrywać, odcinać, rzecz od innych oddzielona, z powszedniego użytku wyłączona, Bogu poświęcona, nie może być ani wykupioną ani sprzedaną i należy do rzędu najwyższych świętości קדש קדש por. 21, 22. Ex. 26, 33. Każdy przedmiot zaklęty stał się własnością kapłanów, Num. 18, 14. Ez. 44, 29.

32. Także wszystkie dziesięciny z rogacizny i trzód, z wszystkiego co przechodzi pod posochem, dziesięte poświęcone będzie WiekuiSTEMU.

33. Nie będzie przebierał między lepszym a gorszym i nie zastąpi go innym; a jeżeliby zastępował je, to i ono i zastępujące je poświęconém będzie: nie może być wykupioném“.

34. Oto przykazania, które poruczył WiekuiSTY Mojżeszowi dla synów IsraeLA u góry Synai.

32. Pasterz liczył codzien bydło wychodzące lub wracające do obory kosztorem. Jer. 33, 13. Ez. 20, 87. Wedle Miszna Bechor. 9, 7. przeznaczano każde dziesięte zwierzę, napiętnowane czerwonym znakiem, na dziesięcinę, bez różnicy czy było zdrowém czy chorém.

32 גֵּאֵל יִגְאֵל אִישׁ מִמַּעֲשָׂרוֹ חֲמִשִּׁיתוֹ יִסַּף עָלָיו: וְכָל-מַעֲשֵׂר
בְּקָרָו וְצֹאֵן כֹּל אֲשֶׁר-יַעֲבֹר תַּחַת הַשֶּׁבֶט הָעֵשִׂירִי יִהְיֶה-
33 קֹדֶשׁ לַיהוָה: לֹא יִבְקָר בֵּין-טוֹב לְרָע וְלֹא יִמְרְנוּ וְאִם-
הָמַר יִמְרְנוּ וְהָיָה-הוּא וְתַמּוּרְתּוֹ יִהְיֶה-קֹדֶשׁ לֹא יִגְאֵל:
34 אֱלֹהֵי הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּהַר סִינַי:

ח ז ק

סכום פסוקי דספר ויקרא שמונה מאות וחמשים ותשעה. נמשך
סימן: וחציו והננע בבשר הזב: ופרשיותיו עשרה. כא גר סימן:
וסדריו שלשה ועשרים. ובתורתו יהגה יומם ולילה סימן:
ופרקיו שבעה ועשרים. ואהיה עמך ואברכך סימן: מניין
הפתוחות שתים וחמשים. והסתומות ששה וארבעים. הכל
שמנה ותשעים פרשיות. דודי צח ואדום סימן:

Odczyty tygodniowe do księgi trzeciej.

Haftarah do działu Waikra.

Jezajasz 43, 21—44, 23.

21. Lud ten utworzyłem Sobie, aby chwałę Moję głosił. 22. Ale nie Mnie wzywaleś Jakóbie! aniś się Mną trudził, Israelu! 23. Nie Mnie składałeś baranki całopaleń twoich, aniś rzeźnemi ofiarami twojemi Mnie uczył. Nie obciążałem cię obywatami, aniś cię trudził kadzidłem. 24. Nie kupowałeś Mi za pieniądze trzciny wonnej, aniś tukiem ofiar twoich napawał Mnie; aleś Mnie obarczał grzechy twojemi, trudził winami twojemi. 25. Ale Ja, Jam to jest, który zatrę występkę twoje gwoli Mnie, a grzechów twoich nie wspomnę. 26. Przypomnij Mi a rozprawim się z sobą. Opowiedz ty, abys się usprawiedliwił. 27. Praojciec twój zgrzeszył, a orędownicy twoi odstąpili odemnie. 28. Przetom znieważył księżęta święte, i wydał zaklęciu Jakóba, a Israela na uragowisko. 44, 1. Ale teraz słuchaj Jakóbie, sługo Mój, i ty Israelu, którego wybrał. 2. Tak rzecze Wiekuisty, który cię utworzył i ukształtował od żywota, który cię wspomaga: Nie obawiaj się, sługo Mój Jakóbie, i ty Jeszurun, którego wybrałem! 3. Bo jak rozlewałem wody na spragnioną ziemię, a potoki na suszę, tak rozleję ducha Mojego na ród twój, a błogosławieństwo Moje na potomków twoich. 4. Ze rozrosną się jak wpośród traw, jako wierzby nad potokami wód. 5. Ten powie: Do Wiekuistego należę, a drugi mianować się będzie imieniem Jakóba, a inny się zapisze ręką swą Wiekuistemu, i nazwą Israela chlubić się będzie. 6. Tak rzecze Wiekuisty, król Israela i wybawca jego, Wiekuisty zastępów: Jam pierwszy i Jam ostatni, a oprócz Mnie niemasz Boga! 7. I któż jak Ja wygłaszał — niech oświadczy i wyłoży to Mi, od czasu, gdy ustanowił ten naród, starodawny? Albo wypadki przeszłe, i co w następstwie przyjdzie niechaj to zwiastują. 8. Nie trwożcie i nie lękajcie się! Czyżem oddawna już nie oznajmił ci i nie zapowiedział, a wyście wszak świadkowie Moi — czyż jest Bóg oprócz Mnie? Wszak niema opoki, nie znam żadnej! 9. Twórcy posągów — wszyscy znikom, a chluby ich do niczego nie zdadne, a świadkowie ich oni sami; nie widzą i nie rozumieją ku hańbie swojej. 10. Kto tworzy bożka, a leje posąg do niczego nie przydatny? 11. Wszak wszyscy uczestniczący w tém wstydzicie się powinni, mistrzowie owi ludzcy gdyby się zebrawi spotem, i stanęli, zdrzeliliby i pokryli się sromotą wraz. 12. Ten wykuwa żelazo na topór, a obrabia go w zarzewiu i młotami go formuje, a wyrabia ramieniem swoim silnym, nawet łaknie, aż sił mu nie staje, nie pije wody i omdlewa. 13. Ów obciosuje pnie, rozciąga sznur, znaczy go sztyftem, obrabia go heblami, i cyrklem znaczy, i tworzy go na podobiznę męża, na wzór okazałego człowieka, aby zamieszkał w przybytku. 14. By narząbać sobie cedrów, albo wziąć korkodąb lub dąb przygotowuje sobie

סדר ההפטרות לספר ויקרא.

הפטרות ויקרא:

ישעיה סיג, כ"א, ס"ד, כ"ג.

כִּי גִסְרוֹ יִצְרַתִּי לִי תְהִלְתִּי יִסְפְּרוּ: כִּי וְלֹא־אֲתִי קָרָאתָ יַעֲקֹב
כִּי־יִצְרַתִּי בְּיַיִשְׂרָאֵל: כִּי לֹא־הִבִּיאתָ לִי שֵׁה לְלִתִּיךָ וּזְבַחֲךָ לֹא
כִּבְדָתִנִּי לֹא הִעֲבַדְתִּיךָ בְּמִנְחָה וְלֹא הוֹנַעְתִּיךָ בְּלִבְוֹנָה: כִּי לֹא־קָנִיתִּי
לִי בְכֶסֶף קָנָה וְחֶלֶב וְכַחֲךָ לֹא הִרִוִיתִנִּי אֶף הִעֲבַדְתָּנִי בְּחַטָּאוֹתֶיךָ
הוֹנַעְתָּנִי בְּעֹנֹתֶיךָ: כִּי אֲנֹכִי אֲנֹכִי הוּא מַחֲה פִשְׁעֶיךָ לְמַעַנִּי וְחַטָּאוֹתֶיךָ
לֹא אֶזְכֵּר: כִּי הוֹכִירֵנִי נִשְׁפָּטָה יַחַד סֵפֶר אֲתָה לְמַעַן תִּצְדֵּק: כִּי אֶכְיָךְ
הִרְאִשׁוֹן חֲטָא וּמִלִּיצִיָּה פִשְׁעוֹ בֵּי: כִּי וְאֶחְלַל שְׂרִי קָדֵשׁ וְאֶתְנַה
לְחַרֵם יַעֲקֹב וַיִּשְׂרָאֵל לְגִדּוּפִים: מִד ׀ וְעַתָּה שְׂמַע יַעֲקֹב עֲבָדֵי וַיִּשְׂרָאֵל
בְּחַרְתִּי כו: כִּי כֹה־אָמַר יְהוָה עֲשֵׂה וַיִּצְרַךְ כִּבְשָׁן יַעֲרֹךְ אֶל־תִּירָא
עֲבָדֵי יַעֲקֹב וַיִּשְׂרוֹן בְּחַרְתִּי כו: ג פִּי אֶצְקֵם־מִים עַל־צִמְאֹ וְנוֹזְלִים
עַל־יְבֹשֶׁה אֶצְקֵ רוּחִי עַל־זֶרְעֶךָ וּבְרַכְתִּי עַל־צֹאצְאוֹךָ: ד וְצִמְחוּ בְּבֵין
חֲצִיר פְּעֻרִים עַל־יְבֵלֵי־מִים: ה זֶה יֹאמֵר לַיהוָה אֲנִי וְזֶה יִקְרָא בְּשֵׁם־
יַעֲקֹב וְזֶה יִכְתֹּב יְדוּ לַיהוָה וּבְשֵׁם יִשְׂרָאֵל יִכְנֹה: ו כֹּה־אָמַר יְהוָה מֶלֶךְ־
יִשְׂרָאֵל וְנִאֲמָרוּ יְהוָה צִבְאוֹת אֲנִי רֵאשׁוֹן וְאֲנִי אַחֲרוֹן וּמִבְּלַעֲדֵי אֵין
אֱלֹהִים: וּמִי־כִמוֹנֵי יִקְרָא וְיִגִּידָה וַיַּעֲרֹכָה לִי מִשְׁמִי עַם־עוֹלָם וְאֶתִּיּוֹת
וְאֲשֶׁר תִּבְאֹנָה יִגִּידוּ לְמוֹ: ח אֶל־תִּפְחָדוּ וְאֶל־תִּרְדּוּ הֲלֹא מֵאֵן
הִשְׁמַעְתִּיךָ וְהִנְדַּתִּי וְאַתֶּם עַדִּי הִישׁ אֱלוֹהַ מִבְּלַעֲדֵי וְאֵין צוֹר בְּלִי־
יָדַי: ט יִצְרִי־פֶסֶל פֶּלֶם תְּהוּ וְחַמְדֵיהֶם בְּלִי־וִיעֵלוּ וְעַדִּיהֶם הִמָּה
בְּלִי־רֵאוֹ וּבְלִי־יָדְעוּ לְמַעַן יִבְשׁוּ: י מִי־יִצֵּר אֵל וּפֶסֶל נִסְךָ לְבַלְתִּי
הוֹעִיר: י"א הֵן כִּי־חֲבָרְיוֹ יִבְשׁוּ וְחַרְשֵׁים הִמָּה מֵאֲדָם יִתְקַבְּצוּ כָלֶם
יַעֲמָדוּ יִפְחָדוּ יִבְשׁוּ יַחַד: י"ב חֲרֵשׁ בְּרוּז מַעֲצָד וּפְעֵר בְּפֶחָם וּבְמִקְבֹּת
יִצְרָהוּ וַיִּפְעֵלָהוּ בְּזוּעַ כַּחוֹ גַם־רַעֲב וְאֵין כַּח לֹא־שְׂתָה מִים וַיַּעַף:
י"ג חֲרֵשׁ עֲצִים נֹטָה קוֹ יִתְאַרְהוּ בְּשֶׁרֶד יַעֲשֶׂהוּ בְּמִקְצְעוֹת וּבְמַחְוֹנָה
יִתְאַרְהוּ וַיַּעֲשֶׂהוּ כְּתַבְנִית אִישׁ כְּתַפְאֶרֶת אָדָם לְשֹׁכֵת בֵּית: י"ד לְכַרְת־
לֹ אֲרֹזִים וַיִּקַּח תְּרוּהָ וְאֵלֹון וַיִּאֲמִץ־לֹ בַעֲצֵי־יַעַר נָמַע אֲרוֹן וְגַשְׁם

zapas z pomiędzy drzew leśnych, zasadza sosnę, która z deszczem się rozrasta. 15. I służy to człowiekowi na opał, i bierze z nich i ogrzewa się, roznieca też ogień, aby napiec chleba; — nadto robi bożka, i korzy się, tworzy zeń posąg i pokłony mu bije. 16. Część jego pali w ogniu, przy części najada się mięsa, piecze pieczeń i nasycą się, grzeje się też i mówi: Ach, rozgrzałem się, poczułem płomień! 17. A z pozostałości jego bożka czyni, posąg sobie; klęka przed nim i korzy się, i modli się doń, i woła: Wybaw mnie, boś ty bóg mój; 18. Nie poznawają i nie rozważają, bo zaklejone oczy ich, aby nie widziały, i aby nie rozumiały serca ich. 19. I nie bierze nikt do serca swego, i niema tu ani rozumu ani zastanowienia, by powiedzieć: Część tego spaliłem w ogniu, napiekłem też przy węglach jego chleba, upiec chcę mięso i spożyć. a mamże pozostałość w ohydę obrócić, przed kłoda drzewa klęknąć? 20. Ten, który się ugania za popiołem, serce oamione zwiodło go, że nie ocala duszy swojej, i nie powiada: Czyż nie jest kłamstwo w prawicy mojej? 21. Pomnij na to Jakóbie, i ty Israelu, boś sługa Mój! Utworzyłem cię na sługę Mojego; ty Israelu nie będziesz zapomniany przezemnie. 22. Zetrę jako obłok występki twoje, i jako chmurę grzechy twoje; nawróć się ku Mnie, bo cię wybawię. 23. Zagrzmiście niebiosa, gdyż spełnił to Wiekuisty; wykrzykujcie niziny ziemi, wybuchnijcie góry śpiewem, lesie i wszystkie drzewa w nim! bo wyhawil Wiekuisty Jakóba, a przez Israela się wstawi.

Haftarah do działu Caw.

Jeremjasz 7, 21—8, 3. i 9, 22. 23.

21. Tak rzecze Wiekuisty zastępów, Bóg Israela: Całopalenia wasze dołączcie do rzeźnych ofiar waszych, a spożywajcie je jako mięso. 22. Gdyż nie mówiłem z ojcami waszymi, anim przykazał im w dzień, którego wywiódł ich z ziemi Micraim w sprawie całopaleń i ofiar rzeźnych; 23. Leez to tylko przykazałem im, mówiąc: Słuchajcie głosu Mojego, a będę wam Bogiem, a wy będziecie Mi ludem, a postępujcie ściśle po drodze, którą przykazuję wam, aby się wam dobrze wiodło. 24. Ale nie usłuchali i nie skłaniali ucha swego, lecz postępowali za podszeptami i poządliwością serca swojego zepsutego, a szli wstecz, a nie naprzód. 25. Od dnia którego wyszli ojcowie wasi z ziemi Micraim, aż po dzień dzisiejszy, posyłałem do was wszystkich sług Moich, proroków, za każdym dniem pilnie wysyłając. 26. Ale nie słuchali Mnie i nie skłaniali ucha swego, i czynili upornym kark swój, a postępowali gorzej jeszcze niż ojcowie ich. 27. A gdy powtórzysz im wszystkie te słowa, a nie usłuchają cię, a gdy będziesz wołał do nich, a oni nie odpowiedzą ci; 28. Wtedy oświadczyć im: Ten jest lud, który nie usłuchał głosu Wiekuistego, Boga swojego, a nie przyjął naponnienia, znikła prawda i odjęta została z ust ich. 29. Zetnij wieniec włosów twoich, i rzuć go, i podnieś na nagich wierzchołkach pieśń żałobną! gdyż porzucił Wiekuisty i opuścił ten ród wzniciający zapalczywość Jego. 30. Albowiem czynili synowie Jehudy zło w oczach Moich, stawiali ohydę swoje w domu, nad którym mianowane jest

יגדל: ויהי לאדם לבער ויקח מהם ויחם את־ישיק ואפה לחם
 אף־יפעל־אל וישתחו עשהו פסל ויסגד־למו: ו חציו שרף כמו־
 אש על־חציו בשר יאכל יצלה צלי וישבע אף־יחם ויאמר האח
 חמותי ראיתי אור: ו ושתחיהו לא עשה לפסלו יסגד־לו וישתחו
 ויהפיל אליו ויאמר הצילני כי אלי אתה: יה לא ידעו ולא יבינו
 כי טח כראות עיניהם מהשכיל דבתם: י ו לא־ישיב אל־לבו ולא
 דעת ולא־תכונה לאמר חציו שרפתי כמו־אש ואף אפיתי על־נחליו
 לחם אצלה בשר ואכל ויתרו להועבה אעשה לבור עץ אסגוד:
 כ רעה אפר לב הותר הפהו ולא־יציל את־נפשו ולא יאמר הלא־
 שקר בימיני: כ וזכר־אלה יעקב וישראל כי עבדי־אתה יצרתיה
 עבד־די אתה ישראל לא תנשני: כ כ מחיתי כעב פשעיה וכענן
 חמאתיה שובה אלי כי גאלתיך: כ רנו שמים כ־עשה יהוה
 הרעו תחתיות ארץ פצחו הרים רנה יער וכד־עץ בו כ־גאל יהוה
 יעקב ובישראל יתפאר:

הפטרת צו.

בירמיהו כ"א, ח, ג. ט. כ"ב, כ"ג.

כ כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל עלותיכם ספו על־
 זבחיכם ואכלו בשר: כ כ לא־דברתי את־אבותיכם ולא צויתים
 ביום הוציא אתם מארץ מצרים עד־דברי עולה וזבח: כ כ אב־
 את־הדבר הזה צויתי אתם לאמר שמעו בקולי והייתי לכם לאלהים
 ואתם תהיו־די לעם והלכתם בכל־הדרך אשר אצוה אתכם למען
 ייטב לכם: כ ו לא שמעו ולא־הפיו את־אזנם וילכו במעצות בשררות
 לכם הרע ויהיו לאחור ולא לפנים: כ כ למן־היום אשר יצאו אבותיכם
 מארץ מצרים עד היום הזה ואשלח אליכם את־כל־עבדי הנביאים
 יום השכם ושלח: כ ו לא שמעו אלי ולא הפיו את־אזנם ויקשו
 את־ערפם הרעו מאכותם: כ ודברתי אליהם את־כל־הדברים האלה
 ולא ישמעו אליך וקראת אליהם ולא יענוכה: כ ו אמרת אליהם זה
 הנני אשר לוא־שמעו בקול יהוה אלהיו ולא לקחו מוסר אכדה
 האמונה ונכרתה מפיהם: כ כ נני נורה והשליכי ושאי על־שפים
 קינה כי מאס יהוה וימש את־דור עברתו: ל כ־עשו בני־יהודה
 הרע בעיני נאם־יהוה שמו שקוציהם בבית אשר־נקרא שמי־עליו

imię Moje, aby go skałać. 31. I zbudowali wyżyny w Tofeth, w dolinie Ben-Hynom, aby palili synów swych i córki w ogniu, czegom nigdy nie rozkazał, a nie przeszło przez myśl Moję. 32. Dla tego oto nadejdą dni, rzecze Wiekuisty, a nie będą tego nazywali więcej Tofeth i doliną Ben-Hynom, lecz doliną mordu, a będą chowali w Tofeth dla braku miejsca. I pójdą zwłoki tego ludu na żer ptactwu nieba i zwierzowi ziemi, a nikt nie spłoszy. 34. I przerwę w miastach Jehudy i na ulicach Jernszalaimu głos radości i głos wesela, głos oblubieńca i głos oblubienicy, bo w pustkowie się obróci ziemia. 8, 1. Tegoż czasu, rzecze Wiekuisty, wyrzucą kości królów Jehudy, i kości książąt jego, i kości kapłanów, i kości proroków, i kości mieszkańców Jernszalaimu z grobów ich; 2. I rozrzuca je przed słońcem i księżycem i całym zastępem nieba, które sobie upodobał, i którym służył, i za którymi postępowali, i których się radzili, i przed którymi się korzyli; nie sprzątną ich i nie pogrzebią, mierzwą dla roli będą. 3. A jednak będzie pożądaną śmierć taka, niż życie całemu szczątkowi tych, którzy pozostaną z tego rodu niegodziwego, którzy pozostaną we wszystkich tych miejscach, do których ich rozproszyłem, rzecze Wiekuisty zastępów. 9, 22. Tak rzecze Wiekuisty: Niechaj nie chlubi się mędrzec mądrością swoją, i niechaj nie chlubi się dzielny dzielnością swoją, i niechaj nie chlubi się możny zamożnością swoją; 23. Lecz tém niechaj się chlubi, kto się chlubić chce: że zrozumiał a poznał Mnie, że Ja, Wiekuisty spełniam miłość, prawo i sprawiedliwość na ziemi, że w tém mam upodobanie, rzecze Wiekuisty.

Haftarah do działu Szemini.

2 Sam. 6—7, 17.

1. I zebrał znów Dawid wszystkich dobranych w Israelu — trzydzieści tysięcy. 2. I powstał i wyruszył Dawid i wszystek lud, który przy nim z Baale Jehuda, by sprowadzić ztamtąd arkę Bożą, na której mianowane było imię, owo imię Wiekuistego zastępów, zsiadającego nad Chernbami. 3. I złożyli arkę Bożą na wóz nowy, wyniosłszy ją z domu Abinadaba, który na wyżynie; Uza zaś i Achjo prowadzili ten wóz nowy. 4. I wynieśli ją z domu Abinadaba, który na wyżynie, idąc przy arce Bożej, Achjo wszakże szedł przed arką. 5. A Dawid i cały dom Israela wygrywali przed Wiekuistym na rozmaitego rodzaju instrumentach z drzewa cyprysowego, i na cytrach i na fletach, i na bębnach, i na tamburynach, i na cymbałach. 6. A gdy przybyli do gumna Nachona, ściągnął Uza rękę swoją ku skrzyni Bożej i ujął ją, ponieważ poniosły woły. 7. I wspanął gniew Wiekuistego na Uza, i poraził go tam Bóg za ten postępek, i umarł tam przy arce Bożej. 8. I ubolewał Dawid, że poraził Wiekuisty tak sro-

לְטַמְּאוֹ: לֹא וּבְנוּ בְּמֹזֶת הַתִּפְתִּי אֲשֶׁר בְּנֵי אֱלֹהִים לְשָׂרְף אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בְּנֵיהֶם בְּאֵשׁ אֲשֶׁר לֹא צִוִּיתִי וְלֹא עֲלִיתָה עָלַי לֵבִי: לֹא לֵבִי לֵבִי הָיָה יָמִים בָּאִים נֹאֵם־יְהוָה וְלֹא־יֵאמָר עוֹד הַתִּפְתִּי וְנֵי אֱלֹהִים בְּנֵיהֶם כִּי אֲסַגֵּי הַהֲרֵגָה וְקִבְרוּ כַתְּפַת מַאִין מְקוֹם: לֹא וְהִיתָה גְבֻלַת הָעַם הַזֶּה לְכַאֲבָל לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבַהֲמַת הָאָרֶץ וְאִין מִחֲרִיד: לֹא וְהִשְׁבַּתִּי מִעַרְבֵי יְהוּדָה וּמִחֲצוֹת יְרוּשָׁלַם קוֹל שִׁשׁוֹן וְקוֹל שִׁמְחָה קוֹל חֲהֵן וְקוֹל פֶּלֶה כִּי לְהֲרַבָּה תִהְיֶה הָאָרֶץ: ח * פַּעַת הָיָה נֹאֵם־יְהוָה וְיִצְיָאוּ אֶת־עַצְמוֹת מַלְכֵי־יְהוּדָה וְאֶת־עַצְמוֹת שָׂרָיו וְאֶת־עַצְמוֹת הַכֹּהֲנִים וְאֶת־עַצְמוֹת הַנְּבִיאִים וְאֶת־עַצְמוֹת יוֹשְׁבֵי־יְרוּשָׁלַם מִקְבְּרֵיהֶם: כ * וַיִּטְהָרוּ לְשָׁמַשׁ וְלִירַח וְלִכְלָל צִבְאָה הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר אֶהְבֹּם וְאֲשֶׁר עֲבָדוּם וְאֲשֶׁר הִלְכוּ אַחֲרֵיהֶם וְאֲשֶׁר דָּרְשׁוּם וְאֲשֶׁר הִשְׁתַּחֲוּוּ לָהֶם לֹא יֵאָסְפוּ וְלֹא יִקְבְּרוּ לְדָמֶן עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה יְהוּ: ג * וּנְבַחַר מוֹת מַחִים יִכְבֹּד הַשְּׂאֵרִית הַנְּשָׂאֵרִים מִן־הַמְּשַׁחָה הַרְעָה הַזֹּאת בְּכָל־הַמְּקוֹמֹת הַנְּשָׂאֵרִים אֲשֶׁר הִדְחַתִּים שָׁם נֹאֵם יְהוָה צְבָאוֹת: ט * כִּי פֶה וְאֵמָר יְהוָה אֶל־יְהוָה הֲלָלְתֶם בְּחֻכְמָתוֹ וְאֶל־יְהוָה הֲגִבֹר בְּגִבּוֹרָתוֹ אֶל־יְהוָה הֲלָלְתֶם עֲשִׂיר בְּעֲשָׂרוֹ: י * כִּי אֲסַבֵּאת יְהוָה הֲלָלְתֶם הַשְּׁכָל וְיִדַע אֹתִי כִּי אֲנִי יְהוָה עֲשֵׂה חֶסֶד מִשְׁפָּט וְצִדְקָה בְּאָרֶץ כִּי־בָאֵלָה חַפְצָתִי נֹאֵם־יְהוָה:

הפטרות שמיני.

בשמואל ב. ו, ו, י"ז.

ו * וַיִּסַּף עוֹד דָּוִד אֶת־כָּל־בְּחֹר בְּיִשְׂרָאֵל שְׁלֹשִׁים אֶלְפֵי: ז * וַיִּקַּם וַיִּגְלֶה דָּוִד וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ מִבְּעַלֵי יְהוּדָה לְהַעֲלוֹת מִשָּׁם אֶת אַרְוֹן הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־נִקְרָא שֵׁם שָׁם יְהוָה צְבָאוֹת יֹשֵׁב הַרְבִּיִם עָלָיו: ח * וַיִּרְכְּבוּ אֶת־אַרְוֹן הָאֱלֹהִים אֶל־עֲגֹלָה חֲדָשָׁה וַיִּשְׂאֶהוּ מִבֵּית אֲכִינֹדָב אֲשֶׁר בְּגִבְעָה וְעָזָא וְאֶהוּי בְּנֵי אֲכִינֹדָב נְהָגִים אֶת־הָעֲגֹלָה חֲדָשָׁה: י * וַיִּשְׂאֶהוּ מִבֵּית אֲכִינֹדָב אֲשֶׁר בְּגִבְעָה עִם אַרְוֹן הָאֱלֹהִים וְאֶהוּי הָלַךְ לִפְנֵי אַרְוֹן: יא * וְדָוִד וְכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל מִשְׁחֻקִים לִפְנֵי יְהוָה כָּכָל עֲצֵי כְרוֹשִׁים וּבְכֹנָרוֹת וּבְכִנְבָלִים וּבְכַתְּפִים וּבְמִנְעֻנְעִים וּבְצִלְצָלִים: יב * וַיָּבֹאוּ עַד־צֶרֶן נָכוֹן וַיִּשְׁלַח עֹזָה אֶל־אַרְוֹן הָאֱלֹהִים וַיֹּאמֶר כֹּה כִּי יִבְטְחוּ הַבָּקָר: יג * וַיַּחֲרֵאֵף יְהוָה בְּעֹזָה וַיַּכֶּהוּ שָׁם הָאֱלֹהִים עַל־הַשָּׂל וַיָּמַת שָׁם עִם אַרְוֹן הָאֱלֹהִים: יד * וַיַּחֲרֵ לְדָוִד עַל אֲשֶׁר פָּרַץ

dze Uzę, i nazwał miejscowość tę „Perce Uza“ aż po dzień dzisiejszy. 9. I uląkł się Dawid Wiekuistego onego dnia, i rzekł: Jakże ma wnieść do mnie arka Wiekuistego? 10. I nie chciał Dawid sprowadzić do siebie arki Wiekuistego do miasta Dawida; i zwrócił ją Dawid do domu Obed Edoma z Gath. 11. I tak pozostała arka Wiekuistego w domu Obed Edoma, Gitejczyka, przez trzy miesiące, i pobłogosławił Wiekuisty Obed Edoma, i wszystkie dom jego. 12. Ale gdy oznajmiono królowi Dawidowi, mówiąc: pobłogosławił Wiekuisty dom Obed Edoma i wszystko co doń należy gwoli arce Bożej, poszedł Dawid i sprowadził arkę Bożą z domu Obed Edoma do miasta Dawida z radością. 13. I stało się, że ile razy postąpili niosący arkę o sześć kroków naprzód, ofiarował wołu i barana tucznego. 14. Dawid sam pisał całą siłą przed obliczem Wiekuistego, był zaś Dawid obleczony w opończę lnianą. 15. A Dawid i cały dom Izraela sprowadzili arkę Wiekuistego przy okrzykach i odgłosach trąb. 16. I zdarzyło się, gdy arka Wiekuistego przybyła do miasta Dawida, że wyglądała Michal, córka Szaula przez okno, i ujrzała króla Dawida skaczącego i płasającego przed obliczem Wiekuistego i pogardziła nim w sercu swoim. 17. I sprowadzili arkę Wiekuistego, i ustawili ją na miejscu swoim w pośrodku namiotu, który był rozbił dla niej Dawid, i złożył Dawid całopalenia przed obliczem Wiekuistego i ofiary opłatne. 18. A gdy skończył Dawid składanie całopaleń i ofiar opłatnych, pobłogosławił lud w imię Wiekuistego zastępów. 19. I rozdzielił między wszystkich lud, — między cały tłum izraelski — od męża do niewiasty, każdemu kołacz chleba jeden, i miarkę jedną wina, i formę jedną powideł. I rozszedł się wszystkie lud, każdy do domu swego. 20. A gdy powrócił Dawid, aby przywitać dom swój, wyszła Michal, córka Szaula naprzeciw Dawida, i rzekła: Jakże się wstawił dzisiaj król Izraela, który się ukazał dziś w oczach służebnic sług swoich jak się tylko ukazać może jeden z płochych. 21. I rzekł Dawid do Michal: Przed Wiekuistym, który upodobał sobie mnie bardziej niż ojca twojego i cały dom jego, że ustanowił mnie księciem nad ludem swoim, nad Izraelem, przed tym Wiekuistym wyraziłem radość moją. 22. A choćbym jeszcze bardziej się poniżył niż tym razem, żebym za niskiego się poczytywał w własnych moich oczach, tobym jednak u służebnic o których mówisz — u nich jeszcze się wstawił. 23. Michal zaś, córka Szaula, nie miała dzieci aż do dnia śmierci swojej. 7. I. Gdy nareszcie zamieszkał król w domu swoim, a Wiekuisty mu dał odpoczynek zewsząd, od wszystkich nieprzyjaciół jego, 2. Rzekł wtedy król do Natana, proroka: spojrz że, ja mieszkam w domu cedrowym, a arka Boża umieszczona pod oponą. 3. I rzekł Natan do króla: Cokolwiek masz w sercu twojem idź, wykonaj, albowiem Wiekuisty z tobą. 4. Ale jeszcze tej samej nocy doszło słowo Wiekuistego do Natana, mówiąc: Idź, powiedz słudze Mojemu Dawidowi: Tak rzecze Wiekuisty: Ty chcesz Mi budować dom na siedzibę Moją? 6. Wszak nie mieszkałem w domu od dnia, któremu wywiódł synów Izraela z Micraim, aż do dnia dzisiejszego, ale przebywałem w namiocie albo przybytku. 7. Czyżem kiedykolwiek, póki tak pielgrzymowałem ze wszystkimi synami Izraela,

יהוה פרץ בעזה ויקרא למקום ההוא פרץ עזה עד היום הזה: 2 * ויקרא דוד את־יהוה ביום ההוא ויאמר איך יבוא אלי ארון יהוה: 3 ולא־אבה דוד להסיר אליו את־ארון יהוה על־עיר דוד ויטהו דוד בית עבד־אדם הנתי: 4 * וישב ארון יהוה בית עבד אדם הנתי שלשה חדשים ויברך יהוה את־עבד אדם ואת־כל־ביתו: 5 * ויגד למלך דוד לאמר ברך יהוה את־בית עבד אדם ואת־כל־אשר־לו בעבור ארון האלהים ויגד דוד ויעל את־ארון האלהים מבית עבד אדם עיר דוד בשמחה: 6 * ויהי כי צעדו נשאי ארון יהוה שלשה צעדים ויזבח שור ומריא: 7 * ודוד מכר־כר בכל־עו לפני יהוה ודוד חנור אפוד כד: 8 * ודוד וכל־בית ישראל מעלים את־ארון יהוה בתרועה ובקול שופר: 9 * והיה ארון יהוה בא עיר דוד ומיכל בת־שואל נשקפה בעד החלון ותרא את־המלך דוד כפוז ומכר־כר לפני יהוה ותכו לו בלבה: 10 * ויבאו את־ארון יהוה ויצגו אתו במקומו בתוך האהל אשר נטה־לו דוד ויעל דוד עלות לפני יהוה ושלמים: 11 * ויכל דוד מהעלות העולה והשלמים ויברך את־העם בשם יהוה צבאות: 12 * ויחלק לכל־העם לכֶּסֶם־הַמָּוֶן־יִשְׂרָאֵל למאיש ועד־אשה לאיש חלת לחם אחת ואשפר אחד ואשישה אחת ויגד פת־העם איש לביתו: 13 * וישב דוד לברך את־ביתו ותצא מיכל בת־שואל לקראת דוד ותאמר מה־נכבד היום מלך ישראל אשר נגלה היום לעיני אמהות עבדיו בהגלות נגלות אחד הרקים: 14 * ויאמר דוד אר־מיכל לפני יהוה אשר פחר־בי מאבדי ויכל־ביתו לצות אתי נגיד על־עם יהוה על־ישראל ושחקתי לפני יהוה: 15 * ונקלתי עוד מוזאת והייתי שפל בעיני ועם־האמהות אשר אמרת עמם אפבדה: 16 * וימַיֵכֶל בת־שואל לא־היה לה ילד עד יום מותה: 17 * * ויהי כִּי־ישב המלך בביתו ויהוה הניח־לו מספִּיב מכל־איביו: 18 * ויאמר המלך אר־נתן הנביא ראה נא אנכי יושב בבית ארזים וארון האלהים ישב בתוך היריעה: 19 * ויאמר נתן אל־המלך כל אשר בלבבך לה עשה כי יהוה עמך: 20 * ויהי בלילה ההוא ויהי דבר־יהוה אר־נתן לאמר: 21 * לה ואמרת אל־עבדי אל־דוד כה אמר יהוה האמה תכנה־לי בית לשכתי: 22 * כי לא ישכתי בבית למים העלתי את־פני ישראל מצרים ועד היום הזה ואהיה מתהלך באהל ובמשכן: 23 * בכל אשר־התהלכתי בכל־פני ישראל הדבר

rzekł słowo do którego z przedstawicieli pokoleń Izraela, którym poruczyłem pasterzyć ludowi Mojemu Izraelowi, mówiąc: Czemu nie budujecie Mi domu cedrowego? 8. Teraz wszakże oświadczysz tak słudze Mojemu Dawidowi: Tak rzecze Wiekniasty zastępów: Jam cię wziął z wygonu, z po za stad, abyś był księciem nad ludem Moim, nad Izraelem. 9. I byłem z tobą wszędzie gdzieś chodził, i wypilem wszystkich wrogów twoich przed obliczem twojém, i uczyniłem ci imię wielkie, jako imię wielkich, którzy są na ziemi; 10. Ustanowiłem też miejsce ludowi Mojemu, Izraelowi, i osadziłem go tak, aby zamieszkał na miejscu swoim, aby nie był niepokojony nadal, i aby go więcej synowie bezprawia nie gnębili jak przedtém. 11. A od dnia, którego postanowił sędziów nad ludem Moim, Izraelem, a dałem ci odpoczynek od wszystkich wrogów twoich. zapowiadał ci Wiekniasty, że ci dom zbuduje Wiekniasty. 12. Gdy się wypełnią dni twoje, a spocznieś przy ojcach twoich, wtedy dźwignę ród twój po tobie, który wyjdzie z łona twojego, i utwierdzą królestwo jego. 13. On zbuduje dom imieniu Mojemu, a Ja utwierdzą stolicę królestwa jego na wieki. 14. Ja mu będę ojcem, a on mi będzie synem, tak że gdy przewini, skarcę go biczem ludzkim i plagami synów ludzkich; 15. Wszakże łaska Moja nie odstąpi od niego, tak jakom ją odjął od Szanla, którego odrzucił przed obliczem twojém. 16. Lecz trwałym będzie dom twój, i królestwo twoje na wieki przed tobą; stolica twoja będzie utwierdzona na wieki. 17. Ścisłe wedle słów tych, i wedle całego objawienia tego powiedział Natan Dawidowi.

Haftarah do działu Thazria.

2 Król. 4, 42—5, 19.

42. I przyszedł człowiek z Baal Szalisha i przyniósł mężowi Bożemu chleb z pierwocin, dwadzieścia chlebow żyźniemych i świeże ziarna w torbie swojej. I rzekł: Podaj to tym ludziom, aby się posilili 43. I odpowiedział sługa jego: Jakże mi położyć to przed stu ludźmi? On wszakże rzekł: Daj tylko tym ludziom, aby się posilili, gdyż tak powiedział Wiekniasty: Będą jedli a jeszcze zostawią. 44. I położył przed nich i posilili się, i zostawili wedle słowa Wiekniastego. 5, 1. Naaman zaś, hetman wojska króla aramejskiego, był to mąż znakomity u pana swego i wysoce poważany, gdyż przez niego dał Wiekniasty zwycięstwo Aramu, a był ten mąż — ów bohater dzielny — trędownym. 2. A z Aramu wyciągnęły były oddziły najezdnicze, i uprowadziły z ziemi izraelskiej dziewczynkę małą, która została na służbie u żony Naamana. 3. I rzekła ona do pani swej! O, gdyby się też dostał pan mój do proroka, który w Szomronie, tedy by go uwolnił od trądu jego! 4. Poszedł tedy i opowiedział to pann swemu, mówiąc: Tak a tak mówiła dziewczynka pochodząca z ziemi izraelskiej. 5. I rzekł król Aramu: Idź, zajdź tam, a poszłę pismo do króla izraelskiego. I poszedł i wziął ze sobą dziesięć talentów srebra, i sześć tysięcy sztuk złota, i dziesięć szat przemiennych. 6. I przyniósł pismo do króla izraelskiego tej treści... A teraz skoro cię dojdzie to pismo

דברתי את אחד שבטי ישראל אשר צויתי לרעות את עמי את ישראל לאמר לפה לא כניתם לי בית ארזים: ה ועתה בדהאמר לעבדי דוד בה אמר יהוה צבאות אני לקחתיה מן הגנה מאחר הצאן להיות נגיד על עמי ערי ישראל: ו ואהיה עמך בכל אשר תלכת ואברתה את כל איביך מפניה ועשיתי לך שם גדול בשם הגדלים אשר בארץ: ו ושמתו מקום לעמי לישראל ונטעתי ושכן תחתיו ולא ירגז עוד ולא יסיפו בני עולה לענותו כאשר בראשונה: ו ולמן היום אשר צויתי שפטים על עמי ישראל והניחתי לך מפל איבו והגיד לך יהוה פי כית יעשה לך יהוה: י בן ימלאו ימיה ושבת את אבתך והקיתו את דרך אחרת אשר יצא ממעך והכיתו את ממלכתו: י הוא יבנה בית לשמי וכנתה את צפא ממלכתו עד עולם: י אני אהיה לו לאב והוא יהיה לי לבן אשר פה עתה והכחתו בשבת אנשים ובנגעי בני אדם: ט וחסי לא יסור מפניו כאשר הסרת מעם יאמר אשר הסרתו מלפניך: ט ונאמן ביתך וממלכתך עד עולם לפניך פסאך יהיה נכון עד עולם: י בכל הדברים האלה וכל החיון הזה בן דבר נתן אל דוד:

הפטר תזריע.

במלכים ב, ד, מיב ה, יט.

כ ויש בא מפעל שלשה ויבא לאיש האלהים לחם בפורים עשרים לחם שערים וכרמל בצקלנו ויאמר תן לעם ויאכלו: ט ויאמר משרתו בה אתן זה לפני מאה איש ויאמר תן לעם ויאכלו כי כה אמר יהוה אכול והותר: ט ויתן לפניהם ויאכלו ויתרו כדבר יהוה: ה * ונעבדו ישראל צבא מלך ארם היה איש גדול לפני אדניו ונשא תלים כי בו גהויה השועה ארם והאיש היה גבור חיה מצרע: כ וארם יצא גודים וישבו בארץ ישראל נערה קטנה ותהי לפני אשת נעמן: ג ותאמר אל גברתה אחלי אדני לפני הנביא אשר בשכרון אז יאסף אתו מצרעתו: ד ויבא ויגד לאדניו לאמר בזאת וכזאת דברה הנערה אשר בארץ ישראל: ה ויאמר מלך ארם לך בא ואשלח ספר אל מלך ישראל ויגד ויקח בידו עשר כפרים כסף ושישה ארפים זהב ועשר חליפות כנדים: ו ויבא הספר אל מלך ישראל לאמר ועתה כבוא הספר הזה אליך הנה שלחתי אליך

oto posłałem do ciebie Naamana, sługę mojego, abyś go uwolnił od trądu jego. 7. I stało się, gdy przeczytał król izraelski pismo, że rozdarł szaty swoje, i zawołał: Alboż ja Bóg, który umiera i ożywia, i ten panuje do wieka, abyś mi uwolnił sługę twój? Albo chcecieście rozważyć a pojmiecie, że ten przyczepił się chce do mnie. 8. Gdy tedy nstyszał Elisza, mąż Boży, iż rozdarł król izraelski szaty swoje, posłał do króla, mówiąc: Czemu rozdarłeś szaty twoje? Niechaj przyjdzie do mnie a dowię się, że jest prorok w Israelu. 9. I tak przybył Naaman z końmi i wozami swemi i stanął u wejścia domu Eliszy. 10. I wysłał doń Elisza posłańca, mówiąc: Idź z wykup się siedmkrát w Jardenie, a uzdrowi się ciało twoje, a będziesz czysty. 11. Tedy oburzył się Naaman, i poszedł, mówiąc: Oto mniemałem, iż do mnie wyjdzie, że stanie i wezwie imienia Wiekuistego, Boga swojego, że powiedzie ręką swą nad miejscem (zakażoném) i tak trędowatego uleczy. 12. Alboż nie lepsze Amanah i Parpar, rzeki Damaszku, niż wszystkie wody izraelskie? Czyżbym nie mógł się w nich kąpać, aby się oczyścić? I zwrócił się i poszedł, pałając gniewem. 13. Ale przypastili doń słudzy jego, i przemawiali do niego, i rzekli: Ojczy! gdyby co wielkiego prorok ci zalecił, — czyżbyś tego nie spełnił? O ileż bardziej, gdy ci powiedział: Wykup się, a będziesz czysty. 14. Zeszedł tedy i zanurzył się w Jardenie siedmkrát podług słowa męża Bożego; i uzdrowiło się ciało jego, niły ciało młodego chłopca, i został czystym. 15. Powrócił wtedy do męża Bożego, on i cały orszak jego, i wszedł, i stanął przed nim, i rzekł: Oto teraz poznaję, że niemasz Boga na całej ziemi tylko w Israelu. A teraz proszę, przyjmij pominek od sługi twój. 16. Ten wszakże odparł: Żyw Wiekuisty przed którym stoję, że nic nie przyjmę; i nalegał nań, aby przyjął, lecz ten się wzbraniał. 17. I rzekł Naaman: Jeżeli tedy nie, niechże użyzioném będzie słudze twemu brzemię na zaprzęg dwóch mułów ziemi, albowiem nie będzie składał więcej sługa twój całopaleń i rzeźnych ofiar bogom cudzym, a jedynie Wiekuistemu. 18. Wszakże w tej mierze niech odpuści Wiekuisty słudze twemu: Gdy wchodzi pan mój do domu Rymmona, by się tam korzyć, przyczém wspiera się na ramieniu mojem, muszę się i ja ukorzyć w domu Rymmona; jeżeli się tedy ukorzę w domu Rymmona, niechaj raczy Wiekuisty wybaczyć słudze twemu w tej mierze. 19. I rzekł do niego: Idź w pokoju! I oddalił się od niego na pewną przestrzeń kraju.

Haftarah do działu Mecora.

2 Król. 7, 3—20.

3. Czterech zaś ludzi trędowatych przebywało wtedy u wejścia bramy, i rzekli jeden do drugiego: Pocóż nam pozostać tu aż pomrzemy? 4. Choćbyśmy powiedzieć mogli: wejdziemy do miasta, to wszak głód w mieście, a pomrzemy tam, a jeżeli pozostaniem tu, wszak również pomrzemy. A zatem zabierzmy się i zbiegniemy do obozu aramejskiego; jeżeli nas zostawia przy życiu będziemy żyli, a jeżeli nas zabiją, to i pomrzemy. 5. I tak powstałi o zmierzchu, aby dotrzeć do obozu aramejskiego; ale gdy dotarli do krańca obozu aramejskiego, a oto nie było tam nikogo. 6. Pan iniauwicie dał słyszeć przed obo-

את־נַעֲמָן עַבְדִּי וְאֶסְפֵּתוּ מִצָּרְעוֹתָיו: י וַיְהִי כִּקְרָא מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמֶּלֶךְ וַיִּקְרַע בְּגָדָיו וַיֹּאמֶר הָאֱלֹהִים אֲנִי לְהַחִיית וּלְהַחִיית בְּיַחַד שְׁלַח אֵלַי לְאַסֵּף אִישׁ מִצָּרְעוֹתָיו כִּי אֶדְרֹעֵנָה וְרָאוּ כִּי־מִתְאַנֶּה הוּא לִי: ה וַיְהִי כִשְׁמִעוֹ אֶל־יֵשַׁע אִישׁ־הָאֱלֹהִים כִּי־קָרַע מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל אֶת־בְּגָדָיו וַיִּשְׁלַח אֶל־הַמֶּלֶךְ לֵאמֹר לָמָּה קָרַעְתָּ בְּגָדֶיךָ יְבֹאֲנָה אֵלַי וַיֵּדַע כִּי יֵשׁ נָבִיא בְּיִשְׂרָאֵל: ו וַיְבֹא נַעֲמָן בְּסוּסָיו וּבְרֹכָבּוֹ וַיַּעֲמֵד פְּתַח־הַבַּיִת לְאֵלִישָׁע: וַיִּשְׁלַח אֵלָיו אֶל־יֵשַׁע מַלְאָךְ לֵאמֹר הֲלוֹךְ וּרְחֹצֵת שִׁבְע־פְּעֻמִּים בַּיַּרְדֵּן וַיֵּשֶׁב בַּשָּׂרָף לָךְ וְטָהַר: יא וַיִּקְצַת נַעֲמָן וַיֵּלֶךְ וַיֹּאמֶר הֲנֵה אֲמַרְתִּי אֵלַי וַיֵּצֵא וַיֵּצֵא וַעֲמֵד וְקָרָא בְּשֵׁם־יְהוָה אֱלֹהָיו וְהִנֵּף יָדוֹ אֶל־הַמָּקוֹם וְאַסֵּף הַמִּצֹּרֵעַ: יב הֲלֹא טוֹב אֲמָנָה וּפְרַפֵּר נְהִירוֹת דְּמִשְׁקֵם מִכִּי יִשְׂרָאֵל הֲלֹא־אַרְחִין בָּהֶם וְטָהַרְתִּי וַיִּפְּן וַיֵּלֶךְ בַּחֲמָה: יג וַיִּגְשׁוּ עַבְדָּיו וַיִּדְבְּרוּ אֵלָיו וַיֹּאמְרוּ אֲבִי דָבָר גְּדוֹל הַנְּבִיא דָבָר אֵלֶיךָ הֲלוֹא תַעֲשֶׂה וְאָף כִּי־אָמַר אֵלֶיךָ רַחֵם וְטָהַר: יד וַיֵּרֵד וַיִּמְבֵּל בַּיַּרְדֵּן שִׁבְע־פְּעֻמִּים כַּדָּבָר אִישׁ־הָאֱלֹהִים וַיֵּשֶׁב בְּשָׂרוֹ כִּבְשָׂר נַעַר קָטָן וַיִּטָּהַר: טו וַיֵּשֶׁב אֶל־אִישׁ הָאֱלֹהִים הוּא וְכָל־מִחְנֵהוּ וַיְבֹא וַיַּעֲמֵד לִפְנֵיו וַיֹּאמֶר הֲנֵה־נָה וַיֵּדַעְתִּי כִּי אֵין אֱלֹהִים כְּכָל־הָאָרֶץ כִּי אִם־בְּיִשְׂרָאֵל וַעֲתָה קַח־נָה בְּרָכָה מֵאֵת עַבְדֶּךָ: טז וַיֹּאמֶר חִי־יְהוָה אֲשֶׁר־עַמְדָתִי לִפְנֵיו אִם־אֶקַּח וַיִּפְצַרְכוּ לְקַחַת וַיִּמָּאֵן: יז וַיֹּאמֶר נַעֲמָן וְלֹא יִתֵּן־נָה לְעַבְדֶּךָ מִשָּׂא צִמְד־פָּרָדִים אֲדַמָּה כִּי לֹא־יַעֲשֶׂה עוֹד עַבְדֶּךָ עִלָּה וְזָבַח לְאֱלֹהִים אֲחֵרִים כִּי אִם־לַיהוָה: יח לְדָבָר הַזֶּה יִסְלַח יְהוָה לְעַבְדֶּךָ כִּבְוֹא אֲדֹנָי בֵּית־דָּרְפוֹן לְהַשְׁתַּחֲוֹת שָׁמָּה וְהוּא וְנִשְׁעַן עַל־יָדָיו וְהַשְׁתַּחֲוִיתִי בֵּית רַפָּן בְּהַשְׁתַּחֲוִיתִי בֵּית רַפָּן יִסְלַח־נָה יְהוָה לְעַבְדֶּךָ כַּדָּבָר הַזֶּה: יט וַיֹּאמֶר לוֹ לָךְ לְשָׁלוֹם וַיֵּלֶךְ מֵאֵתוֹ כְּבָרַת אָרֶץ:

הפטרות מצורע.

במלכים ב. ז. ג. כ.

ג וְאַרְבַּעַה אַנְשִׁים הָיוּ מִצָּרְעִים פָּתַח הַשַּׁעַר וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ מָה אֲנַחְנוּ יֹשְׁבִים פֹּה עַד־מָתָנוּ: ד אִם־אֲמַרְנוּ גְּבוּא הָעִיר וְהָרַעַב בָּעִיר וּמָתָנוּ שָׁם וְאִם־יִשְׁכְּנוּ פֹה וּמָתָנוּ וַעֲתָה לָכוּ וּנְפַלֶּה אֶל־מַחְנֵה אָרֶם אִם־יַחֲיוּנוּ נַחִיה וְאִם־יָמִיתוּנוּ וּמָתָנוּ: ה וַיִּקְבְּוּ בְּנִשְׁפָּה לָכוּא אֶל־מַחְנֵה אָרֶם וַיָּכֹאוּ עַד־קֶצֶה מַחְנֵה אָרֶם וְהָנָה אֵין־שָׁם אִישׁ: ו וְאֲדֹנָי הַשָּׁמַיִם אֶת־מַחְנֵה אָרֶם קוּץ רָכַב וְקוּל סוּם קוּל חֵיל גְּדוֹל

zem Aramejczyków odgłos wozów i koni i zgiełk wojska wielkiego, tak iż rzekli jeden do drugiego: Patrz oto! najął przeciw nam król izraelski królów Chytejskich i królów Mieraimu, aby napadli na nas. 7. I tak zerwali się i uciekli jeszcze o zmierzchu, porzuciwszy namioty i konie i osły swe, cały obóz jakim był, i uciekli, by ocalić życie swoje. 8. I tak przyszli owi trędowaci aż na kraniec obozu i weszli do namiotu jednego i jedli i pili, a nabrawszy złota srebra i złota i szat poszli i zakopali. Poczém wrócili i weszli do namiotu innego i nabrali złota i poszli i zakopali. 9. Nareszcie rzekli jeden do drugiego: Niesłusznie czynimy! dzień ten jest dniem wieści radosnej; jeżeli przemilczym, a zaczekamy aż zaświeci poranek, spotka nas kara. A zatem zabierzcie się, wnijdźmy i opowiedzmy to domowi królewskiemu. 10. I tak poszli i zawołali wrotnych miasta, i opowiedzieli im w te słowa: Przyszliśmy do obozu aramejskiego, a oto nie było tam nikogo, żadnego głosu ludzkiego, tylko konie i osły były nwiązane, a namioty stały jeszcze tak, jako przedtém były. 11. Wezwano tedy innych wrotnych, a ci przynieśli tę wieść do wnętrza domu królewskiego. 12. I wstał król w mocy, i rzekł do sług swoich: Powiem wam ja, co urządzili przeciw nam Aramejczycy; wiedzą oni, żeśmy wygłodzeni, przeto wyszli z obozu, by się ukryć na polu, mówiąc: Gdy wyjdą z miasta, pochwycim ich żywcem i do miasta wtargniemy. 13. I odezwał się jeden ze sług jego, i rzekł: Niechajby wzięto pięć z pozostałych koni, które pozostały w mieście — niechaj się dzieje z nimi co z całym tłumem izraelskim, który w mieście pozostał, albo niechaj się dzieje z nimi co z całym tłumem izraelskim, który już zginął, ale wyslijmy a zobaczymy. 14. Wzięto tedy dwa wozy z kołnami, a król wysłał je do obozu aramejskiego, i rzekł: Idźcie a rozejrzcie się. 15. I szli za nimi aż do Jardenu, a oto cała droga pełna była szat i broni, które porzucali Aramejczycy w nagłej ucieczce swojej: i wrócili wysłańcy i oznajmili to królowi. 16. Wyszedł tedy lud i złupił obóz aramejski, i była miara przedniej mąki za szekla, a dwie miary jęczmiennej za szekla, według słowa Wiekuistego. 17. Król zaś postanowił owego wodza, na którego rękę się zazwyczaj wspierał, nadzorcą bramy, ale stratawał go lud w bramie, tak że umarł, jako mu był przepowiedział mąż Boży, który o tém mówił, gdy zeszedł król do niego. 18. Albowiem gdy zapewniał mąż Boży króla, mówiąc: Dwie miary jęczmienia za szekla, a miara przedniej mąki za szekla będzie, jutro o tym czasie w bramie Szamronu, odezwał się wtedy ów wódz do męża Bożego, i rzekł: Gdyby nawet Wiekuisty otworzył szluzę na niebie, czyżby co podobnego się stać mogło? On wszakże mu odpowiedział: Oto zobaczysz to własnemi oczyma, ale z tego jeść nie będziesz. I stało mu się tak, stratawał go bowiem lud (łocząc się) w bramie; i umarł.

וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו הִנֵּה שָׁכַרְנוּ עֲלֵינוּ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֶת־מַלְכֵי הַחַתִּים וְאֶת־מַלְכֵי מִצְרַיִם לָבוֹא עָלֵינוּ: י וַיִּקְרְמוּ וַיָּנוּסוּ בְּנִשְׁתָּהוּ וַיַּעֲזְבוּ אֶת־אֱהֲרָיִהֶם וְאֶת־סוּסֵיהֶם וְאֶת־חֲכַרְיָהֶם הַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר הָיָה וַיָּנוּסוּ אֶל־נַפְשָׁם: יי וַיָּבֹאוּ הַמִּצְרָעִים הָאֵלֶּה עַד־קִצְהַ הַמַּחֲנֶה וַיָּבֹאוּ אֶל־אֶהֱל אֶחָד וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ וַיִּשְׂאוּ מִשָּׁם בָּסֶף וְזָהָב וּבָגְדִים וַיִּלְכוּ וַיִּמְמְנוּ וַיִּשְׁבוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־אֶהֱל אַחֵר וַיִּשְׂאוּ מִשָּׁם וַיִּלְכוּ וַיִּמְמְנוּ: יי וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ לֹא־כֵן | אֲנַחְנוּ עֹשִׂים הַיּוֹם הַזֶּה יוֹם־בְּשֶׁרֶה הוּא וְאֲנַחְנוּ מַחֲשִׂים וְהִבִּינוּ עַד־אֹר הַבֶּקֶר וּמִצְאָנוּ עוֹון וְעַתָּה לָכוּ וּנְכַאֵה וּנְגַדֵּה בֵּית הַמֶּלֶךְ: יי וַיָּבֹאוּ וַיִּקְרְאוּ אֶל־שַׁעַר הָעִיר וַיִּגִּידוּ לָהֶם לֵאמֹר בָּאנוּ אֶל־מַחֲנֶה אָרֶם וְהִנֵּה אִין־שָׁם אִישׁ וְכוּל אָדָם כִּי אִם־הַסּוּס אֲסוּר וְהַחֲמֹר אֲסוּר וְאֱהֲרָיִם כַּאֲשֶׁר הִמָּה: יי וַיִּהְרָא הַשְּׂעָרִים וַיִּגִּידוּ בֵּית הַמֶּלֶךְ פְּנִימָה: יי וַיִּקָּם הַמֶּלֶךְ לַיְלָה וַיֹּאמֶר אֶל־עַבְדָּיו אֲנִידֵהנָּה לָכֶם אֶת אֲשֶׁר־עָשׂוּ לָנוּ אָרֶם יִדְעוּ כִּי־דַעֲכִים אֲנַחְנוּ וַיֵּצְאוּ מִן־הַמַּחֲנֶה לְהַחֲבֶה בַּהֲשָׂדֶה לֵאמֹר כִּי־יֵצְאוּ מִן־הָעִיר וְנִהַפְּשֵׁם חַיִּים וְאֶל־הָעִיר נָבֹא: יי וַיַּעַן אֶחָד מֵעַבְדָּיו וַיֹּאמֶר וַיִּקְחוּנָּה חַמְשָׁה מִן־הַסּוּסִים הַנִּשְׂאָרִים אֲשֶׁר נִשְׂאָרוּ־בָּה הֲנֵם כְּכֹל־הַמּוֹן יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר נִשְׂאָרוּ־בָּה הֲנֵם כְּכֹל־הַבּוֹן יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־תָּמַן וְנִשְׁלַחַה וְנִרְאָה: יי וַיִּקְחוּ יִשְׁנֵי רֶכֶב סוּסִים וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ אַחֲרָיִם מִהַנְּהַ אָרֶם לֵאמֹר לָכוּ וְרֹאוּ: יי וַיִּלְכוּ אַחֲרֵיהֶם עַד־הַיַּרְדֵּן וְהִנֵּה כָל־הַדָּרֶךְ מְלֵאָה בְּגָדִים וְכוּלִים אֲשֶׁר־הִשְׁלִיכוּ אָרֶם בַּהַחֲפוּם וַיִּשְׁבוּ הַמַּלְאָכִים וַיִּגְדוּ לַמֶּלֶךְ: יי וַיֵּצֵא הָעָם וַיָּבֹאוּ אֶת מַחֲנֶה אָרֶם וַיְהִי סֵאֵה־סֵלֶת בְּשֶׁקֶל וְסֵאֵתִים שְׂעָרִים בְּשֶׁקֶל כְּדָבָר יְהוָה: יי וְהַמֶּלֶךְ הִפְקִיד אֶת־הַשְּׂלִישׁ אֲשֶׁר־נִשְׁעַן עַל־יָדוֹ עַל־הַשְּׂעָר וַיִּרְמָסֵהוּ הָעָם בְּשַׁעַר וַיָּמַת כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּרַת הַמֶּלֶךְ אֵלָיו: יי וַיְהִי כְּדָבָר אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶל־הַמֶּלֶךְ לֵאמֹר סֵאֵתִים שְׂעָרִים בְּשֶׁקֶל וְסֵאֵה־סֵלֶת בְּשֶׁקֶל יְהִי כַּעַת מֵחַר בְּשַׁעַר שְׁמֹרֹן: יי וַיַּעַן הַשְּׂלִישׁ אֶת־אִישׁ הָאֱלֹהִים וַיֹּאמֶר וְהִנֵּה יְהוָה עָשָׂה אֲרֵבֶת בְּשָׂמַיִם הִיְתִיָּה בְּדָבָר הַזֶּה וַיֹּאמֶר הַנֶּךְ רֹאֵה בְּעֵינֶיךָ וּמִשָּׁם לֹא תֹאכַל: כ וַיְהִי־לֹו כֵּן וַיִּרְמָסוּ אֹתוֹ הָעָם בְּשַׁעַר וַיָּמַת:

trzy strzały w stronę jego, jak gdybym mierzył sobie do celu. 21. Potem poszła pachołka: „Idź, znajdź strzały.“ Gdy tedy powiem pachołkowi: „Oto strzały przed tobą, bliżej“, możesz nawet jedną zabrać i przyjść, gdyż bezpiecznym będziesz i nie jest, jako żyw Wiekuisty. 22. Gdybym wszakże tak powiedział do pachołka: „Oto strzały przed tobą, dalej“, — idź, jak gdyby sam Wiekuisty cię wysłał. 23. Ale o cośmy się umówili, ja i ty, oto Wiekuisty między mną a tobą na wieki! 24. I tak ukrył się Dawid na polu. A gdy nastał nów, siadł król do uczy, aby jadt. 25. I usiadł król na stolicy swojej, jak za każdym razem, na stolicy przy ścianie, Jehonatan wstał (przed nim), Abner siedział u boku Szaula, a miejsce Dawida zostało próżnem. 26. Wszakże nie rzekł Szaul nic (o tém) onego dnia; myślał bowiem: przypadek to, może nieczysty jest, bo nie zawsze był czysty. 27. I stało się nazajutrz, wtórego dnia nowiu, gdy znowu próżnem było miejsce Dawida, rzekł wtedy Szaul do Jehonatana, syna swego: „Czemu nie przyszedł syn Iszaja ani wczoraj ani dziś do uczy?“ 28. I odpowiedział Jehonatan Szaulowi: „Wyprosił się Dawid odcennie do Betlechem, 29. I rzekł: „Puśćcie mnie, gdyż ofiarę rodzinną mamy w tém mieście, a to zapowiedział mi brat mój; jeżeliś tedy znalazł łaskę w oczach twoich, chciałyby się oddalić, abym zobaczył braci moich.“ Dla tego nie przyszedł do stołu królewskiego.“ 30. I wspanął gniew Szaula na Jehonatana, i rzekł do niego: „Ty synu przewrotny i przekorny! alboż nie wiem, żeś wybrał sobie syna Iszaja ku hańbie twojej, i ku hańbie i sromocie matki twojej. 31. Bo póki syn Iszaja żyć będzie na ziemi, nie ostoisz się ani ty, ani królestwo twoje; niezwłocznie poszlij a przywiedź go do mnie, gdyż na śmierć zasłużył.“ 32. I odpowiedział Jehonatan Szaulowi, ojcu swojemu, i rzekł do niego: „Czemu ma umrzeć, cóż uczynił?“ 33. Wtedy cisnął Szaul włócznią na niego, by go przebić; i tak poznał Jehonatan, że postanowionem jest przez ojca jego uśmiercić Dawida. 34. I wstał Jehonatan od stołu płonąc gniewem, i nie jadt dnia wtórego nowiu chleba, gdyż zamartwiony był o Dawida, którego tak zelżył ojciec jego. 35. I stało się zrana, i wyszedł Jehonatan na pole, do miejsca umówionego z Dawidem, a pachołek mały z nim. 36. I rzekł do pachołka swego: „Pobiegnij, poszukajże strzał, które wypuszczę“. Pachołek pobiegł, on zaś wypuścił strzałę tak, aby go prześcignęła. 37. A gdy przyszedł pachołek na miejsce strzały, którą wypuścił Jehonatan, zawołał Jehonatan za pachołkiem: „Uwiń się, żywo, nie stój!“ I zebrał pachołek Jehonatana strzały i przyszedł do pana swego. 38. Pachołek zaś nie zmiarkował nic, a tylko Jehonatan i Dawid wiedzieli, co się działo. 40. I dał Jehonatan zbroje swe pachołkowi swojemu, i rzekł do niego: „Idź, odnieś to do miasta.“ 41. A gdy pachołek odszedł, wstał Dawid od strony południowej, i padł obliczem swoim na ziemię, i pokłonił się trzykrotnie, i całowali się wzajemnie i płakali pospołu, aż Dawid głośno zapłakał. 42. Nareszcie rzekł Jehonatan do Dawida: „Idź w pokój! Cośmy przysięgli sobie w imię Wiekuistego i wyrzekli: Wiekuisty niechaj będzie między mną a tobą, między rodem moim a rodem twoim na wieki!“

לשלחלי למצרה: כא והנה אשלח את הנער לך מצא את החצים
אם יאמר אמר לנער הנה החצים ממך והנה קחנו ובאה כיששכונ
לך ואין דבר חיייהוה: כג ואם יבה אמר לעלם הנה החצים ממך
והלאה לך כי שלחך יהוה: כד והדבר אשר דברנו אני ואתה הנה
יהוה ביני וביןך עד עולם: כה ויסתר דוד בשדה ויהי החדש וישב
המלך אל הלחם לאכול: כו וישב המלך על מושבו בפעם בפעם
אל מושב הקיר ויקם יהונתן וישב אבגר מצד שאול ויפקד מקום
דוד: כז ולא דבר שאול מאומה ביום ההוא כי אמר מקרה הוא
בלתי מהור הוא כירא מהור: כח ויהי ממחרת החדש השני ויפקד
מקום דוד ויאמר שאול אל יהונתן בנו מדוע לא בא כבישי גם
המול גם היום אל הלחם: כט ויען יהונתן את שאול נשאל נשאל
דוד מעמדי עד ביה חם: לו ויאמר שלחני נא כי זבח משפחה לנו
פליר והוא צוהלי אחי ועתה אם מצאתי חן בעיניך אפלטמה נא
ואראה את אחי עלין לא בא אל שלחן המלך: לו ויחראף שאול
ביהונתן ויאמר לו ברגעות הפרדות הלא ידעתי כי בחר אתה
לבן ישי לבשתה ולבשת ערות אמה: לו כי כל הימים אשר בני ישי
חי עלי האדמה לא תפון אתה ומלכותך ועתה שלח וקח אתו אלי
כי בן מות הוא: לו ויען יהונתן את שאול אביו ויאמר אליו למה
יוצת מה עשה: לו ויטל שאול את החנית עליו להכתו וידע יהונתן
כי כלה היא מעם אביו להמית את דוד: לו ויקם יהונתן מעם
השלחן כחריאף ולא אכל ביום החדש השני לחם כי נעצב אל
דוד כי הכלמו אביו: לו ויאמר לנערו רץ מצא נא את החצים אשר
אנכי מורה הנער רץ והוא ירה החצי להעבירו: לו ויבא הנער עד
מקום החצי אשר ירה יהונתן ויקרא יהונתן אחרי הנער ויאמר הלא
החצי ממך והלאה: לו ויקרא יהונתן אחרי הנער מהרה חושפה
אל תעמד וילקח נער יהונתן את החצים ויבא אל אדניו: לו והנער
לא ידע מאומה אך יהונתן ודוד ידעו את הדבר: לו ויתן יהונתן
את כליו אל הנער אשר לו ויאמר לו לך הביא העיר: לו הנער בא
ודוד כס באצל הנגב ויפץ לאפיו ארצה וישתחו שלש פעמים וישקו
איש את רעהו ויכפו איש את רעהו עד דוד הגתיל: לו ויאמר
יהונתן לדוד לך שלום אשר נשבענו שנינו אנתנו בשפה הוה לאכה
יהוה יהיה ביני וביןך ובין רעי ובין רעיך עד עולם: לו

Haftarah do działu Achare Moth.

Ezech. 22, 1—19.

1. I doszło mnie słowo Wiekuistego, głosząc: 2. A ty synu człowieczy czy chcesz skarcić, skarcić ten gród krwiożerczy? objaw mu tedy wszystkie obmierzłości jego. 3. A powiedz: Tak rzecze Pan Wiekuisty do grodu, który krew wylał w pośród siebie, aby się zbliżył czas jego, który czynił bałwany u siebie, aby się skalał: Przez krew twoją, królaś wylał, popadłeś winie, a bałwanami, któreś uczynił, skalałeś się, i przybliżyłeś dni twoje, i doszedłeś do kresu lat twoich; przeto podam cię na pohaanbienie narodom, a na pośmiewisko wszystkim ziemiom. 5. Blizcy i dalecy będą urągali tobie, ty, ze skażenia osławiony, zawichrzeń pełny! 6. Oto książęta israelscy — każdy ramię swe używał wpośród ciebie, aby przelewać krew. 7. Ojca i matkę lekceważono wpośród ciebie, nad cudzoziemcami popełniono bezprawia wpośród ciebie, sierotę i wdowę krzywdzono wpośród ciebie! 8. Świętościami Mojemi gardziłeś, a Sabaty Moje znieważałeś. 9. Oszczyrcy krażyli wpośród ciebie, aby wylewać krew, a na wyżynach ucztowano u ciebie, a rozpustę krzewiono wpośród ciebie! 10. Srom ojca odkrywano wpośród ciebie, niewiastę odosobnioną gwałcono w pośród ciebie. 11. Jeden z żoną bliźniego popełniał obmierzłości, a drugi synowę swoją kaził sprośnością, a inny siostrę swoją, córkę ojca swego gwałcił wpośród ciebie. 12. Datki przyjmowano wpośród ciebie, aby przelewać krew; lichwę i przyrost brałeś, i obdzierałeś bliźnich twoich wyzyskiem, a o Mnie zapomniałeś, rzecze Pan Wiekuisty! 13. I otom załamał ręce wobec grabieży, której się dopuszczałeś, i wobec krwi (niewinnej) która się lała wpośród ciebie. 14. Czyż wytrzyma odwaga twoja, czyż podołają ręce twoje w dniach, w których się rozprawę z tobą? Ja Wiekuisty to wyrzekłem i Ja to spełnię. 15. I rozproszę cię między narody i rozmiotę cię po ziemiach, i zniosę do szczytu nieczystość twoją w pośród ciebie. 16. I poniżonym będziesz sam przez siebie w oczach ludów i poznasz, żem Ja Wiekuisty. 17. I doszło mnie słowo Wiekuistego, głosząc: 18. Synu człowieczy! Obrócić Mi się dom Israela w żużelicę; wszyscy oni miedzią i cyną i żelazem i ołowiem w topielni, żużlami srebra się stali. 19. Przeto tak rzecze Pan, Wiekuisty: Dla tego żęście się wszyscy obrócili w żużle, przetoż oto zbiorę Ja was do Jeruszałaim...

Haftarah do działu Kedoszym.

Amos 9, 7—15.

7. Czyście nie podobni u Mnie do synów kuszyckich, synowie Israela? rzecze Wiekuisty; czyżem nie wywiódł Israelitów z ziemi Micraim, jak Pelisztów z Kasteru, a Aramejczyków z Kir? 8. Oto oczy Pana Wiekuistego zwrócone przeciw państwu twemu grzesznemu, abym je zgładził z oblicza ziemi; wszakże nie zgładzę doszczętnie domu Jakóba, rzecze Wiekuisty. 9. Gdyż oto rozkażę i rozmiotę między wszystkie narody dom Israela, tak jako się miota na przetaku,

הפטרות אחרי מות.

ביחוקאל כיב א, י"ט.

כב * ויהי דבר יהוה אלי לאמר: ב ואתה בן אדם התשפט התשפט את עיר הדמים והודעתה את כל תועבתיה: ג ואמרת כזה אמר אדני יהוה עיר שפכת דם בתוכה לכוא עתה ועשתה גלולים עליה לממאה: ו בדמך אשר שפכת אשכבת ובגלולריך אשר עשית טמאת ותקריבי ימך ותבוא עד שנותיך על כן נתתיך חרפה לגוים וקלסה לכל הארצות: ה הקרבות והרחקות ממך יתקלסו בך ממאת השב רפת ההומה: ו הגה נשיאי ישראל איש לזרעו היו בך לבוען שפך דם: ז אב ואם הקלו בך לגר עשו בעשק בתוך יתום ואלמנה הוננו בך: ח קדשי בויית ואת שבתתי חללת: ט אנשי רכיל היו בך למען שפך דם ואל ההרים אכלו בך זמה עשו בתוך: י ערות אב גלה בך טמאת הגדה ענז בך: יא ואיש ואת אשת רעהו עשה הועכה ואיש את בלתו טמא בזמה ואיש את אחיו בת אביו ענה בך: יב שחד לקחו בך למען שפך דם נשך ותרבית לקחת ותבצעו רעה בעשק ואתי שכחת נאם אדני יהוה: יג והגה הביתי כפי אל כצעד אשר עשית ועל דמך אשר היו בתוך: יד היעמד לבך אם תחוקנה ידך לימים אשר אני עשה אותך אני יהוה דברתי ועשיתי: טו והפיצותי אותך בגוים וזריתיך בארצות והחמתי טמאתך ממך: טז ונחלת בך לעיני גוים וידעת פיראני יהוה: יז ויהי דבר יהוה אלי לאמר: יח בן אדם היולי בית ישראל לסיני כלם נחשת וכדיל וברזל ועופרת בתוך פור סגים כסף היו: יט לכן כה אמר אדני יהוה יען היות כלכם לסגים לכן הגני קבץ אתכם אל תוך ירושלים:

הפטרות קדושים

עמוס ט' ז, ט"ו.

ו הלוא כבני כשמים אתם לי בני ישראל נאם יהוה הלוא את ישראל העליתי מארץ מצרים ופלשתים מפפסור וארם מקיר: ח הגה עיני ואדני יהוה בממלכה החמאה והשמדתי אתה מעל פני האדמה אפס פי לא השמיד אשמיד את בית יעקב נאם יהוה: ט כפי הגה אנכי מצוה והנעותי ככל הגוים את בית ישראל כאשר

a nie spada szczypta na ziemię. 10. Od miecza wyginą wszyscy grzesznicy ludu Mego, którzy powiadają: nie przypadnie i nie zachwyci nas niedola. 11. Dnia onego dźwignę namiot Dawida zapadły i zagrodzę wyłomy jego, a ruiny jego podniosę i odbuduję go jak za dni dawnych; 12. Aby zawładnęły szczątkami Edomu i wszystkich ludów nad którymi mianowane imię Moje, rzeczce Wiekuisty, który to spełni. 13. Oto nadejdą dni, rzeczce Wiekuisty, a spotka się oracz z żeńcem a tłoczący winogrona z rozsiewającym ziarno, i będą rosily góry moshczem, a wszystkie pagórki się rozplyną. 14. I wrócę brańców ludu Mojego Israela i pobudują miasta opustoszone, i zaludnią je, i zasadaż winnice i będą pili wino z nich, i założą ogrody i będą pożywali owoc ich. 15. I zaszczipię ich w ziemi swojej, aby nie byli rugowani więcej z ziemi swojej, którą oddałem im, rzeczce Wiekuisty, Bóg twój.

Haftarah do działu Emor.

Ezech. 44, 15—31.

15. Ale kapłani z pokolenia Lewi, synowie Cadoka, którzy pełnili straż przybytku Mojego, gdy odwrócili się synowie Israela odemnie, oni niechaj przystąpią do Mnie, aby Mi służyli, i niechaj staną przedemną, aby Mi składali tłuszcz i krew, rzeczce Pan, Wiekuisty. 16. Oni niechaj wchodzi do przybytku Mojego, i oni niechaj przystępują do stołu mojego, aby mi służyli, i niechaj pełnią straż Moją. 17. A gdy wchodzić będą do bram dworca wewnętrznego, lniane szaty niechaj włożą, a niechaj nie ukaże się na nich wełna, gdy pełnić będą służbę w bramach dworca wewnętrznego i w świątyni. 18. Zawoje lniane będą na głowie ich, a spodnie szaty lniane będą na biodrach ich, niechaj się nie opasują niczém, cohy pot pomnażało. 19. A gdy wychodzić będą do dworca zewnętrznego, do dworca mianowicie zewnętrznego do ludu, niechaj zdejmą szaty swoje, w których służbę pełnią, i złożą je w komnatach poświęconych, a włożą szaty inne, aby nie obcowali z ludem w szatach swych poświęconych. 20. Głowy też swojej im nie golić, ani kędziorów zapuszczać, lecz przystrzygać je będą na głowach swoich. 21. Wina również nie będzie pił żaden kapłan, gdy wchodzić ma do dworca wewnętrznego. 22. Wdowy też ani rozwódki nie będą sobie brali za żony, lecz tylko dziewice z domu Israela, albo wdowę, choćby pozostała wdową po kapłanie brać mogą. 23. A ludu Mego czyż będą rozróżniać między świętém a powszedniém, a różnicę między czystém a nieczystém niechaj im objaśniają. 24. A gdy zajdzie spór, oni niechaj stawiać się do rozsądzania, wedle praw Moich niechaj rozsadaż go; nauk tóż i ustaw Moich na wszystkie nroczyłości Moje przestrzegać będą, a Sabbaty Moje święcić. 25. A do zwłok ludzkich nie przystąpi nikt, aby się zanieczyścił; jedynie przy ojcu i przy matce, przy synu i przy córce, przy bracie i przy siostrze, która zameżną nie była, zanieczyścić się mogą. 26. A po oczyszczeniu jego, siedm dni niechaj mu policzą. 27. Dnia

יָנוּעַ בְּבִקְרָהּ וְלֹא יִפּוֹל צָרוּר אֲרָץ: י בַּחֶרֶב יָמוּתוּ כָּל חַטָּאי עַמִּי הַאֲמָרִים לֹא־הִגִּישׁ וְהִקְדִּים בְּעֵדֵינוּ הַרְעָה: יא בַּיּוֹם הַהוּא אֲקִים אֶת־סֶבֶת דָּוִד הַנְּפֹלֶת וְגִדְרֹתַי אֶת־פְּרִצֵיהֶן וְהִרְסֹתַי אֲקִים וּבְנֵיתִיהָ כִּימֵי עוֹלָם: יב לְמַעַן יִירָשׁוּ אֶת־שְׂאֵרֵיהָ אָדָם וְכָל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־נִקְרָא שְׁמִי עֲלֵיהֶם נֹאמְרֵיהֶה עֲשֵׂה זֹאת: יג הִנֵּה יָמִים בָּאִים נֹאמְרֵיהֶה וְנָגַשׁ חוֹרֵשׁ בְּקֹצֵר וְדֹרֵךְ עֲנָבִים בְּמִשְׁךְ הַזֶּרַע וְהַטִּיפוּ הַהָרִים עֵסִים וְכָל־הַנְּבָעוֹת תִּתְמַוְנְנֶנָּה: יד וְשִׁבְתִּי אֶת־שִׁבּוֹת עַמִּי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי עָרִים נִשְׁמָוֶה וְיִשְׁכּוּ וְנִטְעוּ כִרְמִים וְשָׁתוּ אֶת־יַיִנָם וְעָשׂוּ נְגוּזָה וְאָכְלוּ אֶת־פְּרִיהֶם: טו וְנִטְעִיתִים עַל־אֲדָמָתָם וְלֹא יִנְתְּשׁוּ עוֹד מֵעַל אֲדָמָתָם אֲשֶׁר־נָתַתִּי לָהֶם אָמַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

הפטר אמור.

ביחוקאל מיד ט"ו ל"א.

טו וְהַפְּהִינִים הַלְוִיִּם בְּנֵי צְדוֹק אֲשֶׁר שָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמַרְתִּי מִקְדָּשִׁי בְּתַעֲוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵעַל־יְהִי הַמָּה יִקְרְבוּ אֵלַי לְשִׁרְתָּנִי וְצִמְדוּ לִפְנֵי לְהַקְרִיב לִי חֶלֶב וְדָם נֹאם אֲדַנִּי יְהוָה: טז הַמָּה יָבֹאוּ אֶל־מִקְדָּשִׁי וְהַמָּה יִקְרְבוּ אֵלַי־לְשִׁלְחֵנִי לְשִׁרְתָּנִי וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמַרְתִּי: יז וְהִיָּה כְּבֹאֵם אֶל־שַׁעֲרֵי הַחֶצֶר הַפְּנִימִית בְּגָדֵי פִשְׁתִּים יִלְבָּשׁוּ וְלֹא־יַעֲלֶה עֲלֵיהֶם צֹמֶר בְּשִׁרְתָּם בְּשַׁעֲרֵי הַחֶצֶר הַפְּנִימִית וּבֵיתָהּ: יח פִּאֲרֵי פִשְׁתִּים יִהְיוּ עַל־רֵאשֵׁם וּמְכַנְסֵי פִשְׁתִּים יִהְיוּ עַל־מַתְנֵיהֶם לֹא יִחַרְרוּ בַּיּוֹעַ: יט וּכְבִצְאָתָם אֶל־הַחֶצֶר הַחִיצוֹנָה אֶל־הַחֶצֶר הַחִיצוֹנָה אֶל־הָעַם יִפְשְׁטוּ אֶת־בְּגָדֵיהֶם אֲשֶׁר־הֵמָּה מִשְׁרֹתִים בָּם וְהִנִּיחוּ אוֹתָם בְּלִשְׁכַת הַקֹּדֶשׁ וּלְבָשׁוּ בְּגָדִים אֲחֵרִים וְלֹא־יִקְדָּשׁוּ אֶת־הָעַם בְּבִגְדֵיהֶם: כ וְרֵאשֵׁם לֹא יִגְדְּחוּ וּפְרַע לֹא יִשְׁלַחוּ כָּאֵם יִכְסְמוּ אֶת־רֵאשֵׁיהֶם: כא וַיֵּין לֹא־יִשְׁהוּ כָּל־כֹּהֵן כְּבֹאֵם אֶל־הַחֶצֶר הַפְּנִימִית: כב וְאֶלְמְנָה וְגִרוּשָׁה לֹא־יִקְחוּ לָהֶם לְנָשִׁים כִּי אִם־בְּהוֹלוֹת מִזְרַע בֵּית יִשְׂרָאֵל וְהָאֶלְמָנָה אֲשֶׁר־תִּהְיֶה אֶלְמָנָה מִבְּהֵן יִקְחוּ: כג וְאֶת־עַמִּי יוֹרוּ בֵּין קֹדֶשׁ לְחֵל וּבֵין־טָמֵא לְטָהוֹר וְיִדְעוּ: כד וְעַל־רִיב הַמָּה יַעֲמְדוּ לְמִשְׁפָּט בְּמִשְׁפָּטֵי יִשְׁפָּטוּהוּ וְאֶת־תּוֹרֹתַי וְאֶת־חֻקֹּתַי בְּכָל־מוֹעֲדֵי יִשְׁמְרוּ וְאֶת־שִׁבְתוֹתַי יִקְדָּשׁוּ: כה וְאֶל־מֵת אָדָם לֹא יָבֹאוּ לְטַמְּאוֹת כִּי אִם־לְאָב וּלְאֵם וּלְבֵן וּלְבַת לְאָח וּלְאֵחָוֹת אֲשֶׁר־לֹא־הִיָּתָה לְאִישׁ יִטְמָאוּ: כו וְאַחֲרֵי טָהָרָה שִׁבְעַת יָמִים יִסְפְּרוּ־לוֹ: כז וּבַיּוֹם בָּאוּ אֶל־

zaś, którego wnieście do świątyni, do dworca wewnętrznego, by pełnić służbę w świątyni, niechaj złoży swą ofiarę zagrzeszną, rzecz Pan, Wiekuiesty. 28. To będzie dziedzictwem ich — Ja ich dziedzictwem; a posiadłości nie dacie im wpośród Izraela, Jam posiadłość ich. — 29. Ofiarę śnieдную i zagrzeszną i opłatną, to pożywać będą; wszelkie też dobro zaklęte w Izraelu do nich należeć będzie. 30. Również pierwociny z wszelkich owoców najwcześniejszych, jak i wszelka dań ze wszystkich dani waszych do kapłana należą — niemniej pierwociny dzieży waszych oddacie kapłanowi, aby błogosławieństwo spoczywało na domu twoim. 31. Żadnej padliny, ani rozszarpanego, zarówno z ptactwa jak z bydła, nie pożywać kapłanom.

Haftarah do działu Behar.

Jerem. 32, 6—27.

6. I rzekł Jeremjahu: Doszło mnie słowo Wiekuiestego, głosząc: 7. Oto Chanamel, syn Szalluma, stryja twego, przyjdzie do ciebie i powie: kup sobie pole moje w Anathoth, bo tobie służy prawo powinowactwa, abyś je nabył. 8. I przybył też do mnie Chanamel, synu stryja mego, według słowa Wiekuiestego, do dworca więziennego, i rzekł do mnie: Zechciej nabyć pole moje w Anathoth, w ziemi Binjamin, bo twojem prawo dziedzictwa i powinowactwa, nabadź je sobie. Zrozumiałem wtedy, że to wola Wiekuiestego. 9. I nabyłem pole od Chanamela syna stryja mego, w Anathoth i odważyłem mu pieniądze, siedm szekli i dziesięć sztuk srebra. 10. I zapisałem to w piśmie, i zapieczętowałem, i stwierdziłem przez świadków, i odważyłem pieniądze na wadze. 11. I wziąłem ten zapis kupny, zapieczętowany wedle przepisów i ustaw, a niemniej zapis otwarty. 12. I wręczyłem ten zapis kupny Baruchowi, synowi Neryja, syna Machsejal w oczach wszystkich Judejczyków, którzy zostawali w dworcu więziennym. 13. I poleciłem Baruchowi, w oczach ich, mówiąc: 14. Tak rzecze Wiekuiesty zastępów, Bóg Izraela: zabierz zapisy te; ten zapis kupny, zapieczętowany, i ten zapis otwarty, a włóż je w naczynie gliniane, by przetrwały przez długie lata. 15. Albowiem tak rzecze Wiekuiesty zastępów, Bóg Izraela: Jeszcze nabywane będą domy i pola i winnice na ziemi tej. 16. I błagałem Wiekuiestego po wręczeniu zapisu kupna Baruchowi, synowi Neryja temi słowy: 17. O Panie, Boże! Oto Ty stworzyłeś niebo i ziemię mocą Twoją wielką i ramieniem Twojem wyciągniętem; nie niedoścignionem dla Ciebie. 18. Ty to świadczysz miłość tysiącnemu pokoleniu, ale i zwracasz winę ojców na łono potomków ich po nich — Bóg wielki i potężny, Wiekuiesty zastępów imię Jego. 19. Wielki w postanowieniu, i przemożny w wykonaniu, którego oczy otwarte na wszystkie drogi synów ludzkich, aby oddać każdemu wedle dróg jego i wedle owoców postępów jego. 20. Któryś uczynił znamiona i cuda na ziemi Micraim, jak po dziś dzień

הקדש אל־החצר הפנימית לשרת בקדש יקריב חטאתו נאם אדני יהוה: כי והיתה להם לנחלה אני נחלתם ואחזה לא־תחננו להם בישראל אני אחוזתם: כי המנחה והחטאת והאשם המה יאכלום וכל־חרם בישראל להם יהיה: לוראשית כל־כבודי כל וכל־תרומת כל מכל תרומותיכם לכהנים יהיה וראשית עריסותיכם תחננו לפהן להניח ברכה אל־ביתך: לא כל־נבלה וטרפה מן העוף ומן־הבהמה לא יאכלו הכהנים:

הפטרות כהר.

בירמיה ל"ב ו' כ"ז.

וַיֹּאמֶר יְרֵמְיָהוּ הִיךְ דְּבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ו הִנֵּה חֲנַמְמַל בְּנִשְׁלֵם דָּדֶךָ בָּא אֵלֶיךָ לֵאמֹר קְנֵה לְךָ אֶת־שָׂדֵי אֲשֶׁר בְּעִנְתוֹת בְּיָדְךָ מִשְׁפַּט הַגְּאֻלָּה לְקִנּוֹת: ו יֹכֵא אֵלַי חֲנַמְמַל בְּיַדְדִי בְּדַבַּר יְהוָה אֶל־חֲצֵר הַמִּצְדָּה וַיֹּאמֶר אֵלַי קְנֵה נָא אֶת־שָׂדֵי אֲשֶׁר־בְּעִנְתוֹת אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ בְּנֵימִין בְּיָדְךָ מִשְׁפַּט הַיְרֻשָׁה וְלֶךָ הַגְּאֻלָּה קְנֵה־לָךְ וְאָדַע בְּיָדְךָ דְּבַר־יְהוָה הַזֶּה: ו וַאֲקִנְהָ אֶת־הַשָּׂדֶה מֵאֵת חֲנַמְמַל בְּיַדְדִי אֲשֶׁר בְּעִנְתוֹת וְאִשְׁקַלְהֶנּוּ אֶת־הַכֶּסֶף שִׁבְעָה שְׁקָלִים וְעֵשְׂרֵה הַכֶּסֶף: ו וְאֶכְתֹּב בְּסֵפֶר וְאֶחְתֹּם וְאֶעֱד עֵדִים וְאִשְׁקַל הַכֶּסֶף בְּמֵאזְנַיִם: ו וְאֶקַּח אֶת־סֵפֶר הַמִּקְנָה אֶת־הַחֲתוּם הַמִּצְוָה וְהַחֲקִים וְאֶת־הַגְּלוֹי: ו יִבְּאוּ אֶת־הַסֵּפֶר הַמִּקְנָה אֶל־בְּרוּךְ בֶּן־נְרִיָּה בֶן־מַחְסֵיָה לְעֵינַי חֲנַמְמַל בְּיַדְדִי וְלְעֵינַי הָעֵדִים הַכְּתוּבִים בְּסֵפֶר הַמִּקְנָה לְעֵינַי כָּל־הַיְהוּדִים הַיֹּשְׁבִים בְּחֲצֵר הַמִּצְדָּה: ו וְאֶצְוֶה אֶת־בְּרוּךְ לְעֵינֵיהֶם לֵאמֹר: ו כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לְקוֹחַ אֶת־הַסֵּפֶרִים הָאֵלֶּה אֵת סֵפֶר הַמִּקְנָה הַזֶּה וְאֵת הַחֲתוּם וְאֵת סֵפֶר הַגְּלוֹי הַזֶּה וְנָתַתֶּם בְּכַל־יְחָרֵשׁ לְמַעַן יַעֲמְדוּ יְמֵי רַבִּים: ו כִּי כֹה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד יִקְנּוּ בְתִים וְשָׂדוֹת וְכַרְמִים בְּאֶרֶץ הַזֹּאת: ו וְאֶחְפַּל אֶל־יְהוָה אַחֲרַי תְּחִי אֶת־סֵפֶר הַמִּקְנָה אֶל־בְּרוּךְ בֶּן־נְרִיָּה לֵאמֹר: ו אֵהָה אֲדַבֵּר יְהוָה הִנֵּה וְאֶתָּה עֹשִׂית אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ בְּכַחַן הַגְּדוֹל וּבְזוּעָה הַנְּטוּיָה לֹא־יִפְלֵא מִמֶּךָ כָּל־דְּבַר: ו עֲשֵׂה חֶסֶד לְאֶלְפִים וּמִשְׁלֵם עוֹן אָבוֹת אֶל־חִיק בְּנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם הֵאֵל הַגְּדוֹל הַגְּבוּר יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ: ו דַּל הַעֲצָה וְרַב הָעֲלִילָה אֲשֶׁר־עֵינֶיךָ פִּקְחוֹת עַל־כָּל־דְּרָכֵי בְנֵי אָדָם לְתֵת לְאֵיִשׁ בְּדַרְכּוֹ וּבְפָרִי מַעֲלָיו: ו אֲשֶׁר שָׂמַת אֶתוֹת וּמִפְתִּים

(wiadomo), tak wśród Izraela, jak wśród innych ludzi, i czyniłeś sobie imię jako dziś. 21. I wywiodłeś lud Twój izraelski z ziemi Micraim znakami i cudami i ręką przemożną i ramieniem wyciągniętym i postrachem wielkim. 22. I oddałeś im ziemię tę, którąś zaprzysiągł ojcom ich, że ją oddasz im, ziemię opływającą mlekiem i miodem. 23. I przyszli i zawładnęli nią, ale nie słuchali głosu Twojego, a wedle nauki Twojej nie postępowali; tego wszystkiego coś im poleciłeś uczynić, nie czynili, a wtedy sprowadziłeś na nich całą tę niedolę. 24. Oto nasypy sięgają już miasta, aby je zdobyto, a miasto oddane w moc Kasdejczyków, którzy walczą przeciw niemu mieczem i głodem i morem; a coś zapowiedział się spełnia, a Ty się temu przypatrujesz. 25. A jednak poleciłeś mi o Panie, Boże! nabrałż ono pole za pieniądze i stwierdź to przez świadków, choć już miasto oddane w moc Kasdejczyków. 26. Na to doszło słowo Wiekuistego do Irmjahu, głosząc: 27. Otom Ja Wiekuisty, Bóg wszelkiego ciała, czyż cokolwiek niedoścignionem dla Mnie?

Haftarah do działu Bechukotaj.

Jeremiasz 16, 19—17, 14.

19. Wiekuisty, siło moja i obrono, i ucieczko w dniu niedoli! Do Ciebie przyjdą kiedyś narody z krańców ziemi i powiedzą: kłamstwo tylko odziedziczyli ojcowie nasi, marność, w których pożytku niema. 20. Czyżby tworzyli ludzie sobie bóstwa, gdy wszak sami bóstwami nie są? 21. Przeto poznamię ich, tym razem poznamię ich z mocą i potęgą Moją, aby poznali, że imię Moje Wiekuisty. 17, 1. Grzech Jehudy zapisany rylcem żelaznym, ostrzem dyamentu, wryty na tablicy ich serca, i na narożnikach ofiarnic waszych. 2. Jak gdyby wspominali o dzieciach swoich, gdy wspominają o ofiarnicach i gajach swych, wraz z każdym drzewem zielonem na wzgórzach wysokich. 3. Góralu na niwach (górzystych)! bogactwo twoje, wszystkie skarby twoje podam na łup, wyżyny twoje wraz z całym dziełem grzesznym na całej dziedzinie twojej. 4. I będziesz wyrzucony przez własną winę z dziedzictwa twego, które oddałem tobie, i podam cię w niewolę wrogom twoim na ziemi, której nie znałeś; gdyż ogień, któryście wznieśli w gniewie Moim na wieki płonąć będzie. 5. Tak rzecze Wiekuisty: Przeklęty ten mąż, który polega na człowieku, a czyni śmiertelnego ramieniem swoim, gdy od Wiekuistego się odwraca serce jego. 6. Jest on jako pień samotny na stepie, który nie czuje gdy przychodzi dobro, który na rozpalonym gruncie stoi, na puszczy, na glebie bezpłodnej i niezaludnionej. 7. Błogosławiony mąż, który polega na Wiekuistym, a jest Wiekuisty otuchą jego. 8. Będzie on jako drzewo zasadzone nad wodami, co aż nad potok korzenie swe zapuszcza, które nie czuje gdy żar nadchodzi, a jest liść jego zielony, a nawet w roku posuchy się nie frasuje, nie przestając nigdy przynosić owocu. 9. Przewrotnem serce po nad wszystko, ale i słabem ono, któż je zbada? 10. Ja Wiekuisty zgłębiam serce, doświadczam wnętrzości, aby oddać każdemu wedle dróg jego, wedle owocu spraw jego. 11. Kukułka, która wysiada a nie zniosła, jest kto zdobywa bogactwa a nie uczciwie, w połowie dni swoich musi je opuścić,

בארץ מצרים עדיהום הזה וכישראל ובאדם ותעשה לך שם פיוס הזה: כי ותצא את עמך ארץ ישראל בארות ובמופתים וכיד חזקה ובאזרוע נמויה ובמורא גדול: כי ותתן להם את הארץ הזאת אשר נשבעת לאבותם לתת להם ארץ זבת חלב ודבש: כי ויבאו וירשו אתה ולא שמעו בקולך ובתרוחך לא הלכו את כל אשר צויתם להם לעשות לא עשו ותקרא אתם את כל הרעה הזאת: כי הנה הפללות באו העיר ללכדה והעיר נתנה ביד הפשדים הנלחמים: ליה מפני החרב והרעב והדבר ואשר דברת היה והנה ראה: כי ואתה אמרת אלי אדני יהוה קנה לך השדה בפסם והעד עדים והעיר נתנה ביד הפשדים: כי ויהי דבר יהוה אלי ורמיהו לאמר: כי הנה אני יהוה אלהי כל פשר המפני יפלא כל דבר:

הפטרה בחקתי.

בירמיה מ"ו י"ט י"ז י"ד.

י יהוה עזי וכעזי ומנוסי פיוס צרה אליך נזים יבאו מאפסי ארץ ויאמרו אך שקר נחלו אבותינו הכל ואין בכם מועיל: כי היעשה לך אדם אלהים והמה לא אלהים: כי לכן הנני מודיעם בפעם הזאת אודיעם את ידי ואת גבורתי וידעו כי שמי יהוה: כי וזאת יהודה כתובה בעמ ברזל בצפרן שמיר חרושה על לוח לךם ולקרנות מזבחותיכם: כי פזר בניהם מזבחותם ואשריהם על עץ רענן על גבעות הגבוהות: כי הררי בשדה חילה כל אוצרותיה לבו אתן במתיה כחטאת בכל גבוליה: כי ושמתה ובה מנחתה אשר נתתי לך והעברתיה את איביך בארץ אשר לא ידעת כי אש קדחתם באפי עד עולם תוקד: כי פה ואמר יהוה ארור הגבר אשר יבטח באדם ושם פשר ורעו ומן יהוה יסור לבו: כי והיה כערער בערכה ולא יראה פייבוא טוב ושכן חררים במדבר ארץ מלחה ולא תישב: כי פרוה הגבר אשר יבטח ביהוה והיה יהוה מכמתו: כי והיה בעין שתול על מיים ועל יובל ישלח שרשיו ולא יראה פייבוא חם והיה עלהו רענן ובשנת בצורת לא ידאג ולא ימיש מעשות פרי: כי עקב חלב מבל ואנש הוא מי ידענו: כי אני יהוה חקר לב פתח פיות ולתת לאיש בדרך פפרי מעלליו: כי קרא דגר ולא ילד עשה עשר ולא במשפט בחצי ימו יעזבו ובאחריתו יהיה

a u kresu swego jeszcze nędznikiem będzie. 12. Tronem wspaniałości, wzniosłym od początku, przybytkiem świętości naszej, 13. Nadzieją Israela Ty, Wiekuisty! wszyscy którzy Cię odstępują pohańbieni są a odszczepieńcy moi już na ziemi na zgubę zapisani, gdyż opuścili źródło wód żywych, Wiekuistego. 14. Uzdrów mnie, Wiekuisty! a będę uzdrowiony, wybaw mnie, a będę zbawiony, boś Ty chwałą moją!

Haftarah na Sabbath Hagadol.

Maleachi 3, 4—24.

4. I znowu przyjemną będzie Wiekuistemu ofiara Jehudy i Jerusalamu jako za dni przeszłych i za lat starodawnych. 5. Gdy wystąpię przeciw wam do sądu i będę świadkiem żwawym przeciw czarodziejom i cudzoziemcom i krzywoprzysięzcom i tym, którzy zabrabiają zapłatę najemnikom, którzy wdowę i sierotę krzywdzą, i prawo cudzoziemca przekraczają, a nie obawiają się Mnie, rzecze Wiekuisty. 6. Gdy jak ja Wiekuisty się nie zmienię, tak i wy, synowie Jakóba nigdy nie zginiecie. 7. Choć od dni ojców waszych odstępowaliście od ustaw moich a nie strzeżliście ich, ale nawróćcie się tylko do mnie, a powrócę i Ja do was, rzecze Wiekuisty zastępów. A pytacie się: Pod jakim względem mamy wrócić? 8. Alboż powinien oszukiwać człowiek Boga jak wy oszukujecie Mnie? a pytacie się jeszcze: Na czém oszukaliśmy Cię? Na dziesięcinach i ofiarach. 9. Kłątwa jesteście przekłeci, a jednak oszukujecie Mnie, ty narodzie cały! 10. Znieście wszystką dziesięcinę do szpichlerza, aby był zapas w domu Moim, a chciejcie Mnie doświadczyć w tém, rzecze Wiekuisty zastępów, jeśli nie otworzę wam szluz niebieskich, a nie wyleję na was błogosławieństwa bez miary. 11. I wystraszę przed wami pożeracza, aby wam nie niszczył plonu ziemi, ani pochybił wam winograd na polu, rzecze Wiekuisty zastępów. 12. I nazywać was będą szczęśliwymi wszystkimi ludźmi, gdyż będziecie w ziemi pożądaney, rzecze Wiekuisty zastępów. 13. Ciężkie były wasze przeciw Mnie, rzecze Wiekuisty, a powiadacie: W czymżeśmy się zjawiali przeciw Tobie? 14. Mówiliście: Daremna to służyć Bogu, i jakaż korzyść, żeśmy przestrzegali przepisów Jego, i żeśmy chodzili w smutku przed obliczem Wiekuistego zastępów. 15. Raczej mielibyśmy szczęśliwymi zuchwałychem, ponieważ utwierdzili się złoczyńcy, a nawet ci, którzy doświadczyli Boga, ocaleni zostali. 16. Ale zjawiali się też i obawiający się Wiekuistego jeden z drugim, i zauważył to Wiekuisty i usłyszał, i zapisaném to zostało w księdze wspomnień przed Nim, dla obawiających się Wiekuistego i dla czczących imię Jego. 17. I będą Mi, rzecze Wiekuisty zastępów, w dzień który sprowadzę, własnością drogą, i oszczędzą ich jako oszczędza człowiek syna swego, który go czci. 18. Wtedy nawróćcie się, i zobaczycie różnicę między sprawiedliwym a niegodziwym, między sługą Bożym, a tym, który Mu nie służy. 19. Bo oto ten dzień nadejdzie gorejący niby ognisko, a będą wszyscy zuchwali i wszyscy złoczyńcy jako ścierni, i spali ich ten dzień przyszły, rzecze Wiekuisty zastępów, tak że nie zostawi po nich ani korzenia, ani gałązki. 20. Ale dla was, którzy obawiacie się imienia Mojego, wszędzie słońce zbawienia, a uzdrowienie będzie pod skrzydłami Jego, i rozrośniecie się i będziecie tyli niby cielce tuczne. 21. I po-

נבל: יי כפא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו: יי מקוה ישראל יהוה כל-עזובה יבשו יסורי פארץ יפתבו כי עזבו מקור-היים את-יהוה: יי רפאני יהוה וארפא הושיעני ואישעה כי תהלתי אתה:

הפטרות שבת הגדול (כתרי עשר במלאכיא. ד, כד).

חין מפעירין וערכה חלה כשחל ערב פסח בשבת. (ולדעת הגר"ח מפעירין אותו בכל שנה הגדול רק כשחל ע"פ בשבת חין מפעירין ח"ס):

ו וערכה ליהוה מנחת יהודה וירושלם כימי עולם וכשנים קדמניות: ו וקרבת אלכם למשפט והייתיו עד ממחר במכשפים ובמנאפים ובנשבעים לשקר ובעשקי שכר-שכיר אלמנה ויתום ומפיגר ולא יראוני אמר יהוה צבאות: ו כי אני יהוה לא שניתי ואתם כגוי-יעקב לא כליהם: ו מימי אבותיכם סרתם מחקי ולא שמרתם שובו אלי ואשובה אליכם אמר יהוה צבאות ואמרתם בפה נשוב: ו היקבע אדם אלהים כי אתם קבעים אתי ואמרתם בפה קבענוהו המעשר והתרומה: ו במארה אתם גארים ואתי אתם קבעים הגוי כלו: ו הביאו את-כל-המעשר אל-בית האוצר והיו טרף בביתי ובחנותי נא בזאת אמר יהוה צבאות אם-לא אפתח לכם את ארבות השמים והריקתי לכם ברכה עד-בלידי: ו וגערתי לכם באכל ולא ישתחת לכם את-פרי האדמה ולא תשכל לכם הגפן בשדה אמר יהוה צבאות: ו ואשרו אתכם כל-הגוים פיתתיו אתם ארץ חפין אמר יהוה צבאות: יי חוקו עלי דבריכם אמר יהוה ואמרתם מה-נדברנו עליה: יי אמרתם שוא עבד אלהים ומה-בצע כי שמרנו משמרתו וכי הלכנו קדניות מפני יהוה צבאות: ו ועתה אנחנו מאשרים ודים גם-בנו עשי רשעה גם בחנו אלהים ויפלטו: ו אז נדברו יראי יהוה איש אל-רעהו ויקשב יהוה וישמע ויפתח ספר זכרון לפניו ליראי יהוה ולחשבי שמו: ו והיו לי אמר יהוה צבאות ליום אשר אני עשה סגלה וחמלתי עליהם כאשר יחמל איש על-בנו העבד אתו: ו ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עבד אלהים לאשר לא עבדו: ו כי הנה היום בא בער פתגור והיו כל-זרים וכי-עשה רשעה קש ולהט אתם היום הבא אמר יהוה צבאות אשר לא-יעזב להם שר-וענת: ו וזרחו לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה ויצאתם ופשתם פענלי מרבק: ו ועפותם רשעים פיי יהיו

depeccie niegodziwych, że prochem będą pod stopami nóg waszych w on dzień, który Ja sprowadzę, rzecze Wiekuisty zastępów. 22. Pamiętajcie przeto na naukę Mojżesza, sługi Mojego, któremu poruczyłem u Chorebu dla całego Izraela ustawy i prawa. 23. Oto Ja posyłam wam Elięgo, proroka, zanim jeszcze nadejdzie on dzień Wiekuistego, wielki i straszny. 24. I zwróci on serce ojców wraz z synami, i serca synów wraz z ojcami ich (do Mnie), abym nie przyszedł i nie poraził zieminiszczeniem. Przeto posyłam wam Elięgo, proroka, zanim jeszcze nadejdzie dzień Wiekuistego, wielki i straszny.

Ustęp z biblii, przypadający na Sabbath Rosz-Chodesz.

9. A w dzień Sabbatu — dwoje jagniąt rocznych, zdrowych, i dwie dziesiąte efy mąki przedniej — na ofiarę śniadną, zacyzniejszej oliwą, wraz z zalewką jej; — 10. Całopalenie to od Sabbatu do Sabbatu, oprócz całopalenia ustawicznego, wraz z zalewką jego; 11. A na nów miesiący waszych przynosić będziecie na całopalenie Wiekuistemu: cielców młodych dwa, barana jednego, jagniąt rocznych siedm, zdrowych; 12. I trzy dziesiąte efy mąki przedniej na ofiarę śniadną, zacyzniejszej oliwą, do każdego cielca, i dwie dziesiąte efy mąki przedniej na ofiarę śniadną, zacyzniejszej oliwą, do każdego barana; 13. A po dziesiątej części efy mąki przedniej, zacyzniejszej oliwą, na ofiarę śniadną do każdego jagnięcia. Całopalenie to, woń przyjemna, ofiara ogniowa Wiekuistemu; 14. A zalewki do nich: pół hynu będzie na cielca, a trzecia część hynu na barana, a czwarta część hynu wina na jagnię. Oto całopalenie od miesiąca do miesiąca przez wszystkie miesiące roku; 15. Kozieł też jeden na ofiarę zagrzezszą Wiekuistemu; oprócz całopalenia ustawicznego spełnianym być winien wraz z zalewką jego.

Haftarah na Sabbath Rosz-Chodesz.

Jezajasz 66, 1—24.

1. Tak rzecze Wiekuisty: Niebo stolicą Moją, a ziemia podnóżkiem stóp Moich; gdzież stanie dom, który zbudujecie Mi, i gdzież miejsce odpoczynku dla Mnie? 2. Wszak to wszystko moc Moja zdziałała, i stało to wszystko za wyrzeczeniem Wiekuistego. Przeto na tego tylko spoglądam, — na pokornego i złamanego na duchu, który gorliwie spełnia słowo Moje. 3. Ten zarzyna wołu, ów morduje człowieka, ten oliaruje baranku, ów ścina psa, ten przynosi objętą, ów oliaruje krew wieprza, ten kadzi tymianem, ów kórzy się bałwanom; ale jako oni sobie obrali drogi swoje, a w ohydach swoich znalazła upodobanie dusza ich, 4. Tak i Ja upodobam sobie tych, którzy poswywolą nimi, a obawy ich sprowadzę na nich; przeto że wołałem, a nikt się nie odezwał, mówiłem, a nikt nie słyszał, a spełniali zło w oczach Moich, a to, czegom nie chciał, wybierali. 5. Słuchajcie słowa Wiekuistego spełniający gorliwie słowo Jego! Mówią bracia wasi, nie-nawidzący was, odtrącający was dla imienia Mojego: Niech się wstawi Wiekuisty, abyśmy widzieli radość waszą! — ale pohańbieni będą. 6. Głos zgiełku z miasta, głos z przybytku, — głos to Wiekuistego, który oddaje zapłatę wrogom Swoim. 7. Ona wszakże (córa Cyonu) zanim dreszcz uczuje, porodzi, zanim ogarnie ją ból, powije dzieci

אֶפְרָתָהּ תִּחַת כַּפּוֹת רַגְלֵיכֶם בַּיּוֹם אֲשֶׁר־אֲנִי עֹשֶׂה אִמְרַי יְהוָה זְכָאוֹת: כִּי זָכְרוּ תִּיהְיֶה מִשָּׁה עֲבָדַי אֲשֶׁר צִוִּיתִי אוֹתוֹ כְּחֶרֶב עַל־בְּלִישְׁרָאֵל חֲקִים וּמִשְׁפָּטִים: כִּי הִנֵּה אֲנִי שֹׁלַח לָכֶם אֶת אֱלִיהֵה הַנְּבִיא לְפָנָי בּוֹא יוֹם יְהוָה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא: כִּי וְהִשִּׁיב לִב־אֲבוֹתָ עַל־בָּנִים וְלִב בָּנִים עַל־אֲבוֹתָם פֶּן־אֲבֹאוּ וְהִפִּיתִי אֶת־הָאָרֶץ חֶרֶם:

הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום יהוה הגדול והנורא:

קריאה למפטיר לשבת וראש חדש

בשבת וראש חודש יום טוב יום קורין ז' נגדו כפי הכתוב והמורה קדים לביילא וכספר סי קורין פירשנו:

ט וביום השבת שני־כבשים בני־שנה תמימים ושני עֲשָׂרִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וְנִסְכּוֹ: יֵעֲלֶת שֶׁבֶת בְּשֶׁבֶתוֹ עַל־עֹלֶת הַתָּמִיד וְנִסְכּוֹ: פ יי ובראש־יְהוָה חֲדָשִׁיכֶם תִּקְרִיבוּ עֹלָה לַיהוָה פְּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם וְאֵיל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שֶׁבַע תְּמִימִם: יב וישלשה עֲשָׂרִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְפָר הָאֶחָד וְשְׁנֵי עֲשָׂרִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְאֵיל הָאֶחָד: יג ועֲשָׂרֹן עֲשָׂרֹן סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְכֹבֵשׁ הָאֶחָד נִיחֹח אִשָּׁה לַיהוָה: יד וְנִסְכֵיהֶם הֵצִי הַהֵין יְהוָה לְפָר וּשְׁלִישִׁית הַהֵין לְאֵיל וּרְבִיעֵת הַהֵין לְכֹבֵשׁ יִין וְאֵת עֹלֶת חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה: טו וישעיר עֶזִים אֶחָד לְחַטָּאת לַיהוָה עַל־עֹלֶת הַתָּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ:

הפטרת שבת וראש חדש.

בישעיה סי ס"ו א' עד סוף הספר.

א פה אמר יהוה השמים כסאי והארץ הדם רגלי ארזה בית אימר תבנולי וארזה מקום מנוחתי: ב ואת־ל־אלה די עשתה ויהיו כל־אלה נאם־יהוה ואלוה אפיט אל־עני ונכה־רוח וחרד על־דברוי: ג שחט השור מכה־איש וזבח השה ערף פלכ מעלה מנחה דם־חזיר מזכיר לכנה־מכה־און גס־המה בחרו בדרכיהם ובשקוציהם נפשם חפצה: ד גם־אני אכתר בתעלויהם ומגורתם אביא להם יען קראתי ואון עונה דברתי ולא שמעו ויעשו הרע בעיני ובאשר לא־חפצתי בחרו: ה שמעו דברי־יהוה החרדים אל־דברו אמרו אחיכם שניאכם מנדיכם למען שמו יכפר יהוה ונראה בשמחתכם והם יבשו: ו קול שאון מעיר קול מהיכל קול יהוה משלם גמול לאיביו: ז בטרם תחיל ילדה בטרם יבוא תבל לה והמליטה זכר:

mężkie. 8. Kto słyszał o czémś podobném, kto widział co podobnego? Czyż kiedy wyłonił się kraj dnia jednego, albo narodził się naród za jednym razem, bo zaledwie dreszcz poczuła, zrodziła już Cyon synów swoich. 9. Czyżbym Ja, którym do rozwiązania doprowadził, rodzić nie dał, rzeczce Wiekuisty, czyżbym Ja, który przygotowuję poród, Sam powstrzymał? rzeczce Bóg twój. 10. Cieszcie się wraz z Jeruzalaim, a radujcie się niém wszyscy, którzy je miłujecie, weselcie się z niém weselem jego wszyscy, którzyście płakali nad niém. 11. Chciejcie się karmić i nasycać z piersi jego pociech, ssać i rozkoszować się z pełni jego chwały. 12. Bo tak rzeczce Wiekuisty: Oto zwrócę na nie jako strumień pomyślność, i jako potok wezbrany bogactwo ludów, abyście się nasyć mogli; jakby na ręku tam noszeni, a jakby na kolanach tam piastowani będziecie. 13. Jako tego, którego matka jego cieszy, Ja cieszyć was będę; tak, w samém Jernszalaim pocieszeni będziecie. 14. I ujrzycie i rozraduje się serce wasze, a członki wasze jako zielen zakwitną; i poznana będzie ręka Wiekuistego u sług Jego, a wyrze On gniew na wrogach Swoich. 15. Bo oto Wiekuisty w ogniu nadejdzie, i jako burza zaprzęgi Jego, aby wylać żarem gniew Swój, a grozę Swoję płomieniami gorejącymi. 16. Tak, ogniem Wiekuisty się rozprawi i mieczem Swoim z wszelkiém ciałem, a liczni będą porażeni Wiekuistego. 17. Ci, którzy udawają świętych i czystych, ale do ogrodów idą — za jednym, który tam w pośrodku (ustawiony), — którzy jedzą wieprzowinę i plugastwo i myszy, społem wytepieni będą, rzeczce Wiekuisty. 18. Dla Mnie zaś, przy tych sprawach i myślach ich, nadeszła pora, aby zgromadzić wszystkie ludy i plemiona, aby przyszły i oglądały chwałę Moję. 19. I położę znamiona na nich, i wyszję z pomiędzy nich rozbitków do ludów, do Tarszyszu, do Pula i Luda, napinających łuk, do Tubala i Jawana, — na pomorza dalekie, które nie słyszały wieści o Mnie, ani widziały chwały Mojej, — aby głosili chwałę Moję między narodami. 20. I sprowadzą braci waszych z pośrodku wszystkich ludów, jakoby dał Wiekuistemu, na koniach i na wozach, i w powózkach i na mułach i na wielbłądziejach na górę świętą Moję, do Jeruzalaim, rzeczce Wiekuisty, tak jako przynosili niegdyś synowie Israela dary w naczyniu czystém do domu Wiekuistego. 21. I z tych téż wybiorę dla kapłanów i Lewitów, rzeczce Wiekuisty. 22. Bo jako te niebiosy nowe, i ta ziemia nowa, które stworzę, staną przedemną, rzeczce Wiekuisty, tak stanie ród wasz i imię wasze. 23. I będzie, że za każdym nowiem i za każdym Sabbathem przyjdzie wszelkie ciało, aby ukorzyć się przedemną, rzeczce Wiekuisty. 24. I odejdą, oglądając zwłoki ludzi, którzy odstąpili odemnie, bo robak ich nie wyginie, a ogień ich nie przygaśnie, i będą ohydą dla wszelkiego ciała.

Haftarah na Mochor Chodesz.

1 Sam. 20, 18—42.

18. I rzekł doń Jehonatan: Jutro nów', i wspomną na ciebie, bo opróżnioném będzie miejsce twoje. 19. Do trzeciego dnia uchodź gdzieś daleko, — pójdziesz na to miejsce, gdzie się już był ukrył w dzień roboczy, a pobawisz u kamienia Azel. 20. Ja zaś wypuszczę

ה מִי־שָׁמַע בְּזוֹת מִי רָאָה בְּאֵלֶּה הַיּוֹהֵל אֶרֶץ בְּיוֹם אֶחָד אִם־יִוָּלֵד
 גַּי פְּעַם אַחַת כִּי־חָלָה נִסְיִלְדָה צִיּוֹן אֶת־בְּנֵיהָ: ט האני אשכיר ולא
 אוֹלִיד יֹאמֵר יְהוָה אִם־אֲנִי הַמּוֹלִיד וְעִצְרֹתִי אֲבִיר אֱלֹהֶיהָ: י שִׁחַחוּ
 אֶת־יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָהּ בְּלֹא־הִבִּיָּה שִׁישׁוּ אֶתְהָ מִשׁוֹשׁ כָּל־הַמִּתְאֲבָלִים
 עֲלֶיהָ: יא לִמְעַן תִּינָקוּ וְשִׁבְעֵתֶם מִשֹּׁד תִּנְחַמְיָה לְמַעַן תִּמְצֹו וְהַתְעַנְּתֶם
 מִיּוֹן כְּבוֹדָהּ: יב כִּי־כֹה וְאֹמֵר יְהוָה הִנְנִי נוֹטֶה־אֶלֶיהָ כְּנֹדֵר שְׁלוֹם
 וְכִנְחַל שׁוֹטֵף כְּכּוֹד גּוֹיִם וְיִנְקֶתֶם עַל־צַד תִּנְשָׂאוּ וְעַל־בְּרָכִים תִּשְׁעֲשְׂעוּ:
 יג כְּאִישׁ אֲשֶׁר אִמּוֹ תִּנְחַמְנוּ בֵּן אֲנֹכִי אֲנַחְמֶכֶם וּבִירוּשָׁלַם תִּנְחַמוּ:
 יד וּרְאִיתֶם וְשִׁשׁ לְבַבְכֶם וְעִצְמוֹתֵיכֶם כְּדָשָׁא תִּפְרַחְנָה וְנוֹדַעַה יְד־יְהוָה
 אֶת־עֲבָדָיו וְוַעַם אֶת־אֵיבָיו: טו כִּי־הִגָּה יְהוָה בְּאִשׁ יְבוּא וְכַסּוּפָהּ
 מִרְכַּבְתָּיו לְהַשִּׁיב בַּחֲמָה אִפּוֹ וְנִעְרָתוֹ בְּלֹהֲבֵי־אֵשׁ: טז כִּי כְּאִשׁ יְהוָה
 נִשְׁפָּט וּבְהַרְבוֹ אֶת־כָּל־בָּשָׂר וּרְבוּ חֲלָלֵי יְהוָה: יז הַמִּתְקַדְּשִׁים
 וְהַמִּפְרָהִים אֶל־הַפְּגוֹת אַחַר אַחַת בְּתוֹךְ אֲכָלֵי בָשָׂר הַחַזִּיר וְהַשִּׁקְצָן
 וְהַעֲכָבֵר יַחְדוֹ יִסְפוּ נֹאס־יְהוָה: יח וְאֲנֹכִי מַעֲשִׂיהֶם וּמַחֲשַׁבְתֵּיהֶם
 בָּאָה לְקַבֵּץ אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהַלְשִׁנוֹת וּבִאוּ וְרָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי: יט וְשִׁחַחֵי
 כָּהֶם אוֹת וְשַׁלַּחֵתִי מֵהֶם אֶפְלִיטִים אֶל־הַגּוֹיִם תִּרְשִׁישׁ פּוֹל וְלוֹד מִשְׁכֵּי
 קִשֵּׁת תּוֹבֵל וְיִגֹן הָאֵיִים הַרְחִיקִים אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ אֶת־שְׁמַעִי וְלֹא־
 רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ אֶת־כְּבוֹדִי בְּגוֹיִם: כ וְהִבִּיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם
 מְכַל־הַגּוֹיִם וּמִנְחָה לַיהוָה בְּסוּסִים וּבְרֶכָב וּבְצַפִּים וּבְכַרְדִּים וּבְכַרְפּוֹת
 עַל־תֵּר קֹדְשֵׁי יְרוּשָׁלַם אֹמֵר יְהוָה בְּאִשֶׁר יִבִּיאוּ כְּנִי יִשְׂרָאֵל אֶת־
 הַכְּנִיחָה בְּכָלִי מְהֵרָה בֵּית יְהוָה: כא וְנִסְמַתֶּם אֶפְקַח לְפָנַי לְלוֹיִם
 אֹמֵר יְהוָה: כב כִּי כְּאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר
 אֲנִי עֹשֶׂה עֹמְדִים לְפָנַי נֹאס־יְהוָה בֵּן יַעֲמֵד וְרַעְכֶם וְשִׁנְכֶם: כג וְהָיָה
 כִּדְרִי־חָדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ וּמְדֵי שִׁבְתָּ בְּשִׁבְתּוֹ יְבוּא כָל־בָּשָׂר לְהַשְׁתַּחֲוֹת
 לְפָנַי אֹמֵר יְהוָה: כד וְיִצְאוּ וְרָאוּ בְּפָנָי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים בִּי כִּי
 חוֹלְעֵתֶם לֹא תִכּוֹת וְאֲשֶׁם לֹא תִכְפֹּה וְהָיוּ דְרָאוֹן לְכָל־בָּשָׂר:
 וְהָיָה מְדֵי חָדָשׁ כְּחָדָשׁוֹ וּמְדֵי שִׁבְתָּ כְּשִׁבְתּוֹ יְבוּא כָל בָּשָׂר לְהַשְׁתַּחֲוֹת
 לְפָנַי אֹמֵר יְהוָה:

הפמרת מחר חדש שמואל א, כ, יח ט"ב.

שחל רחש כיום ח' חוררים נכח מלפניו זלח ההפעה.

יח ויאמר לו יהונתן מחר החדש ונפקדת כי יפקד מושבך:
 יט ושלשת תרד מאד ובאת אל המקום אשר נסתרת שם ביום
 המעשה וישבת הצל האבן האזל: כ ואני שלשת החצים צדה אורה

trzy strzały w stronę jego, jak gdybym mierzył sobie do celu. 21. Potem poszłam pacholka: „Idź, znajdź strzały.“ Gdy tedy powiem pacholkowi: „Oto strzały przed tobą, bliżej“, możesz nawet jedną zabrać i przyjść, gdyż bezpiecznym będziesz i nie jest, jako żyw Wiekuisty. 22. Gdybym wszakże tak powiedział do pacholka: „Oto strzały przed tobą, dalej“, — idź, jak gdyby sam Wiekuisty cię wysłał. 23. Ale o cośmy się umówili, ja i ty, oto Wiekuisty między mną a tobą na wieki! 24. I tak ukrył się Dawid na polu. A gdy nastał nów, siadł król do uczy, aby jadł. 25. I usiadł król na stolicy swojej, jak za każdym razem, na stolicy przy ścianie, Jehonatan wstał (przed nim), Abner siedział u boku Szaula, a miejsce Dawida zostało próżnym. 26. Wszakże nie rzekł Szaul nie (o tém) onego dnia; myślał bowiem: przypadek to, może nieczysty jest, bo nie zawsze był czysty. 27. I stało się nazajutrz, wtórego dnia nowiu, gdy znowu próżnym było miejsce Dawida, rzekł wtedy Szaul do Jehonatana, syna swego: „Czemu nie przyszedł syn Iszaja ani wczoraj ani dziś do uczy?“ 28. I odpowiedział Jehonatan Szaulowi: „Wyprosił się Dawid odemnie do Betlehem, 29. I rzekł: „Puśćże mnie, gdyż ofiarę rodzinną mamy w tém mieście, a to zapowiedział mi brat mój; jeżeliś tedy znalazł łaskę w oczach twoich, chciałbym się oddalić, abym zobaczył braci moich.“ Dla tego nie przyszedł do stołu królewskiego.“ 30. I wspanął gniew Szaula na Jehonatana, i rzekł do niego: „Ty synu przewrotny i przekorny! alboż nie wiem, żeś wybrał sobie syna Iszaja ku hańbie twojej, i ku hańbie i sromocie matki twojej. 31. Bo póki syn Iszaja żyć będzie na ziemi, nie ostoisz się ani ty, ani królestwo twoje; niezwłocznie poszlij a przywiedź go do mnie, gdyż na śmierć zasłużył.“ 32. I odpowiedział Jehonatan Szaulowi, ojcu swojemu, i rzekł do niego: „Czemu ma umrzeć, cóż uczynił?“ 33. Wtedy cisnął Szaul włócznią na niego, by go przebić; i tak poznał Jehonatan, że postanowioną jest przez ojca jego śmierć Dawida. 34. I wstał Jehonatan od stołu płonąć gniewem, i nie jadł dnia wtórego nowiu chleba, gdyż zmartwiony był o Dawida, którego tak zelżył ojciec jego. 35. I stało się zrana, i wyszedł Jehonatan na pole, do miejsca umówionego z Dawidem, a pacholek mały z nim. 36. I rzekł do pacholka swego: „Pobiegnij, poszukajże strzał, które wypuszcze.“ Pacholek pobiegł, on zaś wypuścił strzałę tak, aby go prześcignęła. 37. A gdy przyszedł pacholek na miejsce strzały, którą wypuścił Jehonatan, zawołał Jehonatan za pacholkiem: „Uwiń się, żywo, nie stój!“ I zebrał pacholek Jehonatana strzały i przyszedł do pana swego. 38. Pacholek zaś nie zmiarkował nic, a tylko Jehonatan i Dawid wiedzieli, co się działo. 39. I dał Jehonatan broje swe pacholkowi swojemu, i rzekł do niego: „Idź, odnieś to do miasta.“ 40. A gdy pacholek odszedł, wstał Dawid od strony południowej, i padł obliczem swoim na ziemię, i pokłonił się trzykrotnie, i całował się wzajemnie i płakali pospołu, a Dawid głośno zapłakał. 41. Nareszcie rzekł Jehonatan do Dawida: „Idź w pokoju! Cośmy przysięgli sobie w imię Wiekuistego i wyrzekli: Wiekuisty niechaj będzie między mną a tobą, między rodem moim a rodem twoim na wieki!“

לְשַׁלַּח־לִי לְמַטְרָה: כִּי וְהִנֵּה אֲשַׁלַּח אֶת־הַנְּעָר לְךָ מֵצֵאת אֶת־הַחַצִּים אִם־אָמַר אָמַר לְנֹעַר הַנָּה הַחַצִּים מִמֶּנּוּ וְהִנֵּה קָחְנוּ וְכֹאֵה כִּי־שָׁלוֹם לְךָ וְאִין דְּבַר חֵי־יְהוָה: כִּי וְאִם־כִּי אָמַר לְעֵלֶם הַנָּה הַחַצִּים מִמֶּנּוּ וְהִלָּא לְךָ כִּי שְׁלַחְךָ יְהוָה: כִּי וְהִדְבַר אֲשֶׁר דִּבְרַנוּ אֲנִי וְאַתָּה הַנָּה יְהוָה בֵּינִי וּבֵינְךָ עַד־עוֹלָם: כִּי וַיִּסְתַּר דָּוִד בְּשֹׁדֵה וַיְהִי הַחֹדֶשׁ וַיֵּשֶׁב הַפְּלֵף אֶל־הַלְּחָם לֶאֱכֹל: כִּי וַיֵּשֶׁב הַפְּלֵף עַל־כּוֹשְׁבוֹ כַּפְּעֵם וּכַפְּעֵם אֶל־כּוֹשֵׁב הַקִּיר וַיִּקַּם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב אֲבִנֶר מֵצֵד שְׁאוּל וַיִּפְקֵד מְקוֹם הַדָּוִד: כִּי וְלֹא־דָבַר שְׁאוּל מֵאוּמָה בַּיּוֹם הַהוּא כִּי אָמַר מְקַרֵּה הוּא בְּלִטִּי מְהוּר הוּא כִּי־רָא מְהוּר: כִּי וַיְהִי מִמַּחֲרַת הַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי וַיִּפְקֵד מְקוֹם הַדָּוִד וַיֹּאמֶר שְׁאוּל אֶל־יְהוֹנָתָן בְּנוֹ מַדּוּעַ לֹא־בָא כְּרִישֵׁי גַם־חֶמְלֹל גַּם־הַיּוֹם אֶל־הַלְּחָם: כִּי וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׁאוּל נִשְׁאֵל נִשְׁאֵל הַדָּוִד מֵעַמְדִי עַד־בֵּית הָחַם: כִּי וַיֹּאמֶר שְׁלַח־נָא כִּי זָכָה מִשְׁפָּחָה לָנוּ בְּעֵיר וְהוּא צְוֹהֵלִי אֲחִי וְעַתָּה אִם־מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אִמְלֶטָה נָא וְאַרְאֶה אֶת־אֲחִי עֲלֶיךָ לֹא־בָא אֶל־שְׁלַחַן הַפְּלֵף: לֹא וַיַּחֲרִיֵף שְׁאוּל בִּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לוֹ בְּנֵנְעוּת הַמַּרְדּוּת הַלּוֹא יִדְעִתִי כִּי־בָחַר אֶתָּה לְבָנֵי־יִשְׂרָאֵל לְכַשְׁתָּךְ וּלְבִשַׁת עֲרוֹת אִמְךָ: לֹא כִּי כָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר בָּנִישֵׁי הָיָה עַל־הָאָדָמָה לֹא הָפֹן אֶתָּה וּמִלְכּוּתְךָ וְעַתָּה שְׁלַח וְקַח אֶתָּה אֵלַי כִּי בְנֵמֹת הוּא: לֹא וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׁאוּל אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו לָמָּה יוֹמַת מִה עֲשָׂה: לֹא וַיִּטַּל שְׁאוּל אֶת־הַחֲנִית עָלָיו לְהַכֹּתוֹ וַיִּדַע יְהוֹנָתָן כִּי־כִלָּה הוּא מֵעַם אָבִיו לְהַמִּית אֶת־דָּוִד: לֹא וַיִּקַּם יְהוֹנָתָן מֵעַם הַשְׁלַחַן בַּחֲרִי־אֵף וְלֹא־אָכַל בַּיּוֹם־הַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי לָחֶם כִּי נִעְצַב אֶל־הַדָּוִד כִּי הִכְלָמוּ אָבִיו: לֹא וַיְהִי בַּפֶּקֶד וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשֹּׁדֵה לְכוּעַד הַדָּוִד וַנְּעַר קָטָן עִמּוֹ: לֹא וַיֹּאמֶר לְנֹעָרוֹ רִץ מֵצֵאתֵךְ אֶת־הַחַצִּים אֲשֶׁר אֲנִי מוֹרֶה הַנְּעָר רִץ וְהוּא־רָרָה הַחֹצִי לְהַעֲבִירוֹ: לֹא וַיִּכָּה הַנְּעָר עַד־מְקוֹם הַחֹצִי אֲשֶׁר יָרָה יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנְּעָר וַיֹּאמֶר הֲלֹא הַחֹצִי מִמֶּנּוּ וְהִלָּאֵה: לֹא וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנְּעָר מְהַרָּה חוֹשֶׁה אֶל־תַּעֲמֵד וַיִּלְקַט נֹעַר יְהוֹנָתָן אֶת־הַחַצִּים וַיִּכָּה אֶל־אֲדָמוֹ: לֹא וְהַנְּעָר לֹא־יָדָע מֵאוּמָה אֶךְ יְהוֹנָתָן וְדָוִד יָדְעוּ אֶת־הַדְּבָר: כִּי וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת־כָּלֵיו אֶל־הַנְּעָר אֲשֶׁר־לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הִבֵּא הָעִיר: כִּי הַנְּעָר כָּאֵל וְדָוִד הָאֵל מֵאֲצֵל הַגָּב וַיִּפֹּל לְאֶפְרוֹ אַרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים וַיִּשְׁקֹו אִישׁ אֶת־רַעְוֹ וַיִּכְפוּ אִישׁ אֶת־רַעְוֹ עַד־דָּוִד הַנְּעָר: כִּי וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינִי אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם־יְהוָה לֹא־אִכְרֵ יְהוָה יִהְיֶה וּבֵינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זָרְעֵי וּבֵין זָרְעֵךְ עַד־עוֹלָם: 7